

**T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**İKİ DARBE ARASI DÖNEMDE ÇANKIRI'DA SİYASAL HAYAT
(1960-1980)**

Muammer GENÇ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil TANIK**

ŞANLIURFA- 2023

**T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**POLITICAL LIFE IN ÇANKIRI IN THE INTER-COUP PERIOD
(1960-1980)**

Muammer GENÇ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil TANIK**

ŞANLIURFA- 2023

ORİJİNALLİK RAPORU VE BEYAN FORMU

	T.C. HARRAN ÜNİVERSİTESİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS ORİJİNALLİK RAPORU ve BEYAN FORMU	Doküman No : HRÜ-KYS-FRM-015 Yayın Tarihi :/....../20... Revizyon No : Revizyon Tarihi : Sayfa No : 4 / 234
---	---	---

ÖĞRENCİNİN	
Öğrenci No	205224003
Adı / Soyadı	Muammer GENÇ
Anabilim Dalı/Programı	Tarih / Tezli Yüksek Lisans
Tez Konusu	İki Darbe Arası Dönemde Çankırı'da Siyasal Hayat (1960-1980)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 229 sayfalık kısmına ilişkin, 02./11/2023 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 8'dir. Ayrıca tez çalışması hiçbir blok kopyalama içermemektedir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini ve Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez çalışması Orijinallik Raporu alınması ve kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

02/11/2023
Muammer GENÇ

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 02/11/2023

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil TANIK

ÖZET

İKİ DARBE ARASI DÖNEMDE ÇANKIRI'DA SİYASAL HAYAT (1960-1980)

GENÇ, Muammer

Yüksek Lisans Tezi

Tarih Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil TANIK

Ekim, 2023, 229 sayfa

Türkiye’de cumhuriyet rejimine geçilmesiyle önemli zaman dilimleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan 1923’ten 1950 yılına kadar olanı “Tek Parti” ve 1950’den 1960 yılına kadar “Demokrat Parti” dönemi olarak literatürde yer bulmuştur. Bu zaman dilimlerinden başka 1960’tan 1980 yılına kadar olan dönem önem arz etmektedir. Genellikle “iki darbe arası dönem” olarak anılan yirmi yılda Türkiye’de genel ve yerel seçimlerden başka referandum gibi demokratik adımlar atılmıştır. Seçim sistemlerinde değişiklikler olmuş, anayasal gelişmeler yaşanmıştır. Ayrıca kalıcı çok partili dönem yaşanmıştır. Hem genel hem de yerel seçimlerde daha fazla parti ve aday rekabet imkânı bulmuştur. Tüm bunlar bir anayasa güvencesi altında uygulanırken, özellikle iletişim araçlarının teknolojik ilerleyişi, bu demokratik adımları desteklemiştir. Bu çalışmada anılan yirmi yıllık dönem Çankırı ili özelinde incelenmiştir. Siyasi gelişmelere temas edilen bu çalışmada, genel ve yerel seçim süreçleri ve sonuçlarına odaklanılmıştır. Çalışmada adayların ve partileri vaatleri, seçilenler, seçmenin beklentileri ve şehrin gelişimine dair izler sürülmüştür. T.C. Devlet arşivlerinden edinilen belgeler, yerel gazetelerin arşivi, kişisel mektuplardan başka pek çok telif eser çalışmanın kaynağını oluşturmuştur. Çalışmada Çankırı seçmenin genelinde aynı yönde oy tercihinde bulunduğu, daha çok sağ partilerin taban bulduğu, partiler kadar adayların da seçmen nezdinde dikkate alındığı gibi bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çankırı, Genel seçimler, Partiler, Milletvekilleri, Belediye Başkanları.

ABSTRACT

POLITICAL LIFE IN ÇANKIRI IN THE PERIOD BETWEEN TWO COUPS (1960-1980)

GENÇ, Muammer

Department of History

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil TANIK

October, 2023, 229 pages

Important time periods have emerged with the transition to the republican regime in Turkey. The period from 1923 to 1950 is known as the "Single Party" period, and the period from 1950 to 1960 is known as the "Democratic Party" period. Apart from these time periods, the period from 1960 to 1980 is important. In the twenty years generally referred to as the "period between two coups", democratic steps such as referendums as well as general and local elections were taken in Turkey. There have been changes in election systems and constitutional developments. In addition, a permanent multi-party period was experienced. More parties and candidates had the opportunity to compete in both general and local elections. While all of these are implemented under the guarantee of a constitution, technological progress, especially in communication tools, has supported these democratic steps. In this study, the mentioned twenty-year period was examined specifically in Çankırı province. In this study, which touches on political developments, the focus is on general and local election processes and results. In the study, the promises of the candidates and their parties, those who were elected, the expectations of the voters and the development of the city were traced. T.R. Documents obtained from state archives, archives of local newspapers, personal letters and many other copyrighted works constitute the source of the study. In the study, findings were found that Çankırı voters generally preferred to vote in the same direction, that right-wing parties gained more support, and that candidates were taken into consideration by the voters as much as the parties

Keywords: Çankırı, General elections, Parties, Deputies, Mayors.

ÇANKIRI'DA SİYASİ GELİŞMELER

(1960-1980)

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	III
ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN FORMU	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XV
EKLER LİSTESİ	XVI
GİRİŞ	1
Araştırmanın Konusu.....	1
Araştırmanın Kapsamı	1
Araştırmanın Amacı.....	2
Araştırmanın Yöntemi	2
Araştırmanın Kaynakları	2
TÜRKİYE'DE TEK PARTİLİ DÖNEM.....	4
TÜRKİYE'DE ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DÖNEMİ	6
21 Temmuz 1946 Genel Seçimleri	7
14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri	8
2 Mayıs 1954 Genel Seçimleri	9
27 Ekim 1957 Genel Seçimleri.....	9
1923-1960 Arasında Çankırı'da Siyasi Hayat	15

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇANKIRI'DA SİYASİ PARTİLER VE GENEL SEÇİMLER

1. 1960-1980 ARASI DÖNEMDE ÇANKIRI'DA HALK OYLAMASI VE GENEL SEÇİMLER.....	20
1.1. 1961 Anayasası ve Halk Oylaması	20
1.2. Çankırı'da 1961 Halk Oylaması	26

1.3. 1961 Milletvekili Genel Seçimleri.....	31
1.3.1. Partilerin Genel Seçim Çalışmaları	33
1.3.2. Çankırı’da 1961 Genel Seçimleri ve Sonuçları.....	36
1.4. 10 Ekim 1965 Milletvekili Genel Seçimleri.....	38
1.5. Çankırı’da 1965 Genel Seçimleri	39
1.5.1. Partilerin Genel Seçim Çalışmaları	41
1.5.2. Çankırı’da 1965 Genel Seçimleri ve Sonuçları.....	43
1.6. 12 Ekim 1969 Milletvekili Genel Seçimleri.....	45
1.7. Çankırı’da 1969 Genel Seçimleri	46
1.7.1 Partilerin Genel Seçim Çalışmaları	46
1.7.2. Çankırı’da 1969 Genel Seçimleri ve Sonuçları.....	50
1.8. 12 Mart Muhtırası ve 1973 Genel Seçimlerine Doğru	52
1.9. 14 Ekim 1973 Genel Seçimleri.....	53
1.10. Çankırı’da 1973 Genel Seçimleri	54
1.10.1. Partilerin Genel Seçim Çalışmaları	54
1.10.2. Çankırı’da 1973 Genel Seçimleri ve Sonuçları.....	56
1.11. 5 Haziran 1977 Erken Genel Seçimleri	58
1.12. Çankırı’da 1977 Erken Genel Seçimleri.....	59
1.12.1. Partilerin Genel Seçim Çalışmaları	60
1.12.2. Çankırı’da 1977 Erken Genel Seçimleri ve Sonuçları	63

İKİNCİ BÖLÜM

1960-1980 ARASI DÖNEMDE ÇANKIRI’DA YEREL SEÇİMLER

2. 1963 YEREL SEÇİMLERİ.....	66
2.1. ÇANKIRI’DA 1963 YEREL SEÇİMLERİ.....	68
2.1.1. AP’nin Yerel Seçim Çalışmaları	68
2.1.2. CKMP’nin Yerel Seçim Çalışmaları.....	70
2.1.3. Çankırı’da 1963 Yerel Seçim Sonuçları.....	71
2.2. 1968 YEREL SEÇİMLERİ	74
2.2.1. Çankırı’da 1968 Yerel Seçimleri.....	77
2.2.2. AP’nin Yerel Seçim Çalışmaları	78
2.2.3. CKMP’nin Yerel Seçim Çalışmaları.....	82
2.2.4. CHP’nin Yerel Seçim Çalışmaları	83

2.2.5. MP'nin Yerel Seçim Çalışmaları	83
2.2.6. GP'nin Yerel Seçim Çalışmaları	84
2.2.7. Çankırı'da 1968 Yerel Seçim Sonuçları.....	85
2.3. 1973 YEREL SEÇİMLERİ	89
2.3.1. ÇANKIRI'DA 1973 YEREL SEÇİMLER VE SONUÇLARI	93
2.3.2. AP'nin Yerel Seçim Çalışmaları	93
2.3.3. MSP'nin Yerel Seçim Çalışmaları	96
2.3.4. CHP'nin Yerel Seçim Çalışmaları	96
2.3.5. MHP'nin Yerel Seçim Çalışmaları	96
2.3.6. CGP'nin Yerel Seçim Çalışmaları	96
2.3.7. Bağımsız Adayların Yerel Seçim Çalışmaları	97
2.4. 1977 YEREL SEÇİMLERİ	103
2.4.1. AP'nin Yerel Seçim Çalışmaları	107
2.4.2. MSP'nin Yerel Seçim Çalışmaları	108
2.4.3. CHP'nin Yerel Seçim Çalışmaları	109
2.4.4. MHP'nin Yerel Seçim Çalışmaları	109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇANKIRI MİLLETVEKİLLERİ BİYOGRAFİLERİ VE MECLİS

FAALİYETLERİ (1960-1980)

3.1. Ali Ferhan Arkan'ın Biyografisi	117
3.1.1. Ali Ferhan Arkan'ın Meclis Faaliyetleri	117
3.2. Dursun Akçaoğlu Biyografisi	120
3.2.1. Dursun Akçaoğlu'nun Meclis Faaliyetleri	120
3.3. Hazım Dağlı Biyografisi	123
3.3.1. Hazım Dağlı'nın Meclis Faaliyetleri	124
3.4. Mehmet Ali Arsan Biyografisi.....	126
3.4.1. Mehmet Ali Arsan'ın Meclis Faaliyetleri.....	127
3.5. Nurettin Ok Biyografisi	130
3.5.1. Nurettin Ok'un Meclis Faaliyetleri.....	131
3.6. Nuri Çelik Yazıcıoğlu Biyografisi	136
3.6.1. Nuri Çelik Yazıcıoğlu'nun Meclis Faaliyetleri	137
3.7. Rahmi İnceler Biyografisi	138

3.7.1. Rahmi İnceler'in Meclis Faaliyetleri	138
3.8. Şaban Keskin Biyografisi.....	139
3.8.1. Şaban Keskin'in Meclis Faaliyetleri.....	140
3.9. Tahir Akman Biyografisi	143
3.9.1. Tahir Akman'ın Meclis Faaliyetleri	143
3.10. Arif Tosyalıoğlu Biyografisi	145
3.10.1. Arif Tosyalıoğlu'nun Meclis Faaliyetleri	146
3.11. Mehmet Kazım Arar Biyografisi	147
3.11.1. Mehmet Kazım Arar'ın Meclis Faaliyetleri	148
3.12. Gürhan Titrek Biyografisi	151
3.12.1. Gürhan Titrek'in Siyasi ve Meclis Faaliyetleri	152
SONUÇ	155
KAYNAKÇA.....	158
EKLER.....	171

KISALTMALAR

AP	Adalet Partisi
BP	Birlik Partisi
BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BDİE	Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü
Bkz.	Bakınız
bs.	Basım
C	Cilt
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CGP	Cumhuriyetçi Güven Partisi
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CMP	Cumhuriyetçi Millet Partisi
DP	Demokrat Parti (1946)
DP	Demokratik Parti (1970-1980)
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
ed.	Editör
haz.	Hazırlayan
GP	Güven Partisi
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MBK	Milli Birlik Komitesi/Konseyi
MC	Milliyetçi Cephe
MGP	Milli Güven Partisi
MP	Millet Partisi
MKP	Milli Kalkınma Partisi
MM	Millet Meclisi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	Milli Selamet Partisi
s.	sayfa
SDP	Sosyalist Devrim Partisi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBP	Türkiye Birlik Partisi

T.C	Türkiye Cumhuriyeti
TCF	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TEK	Türkiye Elektrik Kurumu
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi
TSİP	Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YSK	Yüksek Seçim Kurulu
YSE	Yol, Su, Elektrik
YTP	Yeni Türkiye Partisi
Yay.	Yayın
vd.	ve diğerleri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 1961 Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuçları	25
Tablo 2: 1961 Halkoylamasında Çankırı'da Seçmen Sayıları	29
Tablo 3: 1961 Halkoylamasında Çankırı'da Sonuçlar	29
Tablo 4: 1961 Genel Seçimlerinde Partilerin Aldıkları Oy ve Oranları	32
Tablo 5: 15 Ekim 1961 Genel Seçimlerine Göre Çankırı	36
Tablo 7: 1965 Yılı Genel Seçimlerinde Ülke Geneline Partilerin Aldıkları Oylar ve Oranları	39
Tablo 8: 1965 Genel Seçimlerinde Çankırı'da Ön Seçim Sonuçları	41
Tablo 9: Milletvekili Adayları ve Aldıkları Oylar	41
Tablo 11: 10 Ekim 1965 Milletvekili Sonuçlarına Göre Çankırı	44
Tablo 12: 1969 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Aldıkları Oylar ve Oranları	45
Tablo 14: 12 Ekim 1969 Milletvekili Sonuçlarına Göre Çankırı	51
Tablo 15: 1973 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Aldıkları Oylar ve Oranları	53
Tablo 17: 14 Ekim 1973 Milletvekili Sonuçlarına Göre Çankırı	57
Tablo 18: 1977 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Aldıkları Oylar ve Oranları	59
Tablo 19: 5 Haziran 1977 Erken Genel Seçimlerine Göre Çankırı	63
Tablo 20: 5 Haziran 1977 Erken Milletvekili sonuçlarına göre Çankırı	64
Tablo 21: 17 Kasım 1963 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	66
Tablo 22: 17 Kasım 1963 İl Genel Meclis Üyeliği Seçimleri	67
Tablo 23: 17 Kasım 1963 Belediye Meclis Üyeliği Seçimleri	67
Tablo 24: 17 Kasım 1963 Çankırı İli Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	71
Tablo 25: 17 Kasım 1963 Çankırı İli Belediye Meclisi Üyeleri Seçim Sonuçları	72
Tablo 26: 17 Kasım 1963 Çankırı İli İl Genel Meclisi Seçim Sonuçları	72
Tablo 27: 17 Kasım 1963 Çankırı İli Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi Sonuçları	73
Tablo 28: 2 Haziran 1968 İl Genel Meclisi Üyeliği Seçim Sonuçları	75
Tablo 29: 2 Haziran 1968 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	76
Tablo 30: 2 Haziran 1968 Belediye Meclis Üyeleri Seçim Sonuçları	76
Tablo 31: 2 Haziran 1968 Çankırı İl Genel Meclisi Seçim Sonuçları	85
Tablo 32: 2 Haziran 1968 Çankırı Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	86
Tablo 33: 2 Haziran 1968 Çankırı Belediye Meclis Üyeleri Seçim Sonuçları	87

Tablo 34: 2 Haziran 1968 Çankırı İli Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi Sonuçları	87
Tablo 35: 9 Aralık 1973 Türkiye Geneli İl Genel Meclisi Üyeliği Seçim Sonuçları	91
Tablo 36: 9 Aralık 1973 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	92
Tablo 37: 9 Aralık 1973 Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları	92
Tablo 38: 9 Aralık 1973 Çankırı İl Genel Meclisi Üyeleri Seçim Sonuçları	99
Tablo 39: 9 Aralık 1973 Çankırı Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	100
Tablo 40: 9 Aralık 1973 Çankırı İli Belediye Meclis Üyeleri Seçim Sonuçları	101
Tablo 41: 9 Aralık 1973 Çankırı İli Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi Sonuçları	102
Tablo 42: 11 Aralık 1977 İl Genel Meclisi Üyeliği Seçim Sonuçları	104
Tablo 43: 11 Aralık 1977 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	105
Tablo 44: 11 Aralık 1977 Belediye Meclisi Üyeleri Seçim Sonuçları	106
Tablo 45: 11 Aralık 1977 Çankırı İl Genel Meclisi Üyeliği Seçim Sonuçları	112
Tablo 46: 11 Aralık 1977 Çankırı İli Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	113
Tablo 47: 11 Aralık 1977 Çankırı İli Belediye Meclis Üyeleri Seçim Sonuçları	114
Tablo 48: 11 Aralık 1977 Çankırı İli Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçim Sonuçları	115

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: 1961 Halkoylamasında Çankırı	29
Şekil 2: 1961 Milletvekili Sonuçlarına Göre Çankırı	37
Şekil 3: 17 Kasım 1963 Çankırı İli Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	73
Şekil 4: 2 Haziran 1968 Çankırı Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları.....	86
Şekil 5: 9 Aralık 1973 Çankırı Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	100
Şekil 6: 11 Aralık 1977 Çankırı İli Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları.....	113

EKLER LİSTESİ

EK- 1: 1963 yılı Atatürk Anıtı önü ve resmi bir törenden	172
EK- 2: Çankırı Halkevi ve Cumhuriyet Halk Fırkası Binası-1940'lı yıllar	172
EK- 3: 1960-1980 dönemlerinde görev yapmış Çankırı Belediye Başkanları	173
EK- 4: Parti Liste kartları ve Parti Davetiyesi	174
EK- 5: Çankırı Belediye Başkanı (Ali İnandık Ön sıra sağda) ve Belediye Meclis Üyeleri Hatırası-1968	175
EK- 6: Çankırı Belediye Başkanı Gürhan TİTREK (Alt ön sıra ortada) ve Belediye Meclis üyeleri ile birlikte	176
EK- 7: Nurettin OK konuşurken	176
EK- 8: 1960-1980 (TBMM 12,13,14,15 ve 16.Dönem) yıllarında görev alan Çankırı Milletvekilleri, Temsilciler Meclisi Üyesi ve senatörler	177
EK- 9: Kazım ARAR'a ait Tercüme-i Hal Kağıdı	178
EK- 10: Rahmi İNCELER'e ait Tercüme-i Hal Kağıdı	178
EK- 11: Şaban KESKİN'e ait Tercüme-i Hal Kağıdı	179
EK- 12: Nurettin OK'a ait Tercüme-i Hal Kağıdı	179
EK- 13: Dursun AKÇAOĞLU'na ait Tercüme-i Hal Kağıdı	180
EK- 14: Tahir AKMAN'a ait Tercüme-i Hal Kağıdı	180
EK- 15: Mehmet Ali ARSAN'a ait Tercüme-i Hal Kağıdı	181
EK- 16: Arif TOSYALIOĞLU'na ait Tercüme-i Hal Kağıdı	181
EK- 17: Nuri Çelik YAZICIOĞLU'na ait Tercüme-i Hal Kağıdı	182
EK- 18: Hazım DAĞLI'ya ait Tercüme-i Hal Kağıdı	182
EK- 19: Ferhan ARKAN'a ait Tercüme-i Hal Kağıdı	183
EK- 20: Milletvekillerine seçildiklerine dair verilen bir tutanak örneği-1973 (Milletvekili Nurettin OK'a aittir.)	183
EK- 21: 1961 Anayasası Halk oylaması sonuçları ile ilgili Devrim Gazetesinin manşeti-12 Temmuz 1961	184
EK- 22: Yeşilılgaz Gazetesinin 13 Ekim 1961 tarihli manşeti	185
EK- 23: Doğruyol Gazetesinin 1965 yerel seçim sonuçları ile ilgili manşeti-9 Ağustos 1965	186
EK- 24: Karatekin Gazetesinin partilerle ilgili bir manşeti-4 Haziran 1977	187

EK- 25: Karatekin Gazetesinin 1977 Yerel Seçimleri ile ilgili manşeti-12 Aralık 1977	188
EK- 26: Yeni Çankırı Gazetesinin 1961 Genel seçim sonuçlarını veren manşeti	189
EK- 27: Çankırı Gazetesinin 1973 yerel seçim sonuçları ile ilgili manşeti	190
EK- 28: Doğruyol Gazetesinin manşeti-1973	191
EK- 29: AP il Başkanlığının gazetede yayımladığı seçim bildirisi-1973	192
EK- 30: Doğruyol Gazetesinin 10 Ekim 1961 tarihli bir manşeti	193
EK- 31: Doğruyol Gazetesinin 14 Temmuz 1961 tarihli manşeti	194
EK- 32: Karatekin Gazetesinin 1969 Genel seçimleri ile ilgili manşeti	195
EK- 33: Karatekin Gazetesinin 23 Eylül 1969 tarihli manşeti	196
EK- 34: 1968 Yerel seçimleri ile ilgili Doğruyol Gazetesinin manşeti	197
EK- 35: Güneş gazetesinin 15 Eylül 1973 tarihli bir manşeti	198
EK- 36: Doğruyol gazetesinin 28 Mayıs 1977 tarihli bir manşeti	199
EK- 37: Doğruyol gazetesinin 4 Haziran 1977 tarihli bir manşeti	200
EK- 38: Doğruyol gazetesinin 6 Aralık 1977 tarihli bir manşeti	201
EK- 39: Doğruyol gazetesinin 7 Aralık 1977 tarihli bir manşeti	202
EK- 40: Doğruyol gazetesinin 8 Aralık 1977 tarihli bir manşeti	203
EK- 41: Güneş gazetesinin 12 Haziran 1968 tarihli bir manşeti	204
EK- 42: Doğruyol gazetesinin 19 Temmuz 1969 tarihli bir manşeti	205
EK- 43: Karatekin gazetesinin 14 Mart 1977 tarihli bir manşeti	206
EK- 44: Karatekin gazetesinin 30 Ağustos 1969 tarihli bir manşeti	207
EK- 45: Karatekin gazetesinin 17 Eylül 1973 tarihli bir manşeti	208
EK- 46: Karatekin gazetesinin 12 Kasım 1973 tarihli bir manşeti	209
EK- 47: Karatekin gazetesinin 3 Ekim 1969 tarihli bir manşeti	210
EK- 48: Yeni Çankırı gazetesinin 10 Temmuz 1961 tarihli bir manşeti	211
EK- 49: Ali Sarıkaya, Aydınlatılmış Onam Formu	212
EK- 50: Hayri Demiray, Aydınlatılmış Onam Formu	213
EK- 51: İlhan Köprülü, Aydınlatılmış Onam Formu	214
EK- 52: Kamil Oktay, Aydınlatılmış Onam Formu	215
EK- 53: Yaşar Özkanlı, Aydınlatılmış Onam Formu	216
EK- 54: Yücel Dinç, Aydınlatılmış Onam Formu	217

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu Türkiye'nin siyasal yaşantısında ön plana çıkan dönemlerden biri olan 1960-1980 yılları arası döneminde Çankırı'daki siyasal gelişmelerdir. Bu doğrultuda 1961 seçim ve referandumundan başlamak üzere genel seçimler (1965, 1969, 1973, 1977) ve yerel seçimler (1963, 1968, 1973, 1977) temel alınmıştır. Ayrıca anılan dönemde Çankırı milletvekillerinin ve senatörlerinin biyografilerine yer verilerek yasama faaliyetleri üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırma zaman aralığı 1960 ve 1980 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu zaman aralığının belirlenmesinde Türkiye'nin siyasal yaşamında değişim ve dönüşümlere neden olan 1960 ve 1980 ihtilalleri belirleyici olmuştur. Çalışma mekân olarak ise Çankırı iliyle sınırlandırılmıştır. Ayrıca bu tez çalışması giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, kapsamı, amacı, yöntemi ve kaynaklarına değinildikten sonra Cumhuriyet döneminde çok partili hayata geçiş denemeleri incelenmiş olup 1946 yılında çok partili hayata geçilmesinden sonraki süreçte yapılan 1946, 1950, 1954 ve 1957 genel seçimlerine değinilmiştir.

Tezin birinci bölümde 1960 ihtilali ve 1961 anayasası ve halkoylamasına değinildikten sonra 1961, 1965, 1969, 1973 ve 1977 genel seçimlerinin istatistiksel tablolarla değerlendirilmesi yapılmış ve ayrıca bu seçimlerin Çankırı'daki yansımaları üzerinde durularak partilerin çalışmaları ayrı başlıklar halinde ifade edilmiştir. İkinci bölümde 1963, 1968, 1973 ve 1977 yerel seçimleri ele alınmış olup bu seçimlerin Çankırı'daki yansımaları da bu bölümün temasını oluşturmuştur. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise 1960-1980 yılları arasında görev yapan Çankırı milletvekillerinin biyografilerine, meclis faaliyetlerine ve seçim çalışmalarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Çankırı’da 1960-1980 yıllarından itibaren demokrasi kültürünün nasıl geliştiğini, seçmen eğilimlerinin neler olduğu, şehrin ihtiyaçları doğrultusunda seçim propagandaları, yerel ve genel seçim sürecinin izlerini sürmektir. Ayrıca şehir tarihi yazımında Çankırı müktesebatına katkı sunmak amaç edinilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri uygulanmıştır. Nitel araştırma yönteminde belge içerikleri analiz edilmiştir. Birincil kaynak niteliğinde olan Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, TBMM tutanakları, yerel basın arşivi ve kişisel mektupların içeriği analiz edilmiştir. Nicel araştırma yöntemiyle Türkiye İstatistik Kurumu verileri incelenmiştir. Özellikle seçim sonuçlarının tespitinde bu yöntem önemli bir katkı sağlamıştır.

Araştırmanın Kaynakları

Tezin oluşturma safhasında daha çok birincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Bunlardan başka teze katkı sağlayan ikincil kaynaklara müracaat edilmiştir. Birincil kaynaklar ve verilerin edilmesinde Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, TBMM Tutanakları, Cumhuriyet Senatosu tutanakları, TBMM arşivi ve Resmi Gazete kullanılmıştır. Birincil kaynak kategorisinde yerel basın arşivi ayrı bir yer tutar. Anılan döneme dair kamuoyunun nabzını ölçmede katkı sağlamıştır. 1960-1980 yılları arası yayımlanan yerel gazeteler olan *Doğruiyol*, *Güneş*, *Devrim*, *Karatekin*, *Çankırı*, *Yeşililgaz* ve *Yeni Çankırı* en önemli referans kaynakları olmuşturlardır.

Yazılı kaynaklardan başka döneme tanıklık etmiş kişilerden gelen mektuplardan istifade edilmiştir. Dönemin gelişmelerini takip eden, kültürel birikimi olan farklı meslek grubuna mensup kişiler tercih edilmiştir. Bu doğrultuda Çankırı’da ikamet eden İlhan Köprülü (Esnaf), Hayri Demiray (Emekli Öğretmen), Kamil Oktay (Emekli Eski İl Milli Eğitim Müdürü), Yücel Dinç (Memur), Yaşar Özkanlı (Esnaf), Ali Sarıkaya (Emekli Öğretmen-Esnaf) adlı kişilerle görüşülmüş ve bu şahıslardan gelen mektuplar tezin birincil kaynaklarından olmuştur.

Devlet İstatistik Enstitüsü ve Türkiye İstatistik Enstitüsü verileri de bu çalışmanın ana kaynakları arasındadır. Ayrıca dönemler hakkında detaylı bilgi veren

ikincil kaynaklardan telif eserler, süreli yayınlar, makaleler, tezler ve incelemeler de çalışmayı destekleyerek katkı sağlamıştır. Bu kaynaklardan elde edilen verilerle Çankırı’da 1960-1980 aralığındaki seçimlerin yerel ve ulusal alandaki etkisi incelenmiş, partilerin çalışmalarından propagandalara, siyasi liderlerden milletvekillerine ve belediye başkanlarına kadar tüm alan elde edilen bulgularla desteklenmiştir.

Türkiye’de Tek Partili Dönem

Milli Mücadele’yi yürüten ve başarıya ulaştıran kadrolar, Cumhuriyet’in ilanından sonra tüm deneyimlerini güçlü bir siyasi unsur olarak kullanabilmeyi başarabilmiştir. Parti yönetiminin devleti yönetme konusundaki meşruiyetini yakın geçmişin başarı öğelerine vurgu yapmaya özen gösteren bu kadro, Halk Fırkası’nın kuruluşuyla teşkilatlı bir siyasi yapıya sahip olmuştur.¹ 23 Nisan 1920’de TBMM’nin açılmasıyla birlikte farklı görüş ve düşünceleri temsil eden birçok grup oluşmuş, buna paralel olarak Mustafa Kemal Paşa’da 10 Mayıs 1921’de Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubunu kurmuştur.² Bu grubun yeni iç tüzüğü’nün kabulünden dört buçuk ay sonra Mustafa Kemal Paşa, gazetecilere bir demeçte bulunarak barışın sağlanmasıyla halkçılığa dayanan ve “Halk partisi” adını taşıyan bir parti kurulacağını açıklamış, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin siyasi partiye dönüşeceğini bildirdikten sonra 9 Eylül 1923’te Halk Fırkası resmen kurulmuştur.³ Mustafa Kemal Paşa, 8 Nisan 1923’te Halk Fırkası’nın ilk programı olarak da kabul edilen ve “Dokuz Umde” denilen bir seçim bildirgesi yayımlamış ve bundan sonra CHP 1946 yılı seçimlerine kadar ülkede tek parti rejimini simgelemiştir.⁴ Bu girişimle birlikte tek partili otoriter rejime muhalefet gecikmemiş, yine teşkilatlı bir yapıyla muhalefet kendini göstermiştir.

29 Ekim 1923 tarihinde TBMM’de Cumhuriyet rejiminin kabulüyle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın kuruluş sürecinin nedenlerini ortaya çıkarmıştır. Burada Milli Mücadele’nin tanınmış şahsiyetlerinin Halk Fırkası içinde şiddetli tartışmalara yol açan itirazları da rejime değil kabul tarzına olmuştur.⁵ Halk Fırkası’nın kurulmasıyla birlikte inkılap hareketleri hızlı bir artış göstermiştir. Her alanda önemli adımların atılmasının inkılâp karşıtı grupları olumsuz etkilediği görülmüş ve ülke ekonomisinin durumu, laik reformların hızla artması gibi

¹ Murat Turan, *Modern Türkiye’de Siyasal ve Toplumsal Çalışmalar 1923-1950*, (İstanbul: Libra Yayıncılık, 2020), 56.

² Abdulvahap Akıncı-Sefa Usta, “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Faktörlerin Analizi”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17 (2015): 44.

³ Ercan Haytoğlu, "Türkiye'de Demokratikleşme Süreci ve 1945'te Çok Partili Siyasal Hayata Geçişin Nedenleri 1908-1945", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (1997): 47-48.

⁴ Şükran Güray, “Çok Partili Hayata Geçiş Süreci ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın Kısa Bir Değerlendirilmesi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 125/247 (Temmuz-Ağustos 2020): 409.

⁵ Mustafa Ekincikli. "Türk Demokrasi Kültürünün Gelişim Sürecinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın Kuruluşu". *Gazi Akademik Bakış*, 6 (2012): 152.

nedenlerden dolayı karşıt güçlerin hoşnutsuzluğu giderek artmıştır.⁶ 1924 yılına gelindiğinde Halk Fırkası içindeki muhalif kesimin güçlenmesi, başta Kazım Karabekir, Ali Fuat (Cebesoy), Refet (Bele) Bey, Rauf (Orbay) Bey ve Adnan (Adıvar) Bey olmak üzere 32 milletvekilinin partiden istifa etmesini beraberinde getirmiş ve 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın (TCF) kurulmasına giden süreci oluşturmuştur.⁷

Liberal bir parti görünümünde olan TCF'ye yönelik eleştiriler ilkesel olarak belirlenmiş olup Nutuk'ta partiye karşı eleştiriler, “*“Terakki” ve “Cumhuriyet” kavramlarına taban tabana zıt geliştiği, dini fikirlerle ve inançlara hürmet perdesi altında merkezîyetçi otoriter eğilimlere karşı çıkararak ademi merkezîyetçiliği ve güçler ayrılığı ilkesini benimseyerek liberal ekonomiye vurgu yaptığını*” şeklinde yer almıştır.⁸ TCF'nin kısa zamanda geniş bir kitleye sahip olması Halk Fırkası yöneticilerini endişelendirmiş, 13 Şubat 1925'te Doğu Anadolu'da ortaya çıkan Şeyh Sait İsyanı ile partinin bağlantısı olduğu ve siyasi amaçlar uğruna dini istismar ettiği gerekçe gösterilerek parti 3 Haziran 1925'te kapatılmıştır.⁹ İlk deneme bu şekilde sonuçlansa da ilerleyen dönemde TBMM'de bir muhalefet partisi ihtiyacı devam etmiştir. Bu defa Mustafa Kemal Paşa'nın girişimi söz konusudur.

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın (SCF) kuruluşu ve çok partili açık bir siyaset Mustafa Kemal'in düşündüğü konulardan biri olmuş, 1925 yılından beri sürmekte olan tek partili rejim ile hükümet icraatlarının kontrolsüz ve muhalefetsiz olması yeni rejimin karşısında önemli bir mesele olmuştur.¹⁰ Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyetin ve onun ayrılmaz bir parçası olan devrimlerin korunması gerektiğine inanmakla birlikte yeni bir muhalefet partisinin kurulması gerektiğini düşünüyordu. Ayrıca kurulacak partinin Türkiye'nin Batı Avrupa'daki imajını düzeltereceği, buna göre kredi ve yatırım olanağı oluşturacağı umut edilerek emniyet supabı mahiyetinde, yakın arkadaşı Fethi Okyar'a Ağustos 1930'da SCF'yi kurdurmuştur.¹¹

⁶ Haytoğlu, "Türkiye'de Demokratikleşme Süreci", 47.

⁷ Ahmet Yeşil, "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Siyasi Kimliği", *Türkler Ansiklopedisi*, 1. Baskı (Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002), XVI: 547-549.

⁸ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, ed. Nejat Bayramoğlu-Kurtuluş Güran, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2015), 661-662.

⁹ Eric Jan Zürcher, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, (İstanbul: Bağlam Yayınları, 1992), 126.

¹⁰ Osman Okyar-Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Fethi Okyar'ın Anıları*, (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997), 63-64.

¹¹ Vahap Uluç, "Türkiye'de Çok Partili Sisteme Geçiş: İç ve Dış Dinamiklerin Analizi", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2020): 469.

SCF, 12 Ağustos'ta resmen faaliyete geçmesi ile birlikte yurtiçinde teşkilatlanmıştır.¹² SCF'nin liberal ve muhalif kesimin ilgi odağı olması ve Fethi Okyar'ın yurt gezilerinde rağbet görmesine rağmen TCF'nin kuruluş sürecinde ortaya çıkan kaygıların yeniden ortaya çıkması nedeniyle Fethi Okyar durumu gerekçe gösterip Kasım 1930'da partiyi feshetmiştir. Böylece gerçekleştirilen devrimlerin halk tarafından benimsenmemiş olduğu düşünülerek ve yapılan reformlardan elde edilen kazanımları kaybetmemek adına Cumhuriyet döneminin ikinci çok partili hayata geçiş denemesine son verilmiştir.¹³ Siyasal oluşumların hızlanmasında, partili yönetimlerin gelişmesinde toplumun farklı kesimlerinin katkısı olmuştur. Tüccar ve büyük toprak sahiplerinin burada önemli bir yeri vardır. Toplumun bu tür önde gelen gruplarının siyasal bilinçlenmedeki etkisi, toplumda uzun bir dönem devam etmiştir.¹⁴

Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Dönemi

Türkiye’de 1930 yılından 1945 yılına kadar geçen dönemde kesintisiz tek parti iktidarı, batı totaliter yönetimlerini andıracak boyutlarda olmamasına rağmen çeşitli idari tedbirlerle toplumda muhalif düşüncelerin engellenmesi sağlanmıştır. Batı kamuoyunda demokratik olmayan ülkelere karşı köklü bir tutum ve davranışın olması buna karşılık Türkiye’de rejimin tek parti idaresi elinde olması nedeniyle bazı kişi hak ve özgürlüklerine kısmen de olsa sınırlama getirmişti.¹⁵ Yine İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Batı’nın çoğulcu siyasal düzeni, diğer yandan işçi sınıfına dayalı sosyalist “halk demokrasisi” düzeninin güç kazanması İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Cumhuriyet Halk Partisi yöneticileri arasında ve özellikle Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün siyasal düşüncesinde çok partili yaşama eğilimi güçlendiren faktör olduğu söylenebilir.¹⁶

¹² Derviş Kılınçkaya, “Serbest Cumhuriyet Fırkasının Toplumsal Tabanı ve Cumhuriyet Halk Partisi”, *Cumhuriyet Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8/15 (Bahar 2012): 11.

¹³ Uluç, “Türkiye’de Çok Partili Sisteme Geçiş”, 470.

¹⁴ Tülay Aydın, *Tek Parti Döneminde CHP’nin Taşra Örgütlenmesi ve Merkez-Taşra İlişkileri (1935-1945)* (Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018), 34.

¹⁵ Ahmet Yeşil, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001), 20, 23.

¹⁶ Ali Kuyaksıl, *Türkiye’de Yönetimi Yeniden Yönetimi Düzenleme Çalışmaları Çok Partili Dönem (1945-1963)*, (İstanbul: Yıldızlar Basın-Yayın, 1994), 94.

1945 yılının Ocak ayında Türkiye’de muhalefetin canlanması ve örgütlenmesinde büyük bir rol oynayan Çiftçi Topraklandırma Kanunu’nun meclise gelmesi ve 1945 bütçe görüşmeleri, ileride önemli bir rol oynayacak yeni muhalefetin öncü kadrosunu sahneye çıkarmıştır.¹⁷ Böyle bir muhalefet ortamında Cumhuriyet tarihinin üçüncü kez çok partili rejime geçildiğini belgeleyen ilk siyasi parti olma özelliğini taşıyan Milli Kalkınma Partisi (MKP) kurulmuş ve kurucularının arasında Nuri Demirağ, Hüseyin Avni Ulaş ve Cevat Rifat Atilhan yer almıştır.¹⁸

Çiftçi Topraklandırma Kanunu ve bütçe görüşmeleri sürecinde CHP içindeki muhalif kesimin de artık kendini gizlememeleri sonucu 7 Haziran 1945’te Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan “Dörtlü Takrir” diye bilinen önergeyi meclise sunmuşlardı. Bu önergede CHP’nin ve 1924 Anayasası’nın en temel ilkesinin demokrasi olduğuna vurgu yapılarak bütün parti çalışmalarının demokratik ilkelere göre yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.¹⁹ Ayrıca CHP’de bir reform amaçlıyor gibi gözükse de bu durum siyasal muhalefetin başlangıç simgesini oluşturmuştur. Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan’ın CHP’den ihraç edilmesinden sonra Celal Bayar’ın da CHP’den istifa etmesiyle yeni bir partinin kurulması hızlanmış, Demokrat Parti (DP) 7 Ocak 1946’da resmen kurulmuştur.²⁰ Parti kuruluşunun ardından dört defa genel seçimlere katılmıştır.

21 Temmuz 1946 Genel Seçimleri

DP, siyasal varlığının ilk dönemlerinde iktidar tarafından baskıya maruz kalmıştır. Bunun ilk emaresi seçim tarihinin öne çekilmesidir. DP bu gelişme üzerine kamuoyuna açıklamalar yaparak, demokratik değişiklikler yerine gelmediği sürece seçimlere katılmayacağını beyan etmiştir. Ardından belediye seçimlerine katılmayarak iktidara açık bir şekilde tepki göstermiştir.²¹ MKP ise önce seçimlere katılacağını açıklamasına rağmen seçim günü seçimlerden çekildiği ilan etmesi muhalefetsiz yapılan seçimlere katılma oranını düşürmüştür. DP’nin belediye seçimlerinde olduğu gibi genel seçimleri de boykot edip etmeyeceği merak edilmiş,

¹⁷ Taner Timur, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, (Ankara: İmge Yayınları, 2020), 14.

¹⁸ Yeşil, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, 58.

¹⁹ Fehmi Akın, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2009), 56-57.

²⁰ Zürcher, Eric Jan, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2020), 245-247.

²¹ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti*, (Ankara: Phoenix Yayınları, 2004), 83.

16 Haziran'da üç gün süren toplantı sonunda milletvekili seçimlerine katılmaya karar verdiğini açıklamıştır.²²

Seçim kampanyasında Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) dış politika konularını propaganda olarak kullanması, DP'nin ise seçimlere yönelik propagandasında iktidara geldiğinde neler yapacağından çok CHP'nin 23 yıllık iktidarında neler yapmadığına ağırlık vermesi öne çıkmıştır.²³ Parti örgütlerinin zayıf olması ve devlet bürokrasisinin CHP'nin elinde bulunması gibi nedenlerin seçimleri kazanma şansını neredeyse yok etmesine rağmen yine de DP 1946 seçimlerinde mücadele etmiştir. Neticede 1946 seçimini CHP'nin kazanması sürpriz olmamış ve seçim sonucunda CHP 465 sandalyenin 390'ını kazanırken DP 65 sandalye ile sınırlı kalmıştır.²⁴

Cumhuriyet'in ilanından itibaren başlayan demokrasi süreci çok partili hayata geçiş denemeleri ile kesintiye uğramış ve 1946'da çok partili hayata geçiş ile birlikte 14 Mayıs 1950 seçimleri Türk siyasi tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Yaşanan uzun mücadelelerden sonra 14 Mayıs 1950'de CHP'nin yirmi yedi yıllık iktidarının ardından DP'nin iktidara gelişi ile siyasi tarihte yeni bir dönem başlamıştır.²⁵

14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri

1950 seçimleri, demokrasi tarihinin önemli bir dönüm noktası olmakla birlikte seçmenin serbest iradesinin, oyunun, tercihinin sandığa yansıdığı ilk seçim olarak da tarihte yerini almıştır.²⁶ DP'nin güvenceli seçim yasası çıkmadığı için 17 Ekim 1948 ve 16 Ekim 1949 ara seçimlerini boykot etmiş ve nihayet desteklediği seçim yasası 16 Şubat 1950'de kabul edilmiştir. 1950 seçimlerinde uygulanan çoğunluk sistemi nedeniyle DP, oyların % 53'ünü alarak mecliste 408, CHP ise % 39'unu 69 milletvekili çıkarabilmiştir.²⁷ Sonuç olarak seçimlere halk önemli bir çoğunlukla katılmış ve kayıtlı seçmenlerin % 90'ı sandığa gitmiştir.²⁸

²² M. Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, (İstanbul: Ülke Kitapları, 2001), 55.

²³ Akın, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, 106, 108.

²⁴ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2020), 129.

²⁵ Haytoğlu, Ercan, *İnönü Döneminde Türkiye'de Siyasal Yaşam, Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, ed. Süleyman İnan-Ercan Haytoğlu, (Ankara: Anı Yayınları, 2006), 102-103.

²⁶ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, (İstanbul: İmge Yayınları, 2019), 13.

²⁷ Akın, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, 214; Metin Toker, *DP'nin Altın Yılları 1950-1954* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991), 25.

²⁸ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, 50.

2 Mayıs 1954 Genel Seçimleri

DP, üçüncü genel seçim sınavını 1954 yılında vermiştir. Mayıs ayında yapılan bu seçimlerde de partilerin seçmen nezdinde konumunda önemli bir değişiklik olmamıştır. DP'nin ilk dört yıllık iktidar döneminde kendisine destek veren kitlenin beklediği yönde kararlar aldığı, buna uygun programlar uyguladığı ve seçimlerin ilk sonuçları geldiğinde DP'nin 1950 seçimlerinden daha büyük bir çoğunlukla iktidara geldiği belli olmuştur.²⁹ 1954 genel seçimlerinde DP ve CHP'nin toplam oy oranının %95'e ulaşması ile Türkiye'de iki partililiğin güçlü bir konuma sahip olduğu gözler önüne serilmiştir. Ayrıca DP'nin seçimi kazanması, önceki yıllarla kıyasla Türkiye'nin batılı devletlerle olan ilişkilerinde daha iyi bir seviyeye ulaştığını göstermesi bakımından önemlidir.³⁰

27 Ekim 1957 Genel Seçimleri

DP iktidarı, son döneminde erken seçim kararı almıştır. 1957 seçimleri, DP'nin iktidarı altında, gittikçe daha sertleşen bir siyasi atmosferde yapılmış, 1950'de büyük bir çoğunlukla iktidara gelen DP, muhalefet yıllarında çok yakınmış olduğu antidemokratik yollara bu kez kendisi başvurmaya başlamıştır.³¹ Dolayısıyla alınan sonuçlar iktidarı daha temkinli olmaya sevk ederken muhalefetin eleştiri dozunu arttırması ilişkileri gerdiği için siyasi ortamdaki tartışmalar toplumun çeşitli kesimlerini tedirgin etmiştir. Bu seçimler siyasi hayatın gidişatını önemli ölçüde etkilemiş, 1950 dönemi ile başlayan ekonomik ve sosyal gelişmeler yerini siyasal rekabetin keskinleşmesine bırakmıştır.³² 1957 seçimlerini diğer partilere karşı önemli bir çoğunlukla kazanmasına rağmen yine de DP'de önemli bir gerileme olmuştur. Seçimlere katılım oranının da görece olarak düşük olduğu -% 77- seçim sonuçlarına göre DP'liler oyların % 47.90'ını almalarına rağmen 1950 ve 1954 seçimlerine göre oy kaybı yaşamışlardır.³³

²⁹ Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, 45,48.

³⁰ Yakup Kaya, "Türk Siyasal Yaşamında 1954 Genel Seçimleri", *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* ,7/3 (2018): 2286-2287.

³¹ Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, 62.

³² 1957-1960 Dönemi Gelişmeleri, *Türkiye Cumhuriyeti tarihi* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2005), 567-568.

³³ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, 75-76.

1950'den 1960 yılına kadar geçen süreçte 10 yıllık DP iktidarı 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşen askeri darbe ile sonlanmıştır.³⁴ DP döneminin sona ermesi ile yeni bir demokrasi süreci başlamış, darbe sonrası çift yapılı meclis oluşmuştur. Bu yapının alt kanadını Millet Meclisi üst kanadını ise Cumhuriyet senatosu meydana getirmişti. Böylece meclis ve anayasa çalışmaları ile birlikte 1961 Anayasası ortaya çıkmıştır.³⁵ Yeni anayasanın kabul edildiği 1961'de ortaya çıkan sistemin, farklı görüşlere özgür ifade hakkı ve farklı sosyal zümrelere parlamenter temsil olanağı sağladığı görülmüş ve siyasi katılımın kapsamını genişletmiştir.³⁶

Yeni anayasanın kabul edilmesinden sonra 15 Ekim 1961 tarihinde yapılan genel seçimler 27 Mayıs ihtilalinin izlerini silecek bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Bu seçimlere CHP, CKMP ve DP'nin devamı niteliğinde olan AP³⁷ ve YTP katılmıştır. Bu seçimlerde oylarda %4 oranında bir düşüş yaşamasına rağmen CHP tekrar iktidarı ele geçirmeyi başarmışsa da seçim sonuçları umulduğu gibi olmamış ve AP, CHP'ye yakın oy almıştır.³⁸ Bu durum AP'yi senatoda birinci, mecliste ikinci parti konumuna getirmiştir. Ancak askeri vesayet AP'nin cumhurbaşkanı adayı Ali Fuat Başgil'i CHP dışındaki partilerin uzlaşması ile seçilebilecek çoğunluğuna sahip olmasına rağmen engellemiş ve AP, CHP ile "Büyük Koalisyon" kurmak zorunda kalmıştır. AP'nin 1963 yılından itibaren ana muhalefet konumuna gelmesi ve koalisyondan çekilmesinde ise Ragıp Gümüşpala'dan sonra genel başkanlığa seçilen Süleyman Demirel'in liderliğinin ön planda olduğu söylenebilir.³⁹

Darbeden sonraki dört yıl (1961-1965) koalisyon hükümetleri dönemi olarak adlandırılabilir. İlk koalisyon hükümeti CHP-AP arasında olmuş ve "I. İnönü koalisyonu" diye anılmış, devamında "II. İnönü koalisyonu" CHP-YTP ve CKMP

³⁴ Resmi Gazete, (30 Mayıs 1960), 1449.

³⁵ Muhammed Aslaner, "İki Darbe Arasında Türkiye'de Demokrasi 1960-1980", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12/2 (Temmuz 2022): 587, 589.

³⁶ Kemal Karpat, *Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2009), 103.

³⁷ 11.02.1961'de kurulan AP'nin ilk genel başkanı Ragıp Gümüşpala'dır. Ölümünden sonra vekaleten Saadettin Bilgiç genel başkanlığa getirilmiş, Bilgiç, 29-30 Kasım 1964'teki AP Büyük Kongresine kadar görevini sürdürmüş görevini Süleyman Demirel'e bırakmıştır. Mete Kaan Kaynar, *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri*, (Ankara: İmge Yayınları, 2007), 114-115.

³⁸ İsmail Köse, "Çok Partili Siyasi Hayat, Partilerin Seçim Beyannameleri ve Propaganda Görselleri 1950-2011", *İletişim ve Diplomasi*, 4 (Temmuz-Aralık 2014): 164.

³⁹ Mahmut Deniz Tansi, "Türk Modernleşme Tarihi Sürecinde Adalet Partisi Bağlamında Muhafazakâr Siyaset Arayışı", *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14/3 (2021): 930.

arasında oluşturulmuş ancak kısa sürmüştür.⁴⁰ Bağımsızların katılımı ve YTP'nin dışardan destek olması ile "III. İnönü koalisyonu" oluşturulmuş ancak bu koalisyonun da bütçe görüşmeleri sırasında düşürülmesinden sonra AP-YTP-CKMP ve MP "IV. koalisyonu" oluşturmuşlar ve hükümette 8 ay gibi kısa bir süre kalmışlardır. 10 Ekim 1965 tarihinde yapılan genel seçimlerde oyların yarısından fazlasını alan AP, tek başına hükümet kurma yetkisini almış ve Süleyman Demirel liderliğinde 12 Mart 1971 askeri muhtırasına kadar iktidarını devam ettirmiştir.⁴¹

1965'ten 1969' a kadar iktidarı elinde bulunduran AP, 1969 seçimlerine parti içinde ve dışında yaşanan birçok olumsuz gelişmenin gölgesi altında girmiş ancak bu seçimlerde de birinci parti olarak çıkmayı başaramamıştır.⁴² Bu seçimlerde AP'nin oylarının %53'ten %50'ye kadar gerilemesi ileride ortaya çıkacak huzursuzlukların da habercisi olduğunu gösterir.⁴³ 1969 genel seçimlerinden sonra Süleyman Demirel hükümet kurmada zorlanmamış ancak AP'nin bu siyasi üstünlüğü kısa sürede sosyal ve siyasi zeminde güç kaybetmeye başlamıştır. Yeni hükümet dönemindeki en büyük sorunlardan birisi işçi ve öğrenci sorunları olmuş, 1970 yılının Haziran ortalarında büyük bir işçi eylemi gerçekleşmiştir.⁴⁴ Sıkıyönetim ilan edilip eylemler bastırılmasına rağmen hükümetin otoritesi sarsılmıştır. AP'deki iç karışıklıklarla birlikte hükümet azınlığa düşmüş ve Demirel istifasını vermiştir. Hükümet kurma görevi yeniden Demirel'e verilerek "Üçüncü Demirel Hükümeti" 1970 Mart'ında kurulmuştur.⁴⁵

1970 yılından itibaren dünyada birçok ülkenin gündeminde olan ekonomik krizin Türkiye özelinde siyasal ve sosyal etkileri olmuştur. Bunda hükümetin sorunlara karşı bir çözüm elde edememesinin dışında, anayasadaki temel hak ve özgürlüklerin uygulanması konusundaki tartışmaların meydana getirdiği gerginlik etkili olmuş, süreç TSK'nin 12 Mart 1971'de yönetime bir muhtıra vermesi ile

⁴⁰ Salim Gökçen, "İki Darbe Arası Türk Demokrasisi 1961-1980", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 67 (Güz 2020): 247-248.

⁴¹ Nuran Kılağız, *Türk Siyasi Hayatında 1965 Seçimleri*, (Ankara: Berikan Yayınevi, 2007), 150-152.

⁴² Tanel Demirel, *Adalet Partisi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2021), 50.

⁴³ BDİE, *1950-1965 Milletvekili ve 1961, 1964 Cumhuriyet Senatosu Üye Seçimleri Sonuçları*, Yayın No: 513, (Ankara: DİE Matbaası, 1966), 39.

⁴⁴ Tuba Özhazinedar, "Sebepleri ve Sonuçlarıyla 15/16 Haziran Büyük İşçi Direnişi", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9/1 (2022): 135.

⁴⁵ Cemal Fedayi, "Adalet Partisinin Birinci Dönemi: 1961-1971", *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 16/57 (Temmuz-Aralık 2019): 141-144

sonuçlanmıştır. Ardından 14 Ekim 1973'e kadar devam edecek olan bir "ara dönem" yaşanılmıştır.⁴⁶ *"Meclis ve hükümet, süregelen tutum, görüş ve icraatlarıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür."* cümlesi ise başlayan 12 Mart 1971 muhtırasında gerekçe, meclisin ve hükümetin tutum ve davranışları ile ülkeyi anarşi, kardeş kavgası, ekonomik ve sosyal huzursuzluklara sokması olarak gösterilir.⁴⁷

27 Mayıs darbesinden farklı olarak ordunun yönetimi doğrudan ele almaması ancak yeni bir hükümetin kurulmasını istemesi sonucu Bakanlar Kurulu hükümetin istifasına karar vermiş ve Süleyman Demirel, istifasını ve hükümetten çekildiğini Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a sunmuştur.⁴⁸ 1971 muhtırası sonunda Nihat Erim başkanlığında oluşturulan CHP ve AP'den meydana gelen "Teknokratlar Kabinesi" 1971 yılı içerisinde 8 ay görevde kalmış, 1971-1972 yılları arasında "İkinci Erim Kabinesi" kurulmuştur. Devamında Ferit Melen ve Naim Talu hükümetleri de 1973 genel seçimlerine kadar geçici hükümet işlevi görmüştür.⁴⁹

12 Mart muhtırası ile birlikte Türkiye'de demokrasinin büyük oranda askıya alınmasıyla halkın siyasetteki ağırlığı ve devlet yönetimindeki etkisi azalmış ve bu durum sonucunda 1973 genel seçimlerinde halkın seçimlere katılım oranını %67'ye yakın bir oranla sınırlı kalmıştır. 1973 seçimlerinin genel sonuçlarına bakıldığında da hiçbir siyasi partinin tek başına iktidar olabilecek çoğunluğu sağlayamadığı görülmüştür.⁵⁰ Bu seçimlerde öne çıkan partiler CHP, AP, MSP, DP ve MHP olmuştur. CHP birinci parti çıkmasına rağmen yeterli çoğunluğu sağlayamadığından AP-CHP koalisyonu öngörülmüş, ancak Süleyman Demirel'in muhalefette kalmak

⁴⁶ Mustafa Oral-Mustafa Işık, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye'de Seçim Sistemleri ve Hükümet Sistemleri İlişkisi: 1876-1980", *Asya Studies*, 7/24 (2023): 269.

⁴⁷ Ömer Faruk Özcan-Yusuf Devran, "1960'tan 2016'ya Askeri Darbe ve Muhtıra Metinleri Anlamlar Amaçlar Niyetler ve İdeolojiler", *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 1/2 (2016): 10.

⁴⁸ Sedef Bulut, "27 Mayıs 1960'tan Günümüze Paylaşılmalı Demokrat Parti Mirası", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009/19 (Mayıs 2019): 83.

⁴⁹ Salim Gökçen, "İki Darbe Arası Türk Demokrasisi 1961-1980", *Atatürk Yolu Dergisi*, 67 (Güz 2020): 248.

⁵⁰ Nurettin Gülmez- Hatice Uslu Önbay, "İktidar Değiştiren 14 Ekim 1979 Milletvekili Ara Seçimi Manisa Örneği", *Belgi Dergisi*, 26 (Yaz 2023/II): 180.

istemesi, DP'nin de CHP ile koalisyona sıcak bakmaması üzerine hükümet kurma görevi Naim Talu'ya verilmesine rağmen Talu, tepkiler sonucu hükümet kurma kararından vazgeçmiştir. Böylece MSP kilit parti konumuna gelmiş ve Necmettin Erbakan'ın uzlaşması ile CHP-MSP koalisyonu 7 Şubat 1974'te kurulmuş ve Bülent Ecevit'in istifasına kadar sürmüştür. Ardından Demirel'e hükümet kurma görevi verilse de başarılı olunamamıştır. Ardından Sadi Irmak'ın başbakanlığındaki 38. Hükümet'te aynı şekilde başarılı olamamış ve dört buçuk ay sonra istifa etmiştir. Nihayet Süleyman Demirel liderliğinde AP-MSP-CGP-MHP koalisyonu kurulmuştur.⁵¹

31 Mart 1975'te kurulan "I. Milliyetçi Cephe Hükümeti" olarak anılan bu koalisyonun kuruluş amacına bakıldığında ise CHP'nin iktidara gelmesinin önüne geçmek ve ülkenin içinde bulunduğu kargaşa nedeniyle büyük bir tehdit olarak görülen komünizmi önlemek olduğu söylenebilir.⁵² I. Milliyetçi Cephe Hükümeti, 5 Haziran 1977 genel seçimlerine kadar iktidarda kalmış, halkın ve siyasi taban desteğini elinde bulundurmasına rağmen ülke sorunlarını çözmede başarılı olamadığı ifade edilebilir.⁵³

1977 yılı Haziran ayında yapılan genel seçim sonuçlarına bakıldığında CHP %41,4 oy oranına⁵⁴ sahip olmasına rağmen dışarıda bırakılmış, sağ partilerin bir araya gelmesi ile Süleyman Demirel liderliğinde "II. Milliyetçi Cephe Hükümeti" kurulmuş ve 1978 Ocak ayına kadar iktidarda kalabilmiştir.⁵⁵ II. MC Hükümetinin gensoru ile düşürülmesinden sonra Bülent Ecevit Hükümeti oluşturulmuş, bu hükümet bir buçuk yıl iktidarda kalabilmiş ve 1979 ara seçimler sonucunda CHP'nin oy oranını %29'lara kadar düşüren CHP genel başkanı Bülent Ecevit hükümetten istifa etmiştir. Yerine yine Süleyman Demirel başkanlığında oluşturulan "III. MC

⁵¹ Muhammed Aslaner, "İki Darbe Arasında Türkiye'de Demokrasi 1960-1980", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12/2 (Temmuz 2022): 599-600.

⁵² Yasin Coşkun, "I. Milliyetçi Cephe Hükümetinin İlk Üç Ayında Türk Siyasal Hayatı ve Mecliste İktidar Muhalefet İlişkisi", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20/38 (Aralık 2017): 273.

⁵³ Çavuşoğlu, Hüseyin, Türkiye'de Merkez Sağın İlk Koalisyonu Ve Türk Siyasetinin İlk Siyasal Cepheleşmesi: I. Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin İç Politikasına Bir Bakış. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, s.128.

⁵⁴ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *1977 Milletvekili ve Senato Üyesi Seçim Sonuçları*, Yayın No: 817, (Ankara: DİE Matbaası, 1977), 2.

⁵⁵ Soner Dursun, "Türk Siyasal Hayatında Milliyetçi Cephe Hükümetleri (1975-1977)", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7/20 (2018): 437-438.

Hükümeti” oluşturulmuş ve bu kabine de 12 Kasım 1979-12 Eylül 1980 arasında iktidarda kalmış ve 12 Eylül 1980 darbesi ile sona ermiştir.⁵⁶

1977 genel seçimlerinden sonra istenilen düzeyde siyasal istikrarın sağlanamaması, sokak olaylarının önlenemez bir hal alması nedeniyle TSK, önce 27 Aralık 1979’da cumhurbaşkanlığına muhtıra niteliğinde bir mektup göndermiş ve bu bildiriden sekiz ay sonra emir komuta içinde darbe yaparak anayasal düzeni askıya almıştır. Darbeden sonra olağanüstü hal uygulamasının yürürlüğe konulması ile siyasi partiler yasaklanmış ve parti liderleri tutuklanmıştır.⁵⁷ 1980 yılına kadar Türkiye’de siyasi gelişmelerin ana eksenini bu şekilde gelişmiş, özellikle anılan 20 yılda çok partili siyasal hayata geçişin etkisiyle, politik gelişmeler sadece merkezde değil taşrada da yoğunluk kazanmıştır.

Siyasi gelişmelerin yoğunlukla gerçekleştiği hem yerel hem de genel seçimlerin hararetle yaşandığı illerden birisi de Çankırı’dır.⁵⁸ Çankırı coğrafi konum olarak İç Anadolu Bölgesi’nin Orta Kızılırmak Bölümünde yer alan batıda Bolu, doğusunda Çorum, kuzeyinde Kastamonu ve güneyinde Ankara ili ile çevrili olan bir şehirdir. Milli mücadele sırasında İnebolu-Kastamonu-Çankırı-Ankara yolu savaşta önemli cephe yollarından biri olmuş ve Çankırı, topyekun halkı ile birlikte cepheye lojistik destek sağlayan illerden biri olmuştur.⁵⁹ Çankırı, Milli Mücadelenin

⁵⁶ Murat Karataş, “Türkiye’nin 1970’li Yılları ve Milliyetçi Cephe Hükümetleri”, *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 5/10 (2022): 418.

⁵⁷ İsmail Köse, “Çok Partili Siyasi Hayat, Partilerin Seçim Beyannameleri ve Propaganda Görselleri 1950-2011”, *İletişim ve Diplomasi*, 4, (Temmuz-Aralık 2014): 169-170.

⁵⁸ Bir yaşam bölgesi olması ve şehirleşme serüveni çok eski zaman dilimlerinde olan Çankırı’nın adı Antikçağda bu şehirde yapılan ve bugünkü şehrin ilk yapısını oluşturan Karatekin Tepesindeki Gangra Kalesi’nin adına dayanmaktadır. Hitit döneminde önemli bir şehir, Galatlar devrinde hükümet merkezi olan Çankırı, Roma İmparatorluğundan sonra Bizans hâkimiyetindeyken Selçuklu beylerinden Gazi Karatekin tarafından Selçuklu topraklarına dâhil edilmiştir. 11. yüzyıl sonlarında Selçuklu, 15. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti’nin idaresi geçmiş ve önemli bir sancak merkezi haline gelmiştir. Cumhuriyet döneminde 1462 sayılı Vilayetler İdaresi Kanunu ile livalar kaldırılarak vilayet haline dönüştürülünce Çankırı da vilayet olmuştur. Cumhuriyet döneminde şehrin ismiyle ilgili gelişmeler yaşanmıştır. Osmanlı kayıtlarında Kengiri olarak adlandırılan şehrin adı ile ilgili Çankırı milletvekillerinden Ahmet Talat, Mehmet Rıfat ve Yusuf Ziya Beyler tarafından verilen önergede, şehrin geçmişine vurgular yapılmıştır. Anılan milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne sundukları teklifle Kengiri veya Kengri olarak yazılan şehrin ismi 11 Nisan 1925 tarihinde Çankırı olarak değiştirilmiştir (İlhan Şahin, “Çankırı”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8: 216; *Çankırı İl Yıllığı*, (Çankırı, 1967), 13-15; Begüm Şen, *Çok Partili Hayata Geçiş ve Sonrasında Çankırı: Eğitim, Kültür Siyasi ve Sosyal hayat (1946-1960)* (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Enstitüsü, 2020), 1; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Başbakanlık, 30-10-0-0/7-42-51, 1-3, Tarih: 25.04.1954.

⁵⁹ Uğur Demirbağ, *Çankırı’nın Tarihi ve Kültürel Mirası (XI. ve XX. Yüzyıl)*, (İstanbul: İdeal Kültür ve Yayıncılık, 2018), 19, 36-37.

kazanılmasında maddi manevi katkılarıyla destek vererek mühim bir rol oynayan il olmuştur.

1923-1960 Arasında Çankırı’da Siyasi Hayat

23 Nisan 1920 TBMM’nin açılmasıyla birlikte Ankara’da ilk meclis toplanmıştır. İlk TBMM’de Behçet Kutlu, Müştak Torba, Neşet Akkor, Sait Üçok, Tahir Aşık Musulluoğlu, Tevfik Durlanık, Ziya Esen İsfendiyoğlu, 1923 yılında II. TBMM döneminde ise Ziya Esen İsfendiyoğlu, Mustafa Abdulhalik Renda, Rıfat Ünür Saraçoğlu ve Ahmet Talat Onay Çankırı’yı milletvekili olarak temsil etmişlerdir.⁶⁰ 1923-1950 yılları arasında meclise toplamda 23 milletvekili gönderilmiş ve bu milletvekillerinden yalnız 10’u Çankırı doğumludur. Milletvekillerinden Abdülhalik Renda 7 dönemle, Yusuf Ziya İsfendiyoğlu ise tek parti döneminde 6 dönem süresince en uzun süre Çankırı milletvekilliğinde bulunan kişiler olmuştur. Bunun dışında I. dönem Çankırı milletvekillerine TBMM tarafından istiklal madalyası verilmiştir.⁶¹

Tek parti döneminde illerin çıkardığı milletvekili sayılarında Çankırı, 1923,1927 ve 1931 seçimlerinde 4’er milletvekili, 1935,1939 ve 1943 seçimlerinde ise 5’er milletvekili çıkarmıştır. Mustafa kemal Atatürk’ün 1930 yılında kadınlara ilk kez belediye seçimlerine katılım imkânı sağlamasından sonra 1934’te kadınlar seçme ve seçilme haklarına sahip olmuş ve ilk defa 1935 seçimlerine katılmışlardır. 1936’da yapılan ara seçimlerde ise Çankırı’dan ilk kadın milletvekili olan Hatice Özgener seçilmiştir.⁶²

Tek parti döneminin 1946’da yapılan seçimlerle birlikte sona ermesi ile birlikte yeni bir dönem başlamış ve çok partili hayata geçişte yer alan ilk parti MKP kurulmuş ve DP’de 1946 yılında kurularak bu sürece dâhil olmuştur. 1950 seçimlerinde Çankırı’da katılım oranı % 91,9 gibi bir oranla yüksek bir katılım göze çarpmaktadır. DP bu seçimde % 61,6 oy oranı ile birinci parti olarak çıkmıştır. 1954 seçimlerinde katılım oranı Çankırı’da % 89,5’e düşmüş DP % 50,8 oy oranına sahip olmuş ve birinci parti çıkmıştır. İkinci sırada CHP % 28 ve üçüncü parti Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) 12,4 oy oranında kalmıştır. 1960 darbesinden

⁶⁰ Bahattin Ayhan, *Çankırı ve İlçeleri*, (Ankara, 1988), 69-70,117-118.

⁶¹ Agah Dolay, *20. Yüzyılın İlk Yarısında Çankırı* (Doktora Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 85.

⁶² Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007*, (Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu, 2008), X,6.

önceki son genel seçimler olan 1957 seçimlerinde Çankırı’da genel katılım oranı 1950 ve 1954 seçimlerine göre oldukça düşüktür. Katılımın % 75,7’de kaldığı bu seçimlerde Çankırı’da CHP ve DP birbirine yakın sonuçlar almıştır. CHP %37,5 oy oranına sahip olurken DP % 35,5 oy oranı ile ikinci parti konumundadır. CMP’nin Çankırı’da 1954 seçimlerine göre oy oranını % 24,6’ya çıkararak önemli bir oran yakaladığı söylenebilir.⁶³ Çankırı’da Milletvekili sayılarında duruma bakıldığında 1946 yılında yapılan seçimlerde CHP 5 milletvekili çıkarmış yeni kurulan DP ise milletvekili elde edememiştir. 1950 seçimlerine CHP, DP ve MP katılmış ve bu seçimlerde Çankırı’da sonuçlar DP lehine dönmüştür. Çankırı’dan 5 milletvekili çıkaran DP burada önemli bir sonuç elde etmeyi başarmıştır. 1954 seçimlerinde de bu başarısını Çankırı’da 6 milletvekili çıkararak elde eden DP, 1957 seçimlerinde CHP’nin gerisinde kalmış ve Çankırı’daki 6 milletvekilliğini CHP’ye kaptırmıştır.⁶⁴

⁶³ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007*, (Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu, 2008), 46.

⁶⁴ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007*, (Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu, 2008), 7-10.

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde 27 Mayıs 1960 askerî darbesinden 1980 yılına kadar siyasal süreç Çankırı özelinde incelenmiştir. 1961 yılından itibaren başlayan siyasî faaliyetler, halk oylaması ve genel seçim özelinde ele alınmıştır. 1961 ve devamında 1965, 1969, 1973 ve 1977 genel seçimlerinin kronolojik analizleri tablolarla desteklenerek değerlendirilmiştir. Dönemler arasında yapılan bu seçimlerin Çankırı'daki yansımaları ile birlikte 1960-80 arasında faaliyet gösteren siyasî partilerin Çankırı'daki çalışmaları da bu bölümün içeriğine dâhildir.

ÇANKIRI'DA SİYASİ PARTİLER VE GENEL SEÇİMLER

1960-1980 arasında yapılan genel ve yerel seçimlerin detaylarına girmeden Çankırı'da 1960-1980 arasında siyasi faaliyetlerde bulunan ve genel ve yerel seçimlere katılan siyasi partiler kısaca ele alınmıştır. Bunlardan ilki CHP'dir. CHP, siyasi tarihte önemli bir yer teşkil etmiş, Cumhuriyetin ilanından önce 23 Ekim 1923'te resmen kurulan ve Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i hukuk Cemiyetinden doğan, 27 sene iktidarda kalan bir partidir. İlk Genel başkanı Gazi Mustafa Kemal'dir.⁶⁵ CHP Çankırı'da önemli bir yapıya ve seçmene sahip olmuştur. 1930 yılına ait bir raporda Çankırı halkının genelde Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)'ye bağlı olduğu ve köyler ve kasabalardaki halkın CHF teşkilatı etrafında toplandığı belirtilmiştir.⁶⁶ CHF'nin 24 Mart 1935 tarihli bazı yazışmalarında Çankırı il merkezi ile Ilgaz ilçesinde partiye belediyeler tarafından bağışlanan parti binalarının mevcut olduğu, Çerkeş belediyesi tarafından bir parti inşaatına başlandığı, Ilgaz parti binasının da yeni bittiği ile ilgili bilgiler yer almıştır.⁶⁷

Adalet Partisi (AP), 1960 ihtilalinden sonra 11.02.1961 tarihinde kurulmuştur ve ilk Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'dır. Gümüşpala'nın ölümünün ardından Saadettin Bilgiç vekil olarak genel başkanlığa getirilmiş daha sonra görevi Süleyman Demirel'e bırakmıştır. Demirel, 1981 yılına kadar bu partide genel başkanlık görevinde bulunmuştur.⁶⁸ AP'nin kuruluşundan sonra Kuruluşunun ardından her ilde

⁶⁵ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952*, (İstanbul: 1952), 558-559.

⁶⁶ Sait Zübeyir Güleşen, *Çankırı'da Siyasal Hayat 1923-1945* (Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), 11.

⁶⁷ BCA, 490-1-0-0/1688-866-1, Tarih: 28.01.1944.

⁶⁸ Mete Kaan Kaynar, *Cumhuriyet Dönemi Siyasi partileri 1923-2006*, (Ankara: İmge Yayınları, 2007), 114-115.

olduğu gibi Çankırı’da da partinin teşkilatlanması çalışmaları başlamış bu doğrultuda parti heyetinden Rıza Korkmaz, Hasan Saka, Hilmi Mutlu, İhsan Akman, İhsan Ünürlü, Hayri Tokgöz gibi temsilciler bir dilekçe ile valiliğe başvuruda bulunmuşlar ve heyetin üye kaydı ve kongre çalışmaları ile birlikte AP faaliyetlerine Çankırı’da resmen başlamıştır.⁶⁹

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP), 1958 yılında kurulmuştur ve partinin kurucuları ve ilk genel başkanları arasında Enis Akaygen, Osman Bölükbaşı gibi isimler yer alır. Parti daha sonra Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) adını alacaktır.⁷⁰

Millet Partisi (MP) 1948 yılında kurulmuş ve kurucuları arasında en başta Fahri Başkan Fevzi Çakmak, Hikmet Bayur ve Osman bölükbaşı yer almıştır. DP’nin temsil ettiği geniş kitlelerden kopmalarla ortaya çıkan MP’de kurucuların hepsi DP ve CHP’den ayrılmış ve çoğu milletvekilidir.⁷¹ Çankırı’da 1963 yerel seçimlerindeki partiler içinde yer alan MP, 1965 genel seçimlerinde Çankırı’dan 1 milletvekili çıkarmayı başarmıştır.⁷² Bir diğer parti olan YTP, kapatılan DP’nin oylarını sahip olabilmek adına 12 şubat 1961’de kurulmuş ve parti kurucuları arasında yer alan Ekrem Alican genel başkanlık görevini 1967 yılına kadar sürdürmüştür.⁷³ YTP, sadece 1969 seçimlerinde Çankırı’da % 1,5 oy oranına sahip olmuş ancak şehirde çok fazla bir varlık gösterememiştir.⁷⁴

Turhan Feyzioğlu liderliğindeki Güven partisi (GP), CHP’nin ortanın solu düşüncesine tepki göstermiş bir grup tarafından kurularak daha sonra Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) adını almıştır. 1967 yılında kurulan partinin Genel Başkanlığını Turhan Feyzioğlu yapmıştır.⁷⁵ CGP, Çankırı’da girmiş olduğu genel seçimlerde % 5 1969, 1973 ve 1977 genel seçimlerinde % 5 oranlarına gelse de istenilen başarıyı elde edememiştir.⁷⁶ 1973 yerel seçimlerinde ise parti il başkanlığı duyurusu ile AP Belediye Başkan adayı Hayati Çağlayan’ı destekleyeceklerini açıklamıştır.⁷⁷ Bir

⁶⁹ Devrim, 18 Temmuz 1961, 1.

⁷⁰ Ayhan Hüseyin Ülgenay, *Türkiye Cumhuriyet’inde Kurulan Siyasi Partiler, Kurucular ve Amblesler 1923-1960*, (Ankara: Sanat Kitabevi, 2011), 462.

⁷¹ Tunaya, *Türkiye’de Siyasi Partiler*, (İstanbul: 1952), 712-713.

⁷² TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

⁷³ Erdoğan Teziç, *100 soruda Siyasi Partiler*, (İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1976), 308.

⁷⁴ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

⁷⁵ Kaynar, *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri*, 147.

⁷⁶ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

⁷⁷ Güneş, 28 Kasım 1973, 1.

diğer parti olan GP, CHP'nin 18. Kurultayında Bülent Ecevit ile birlikte 47 senatör ve milletvekili tarafından 1967 tarihinde kurulmuş ve daha sonra CGP adını almıştır.⁷⁸ GP, 1968 yerel seçimler öncesinde Ankara İl Başkanı Yüksek İnşaat Mühendisi Hadi Zener, Güven Partisi'nin il teşkilatını kurmak üzere Çankırı'ya gelen Hadi Zener, 31 Mart'ta Ilgaz'da GP il teşkilatını kurmuş, kaymakamlığa ve ilçe seçim kuruluna partisinin yerel seçimlere katılacağını bildirmiştir.⁷⁹

CKMP'nin 1969 tarihinde Adana'da yapılan olağanüstü kongresinde isminin değiştirilmesiyle Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) adını almıştır. MHP, 1969 genel seçimlerinden itibaren Çankırı'da önemli bir kitleye sahip olmayı başarmıştır. Çankırı'da 1969 genel seçimlerinde istenilen başarıyı elde edemeyen MHP, 1977 seçimlerinde % 17 oranında bir başarı yakalamıştır.⁸⁰ 1977 yerel seçimlerinde ise Çankırı Belediye başkanlığını kazanmıştır. Milli Selamet Partisi (MSP), 1971 yılında kapatılan Milli Nizam Partisi (MNP) yerine 1972 yılında kurulmuştur genel başkanları arasında Süleyman Arif Emre ve Necmettin Erbakan yer almıştır. MSP, Çankırı'da girmiş olduğu 1973 genel seçimlerinde %16,3, 1977 genel seçimlerinde % 10 oranında bir oya sahip olmuştur.⁸¹ CHP, AP ve MHP'nin önemli bir seçmen kitlesine sahip olduğu Çankırı'da MSP'nin de 1973 seçimlerinden itibaren bu paydaya ortak olduğu görülmektedir.

Demokratik Parti (DP), 1970 yılında AP'den ayrılan milletvekillerinden oluşan bir grup tarafından kurulmuş ve parti Genel Başkanlığına Ferruh Bozbeyli, Genel Başkan Vekilliklerine de Sadettin Bilgiç ve Yüksel Menderes seçilmiştir.⁸² DP'nin Çankırı'daki en önemli başarısı 1973 seçimleri olmuştur. Bu seçimlerde % 17,1 oranında bir oya sahip olan DP, Çankırı'dan 1 milletvekili çıkarmayı başarmış ancak bu başarısını 1977 genel seçimlerinde ortaya koyamamıştır.⁸³ Birlik Partisi (BP), 17 Ekim 1966'da Hüseyin Balan'ın liderliğinde kurulmuştur. Daha sonra genel başkanlığa Mustafa Timisi seçilmiştir.⁸⁴ Daha sonra 1971 tarihindeki partinin 3. Büyük kurultayın da ismi Türkiye Birlik Partisi (TBP) olarak değişmiştir.⁸⁵ TBP

⁷⁸ Kaynar, *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri*, 147.

⁷⁹ Güneş, 9 Nisan 1968, 1.

⁸⁰ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

⁸¹ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

⁸² Teziç, *100 soruda Siyasi Partiler*, 344-345.

⁸³ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

⁸⁴ Teziç, *100 soruda Siyasi Partiler*, 335-336.

⁸⁵ Kaynar, *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri*, 144.

genel ve yerel seçimlerde Çankırı’da oy potansiyeline sahip olan partilerden birisi olmuştur.

Seçimlerde yer alan diğer parti ise Türkiye İşçi Partisi (TİP)’tir. TİP, 13 Şubat 1961 tarihinde kurulmuş ve genel başkanlığa Avni Erakalın seçilmiştir. 1962 yılında genel başkanlığa Mehmet Ali Aybar getirilmiştir.⁸⁶ TİP, Çankırı’da 1969 genel seçimlerinde almış olduğu % 1,9 oranında almış olduğu oy dışında diğer genel seçimlerde bu istatistiği görememiştir. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP), 1974’te kurulmuş ilk genel başkanı Ahmet Kaçmaz’dır. Milletvekiline seçimlerine hiç katılmayan TSİP, Çankırı’da sadece 1977 yerel seçimlerinde yer almıştır. Sosyalist Devrim Partisi (SDP), 1975 yılında kurulmuş, genel başkanları arasında Mehmet Ali Aybar ve Cenani Bıçakçı yer almıştır. SDP’de Çankırı’da sadece 1977 yerel seçimlerinde yer almıştır. TSİP ve SDP’nin Çankırı’da 1977 yerel seçimlerinde bir varlık gösteremediği görülmektedir.⁸⁷

1. 1960-1980 ARASI DÖNEMDE ÇANKIRI’DA HALK OYLAMASI VE GENEL SEÇİMLER

1.1. 1961 Anayasası ve Halk Oylaması

Demokrat Parti 14 Mayıs 1950 seçimleri sonucu Türkiye’de yönetime geçmiştir. İktidarın ilk döneminde edinilen izlenimle umut vaat eden bir parti olmuş, otoriter tek parti rejimine son vermiş, ülkeyi demokratik biçimde yönetmeyi savunmuştur. Seçim başarıları demokratları halkın kendi programlarını desteklediği milli iradeyi temsil ettiklerini düşünmeye yöneltmiştir. Türkiye’de bir refah dönemi ve umut ortamının olmasına rağmen DP’nin konumu 1954 yılındaki seçim zaferinden sonra değişmiş ve kötüleşmiştir. 1955’ten sonra ekonomide başlayan gerileme siyasal yaşam da etkili olmaya başlamış ve Menderes, ekonominin 1958’de daha kötü durumda olacağını belirterek seçimleri 1957’ye almış ve bu seçimler DP’nin gerilemesine neden olmuştur. Bu seçimlerle birlikte ekonominin kontrol edilememesi ile siyasi gerilim daha da artmıştır.⁸⁸ DP’nin 1957-1960 yılları arasında uyguladığı bazı politikalar ve CHP’nin radikal muhalefeti 27 Mayıs darbesine giden

⁸⁶ Teziç, *100 soruda Siyasi Partiler*, 320.

⁸⁷ Kaynar, *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri*, 144, 161, 166.

⁸⁸ Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2022), 113-115, 118, 120.

süreci hızlandırmıştır. Tahkikat Komisyonu'nun oluşumu, 28 Nisan 1960'tan itibaren meydana gelen olaylar 27 Mayıs darbesini tetiklemiştir.⁸⁹

1954-1955 yıllarından itibaren DP'ye karşı sivil muhalefetin artması ile birlikte Silahlı Kuvvetler içinde de hoşnutsuzluk ve cunta faaliyetleri artmaya başlamıştır.⁹⁰ 1957 seçimlerinden sonra ilk defa açık bir biçimde ordu ile hükümet arasında yaşanan gerginlikten sonra ülkede işlerin iyi gitmediği görülmüştür.⁹¹ Muhalefet, bu dönemde hükümeti dini siyasete alet etmekle, irtica yapmakla suçlamış ve sonuçlarından çekinilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁹² DP Meclis Grubu, 18 Nisan 1960 tarihinde CHP'nin yasadışı yöntemlerle siyaset yaptığını ve bir kısım basının da CHP'yi bu doğrultuda desteklediğini ileri sürmüş ve 15 kişilik bir heyetten oluşan "Tahkikat Komisyonu" kurulmasını kararlaştırmıştır. Bu konu dahilinde hazırlanan önerge TBMM'de kabul edilmiş, Tahkikat Komisyonu böylece her türlü siyasi faaliyet dışında kuruluşuna ilişkin meclis görüşmeleri de dahil olmak üzere kendi çalışmaları ile ilgili haber ve yorumları da yasaklamıştır. 27 Nisan 1960'ta TBMM, bu tür soruşturma kurullarına geniş yetkiler veren bir yasa çıkarmıştır.⁹³ Bu yasanın çıkmasından itibaren 28 Nisan 1960 tarihinde İstanbul ve Ankara'daki öğrenci gösterilerinden hemen sonra 21 Mayıs 1960'ta Harp Okulu öğrencileri de hükümete yönelik protestolar yapmıştır. Uzun zamandır daha çok alt rütbeli subaylarca planlanmış olan darbe Menderes'in program değişikliği nedeniyle 27 Mayıs'ta gerçekleşmiştir.⁹⁴

Mayıs 1960'ta gerçekleştirilen bu askeri darbe, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ile birlikte DP'nin ileri gelen siyasetçilerinin hızlı ve şaibeli bir yargı sürecinden geçirilerek idamlarına karar verilmesine ve yüzlerce

⁸⁹ Mustafa Salep, *Türkiye'de Demokrasi'nin Sancılı Yılları 1960-1971*, (Ankara: Nobel Yayınları, 2020), 45-46.

⁹⁰ Ali Karaosmanoğlu, "Siyaset ve Ordu", *Türkiye'de Siyasal Yaşam*, der. Mehmet Kabasakal (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016), 132-133.

⁹¹ Şevket Süreyya Aydemir, *İhtilâlin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilâli*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1976), 263.

⁹² *1957-1960 Dönemi Gelişmeleri, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2005), 569-570.

⁹³ Mete Tunçay, "Siyasal Tarih (1950-1960)", *Türkiye Tarihi-Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yayın Yönetmeni Sina Akşin, (İstanbul: Cem Yayınları, 1995), 186-187.

⁹⁴ Ayfer Özçelik, "1960'dan Günümüze Türk Siyasal Hayatı", *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, ed. Süleyman İnan-Ercan Haytoğlu (Ankara: Anı Yayınları, 2006), 150-151.

kişinin tutuklanmasına neden olmuştur.⁹⁵ 27 Mayıs darbesi süreci ve sonrasına tanıklık eden İlhan Köprülü⁹⁶'nün döneme dair izlenimleri önemlidir. *“Menderes aşığıydım. Menderese oyumu verdim. Yassıada’ya gittim. Celal Bayar vardı, Fatin Rüştü Zorlu vardı, Hasan Polatkan vardı. Çankırı anayasaya genel olarak evet dedi. Particiliğe çok önem verilmezdi. Asker ne dediyse o yanı tuttuk. Askeri hiçbir zaman halk olumlu karşılamadı. Asker hiç ilgilenmedi halk ile.”* demiştir.⁹⁷

Darbe ve sonrası süreci yaşayan Yücel Dinç⁹⁸, *“60 darbesi olmuş o zaman biz çocuk olduğumuz için sokaklarda şöyle bağıryorduk ‘ya ya Menderes istifayı versene’ diye bunu çok iyi hatırlıyorum ilkokul çağında çocuklardık büyüklerden duyduğumuz kadarıyla herhalde bu radyo evinde söylenmiş olacak ki ‘ya ya Menderes istifayı versene’ diye bilmediğimiz bir sloganı bağıryorduk.”* ifadelerini kullanmıştır.⁹⁹ Ali Sarıkaya¹⁰⁰ ise, *“Çocukluk yıllarında çevremden duyduğum kadarıyla insanlar darbeye pek sıcak bakmıyordu. Özellikle demokrasinin gereği olarak bir ülkede bakan ve başbakanın asılması halk tarafından hiç hoş karşılanmıyordu. Ve milleti, hiç alakası olmayan insanları bile darbe sonrasında Demokrat Parti ve Adalet Partisi yerine koydu Adalet Partisi sempatizanı yaptılar.”* demiştir.¹⁰¹

Dönemin tanıklarından Kamil Oktay,¹⁰² kamuoyunun yeterince bilgilendirilmediğine ve yanlış bilgi akışının olumsuz sonuçları olduğuna dikkat

⁹⁵ Zehra F. Kabasakal Arat, “İnsan Hakları ve Türkiye”, *Türkiye’de Siyasal Yaşam*, der. Mehmet Kabasakal (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016), 381.

⁹⁶ İlhan Köprülü, Çankırı Merkez Karatekin mahallesinde doğmuştur. Anne ve babası ilkokul mezunudur. Babasının mesleği kalaycı, annesi ise ev hanımıdır. Şu anda Çankırı’da inşaat malzemesi satan İlhan Köprülü, evli ve iki çocuk babasıdır. Çalışma hayatı boyunca kalaycılık bakırcılık ile uğraşmış ve inşaat malzemeleri satmakla meşgul olmuştur. Babasının fakir olmasından dolayı okuyamamış, kendisinin de eğitime önem verdiğini ve çocuklarını okuttuğunu ifade etmiştir. 1954 seçimlerinden itibaren oyunu kullandığını ifade etmiştir. İlhan Köprülü’den gelen mektup, Çankırı-Merkez, 14 Temmuz 2023.

⁹⁷ İlhan Köprülü’den gelen mektup, Çankırı-Merkez, 14 Temmuz 2023.

⁹⁸ 1954 Çankırı Merkez Beşdüt köyünde doğan Yücel Dinç, Devlet Demiryollarında 28 yıl çalışmış ve emekli olmuştur. İlkokulu köyde, orta ve liseyi Çankırı’da tamamlamıştır. Gençlik yıllarında çeşitli gençlik teşkilatlarında görevlerde bulunmuştur. Şu an hayır kurumları için çalıştığını ve sosyal faaliyetlerde bulunduğunu ifade etmiştir.

⁹⁹ Yücel Dinç’ten gelen mektup, Çankırı-Merkez, 31 Temmuz 2023.

¹⁰⁰ Ali Sarıkaya, 1959 tarihinde Çankırı Merkezde doğmuştur. Çankırı Merkez Karatekin İlkokulu, Çankırı İmam Hatip Ortaokulu ve Lisesinde Ortaöğretimini tamamladıktan sonra Çankırı Eğitim Enstitüsü’nde Ön Lisans eğitimini tamamlamıştır. Emekli Öğretmen olan Ali Sarıkaya şu an ticaretle uğraşmaktadır.

¹⁰¹ Ali Sarıkaya’dan gelen mektup, Çankırı-Merkez, 1 Ağustos 2023.

¹⁰² 1943 yılında Çankırı’da doğan Kamil Oktay, 1954 senesinde ilkokulu, daha sonra ortaokulu bitirdikten sonra Çankırı Lisesi’nde eğitimini tamamlamıştır. Ankara Üniversitesi Dil-Tarih

çekmiştir. “Büyük bir deformasyon vardı bir tane televizyon yoktu, devletin radyosu vardı, devletin radyosunda meşhur vatan cepheleri kuruldu. Her gün yüzlerce ölüyü diriyi vatan cephesine kaydediyorlardı ve o zaman işte bu İstanbul Ankara’da öğrenci hareketleri başladı bu hareketler sonunda yalan yanlış haberler yayılmaya başladı. Mahalli basın yerel basın bunları abartarak vermeye başladı. Türkiye’de kutuplaşma başladı zaten asker de teşvik ediyordu, 1960’ta 17 yaşındaydım. Adnan Menderes’e Çankırı’da herhangi bir tepki olmadı. Nazmi Evci gibi onun yanında Menderesi kötülemek mümkün değildi. Bir kısım Çankırı’da tepki vardı ama aleni tepki yoktu.” demiştir.¹⁰³

Yukarıda darbe ve sonrası ile ilgili anlatılan olaylar, erken yaşlarda dönemin siyasi gelişmelerine şahit olanların hafızasında politik söylemlerin önemli bir yer tuttuğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Milli Birlik Komitesi üyeleri, DP hariç siyasi partiler, meslek teşekküllerinden vb. seçilmiş olan temsilcilerden meydana gelen kurucu meclis oluşturulmuş ve anayasa çalışmaları başlanmıştır. 28 Mayıs’ta, darbenin hukuki altyapısını oluşturmak için önceki iktidara muhalif bazı hukuk profesörlerinin Ankara’ya getirilmeleriyle bilim heyeti kurulmuş, onlardan “Anayasa komisyonu raporu” oluşturmaları istenmiştir. Böylece gelecekteki rejimin hukuki altyapısını oluşturacak hukuk komisyonu kendiliğinden kurulmuştur. Komisyonun başkanlığına idare hukuku profesörü ve aynı zamanda İstanbul Üniversitesi rektörü olan Sıddık Sami Onar getirilmiş, bu komisyon bir “ihtilal komisyonu” kurulmasını ve idarenin bu komite eliyle yürütülmesini tavsiye etmiştir.¹⁰⁴

Darbeyi meşrulaştırdıktan sonra cuntanın iktidarda kalmasını sağlayan komisyon, Milli Birlik Komitesi’nden yeni seçimlere gitmeden ve iktidarı sivillere devretmeden önce yeni bir devlet anayasası ve kurumlar oluşturulmasını istemiştir. Ayrıca yeni bir anayasa, yeni bir seçim yasası, Türkiye’yi demokratik dünyada konumlandıracak yeni kanunlar talep etmiş ve böylece Milli Birlik Komitesi Haziran 1960 geçici anayasası ile geçici bir hükümete dönüşmüştür. Bu Komite Yasama

fakültesinden mezun olduktan sonra Gaziantep Kilis Lisesine Tarih Öğretmeni olarak atanan Oktay, Çankırı Ticaret Lisesi’nin Kurucu Müdür Yardımcısı olmuş, 1974’te Çankırı Milli Eğitim Müdürü olmuştur. 1985 senesinde tekrar Milli Eğitim Müdürlüğü görevinde bulunan Oktay Çankırı Lisesi’nde görevine devam etmiş ve 1995 senesinde emekli olmuştur.

¹⁰³ Kamil Oktay’dan gelen mektup, Çankırı-Merkez, 1 Ağustos 2023.

¹⁰⁴ Suavi Aydın vd., 1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2020), 65.

görevini doğrudan, yürütme görevini de aynı zamanda Milli Birlik Komitesi başkanı da olan devlet başkanının atadığı kabine aracılığıyla yerine getirmiş, sadece yargı cuntadan bağımsız çalışmıştır.¹⁰⁵

6 Ocak 1961’de toplanan kurucu mecliste oluşturulan Anayasa Komisyonu ile yeni anayasa hazırlanarak Mart 1961’te Temsilciler Meclisi’ne getirilmiş ve anayasa taslağının tamamı 4 Nisan’da kabul edilmiştir. Kurucu meclisin açılmasından itibaren yeni anayasanın 27 Mayıs 1961’de halkoyuna sunulacağı ve seçimlerin de 1961 Temmuz’unda yapılacağı öngörülmüştür.¹⁰⁶ Anayasanın halkoyuna sunulmasına dair kanun tasarısı Temsilciler Meclisi’ne sunularak kabul edilmiş 28 Mart 1961’de Milli Birlik Komitesi’ne gelerek onaylanmıştır.¹⁰⁷ Anayasanın halkoyuna sunulması hakkında kanun 1 Nisan 1961’de Resmi Gazetede yürürlüğe girmiştir.¹⁰⁸

Yeni anayasanın tanıtılması için kurucu meclis on günlük bir tatil önergesi vermiş ve önerge kabul edilmiştir. Yeni anayasaya evet oyu verilmesi için ilk kampanya ise CHP gençlik kolları genel merkezi tarafından başlatılmıştır.¹⁰⁹ Anayasanın halkoyuna sunulmadan önce en büyük eleştiri Adalet Partisi’ne yöneltilmiş, rejim taraftarlarına göre AP, anayasaya “Hayır” oyu için propaganda yapmıştır.¹¹⁰ AP’nin lider ve parti ileri gelenlerinin anayasa lehine yapmış oldukları açıklamalara rağmen el altından olumsuz kampanya yürüttükleri savunulmuştur. Kurucu meclis tarafından hazırlanmış olan yeni anayasa 9 Temmuz 1961 tarihinde halkoyuna sunulmuştur. Türkiye tarihinde ilk defa halk doğrudan sandığa giderek yeni anayasa için oyunu kullanmıştır.¹¹¹ 9 Temmuz 1961 tarihinde yapılan anayasa referandumu sonuçları resmi kayıtlara şöyle yansımıştır:

¹⁰⁵ Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2022), 129.

¹⁰⁶ Mustafa Salep, *Türkiye’de Demokrasi’nin Sancılı Yılları 1960-1971*, (Ankara: Nobel Yayınları, 2020), 187,197,

¹⁰⁷ TBMM, *Temsilciler Meclisi Tutanakları*, Dönem 1, Cilt: II, (Ankara: TBMM Yayınları, 1961), 324.

¹⁰⁸ *Resmi Gazete*, 01.04.1961, Sayı: 10771.

¹⁰⁹ Önder Duman, “Anayasaya Hayır Demek”:1961 Anayasa Referandumu ve Samsun”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 25 (Güz 2018): 238.

¹¹⁰ Fatih Tuğluoğlu, “1961 Anayasa Referandumu ve DP Tabanı”, *Gazi Akademik Bakış*, 12/24 (2019), 143.

¹¹¹ Salep, *Türkiye’de Demokrasi’nin Sancılı Yılları*, 198-200, 203.

Tablo 1: 1961 Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuçları¹¹²

Sandık sayısı	Kayıtlı seçmen sayısı	Oy Kullanan seçmen sayısı	Katılım Oranı %
56.049	12.747.901	10.321.111	81.0
Geçersiz oy	Geçerli Oy	Evet oyu	Hayır oyu
39.075	10.282.036	6.348.092	3.933.944
Oran %	Oran %	Oran %	Oran %
0.4	99.6	61.7	38.3

Böylece Mayıs 1961’de mecliste kabul edilen anayasa, Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından sonra ikinci anayasası olarak 9 Temmuz 1961’de referanduma sunulmuştur. Birtakım kuşkuvarına rağmen¹¹³ seçmenin %61.7’si yeni anayasaya olumlu bakmıştır.¹¹⁴

Yeni anayasanın halkoyuna sunulması ile ortaya çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde katılım oranının yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Yeni anayasaya “evet” diyenlerin oranının %61 olması ancak “hayır” oranının % 38 çıkması sürecin çok sağlıklı işletilemediği ve seçmenin önemli kısmının tereddütlerle yaklaştığı izlenimini doğurmaktadır. Yapılan halkoylamasının yeni anayasanın değerlendirilmesinden ziyade 27 Mayıs askerî vesayetinin onaylanmasıyla ilgili olduğu kanısı kamuoyunda hâkim olmuştur.¹¹⁵ Yeni anayasanın halk tarafından kayıtsızlıkla karşılanması ve %40’a yakın “hayır” oyu vermesi ile halk, yeni seçim kanununun getirdiği oransal temsil sistemini ve çok partili bir meclisi desteklemiş olsa da tek parti yönetimine dönüşten kaygılanmıştır.¹¹⁶

Halkoylamasında “evet” oylarının beklentinin altında olmasının diğer bir nedeni ise 12 Haziran 1961’den itibaren kurulmalarına izin verilen siyasi partilerin mesafeli ve eleştirel tutumlarıdır. Ayrıca 15 Ekim 1960’tan beri devam eden Yassıda davalarının toplumda bir huzursuzluk oluşturduğu ve toplumsal tabakanın istenilen düzeyde olmasa da DP’nin mirasını sahiplendiğine işaret etmiştir.¹¹⁷

¹¹² TÜİK, *Halk Oylaması Sonuçları 2007, 1988, 1987, 1982, 1961*, (Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2008), 2.

¹¹³ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye’nin Oluşumu*, 155.

¹¹⁴ Özçelik, “1960’dan Günümüze Türk Siyasal Hayatı”, 151.

¹¹⁵ Salep, *Türkiye’de Demokrasi’nin Sancılı Yılları*, 205.

¹¹⁶ Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2022), 130.

¹¹⁷ Selman Saç, *İlmli Mücadeleden Radikal Önlemlere: 27 Mayıs 1960*, Türkiye’nin 1960’lı Yılları, haz. Mete Kaan Kaynar, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2021), 93.

1.2. Çankırı’da 1961 Halk Oylaması

Temsilciler Meclisi üyeleri, anayasayı halka anlatmak için yurdun her yerinde propaganda faaliyetleri yürütmüştür.¹¹⁸ Çankırı’da yeni anayasayı halka anlatmak için Temsilciler Meclisi üyesi ve Çankırlı olan Muhittin Gürün, belediye binası önündeki konuşmasında Temsilciler Meclisi’nin özenle hazırlamış olduğu yeni anayasayı bütün özellikleriyle anlatmaya çalışmıştır. Gürün, Temel kanun olan anayasa için 9 Temmuz’da halkoyuna sunulan ve halkın vereceği “evet” oyları ile yeni anayasanın ana kanun olacağını ve bu yasa ile ikinci Cumhuriyet ve onun bütün müesseselerinin kurulacağını ifade etmiştir.¹¹⁹ Muhittin Gürün’den başka diğer isimlerde anayasayı şehir halkına izah etmeye çalışmıştır. Örneğin Temsilciler Meclisi Çankırı üyesi olan Ferhan Ali Arkan da ilçeleri gezerek yeni anayasayı halka anlatmıştır.¹²⁰

MBK üyesi Suphi Karaman yeni anayasayı halka anlatmak için Vilayet Konağı’nda halka hitap ederek vatandaşlardan müspet oy (beyaz) istemiştir. Suphi Karaman konuşmasında, *“27 Mayıs inkılabının sebeplerini anlatacak değilim. Bizler komite olarak milletimize verdiğimiz söze sadık kalarak demokrasimizi gerçekleştirmek ve onun vecibelerini yerine getirmek kararındayız ve onun için çalışarak hedefimize doğru ilerlemekteyiz. Biz inkılap günü, İstanbul ve Ankara’dan getirttiğimiz ilim adamlarımızla özlediğimiz demokrasinin Anayasasını hazırlattık”* demiştir. Suphi Karaman, 6 Ocak 1961’de teşekkül eden Kurucu Meclis’te başlayan müzakerelerle tamamlanan yeni anayasayı halkın oyuna 9 Temmuz’da sunacaklarını, yeni anayasanın özelliklerini ve vatandaşa tanınan geniş hak ve hukuku anlatmıştır. Bu anayasa ile tahakküm ve diktatörlüğün bir daha hayat bulmayacağını da ifade etmiştir. Ayrıca “hayır” yönünde çalışma yapanları eleştirmiştir. Karaman, *“Bu güzel kanunu baltalamaya çalışan bazı bedbahtlar şöyle diyorlarmış (Referandum adlı gavur geliyor, ona rey verirsiniz din elden gidecek), Hayır arkadaşlar! Bu tamamen uydurma ve kötülük bekleyenlerin ifadeleridir. Din kitaplarının en büyüğü nasıl Kur’an-ı Kerim ise kanunlarımızın en büyüğü anayasamızdır. Yeni anayasamız bugünün ve yarının ihtiyaçlarına en güzel cevap veren bir güzelliكتedir. Bu güzel ve*

¹¹⁸ Simge Emekder, “1961 Anayasa Referandumu ve Propaganda Faaliyetleri”, *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/6 (2020): 145.

¹¹⁹ *Yeni Çankırı*, 29 Haziran 1961, 1.

¹²⁰ *Devrim*, 29 Haziran 1961, 1.

hürriyetlerimizi müsavat içinde tanıyan temel kanunu bütün vatandaşlarımızın “evet” demelerini ve beyaz oy kullanmalarını istirham ve rica etmekteyim.” diyerek sözlerini bitirmiştir.¹²¹

MBK üyelerinin gezilerinin yanında hükümet, MBK İnkılabı Yayma ve Tanıtma Komisyonu Başkanlığı tarafından yeni anayasanın tanıtılması ve halkın bu konuda bilgilendirilmesi için genelge hazırlamış,¹²² halkoylaması sonucunun olumlu çıkması için gerekenler listelenmiştir. Bu doğrultuda radyoda 15 dakikalık “anayasa saati” adlı bir program hazırlanacak, parti yetkililerinin konuşmaları sağlanacak, günlük ulusal ve yerel gazetelerde anayasa ve halkoyu hakkında yazıların yazılması istenecektir.¹²³ Ayrıca İçişleri Bakanlığı da valilik ve kaymakamlıklar yoluyla yerel gazetelerde yeni anayasa ve halkoylaması hakkında yazılar yazılmasını teşvik ederek köylere ulaştırılmasını sağlayacaktı. Büyük şehirlerde anayasa hakkında çeşitli broşürlerin hazırlanarak halka dağıtılması ve bu amaçla bastırılacak döviz ve pankartların kaza, nahiye ve köylere ulaştırılması temin edilecekti.¹²⁴ Propaganda faaliyetlerinde öğretmenler de görevlendirilmiştir. Çankırı’da öğretmenlerden oluşan gruplar beraberlerinde anayasa ile ilgili broşürler, gazeteler ve dövizlerle köylere giderek anayasaya “evet” oyu kullanılması için çalışma yürütmüşlerdir.¹²⁵

Yerel basın, oylamanın serbest bir ortamda yapıldığına dikkat çekmiştir. Yeni anayasa için halk oylamasında, Çankırı’da merkez ilçe, Şabanözü, Çerkeş, Eskipazar, Yapraklı, Eldivan ve Ilgaz’da katılım yoğun olmuş, “Evet” oyu fazla çıkmıştır.¹²⁶ Ayrıca seçmen baskıya maruz kalmamıştır. Seçim görevlileri, vazifelerini iyi bir şekilde yerine getirmek için çabalamışlardır. Bu özgür ortamın sonucu anayasaya lehte oylarla birlikte aleyhte oylar da kullanılmıştır. Çankırı merkez ilçe sonucuna göre evet oyu 11.176, hayır oyu 10.680 olmuştur. Çankırı merkezde katılım yarından biraz fazla olsa da merkez ilçe köylerinde katılım % 95’in üstünde olmuştur.¹²⁷

¹²¹ *Yeni Çankırı*, 30 Haziran 1961, 1.

¹²² Aziz Kılıç, “27 Mayıs 1960 Darbesinin Eğitim Hayatına Etkileri”, *Alınları Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/2 (2020), 104.

¹²³ BCA, 30-1-0-0/33-198-3, Tarih: 21.06.1961.

¹²⁴ Fatih Tuğluoğlu, “1961 Anayasa Referandum ve DP Tabanı”, *Akademik Bakış*, 12/24 (Yaz. 2019), 147.

¹²⁵ *Doğruyol*, 4 Temmuz 1961, 1.

¹²⁶ *Yeni Çankırı*, 10 Temmuz 1961, 1.

¹²⁷ *Devrim*, 10 Temmuz 1961, 1.

Merkez ilçedeki oylamada en önemli sonuç Kuzu ve Saraycık köylerinde gerçekleşmiş, bu iki köyün halkının oylarının tamamı “Evet” olmuştur.¹²⁸

İl seçim kurulu başkanlığından alınan kesin sonuçlara göre ise Çankırı Merkez ve ilçelere göre (Merkez, Çerkeş, Şabanözü, Kurşunlu, Ilgaz, Ovacık, Eldivan, Eskipazar, Orta ve Yapraklı) 96.735 seçmenle katılım sağlanmış, 55.180 “Evet”, ve 41.555 “Hayır” çıkmıştır.¹²⁹

Cumhuriyet’in ikinci anayasasının kabulü Türk seçmenlerinin büyük bir çoğunluğunun oyu ile kabul edilmiş ve tüm yurttaki büyük bir sevinç uyandırmıştır. Özellikle oylamaya katılımın çok olması Adalet Partisi’nin dışında kalan bütün siyasi parti idarecileri ve tarafsız yurttaşları sevindirmiş, bu hareketin Türkiye’de demokrasinin yerleşmesinde bir temel taşı olduğu ifade edilmiştir. Pazar günü yapılan halkoylamasında oyların %65’inden fazlasının evet olarak kullanıldığı ve katılımın %75’i aştığı ifade edilmiştir.¹³⁰ Çankırı’da bu yeni anayasa için halk oylamasına katılımın %88 oranında olduğu görülmüş ve seçmenin %55.8’i evet, %44.2’si de hayır oyu kullanmıştır.¹³¹ Burada Çankırı sonuçlarına bakıldığında “hayır” oranlarının “evet” oranlarına yakın bir noktada olduğu önemlidir. Her ne kadar katılım oranı yüksek olsa da tercihlerde yaklaşık yarı yarıya bir sonucun ortaya çıkması halkın darbe sonrası tedirginliğini veya tepkisini sandığa yansıttığını göstermektedir. Diğer bir durum ise yeni anayasanın tam olarak Çankırı’da istenilen düzeyde halka anlatılamaması, şehirde ve kırsalda seçmenin bu mevcut duruma tam olarak ikna olamaması ve bunun etkisinin de sonuçlarda kendini gösterdiğini söylemek mümkündür.

¹²⁸ Devrim, 11 Temmuz 1961, 1.

¹²⁹ Doğruyol, 11 Temmuz 1961, 1.

¹³⁰ Yeni Çankırı, 12 Temmuz 1961, 1.

¹³¹ Türkiye Cumhuriyeti Devlet İstatistik Enstitüsü, *Anayasa Oylaması Sonuçları*, 9.7.1961, Yayın no: 425, 1.

Tablo 2: 1961 Halkoylamasında Çankırı’da Seçmen Sayıları¹³²

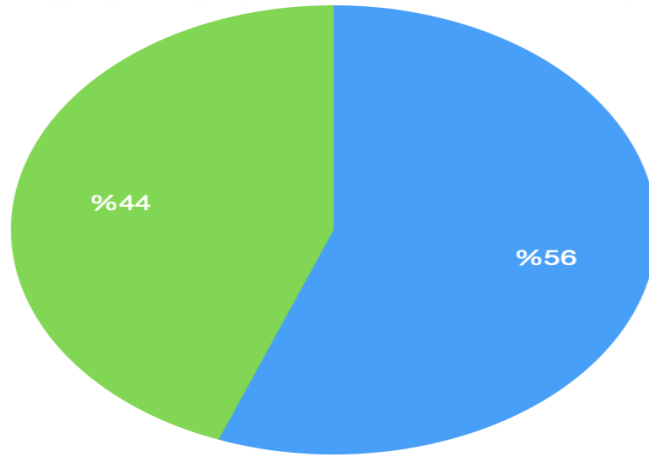
	Sandık sayısı	Kayıtlı seçmen sayısı	Oy Kullanan seçmen sayısı	Katılım Oranı %
Çankırı	584	116.694	98.608	84,5
Şehir Toplamı	63	17.905	13.389	74,8
Bucak ve Köyler Toplamı	521	98.789	85.219	86,3

Tablo 3: 1961 Halkoylamasında Çankırı’da Sonuçlar¹³³

	Geçersiz Oy	Oranı %	Geçerli Oy	Oranı %	Evet Oyu	Oranı%	Hayır Oyu	Oranı %
Çankırı	426	0.4	98.182	99.6	54.802	55.8	43.380	44.2
Şehir Toplamı	35	0.3	13.354	99.7	8969	67.2	4385	32.8
Bucak ve Köyler Toplamı	391	0.5	84.828	99.5	45.833	54.0	38.995	46.0

Şekil 1: 1961 Halkoylamasında Çankırı

● KATILIM VE OY ORANI % ● KATILIM VE OY ORANI %

Tablo 1

1961 HALK OYLAMASI-ÇANKIRI	KATILIM VE OY ORANI %
EVET OYU	56
HAYIR OYU	44
KATILIM	85

¹³² TÜİK, Halk Oylaması Sonuçları 2007,1988, 1987,1982, 1961, (Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2008), 206.

¹³³ TÜİK, Halk Oylaması Sonuçları 2007,1988, 1987,1982, 1961, 206.

Tabloda 2 ve 3'te görüldüğü üzere 1961 halkoylamasına Çankırı'da % 85 üzerinde bir katılım olmuştur. Yeni anayasaya “evet” diyenlerin oranı % 55, “hayır” diyenlerin oranı ise %44 olmuştur. Kırsalda % 86'nın üzerinde bir katılım olması da dikkat çekicidir. Bu noktada dönemin tanıklarından Yaşar Özkanlı¹³⁴, kırsaldaki seçmenin tercihinin seçimlerde şehirlerden farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. Özkanlı, köylerde seçmenin birlik ve beraberliğinin bozulmaması ve aynı doğrultuda hareket edilmesi için genel olarak aynı tercihlerde bulunduklarını söylemiştir. Yücel dinç, kırsaldan şehre göç edenlerin siyasi tercihlerinde farklılıklar olduğunu ve bununda eğitim ve genel kültürden kaynaklandığını ifade etmiştir.¹³⁵ Kamil Oktay ise köylünün tercihinin iktidar partisinden yana olduğunu, şehirde her zaman iktidar yanlısı bir durumun ortaya çıkmadığını ve kültür seviyesinin ve eğitim faktörünün kırsaldaki ve şehirdeki seçmenin tercihlerinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Yüksek bir “evet” oranının görülmeyeceği Çankırı'daki oylamada halkın yeni duruma temkinli yaklaştığı ve yeni anayasanın tam olarak halka aktarılamadığı yönünde bir çıkarım yapılabilir. Örneğin çevre taşra illerindeki duruma bakıldığında durum daha farklıdır. “Evet” diyenlerin oranının Kastamonu'da %61, Kırşehir'de %92,8, ve Yozgat'ta %67,7 gibi yüksek oranlarda görülmesine rağmen “Evet” diyen illerden Çorum %47 ve Karabük ilinin %44,3'te kalarak Çankırı'nın gerisinde kaldığını söylemekte mümkündür.¹³⁶

1961 halkoylamasında oy kullanmış Çankırı'da ikamet eden bazı kişilerden elde edilen kişisel mektuplardan döneme ilişkin görüşleri ve halkoylamasına bakışları hakkında bilgi edinilmiştir. Bu tanıklardan Hayri Demiray¹³⁷ “ 1961'de Menderes'in idam edilmesiyle birlikte bilhassa İç Anadolu bölgesinde asanlar hain ilan edildi ve genelde İç Anadolu bölgesi Demokrat Parti taraftarı idi Menderes taraftarıydı. CHP'ye aşağı yukarı İç Anadolu bölgesinden yok denecek kadar az çıktı. CHP hain ilan edildi.” ifadelerini kullanmıştır. Demiray, halk oylamasında

¹³⁴ 1934 yılında Çankırı'da doğmuştur. Çankırı'da ilkokulu ve ortaokulunu bitirdikten sonra İstanbul Kabataş Erkek Lisesi'ne girmiş ve burayı yarıda bırakmıştır. Çankırı'nın en eski esnaflarından biri olan Yaşar Özkanlı halen ticaretle uğraşmaktadır.

¹³⁵ Yücel Dinç, Çankırı, 14 Temmuz 2023.

¹³⁶ TÜİK, Halk Oylaması Sonuçları, 208, 220, 222, 237, 238.

¹³⁷ Hayri Demiray, 1946 yılında Çankırı Yapraklı ilçesi Kavaklı köyünde doğmuştur. Emekli öğretmen olan Demiray, 20 sene büyük cami de Dernek Başkanlığı, Milli Eğitimde 15 sene Milli Eğitim Dernek Başkanlığı yapmıştır. Üniversite vakfının kurucusudur ve üniversitede 18 sene vakfın genel sekreterliği görevinde bulunmuştur.

tercihinin “evet” olduğunu ama siyasetle çok ilgilenmediklerini ve bu nedenle fikirlerinin bilinçli olmadığını eklemiştir.¹³⁸ Burada seçmen tercihinin birden fazla unsura bağlı olduğu, vaat edilenler ile birlikte bir lidere olan bağlılığın büyük oranda etkili olduğu kanaati ortaya çıkmaktadır.

1.3. 1961 Milletvekili Genel Seçimleri

Yeni anayasa altındaki ilk parlamento seçimleri 15 Ekim 1961’de yapılmıştır. Anayasa referandumu gibi bu seçim de demokrasinin gerektirdiği şekilde yapılmış ancak MBK, seçimlerden önce seçime katılacak tüm partilerden DP’li politikacıların davaları ya da müdahalenin kendisiyle ilgili herhangi bir seçim kampanyası yapmayacakları üzerine söz almıştır.¹³⁹ Kurucu meclis tarafından 24 Mayıs 1961 tarihinde kabul edilen senato ve milletvekili seçim kanunları *Resmi Gazete* de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁴⁰ Bu seçimlerde Cumhuriyet Senatosu’nda İstanbul 3, Ankara 2, İzmir 2 senatörlük seçim bölgesi, diğer iller ise tek senatörlük seçim bölgesi, ekseriyet sistemi olarak uygulanmıştır. Millet meclisinde ise her ili bir seçim bölgesi kabul eden barajlı nisbî temsil sistemi uygulanmıştır.¹⁴¹

15 Ekim 1961’de yapılan seçimlere katılım oranı referandumdan yüksek olmuştur. Seçmenlerin bir baskı görmediği ve ordunun tamamen bağımsız kaldığı seçimlerde CHP en yüksek oyu almasına rağmen mecliste çoğunluğu elde edememiştir. AP ise DP’nin Batı Anadolu’daki eski kalelerinde büyük bir zafer kazanmış, sonuçta iki meclisli parlamentonun üçte ikisini CHP ve AP, geri kalan üçte birini CKMP ve YTP paylaşmıştır.¹⁴²

¹³⁸ Hayri Demiray’dan gelen mektup, Çankırı-Merkez, 14 Temmuz 2023.

¹³⁹ Bernard Lewis, *Demokrasinin Türkiye Serüveni*, Çev. Hamdi Aydoğan-Esra Ermert, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020), 17.

¹⁴⁰ *Resmi Gazete*, 30.05.1961, sayı: 10815.

¹⁴¹ Sadettin Bilgiç, *Türkiye’de Seçimler ve Seçim Kanunları*, (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1995), 9.

¹⁴² Kemal Karpat, *Osmanlı’dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2009), 130-131.

Tablo 4: 1961 Genel Seçimlerinde Partilerin Aldıkları Oy ve Oranları¹⁴³

Parti Adı	Alınan Oy	Oranı %
CHP	3.724.752	36,7
AP	3.527.435	34,8
CKMP	1.415.390	14,0
YTP	1.391.934	13,7
BAĞIMSIZ	81.732	0,8

Tablo 4'e göre CHP'nin 1961 seçimlerindeki en yakın rakibi, seçimlere ilk defa giren Adalet Partisi'dir. AP'nin bu seçimde almış olduğu oy oranı ile CHP'nin almış olduğu oy oranı arasındaki farkın yaklaşık % 2 olması, AP'nin CHP'nin karşısına güçlü bir rakip olarak çıktığını ifade etmektedir. 1961 seçimlerinde Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi'nin de %13 civarında oranında eşit oy alması bu seçimde partiler arasında etkili bir rekabet yaşandığı göstermektedir.

1.2. Çankırı'da 1961 Genel Seçimleri

Çankırı'da hem milletvekili hem de senatör aday adayları için partiler ön yoklama gerçekleştirmiştir. CHP, CKMP ve AP delegeler vasıtasıyla yapmış olduğu elemeler ile senatör ve milletvekilleri adaylarını tespit etmiştir. CHP 1000 delege ile CKMP 136 delege ile aday seçimini yapmış, AP ise teşkilat idareciler adayları belirlemiştir.¹⁴⁴ Yoklamalara göre CHP'den senatör adayı Ferhan Arıkan ve milletvekili adayları Kamil Tabak, Dursun Akçaoğlu, Ali Pınar ve Hasan Civitçioğlu'dur. CKMP'den senatör adayı Hazım Dağlı, milletvekili adayları ise Nurettin Ok, Şaban Keskin, Kazım Arar'dır. AP'den senatör adayı T. Nahit Uygur, milletvekili adayları Tahir Akman, Nevzat Alpagut, Bekir Turna ve Refik Mangoğlu'dur.¹⁴⁵ Adayların belirlenmesiyle partiler, propaganda çalışmalarını başlatmışlardır.

¹⁴³ Türkiye İstatistik Kurumu, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, (Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2012), 25.

¹⁴⁴ *Yeni Çankırı*, 15 Eylül 1961, 1.

¹⁴⁵ *Yeni Çankırı*, 16 Eylül 1961, 1.

1.3.1. Partilerin Genel Seçim Çalışmaları

CHP, AP, CKMP ve YTP arasında seçim rekabeti yaşanmıştır. AP'nin kuruluş hazırlıkları 1960 ortalarına kadar gitmektedir. 27 Mayıs'tan sonra orgeneralliğe getirilen Ragıp Gümüşpala emekliliğinden sonra siyasete atılmış, 11 Şubat 1961'de AP'nin kurucu kadrosunda yer almıştır.¹⁴⁶ Kuruluşunun ardından illerde partinin teşkilatlanması için faaliyetler yürütülmüştür. Bu amaçla Rıza Korkmaz, Hasan Saka, Hilmi Mutlu, İhsan Akman, İhsan Ünürlü, Hayri Tokgöz, Satılmış Usta ve Mustafa Tutağaç bir dilekçe ile valiliğe başvurmuşlardır. Gerekli işlemlerin tamamlanmasıyla AP heyetinin üye kaydı ve kongreleri yapmaları ile parti faaliyetlerine fiilen başlamıştır.¹⁴⁷ Seçim öncesi teşkilat içerisinde anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Şabanözü ilçe başkanının istifası ile parti üyeliklerinde kayıplar yaşanmıştır. İlçe başkanlığı adaylığında ise Bekir Turna, Refik Manguoğlu ve Tahsin Nahit Uygur gibi isimler yer almıştır.¹⁴⁸

Şehirde siyasete dâhil olan CKMP'nin il kongresi gerçekleştirmiştir. Kongre, kısa faaliyet raporlarının okunması ile başlamış ve divan üyeleri seçimi ile devam etmiştir. Kongrede farklı konuşmacılar söz alarak CHP'ye eleştiriler yöneltmişlerdir. Parti genel başkanı Osman Bölükbaşı da CHP'yi eleştirmiş, DP'lileri ise saflarına davet etmiştir. Konuşmaların ardından idare kurulu seçimi yapılmıştır. İdare kurulu üyeliklerine Nurettin Ok, Gürhan Titrek, Avni Ünsal, Kazım Arar, Rauf Çapan, Şaban Keskin, Mustafa Çetiner, Hazım Durlanık, Visali Sarıkaya, Salim Çivitçi ve Hayati Tuna seçilmişlerdir.¹⁴⁹ CKMP'de adaylık kaydının oldukça hararetli olduğu ve adaylık kadrosunda güçlü isimlerin olduğu listede Kazım Arar, Arif Kocamaz, M. Sırrı Atlı, Nurettin Ok, Şaban Keskin ve Fethi Doğançay'ın isimleri ön plana çıkmıştır. Cumhuriyet senatosuna ise Dr. Kenan Çığman ve Hazım Dağlı müracaat etmişlerdir.¹⁵⁰

CKMP mitinginde adaylardan Şaban Keskin, “*vatandaşın partilerine olan sevgi ve güvenlerini belirterek buna layık olmaya çalışacaklarını*” söylemiştir. Ondan sonra söz alan Kazım Arar, CHP'ye yönelik eleştirilerini sıralamıştır. “*Ana parti olayının birinci Cumhuriyette kaldığını, yeni kurulan partilerle CHP'nin “Nine*

¹⁴⁶ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, (Ankara: İmge Yayınları, 2019), 111-112.

¹⁴⁷ *Devrim*, 18 Temmuz 1961, 1.

¹⁴⁸ *Devrim*, 12 Eylül 1961, 1.

¹⁴⁹ *Devrim*, 14 Temmuz 1961, 1.

¹⁵⁰ *Devrim*, 12 Eylül 1961, 1.

Parti” konumuna düştüğünü, ihtiyarlığı ile dizinin tutmadığı bir devirde oyunlara kalkışmanın yakışmadığını, köşesine çekilip hürmet görmesini” söyleyerek kendilerinin gerçekleri konuşmaktan hiçbir zaman çekinmeyeceklerini belirtmiş, konuşmasını “Oyunuzu CHP’ye verin” sürçülisanı ile bitirmiştir. Arar’dan sonra konuşan Nurettin OK kendilerine yöneltilen eleştirilere cevap vermiştir. “Biz hesabımızı vermiş, alnımız ak olarak millet hizmetindeyiz. Bu kıymetli hizmeti verdiğinizde artacak olan siyasi itibarımız, bize kin ve nefret hisleri besleyenleri susturacaktır.” diyerek sözlerini tamamlamıştır. Hazım Dağlı ise kin ve nefret tohumlarının ortadan kaldırılması ve iyi ilişkilerle pek çok başarının sağlanabileceğini ifade etmiştir.¹⁵¹

Siyasi partilerde adaylık faaliyetleri de son aşamaya gelmiş, CHP’de 1961 yılına kadar milletvekilliği için sekize yakın, senato için ise yalnızca bir müracaat olmuştur. Milletvekilllerinden İl Başkanı Kemal Barlas, Dr. Dursun Akçaoğlu, Kamil Tabak, Naşit Fırat ve gazeteci CHP il sekreteri Suphi Yiğit, Ilgaz CHP ilçe başkanı Avukat Ali Pınar, hesap uzmanı Behçet Merzi, Toprak Mahsulleri Ofisi memurlarından Hasan Çivitçioğlu’nun adı ön plana çıkmıştır. Cumhuriyet senatosuna kurucu meclis üyesi Ferhan Arıkan adaylığını koymuştur.¹⁵²

Genel seçim öncesi CHP Çankırı il kongresinde CHP il başkanı Kemal Barlas, partisinin Çankırı’daki ilk kongresinin açış konuşmasını yapmış ve çalışma raporunu okumuştur. Okunan raporda, 27 Mayıs 1960’tan beri CHP aleyhine DP taraftarlarının olumsuz propaganda yaptıkları, iktidarı alanların, iktidara geçtikleri gün muhalefetteki vaatlerini unutarak demokrasiyi geliştirecekleri konumlarından ayrılmamak için devlet nüfuzu ve demokrasi ile bağdaşmayan baskı yollarına saptıklarından bahsetmiştir. Kemal Barlas konuşmasının son bölümünde “*Bu memleketin kaderinde CHP daima müşkül zamanlarında iktidara gelmiş veya bulunmuştur. Memleketin on senelik maddi ve manevi harabiyetinden sonra bu harabiyeti tamir edecek tek parti CHP’dir. Ve işte kader, büyük Türk milleti partimizi iktidara doğru zorla itmektedir.*” demiştir.¹⁵³

14 Eylül 1961 tarihinde CHP’nin bütün ilçelerde Cumhuriyet senatosu ve milletvekili adaylarını seçeceklerini belirtilmiştir. CHP il teşkilatı, merkez ve bütün

¹⁵¹ Yeşililgaz, 13 Ekim 1961, 1

¹⁵² Devrim, 12 Eylül 1961, 1.

¹⁵³ Devrim, 17 Temmuz 1961, 1-2.

ilçelerde aday adaylarını incelemiş, kamuoyu yoklama sonuçlarına göre liyakate vurgu yapmıştır. Cumhuriyet Senatosuna bir, milletvekilliğine dört aday seçilecekti. CHP'nin aday adayları ise Cumhuriyet senatosuna Ferhan Arıkan, milletvekilliğine Dursun Akçaoğlu, Kemal Barlas, Hasan Çivitçioğlu, Naşit Fırat, Behçet Merzi, Ali Pınar, Kamil Tabak ve Suphi Yiğit'tir.¹⁵⁴

11 Ekim 1965'te yapılan CHP'nin il kongresine katılım yoğun bir şekilde gerçekleşmiştir. Açılış konuşmasını İl Başkanı Kemal Barlas yaptıktan sonra sırayla kürsüye Hamza Eroğlu, Kurucu Meclis üyesi ve Ankara senato adayı Hıfzı Oğuz Bekata gelmiştir. Hıfzı Bekata konuşmasında Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi şartları ve meseleleri anlatmış ve devamında “... *Milletimizin çilesine son vermek ve aydınlık bir yarına kavuşmak için CHP'ye yardımcı olunuz. CHP'nin iktidara gelmesi mukadderdir, Bir milli ihtiyaç ve zaruri hale gelmiştir*” diyerek sözlerini tamamlamıştır. Son sözü CHP senato adayı Ferhan Arıkan almış, vaktin tamamlanmasından dolayı kısa bir konuşma yaparak mitingi bitirmiş, toplantıdaki diğer CHP'li konuşmacılarında diğer partilere yönelik eleştirilerini sundukları ve gerekli cevabı verdikleri ifade edilmiştir.¹⁵⁵

CHP'nin seçim beyannamesinde, eğitimden ekonomiye sosyal hayattan kültüre pek çok başlığa temas edilmiştir. Sosyal alanda köylerde gezici demircilik, marangozluk kurslarının açılması, bu kursları bitiren çocuklara köylerinde işyeri açmaları için gerekli kredi ve teçhizatın sağlanmasına vurgu yapılmıştır. Ekonomik alanda, dar gelirli vatandaşların ihtiyaçlarını en başta gözeten, şehirciliğin ilmi esaslarına yer veren bir politika takip etme, mesken kredisini ucuz ve sağlıklı meskenler için kullanma gibi konular yer almıştır. CHP'nin seçim beyannamesinde eğitim önemli bir yer tutmuştur. Eğitim alanında yatılı öğrenci sayısını geniş ölçüde arttırma, yetenekli öğrenciler için imkânları genişleterek yükseköğrenim kredi ve yurtlar kanununu geniş ölçüde uygulanması planlanmıştır. Yatılı ilk öğretmen okullarına, köy okullarından ve ortaokulu bulunmayan kasabalardan gelen çocukların öncelikle alınması ifade edilmiştir. Mesai zamanları içerisinde müsait olmayanlara da imkân tanınması beyannameye eklenmiştir. Onlar için gece ve tatil günlerinde de çalışacak olan iki üç yıllık iş okullarını açma ve gece teknik okullarını kurulması

¹⁵⁴ Devrim, 14 Eylül 1961, 1.

¹⁵⁵ Devrim, 12 Ekim 1961, 1.

taahhüt edilmiştir. Eğitim kadrosu mensuplarına yönelik iyileştirme planlanmıştır. Öğretmenlik mesleğini cazip hale getirmek için köylerde çalışan öğretmenlere köy ödeneği verme, bütün öğretmenlerin ilmi ve mesleki yayınları gereken şekilde takibini sağlama, öğretmenlerin düzenli olarak terfilerini gerçekleştirme, başarılı öğretmenleri ödüllendirme, yaz aylarında dinlenme kampları kurma, üstün başarılı öğretmenlere yükseköğretim imkânları sağlama noktasında vurgular yapılmıştır. Bundan başka öğretmen çocukları için resmi yurtlarda kontenjan tanıma, okuma-yazma konusunda büyük hizmetleri olan köy eğitimcilerinin emeklilik sorunun çözülmesi gibi çalışmalar beyannamede yer almıştır.¹⁵⁶

CHP ve CKMP'nin aynı gün yapmış olduğu mitinglerde, parti adayları halka hitap etmişlerdir. CHP mitinginde söz alan Hamza Eroğlu, CHP'nin serbest bir seçimle iktidardan gittiği gibi serbest bir seçimle de tekrar iktidara gelebileceğini, iktidara geldikten sonra güler yüzlü bir idare kurup kin ve iftira bölünmelerine son vereceklerini söyleyerek konuşmasını bitirmiştir. Kürsüye daha sonra Ankara adayı Hıfzı Oğuz Bekata çıkarak *“şimdi ki parti liderlerinin CHP lideri yanında liyakatsiz olduklarını ve uçurum kenarındaki devlet arabasının ancak tecrübeli devlet adamı İnönü tarafından kurtarılabilceğini”* açıklayarak sözlerine son vermiştir. Bekata'dan sonra konuşan Ferhan Arıkan ise CHP beyannamesinin, karşılığı olan itibarlı bir bono ve verilen sözün bir senet kadar değerli olduğunu söylemiştir.¹⁵⁷

1.3.2. Çankırı'da 1961 Genel Seçimleri ve Sonuçları

27 Mayıs 1960 askerî darbesinden sonra 1961 yılında yapılan ilk seçimlerde Çankırı'da kayıtlı seçmen sayısının 117.552 olmakla birlikte oy kullanan seçmen sayısı 94.922'dir. Çankırı'da bu seçime %80 ile oldukça yüksek bir oranda katılım sağlanmıştır. Sonuçlara göre şehirde 1 senatör, 4 milletvekili seçilmiştir.¹⁵⁸

Tablo 5: 15 Ekim 1961 Genel Seçimlerine Göre Çankırı¹⁵⁹

Toplam seçmen sayısı	Katılım Oranı	Oy kullanan seçmenlerin sayısı	Geçerli oy sayısı	Milletvekili sayısı
117.552	80.7	94.922	90.017	4

¹⁵⁶ Devrim, 4 Ekim 1961, 1.

¹⁵⁷ Yeşililgaz, 13 Ekim 1961, 1

¹⁵⁸ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, (Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2012), 43.

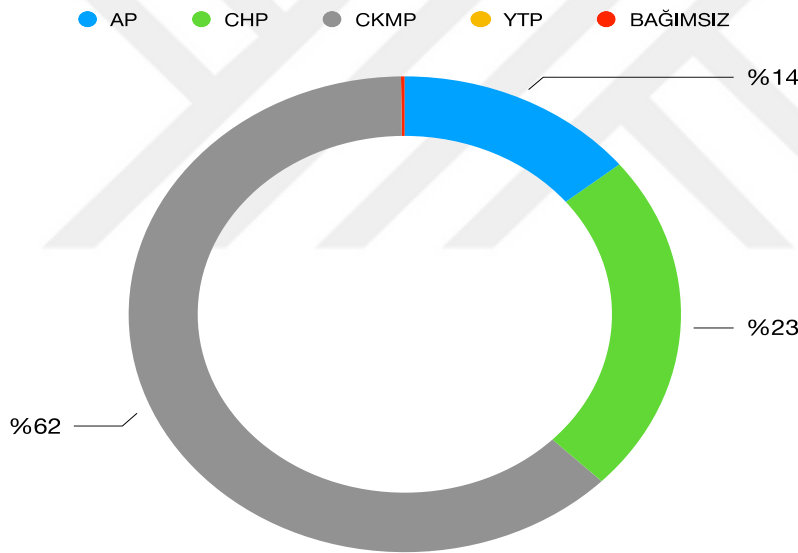
¹⁵⁹ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

Tablo 5'e göre 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra yapılan ilk seçimlere Çankırı halkının %80 oranında katılım göstermesi demokrasiye ve buna bağlı olarak demokratik seçimlere olan desteğini bize göstermektedir.

Tablo 6: 1961 Milletvekili Sonuçlarına Göre Çankırı¹⁶⁰

Siyasi Partiler	Alınan Oy Sayısı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
AP	12.741	14.2	-
CHP	20.910	23.2	-
CKMP	56.166	62.4	4
YTP	-	-	-
BAĞIMSIZ	200	0.2	-

Şekil 2: 1961 Milletvekili Sonuçlarına Göre Çankırı

1961 milletvekili sonuçlarına göre CKMP, Çankırı'da %62 gibi yüksek bir oy oranı alarak 4 milletvekili çıkarmayı başarmıştır. Bunun dışındaki partilerden CHP ve AP'nin oldukça düşük bir oranda oy aldıkları ve CKMP ile bu iki partinin toplam oy oranı arasındaki farkın %25 olduğu görülmektedir.

Milletvekili ve senatör seçim sonuçları CKMP lehinedir. Hazım Dağlı senatör, Nurettin Ok, Şaban Keskin, Kazım Arar ve Rahmi İnceler ise milletvekili

¹⁶⁰ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

seçilmişlerdir. Seçimde merkez ve ilçelerle birlikte partilerin toplam oyu AP'nin 12.257, CHP'nin 19.801, CKMP'nin ise 52.916 olmuş; buna göre CKMP 1 senatör 4 milletvekili çıkarmış, AP ve CHP ise çevre barajının 21.244 olması nedeniyle milletvekili çıkaramamıştır.¹⁶¹ Burada dikkat edilmesi gereken CKMP'in önemli bir üstünlük sağlamış olmasıdır. CHP'nin 1957 seçimlerine göre düşüş yaşaması ve CHP'nin bu gerilemesini fırsat bilen CKMP'nin küçük ve orta köylülüğün bazı kesimlerini kendine çekmesi bu başarısındaki etkenlerden birkaçı olduğu söylenebilir.¹⁶²

Süreci yakından takip eden yerel basın ülkenin genel olarak siyasetini konu edinmiştir. Gayri resmi seçim sonuçlarına göre “*Dörtlü Koalisyon*” manşetleri atılmıştır. AP 70 senatör, 158 milletvekili, CKMP 13 senatör, 50 milletvekili, CHP 48 senatör, 180 milletvekili ve YTP 19 senatör, 62 milletvekili çıkarmış olmasına rağmen hiçbir parti tek başına hükümet kurma çoğunluğu sağlayamamıştır.¹⁶³ Açıklanan resmi sonuçlar biraz farklılık arz etmiştir. Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından açıklanan resmi sonuçlarına göre CHP 36 senatör, 173 milletvekili, AP 70 senatör, 158 milletvekili, CKMP 16 senatör, 54 milletvekili ve YTP 28 senatör, 62 milletvekili çıkarmıştır.¹⁶⁴

1.4. 10 Ekim 1965 Milletvekili Genel Seçimleri

1965 yılının ikinci yarısında yeniden genel seçim sürecine girilmiştir. 1961 anayasasına göre millet meclisi seçimi dört yılda bir yapılırdı.¹⁶⁵ Artık darbeden sonra sivil yönetim ülkeye hâkim olmuş, bu siyasal iklimde seçime gidilmiştir. Seçim sisteminde bir değişiklik yapılmış ve artık oyu en aza indirmeyi ve daha çok siyasal oluşumu meclise dâhil etmeyi öngören Milli Bakiye (Ulusal Artık) Sistemi uygulanması mecliste kararlaştırılmıştır.¹⁶⁶ Bu sistemde bir seçim çevresinde kullanılan geçerli oyların toplamı o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına bölünerek seçim sayısı adı verilen sayı elde edilirdi. Sonra hesaplamalar yapılır ve tüm seçim çevrelerinde siyasi partilerden artan geçerli oylar mili seçim çevresinde

¹⁶¹ *Yeni Çankırı*, 17 Ekim 1961, 1.

¹⁶² Hikmet Özdemir, “Siyasal Tarih (1960-1980)”, *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, Yayın Yönetmeni Sina Akşin, (İstanbul: Cem Yayınevi, 1995), 208.

¹⁶³ *Yeni Çankırı*, 18 Ekim 1961, 1.

¹⁶⁴ *Yeni Çankırı*, 23 Ekim 1961, 1.

¹⁶⁵ *Resmi Gazete*, 20.07.1961, sayı: 10859.

¹⁶⁶ *TBMM Zabıt Cerideleri, Millet Meclisi, Dönem: 1*, cilt: 43, (Ankara: TBMM Yayınevi, 1965), 346.

toplanır,¹⁶⁷ seçim çevrelerinde oluşan artık oyların da en sonunda merkezi bir hesaplamaaya dâhil edilip değerlendirilirdi.¹⁶⁸

CHP seçim öncesinde AP'ye yönelik ağır eleştiriler gerçekleştirmiştir. Ayrıca partinin önemli bir gücü olan gençlik kollarının bir kısmı da hızla Türkiye İşçi Partisi'ne (TİP) kaymıştır.¹⁶⁹ Bu seçimde sağ siyasal çizgideki AP, tek başına iktidara gelmiş ve hem TBMM içinde hem de dışında mutlak iktidarlık döneminde önemli sorunlarla karşılaşmak zorunda kalmıştır.¹⁷⁰ Türkiye tarihinde ilk kez sosyalist bir partinin TİP (Türkiye İşçi Partisi)'in 15 milletvekili ile meclise girmesi,¹⁷¹ artık kendini ve devletçiliğini ortanın solunda olarak tanımlamaya başlayacak olan CHP'nin ise mecliste ikinci parti konumuna gelmiş olması önemli bir noktadır.¹⁷²

Tablo 7: 1965 Yılı Genel Seçimlerinde Ülke Geneline Partilerin Aldıkları Oylar ve Oranları¹⁷³

Parti Adı	Alınan Oy	Oranı
CHP	2.675.785	28,7
AP	4.921.235	52,9
Millet Partisi (MP)	582.704	6,3
BAĞIMSIZ	296.528	3,2
YTP	346.514	3,7
CKMP	208.696	2,2
TİP	276.101	3,0

1.5. Çankırı'da 1965 Genel Seçimleri

Çankırı ilinde dört parti milletvekili seçimine katılmış, AP'den 13, CKMP'den 5, CHP'den 4 ve MP'den 5 milletvekili adayını ön seçime girmiştir.¹⁷⁴ Çankırı'da 1965 genel seçimleri için hazırlıklar artmış, milletvekili seçimlerine yaklaşıldıkça bütün yurttaki olduğu gibi Çankırı'da da siyasi partilerin faaliyetleri hızlanmıştır. AP Çankırı teşkilatında ilk olarak adaylığını koyan eski milletvekillerinden Kemal Atakurt'tur. Siyasi partiler kanunu hükümlerince partilerde görevli olanlar görevlerinden istifa ederek adaylıklarını koymaları

¹⁶⁷ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 16.

¹⁶⁸ Ali Akyıldız, "Demokrasinin Sayılarla Sınavı: Seçim Sistemleri" *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 7 (2016), 134.

¹⁶⁹ Aydın, *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, 136.

¹⁷⁰ Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, 156.

¹⁷¹ Aydın, *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, 136.

¹⁷² Özçelik, "1960'dan Günümüze Türk Siyasal Hayatı", 155.

¹⁷³ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 25.

¹⁷⁴ *Doğruyol*, 16 Ağustos 1965, 1.

gerektiğinden bu amaçla CHP’de de istifalar olmuş, CHP Çankırı İl Başkanı Kemal Barlas, üyeden ve eski milletvekillerinden Kamil Tabak ve Avukat Nihat Akgün partideki görevlerinden çekilmişlerdir.¹⁷⁵

AP ve MP’de seçim hazırlıkları sürdürülmüş, 3 Ağustos günü propagandaların serbest bırakılmasıyla seçim beyannameleri basına ve kamuoyuna açıklanmıştır. TİP seçim için bazı hususlara dikkat çekecek içerik oluşturmuştur. Bildiride seçimin önemi belirtilmiş, toprak reformu, petrol, ticaret, bankacılık ve sigortacılığın millileştirilmesine değinilmiştir. YTP’de seçim işlerini yönetecek olan komite çalışmalarına devam etmiş, CHP’de ise devletçilik görüşü basına açıklanmıştır. CKMP’de olağanüstü kongre başlamış, kongrede konuşan delegeler çeşitli yurt sorunlarına özellikle aşırı akımlar konusunda gerekli ciddi ve ekonomik tedbirlerin alınmasını istemiştir.¹⁷⁶

29 Ağustos 1965’de yapılacak ön seçimlerde Çankırı için aday olanlar belli olduktan sonra siyasi partiler kanunu gereğince parti adaylarının tespiti için ön seçim Halk Eğitim salonunda yapılmıştır. Buna göre AP ön seçim adayları TBMM Başkan Vekillerinden Nurettin Ok, Dr. Şerafettin Hatipoğlu, Avukat Gürhan Titrek, Dış Doktoru Hamdi Uslu, Milletvekili Kazım Arar, Milletvekili Tahir Akman, Avukat Şükrü Solakoğlu, Dr. Sadık İnan, Gazeteci Nevzat Alpagut, Mehmet Altuntaş, Süleyman Aydemir Ve Hacı Yunus Kaya Olmuştur. CHP ön seçim adayları eski Milletvekili Dr. Kemal Barlas, Yüksek Ziraat Mühendisi Reşat Atabek, Avukat Nihat Akgün, eski Milletvekili Dr. Dursun Akçaoğlu, CKMP ön seçim adaylarından Müzik öğretmeni Şükrü Dölen, Milletvekili Rahmi İnceler, Dershane Müdürü Ali İrfan Hızal, Memur Ağâh Çelenk, Memur Adil Hidayetoğlu, MP ön seçim adayları ise madenci Osman Derviş, Taksi sahibi Mehmet Ali Arsan ve Tüccar Gökmen Özoğlu olmuştur.¹⁷⁷ 29 Ağustos 1965’te yapılan ön seçimlerde adaylar tespit edilmiştir. Ön seçim sonuçları il seçim kuruluna geldikten itibaren resmî olmayan sonuçlara göre adaylar şu şekilde sıralanmıştır:

¹⁷⁵ Devrim, 20 Temmuz 1965, 1.

¹⁷⁶ Devrim, 31 Temmuz 1965, 1.

¹⁷⁷ Devrim, 17 Ağustos 1965, 1.

Tablo 8: 1965 Genel Seçimlerinde Çankırı’da Ön Seçim Sonuçları¹⁷⁸

Parti	Milletvekili Aday Sıralaması			
	1	2	3	4
AP	Nurettin Ok	Tahir Akman	Gürhan Titrek	Şerafettin Hatipoğlu
CHP	Dursun Akçaoğlu	Nihat Akgün	Kemal Barlas	Reşat Atabek
CKMP	Şükrü Dölen	Rahmi İnceler	Ali Erkan Hızal	Agah Çelenk
MP	Mehmet Ali Arsan	Gökmen Özoğul	Rıza Korkmaz	Hakkı Şinasi Ünver

Kesin olan sonuçlara göre parti ve milletvekillerinin aldıkları yoklama oyları şu şekildedir:

Tablo 9: Milletvekili Adayları ve Aldıkları Oylar¹⁷⁹

Parti	Milletvekili Adayları ve Aldıkları Oylar			
AP	Nurettin Ok (475)	Tahir Akman (33)	Sadık İnan (259)	Gürhan Titrek (250)
CHP	Dursun Akçaoğlu (495)	Nihat Akgün (480)	Kemal Barlas (460)	Reşat Atabek (349)
CKMP	Şükrü Dölen (163)	Rahmi İnceler (124)	Ali Erkan Hızal (110)	Agah Çelenk (90)
MP	Mehmet Ali Arsan (Merkez)	Gökmen Özoğul (5)	Rıza Korkmaz (29)	Hakkı Şinasi Ünver (2)

1.5.1. Partilerin Genel Seçim Çalışmaları

AP, 10 Ekim’de yapılacak milletvekili seçimleri için şehir merkezine olduğu kadar kırsal alana da önem göstermiştir. AP teşkilatları kamuoyu yoklamaları sonucu, köylülerin AP’ye olan bağlılıklarını genel merkeze bildirmiştir. Ayrıca şehrin önemli bir ismini ekibine katan AP bir avantaj yakalamıştır. Nurettin Ok’un AP’ye katılımını olumlu karşılayan CKMP Eskipazar¹⁸⁰ ilçe idare heyeti üyelerinin tamamını AP’ye üye olmuşlardır.¹⁸¹

¹⁷⁸ Devrim, 30 Ağustos 1965, 1.

¹⁷⁹ Devrim, 31 Ağustos 1965, 1.

¹⁸⁰ 1908 yılında 2. Meşrutiyet döneminden sonra Eskipazar Çankırı’nın idari birimi, Cumhuriyet dönemi ile birlikte bucak olmuş, pazarının eskiliği dolayısıyla şimdiki adı olan Eskipazar adını almış ve Çerkeş ilçesine bağlanmıştır. 1930 yılında D.D.Y.’nin Karabük Demir Çelik Fabrikalarına Balans taşı getirmesiyle Eskipazar daha da hareketlenmiş ve nüfus sayısı artmıştır. 1945 yılında Eskipazar bu artan nüfusuyla birlikte ilçe merkezi olarak Çankırı’nın ilçeleri arasında yerini almış ve 1946 yılında belediye olmuştur. 1995 yılında Karabük’ün il olmasıyla birlikte Çankırı ilinden ayrılarak Karabük’ün ilçelerinden biri olmuştur T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Eskişehir”, erişim:14/Ağustos/2023,

Şehir merkezinde yapılan mitingler genellikle açık alanlarda yapılıyordu. AP il başkanlığının tertip ettiği açık hava mitingi Belediye binasının önündeki alanda yapılmıştır. Elllerinde AP afişleri bulunan partililer yoğun bir katılım gösterdiler. İlk konuşmayı parti üyesi Fahrettin OK¹⁸² yapmış, konuşmasının sonunda “Kırat’a” adlı şiiri okumuştur. Hitabeti partililerce takdir edilmiştir. İkinciye konuşmayı milletvekili adayı Sadık İnan yapmış, konuşmasında sağlık işlerine değinerek AP’nin bu konudaki vaatlerine değinmiştir. Milletvekili adayı Tahir Akman ise seçim sistemini eleştirmiştir. Ona göre halkın %80’inin cahil olduğu bilindiği halde uygulaması güç olan milli bakiye denen seçim kanunu çıkarılmıştı ve daha önemli olarak bu seçim sisteminden CHP istifade edecekti. Bunun aksine milletin yine CHP’ye oy vermeyeceğini belirtmiştir. Bunlardan başka Türkiye’nin iktisadi politikasının devletçilik değil liberalizm olmasını gerektiğini, bu sistemin millete refah ve huzur getireceğini sözlerine eklemiştir.¹⁸³

Seçim çalışmaları için Ilgaz’da bir konuşma yapan CHP genel sekreter yardımcısı Suphi Baykam, partiliğin din ve mezhep olmadığını gayenin memlekete hizmet etmek olduğunu ifade etmiştir. Partilerin de bu hizmet için bir vasıta olduğunu ve ellerindeki oyu en iyi şekilde kullanmaya mecbur olduklarını belirterek “Seçmen politikacıyı terbiye etmelidir” demiştir.¹⁸⁴

MP Çankırı il yönetim kurulu, seçim mücadelesinin şehrin iktisadi ilerleyişi üzerinden değerlendirmiştir. Yayınladığı bültende Türkiye’nin her vilayetinde olduğu gibi Çankırı’nın da 1965 milletvekilleri seçimleri için ön seçim adaylarının belli olduğu ifade edilmiştir. İl Yönetim Kurulu ayrıca “Millet Partisi olarak Çankırı’da seçime katılacak olan adayların hangi partinin adayı olurlarsa olsunlar bu mücadeleyi Çankırı’mızın iktisadi kurtuluşu yönünden yapmalarını, bu güne kadar yapılan alışlagelmiş demagojik mücadelenin, şahsi kötölemelerin ve iftiralarla sıra kapmaların Çankırı’ya bir şey getirmediği bilhassa çok şeyler götürdüğü bir gerçekken, kalpleri Çankırı’ya hizmetle çarpan bütün adaylarımızdan

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiyt7KFpNyAAxVUSPEDHTjVAzQQFnoECEEQAQ&url=https%3A%2F%2Fkarabuk.ktb.gov.tr%2FTR-63699%2Feskipazar.html&usg=AOvVaw0pAHALTyMyruKHjQEmkxs3&opi=89978449>.

¹⁸¹ Doğruyol, 25 Eylül 1965, 1.

¹⁸² Fahrettin Ok, Nurettin Ok’un kardeşidir. Kendisi şair ve avukattır. Ümit Yıldız, *Nurettin Ok’un Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri*, (Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 6.

¹⁸³ Doğruyol, 4 Ekim 1965, 1.

¹⁸⁴ Devrim, 18 Eylül 1965, 1.

MP olarak bu konuda anlayış beklemekteyiz ve Allah ön seçimlerin sonuçlarının Çankırı'nın iktisadi kurtuluşuna yardım edecek ekiplerin seçilmesini kısmet etsin” diyerek, siyasetin şahsi çıkarlar için değil şehre olan katkılar üzerinden yapılmasına dikkat çekmiştir.¹⁸⁵

Çankırı’da ilçe teşkilatlarını tamamlamaya çalıştıklarını bildiren MP milletvekili aday adayları basın bülteninde AP hakkında konuşma yapmış, bu konuşmada Gökmen Özoğlu, “Her partinin tek başına iktidara gelmesi o parti tarafından bir istektir. AP genel başkanı bu arzusunu ifade etmiştir. CHP, CKMP, TİP, YTP sorumlularının kuşgulanmasına sebep olmadığını bunu CHP genel başkanının da arzuladığını ifade ederek bu durum her partinin normal hakkıdır. Millet Partisi bugün 1946’daki mücadele arkadaşları ile el ele aynı şevk ve heyecanla memlekete hizmet yarışında diğer partilerden önce gelme çabasındadır. Gayemiz tek başına iktidara gelmek, olmazsa koalisyonunda veya muhalefette millete hizmeti şeref olarak görürüz.” Özoğlu, “Vazife düşerse görüşümüze en uygun olan parti AP ile olur.” demiştir. Ayrıca Osman Derviş de eski CKMP’lileri parti saflarına davet ederek MP’nin Çankırı’da iyi sonuçlar alacağını söylemiştir.¹⁸⁶

1.5.2. Çankırı’da 1965 Genel Seçimleri ve Sonuçları

Tablo 10’a bakıldığında 1961 seçimlerinde oy kullanan seçmenlerin ve katılım oranlarına 1965 seçimlerinde Çankırı’da katılım düşüş eğilimindedir. Yine geçerli oy sayısının ve oy kullanan seçmen sayılarında önemli oranda bir düşüş olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 10: 10 Ekim 1965 Genel Seçimlerine Göre Çankırı¹⁸⁷

Toplam seçmen sayısı	Katılım Oranı	Oy kullanan seçmenlerin sayısı	Geçerli oy sayısı	Milletvekili sayısı
117.181	71.6	83.870	78.263	4

¹⁸⁵ Devrim, 20 Ağustos 1965, 1.

¹⁸⁶ Doğruyol, 28 Ağustos 1965, 1-2.

¹⁸⁷ TÜİK, Milletvekili Genel Seçimleri, 43.

Tablo 11: 10 Ekim 1965 Milletvekili Sonuçlarına Göre Çankırı¹⁸⁸

Siyasi Partiler	Alınan Oy Sayısı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
AP	44.151	56.4	2
CHP	12.546	16.0	1
CKMP	4696	6	-
YTP	-	-	-
MİLLET PARTİSİ	15.603	19.9	1
TİP	-	-	-
BAĞIMSIZ	1267	1.7	-

Ayrıca Tablo 11’de de görüldüğü üzere Çankırı’da AP’den 2, CHP ve MP’den 1 milletvekili olmak üzere 4 milletvekili çıkmış, 1961’de 4 milletvekili çıkaran CKMP bu seçimde milletvekili çıkaramamıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında CKMP’nin 1960 yılının ilk yarısından itibaren kadro değişimi yaşaması, çiftçinin ve esnafın çıkarlarını temsil eden bir partinin küçülerek etkinliğini yitirmesi yanında Genel Başkan Osman Bölükbaşı’nın ve arkadaşlarının istifasının da etkili olduğu söylenebilir.¹⁸⁹ Çankırı’da oyların %56 gibi bir oranını AP’nin aldığı seçimde CHP % 26 gibi bir oranla ikinci parti konumunda kaldığı yansımaktadır. Sonuca bakarak 1961 seçimlerinde bu iki parti arasındaki % 2’lik oy farkının bu seçimlerde % 40’lara çıkması CHP’nin ciddi derecede seçmen kaybettiğini göstermektedir.

Partilerin mitingleri, propagandaları, milletvekili adaylarının seçim çalışmaları bu seçimde oldukça yoğun olmuştur. Bu yoğun faaliyetlerin ardından 10 Ekim 1965’teki Milletvekili genel seçimleri Çankırı il ve ilçelerinde sakin ve olaysız olarak geçmiş, ancak Çankırı’da katılım oldukça düşük olmuştur.¹⁹⁰ Yerel basında yer alan haberlerde katılımın % 70 olduğu seçimde kesin olmayan sonuçlara göre merkez ve ilçelerle birlikte çeşitli köylerden gelmeyen 30 sandık haricinde partilerin aldıkları oy sayılarına göre AP 41.642, CHP 11.775, CKMP 4452, MP 14.467 oy almış, çoğunluk sağlayan AP dört milletvekilliğinden ikisini almıştır.¹⁹¹ Çankırı’da kesin seçim sonuçlarına göre AP 44.147, CHP 12.547, CKMP 4690, MP 15.590, Bağımsızlar 1257 oy almıştır. Buna göre AP’den iki milletvekili Nurettin OK ve Tahir Akman seçilmiş, milli bakiyeden de iki isim belirlenmiştir.¹⁹² 1965 genel seçimlerinin sonuçları Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilan edilerek bütün illerin

¹⁸⁸ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

¹⁸⁹ Özdemir, “Siyasal Tarih (1960-1980)”, 223.

¹⁹⁰ *Devrim*, 11 Ekim 1965, 1.

¹⁹¹ *Doğruyol*, 11 Ekim 1965, 1.

¹⁹² *Devrim*, 12 Ekim 1965, 1.

milletvekilleri ad ve partileriyle okunmuş buna göre Çankırı milletvekilliğine AP'den Nurettin Ok, Tahir Akman, CHP'den Dr. Dursun Akçaoğlu, MP'den Mehmet Ali Arsan seçilmiştir.¹⁹³

1.6. 12 Ekim 1969 Milletvekili Genel Seçimleri

Seçim kanununun 1968'te değiştirilmesiyle 1965 seçimlerinde uygulanan Milli bakiye sistemi kaldırılmış ve yerine barajsız d'hont sistemi getirilmiştir. Bu sistem 12 Eylül 1980 tarihine kadar Millet Meclisi ve Cumhuriyet senatosu seçimleri için yürürlükte kalmıştır.¹⁹⁴ Yapılan 1969 seçimlerine AP, CHP, Birlik Partisi (BP), Güven Partisi (GP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), MP, YTP ve TİP partileri katılmıştır. Türkiye geneli katılım oranı % 64,3 olmuştur.¹⁹⁵ AP'nin oy oranı 1965 seçimlerine göre %3 oranında düşmesine rağmen milli bakiye sisteminin kaldırılmasının etkisiyle milletvekili sayısı artmış, CHP'nin oy oranında da az bir düşüş görülmüştür ancak AP tek parti olarak iktidar olmasına rağmen 12 Mart 1971 askeri müdahalesi ile iktidarı sona ermiş ve hükümetten el çektirilmiştir.¹⁹⁶

Tablo 12: 1969 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Aldıkları Oylar ve Oranları¹⁹⁷

Parti Adı	Alınan Oy	Oranı
<u>CHP</u>	2.487.006	27,4
<u>AP</u>	4.229.712	46,6
<u>MP</u>	292.961	3,2
<u>MHP</u>	275.091	3,0
<u>BAĞIMSIZ</u>	511.023	5,6
<u>CGP</u>	597.818	6,6
<u>TBP</u>	254.695	2,8
<u>YTP</u>	197.929	2,2
<u>TİP</u>	243.631	2,7

¹⁹³ Devrim, 15 Ekim 1965, 1.

¹⁹⁴ Ergun Özbudun, "Seçim Sistemleri ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44/1 (1 Mayıs 1995): 528-529.

¹⁹⁵ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 25.

¹⁹⁶ Özçelik, "1960'dan Günümüze Türk Siyasal Hayatı", 156.

¹⁹⁷ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 25.

1.7. Çankırı’da 1969 Genel Seçimleri

Çankırı’da AP, MP ve CKMP’nin yerine kurulan ve ilk defa seçime girecek olan MHP gibi öne çıkan partiler mitinglerle, demeçlerle, propagandalarla seçim için hazırlıklarını oluşturmuşlar ve 1969 seçimleri öncesi AP, 1965 seçimlerinde Çankırı’da kazanmasına rağmen bu seçimlerde de durağan bir yapı sergilemeden faaliyetlerine devam etmiştir. MHP’nin ilk defa seçimlere girecek olması nedeniyle Çankırı’da yoğun bir seçim faaliyetinde bulunduğu görülmektedir.

1.7.1 Partilerin Genel Seçim Çalışmaları

AP milletvekili adayları seçim propagandalarını aktif bir şekilde yürütmüştür. Bu defa AP’ye bürokrasiden bir katılım gerçekleşmiştir. Bilecik eski Valisi ve İçişleri Bakanlığı Tetkik Müşaviri Mehmet Tarcan, Çankırı milletvekilliğine AP’den aday olmuştur. Gazeteye verdiği demeçte Tarcan, *“Doğup büyüdüğüm memleketime samimi duygularla hizmet etmek gayesiyle değerli hemşerilerimin teşvik ve teveccühlerine güvenerek 12 Ekim 1969 günü yapılacak olan milletvekili seçiminde AP’den Çankırı milletvekili adaylığımı koydum”* demiştir.¹⁹⁸ Bundan başka AP Genel Başkanı Süleyman Demirel şehrin birtakım ihtiyaçlarıyla ilgili faaliyetler yürütmüştür.

Süleyman Demirel’in Çankırı’nın ihtiyaçları ile ilgili olarak valiliğe göndermiş olduğu bir talimatta *“Dördüncü koalisyon hükümetinin 10 Ekim seçimlerine kadar olan süresinde ve bilahare 10 Ekim’den bugüne kadar geçen devrede, gerek seyahatler ve temaslarım neticesi, gerekse çeşitli şekillerde tarafıma vaki olmuş müracaatları ilgili bakanlıklara intikal ettirmiş bulunmaktayım. Bu taleplerin vilayetiniz itibarıyla de dikkatle incelenerek, tarafınızdan yürütülmesi mümkün olanların is’afını, plan ve bütçeye taalluk edenlerin ise ilgili bakanlıklarla temas edilerek yürütülmesini, imkânsız görülebileceklerinde nedenleri ile açıklanarak kısa zamanda tarafıma bildirilmesini rica ederim.”*¹⁹⁹ İfadeleri geçmektedir. Talimatının ardından Demirel 30 Temmuz 1969 tarihinde bizzat şehre gelmiştir. Demirel, cumhuriyet alanını dolduran halka hitap ederek Türkiye’nin siyasi ve iktisadi yönlerini açıkladıktan sonra Çankırı’ya, on sene önce meydana gelen su baskınında ziyarette bulunduğunu hatırlatmıştır. Ankara-Çankırı-

¹⁹⁸ Doğruyol, 8 Temmuz 1969, 1.

¹⁹⁹ BCA, 30-1-0-0/111-704-1, Tarih: 11.02.1966.

Kastamonu’da Karadeniz’e bağlanacak devlet yolunun yapılacağını, Ankara-Çankırı yolunun yapımının 1969 yılı içerisinde bitirileceğini vaat etmiştir. Türkiye’nin endüstri ile kalkınacağını “*Çankırı’da bir iş yerinin olmasını sizin kadar, sizden çok ben de istiyorum*” diyen Demirel, en kısa zamanda Çankırı’ya bir süt fabrikası yapılacağını, Çankırı’ya bir taş konulursa Çankırlı gibi sevineceğini ve yapılacakları Çankırlı gibi takip edeceğini ifade ederek, konuşmalarını selamlaşarak tamamlamıştır. Mitingin ardından belediyeyi ziyaret eden Başbakan Demirel’e Belediye Başkanı tarafından gümüş mala ve fahri hemşerilik beratı verilmiştir.²⁰⁰ Demirel’in ziyaretine rağmen il teşkilatında birtakım olumsuz gelişmeler yaşanmıştır.

Ön seçim sonuçları AP il teşkilatında bölünmelere yol açmıştır. Ön seçimi kaybeden Enver Evrensel ilk tepkiyi gösterenlerden biri olmuş, idare heyetini taraf tutmakla itham edip bağımsız aday olarak AP’li adayların karşısına çıkmıştır. İkinciliği 4 oyla kaybeden Arif Tosyalı ve ön seçime 1. veya 2. olma ümidiyle giren Kemal Atakurt ve üç ilçe teşkilatının desteklediği Dr. Sadık İnân’ın listeye girememesinden sonra Çerkeş, Eskipazar ve Ovacık parti teşkilatında dağılma olmuştur.²⁰¹

1969 genel seçimleri öncesi partilerin il gezileri ve yapmış oldukları faaliyetler önceki seçimlerde olduğu gibi bu seçim öncesinde de büyük bir hızla devam etmiştir. MP Çankırı il binasında düzenlenen toplantı da konuşan parti Genel Sekreteri Dr. Fehmi Cumalıoğlu, tarım sektöründeki kötüleşmeye dikkat çekerek, halkın hızla artan hayat pahalılığı ve işsizlik karşısında büyük bir geçim sıkıntısı içinde bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca çiftçinin, bahçeci ve üretici vatandaşın borç ve ihtiyaçlar karşısında zorlandığını, AP iktidarının üç yılı dolduran icraatıyla bu yoksul halkın ıstırabına derman olamayacağını beyan etmiştir. Toprak reformu şöyle dursun zirai reformu dahi gerçekleştirecek güce sahip olmadığını söyleyerek, AP seçim beyannamesinde her şoföre ve köylüye çok ucuz araba ve tarım aracı vereceğini vaat ettiğini ancak 20-30 bin liraya mal olan traktör ve biçerdöverlerin 60-100 bin liraya köylüye satıldığını belirtmiştir. İktidardan başka muhalefet partilerini de eleştirmiştir. Hürriyetçi partilerin bu yönde iktidarın yardımcısı olduğunu

²⁰⁰ *Doğruyol*, 31 Temmuz 1969, 1.

²⁰¹ *Güneş*, 7 Ocak 1969, 1.

söylemiştir. Konuşmasından sonra Eldivan ilçesini ziyaret eden Cumalıoğlu, İl başkanı Sefa Tatlıbal ve idare kurulu üyeleri tarafından karşılanmıştır.²⁰²

MP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'nın, Çankırı'ya yapmış olduğu ziyaretinde beraberinde Sinop milletvekili Hilmi İşgüzar ve MP'den ayrılıp tekrar MP'ye katılan Çankırı milletvekili Mehmet Ali Arsan bulunmuştur. Osman Bölükbaşı, büyük sinemada kürsüye çıkarak yaptığı konuşmasında *“Muhterem Çankırlılar! Gazeteler bana Bölükbaşı kış taarruzuna çıktı diyorlar, Pehlivan önce kispeti giyer ve perdah yapar, ben de taarruza geçmeden perdah yapıyorum”* diyerek esas taarruza 15 Mart'tan sonra geçeceğini belirtmiştir. *“soğan yiyenin karnı sancır, Demirel'inde karnı şimdiden sancıyor.”* ifadesini sinema salonunu dolduran partililere beyan etmiştir. Bölükbaşı'nın bir sitemi söz konusudur. *“Gönlünüz bende, oylarınız başkasında, alkışlarınız bize, oylarınız başkasına”* diyen Bölükbaşı ayrıca Vali Cevat Çapanoğlu'nu ziyaret etmiştir.²⁰³

Üç gün boyunca Çankırı il ve ilçelerini ziyaret eden MP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'na Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar, Çankırı Milletvekili Mehmet Ali Arsan ve İl Başkanı Sefa Tatlıbal ile birlikte Çankırı Belediye Başkanı Ali İnandık eşlik etmiştir. Bu ziyaretten sonra Şabanözü ve Orta ilçelerine gidilmiştir.²⁰⁴

Çankırı'da yapılan ön seçimlerde MHP'den Hamdi Uslu, Adnan Çığman ve Rahmi İnceler, MP'den Mehmet Ali Arsan ve Selahattin İnal, CHP'den Nuri Çelik, Recep Sadiç ve Şükrü Dölen, AP'den ise Nurettin Ok, Hazım Dağlı, Arif Tosyalı ve Kemal Atakurt aday olmuş, AP'den 4 oy farkla ikinciliği kaybeden Arif Tosyalı iptal edilen oylarına itirazda bulunmuştur.²⁰⁵

12 Ekim 1969 seçimleri öncesi partilerin kullanacakları sloganlar kamuoyuyla paylaşılmıştır. MHP, *“Kapılma hiç hayale, ver oy'unu Hilale”*, *“Türklük gurur ve şuuru İslam ahlak ve fazileti”* gibi sloganları kullanmıştır.²⁰⁶ Çankırı ili köylerinde gezilere çıkan MHP milletvekili adayı Hamdi Uslu, gazeteye verdiği demeçte MHP'nin görüşlerini, Dokuz Işık Doktrinini ve esaslarından olan ahlak reformu, köycülük davası, komünizmle mücadele gibi konulara değinmiştir. Türk milletini MHP'nin temsil ettiğini, mesut ve güçlü bir Türkiye'ye ancak

²⁰² Güneş, 7 Ocak 1969, 1.

²⁰³ Güneş, 24 Ocak 1969, 1.

²⁰⁴ Güneş, 25 Ocak 1969, 1.

²⁰⁵ Karatekin, 1 Eylül 1969, 1.

²⁰⁶ Karatekin, 9 Eylül 1969, 1.

MHP'nin ulaştıracasını söylemiştir.²⁰⁷ Parti il binasında yaptığı diğerkonuşmasında ise Uslu; “ *Milliyetçi hareketin fert ve sınıf hareketi olmadığını, Türk milletinin yeni bir kurtuluş ve Ergenekon hareketi olduğunu, hareketimizden kanı ve sütü bozuk olanlarla mason ve komünist gibi uşakların korkması gerektiğini ve Türk milletinin cihandaki yerini alacağını*” ifade etmiştir. Adnan Çığman ise Türkün kendine dönüş hareketi olan milliyetçi harekete Türklüğün kalesi olan Çankırı'nın mutlaka katılması gerektiğini, hareketin “*Tanrı Dağı kadar Türk, Hira dağı kadar Müslüman*” olduğunu ifade etmiştir.²⁰⁸

Seçim kampanyasını yürüten MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş 24 Eylül 1969 tarihinde Çankırı'ya gelmiştir. MHP'nin kapalı salon toplantısı oldukça kalabalık bir dinleyici kitlesi ve partililerin katılımıyla yapılmıştır. Toplantının açılış konuşmasını MHP genel yönetim kurulu üyesi Necati Uslu yapmış, kısa ve öz olarak Türkiye'nin ve Çankırı'nın durumunu izah etmiştir. MHP adayı Hamdi Uslu ise yaptığı konuşmada AP ve CHP'nin millet yönetiminde bir değer ve düşünceleri olmadığını, Cumhuriyet döneminden itibaren her ilin nasiplerini aldığını ve yatırımların yapıldığını ancak Çankırı milletvekillerinin yetersiz oluşundan bahsetmiş ve “sen ben davası” güderek Çankırı'yı çeşitli fabrikalardan mahrum bıraktıklarını ifade etmiştir. MHP genel başkan yardımcısı ve Kastamonu milletvekili İsmail Hakkı Yılanlıoğlu ise AP'nin halkı aldatma yolunda yeni yeni buluşlar içinde olduğunu, zaten AP kitlesinin de yavaş yavaş MHP saflarında yer almaya başladığını dile getirmiştir. Ardından kürsüye dinleyicilerin coşkusu ve alkışları eşliğinde MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş çıkmıştır. Konuşmasında, “*Her milletin diğerkimden haber almak ve bilgi toplamak için milyarlar harcadığını, elemanlar yetiştirdiğini, teşkilatlar kurduğunu ancak bizim büyük paralar harcamaya gerek kalmadan başka devletler içinde soyumuzdan kanımızdan olan kardeşlerimizden bile istifade etmeyi beceremediklerini, bunda belirli politikaları olmayan iktidarların sorumluluklarının payının büyük olduğunu*” ifade etmiştir. Türkeş konuşmasında 27 Mayıs'a neden katıldığını açıklarken CHP'nin ve solcu bir fikrin hareketi olmaması için girdiğini belirterek, “*Millette hesap vermeye, milleti bu hale düşürenlerden hesap sormak için siyasete atıldım*” demiştir. Ayrıca iktidara geldiklerinde

²⁰⁷ Karatekin, 17 Eylül 1969, 1.

²⁰⁸ Karatekin, 24 Eylül 1969, 1.

gayrimeşru servetlerin hesabını da soracaklarını vurguladıktan sonra 12 Ekim’de yapılacak seçimlerin hayırlara vesile olmasını dileyerek alkışlar eşliğinde konuşmasını bitirmiştir.²⁰⁹

MHP genel kurul idare heyeti üyesi Necati Asım Uslu, Çankırı’da yaptığı bir konuşmasında Çankırı’nın silkinme ve kurtulma gününün geldiğini, seçmenin oyunu kullanırken iyi düşünmesi gerektiğini söylemiştir. *“Sayın Çankırılılar, Türklük gurur ve şuuru, İslam ahlak ve faziletini kendisine prensip edinen iman dolu sineleri saflarına davet ediyor, geliniz birleşelim, bu siyaset canbazlarını işbaşından uzaklaştıralım”* demiştir.²¹⁰

1.7.2. Çankırı’da 1969 Genel Seçimleri ve Sonuçları

1969 seçimlerinde Çankırı’da sandığa giden toplam 115.357 seçmenden 77.314’ü oy kullanmış ve katılım oranı 1965 seçimlerine göre %4 oranında düşüş göstermiştir. 1969 genel seçimleri sonuçlarına göre Çankırı ile ilgili istatistikler Tablo 13’de gösterilmiştir:

Tablo 13: 12 Ekim 1969 Genel Seçimlerine Göre Çankırı²¹¹

Toplam seçmen sayısı	Katılım Oranı	Oy kullanan seçmenlerin sayısı	Geçerli oy sayısı	Milletvekili sayısı
115.357	67.0	77.314	71886	4

²⁰⁹ Karatekin, 25 Eylül 1969, 1-2.

²¹⁰ Karatekin, 10 Ekim 1969, 1.

²¹¹ TÜİK, Milletvekili Genel Seçimleri, 43.

Tablo 14: 12 Ekim 1969 Milletvekili Sonuçlarına Göre Çankırı²¹²

SİYASİ PARTİLER	ALINAN OY SAYISI	OY ORANI	MİLLETVEKİLİ SAYISI
AP	37.903	52.7	3
CHP	10.974	15.3	1
Birlik Partisi	-	-	-
Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)	3582	5.0	-
MİLLET PARTİSİ	6084	8.4	-
MHP	4168	5.8	-
YTP	1059	1.5	-
TİP	1341	1.9	-
BAĞIMSIZ	6775	9.4	-

Tablo 14’te görüldüğü gibi 1969 genel seçimlerinde seçime katılan partilerin, BP dışında Çankırı’da belli oranlar dağılımında oy aldıkları ve seçmen kitlesine sahip oldukları görülmektedir. AP, önceki seçime göre aldığı oy oranında düşüş olmasına rağmen Çankırı’da birinci parti olmayı başarmıştır. Dikkat çeken bir diğer nokta ise 1965 seçimlerinde Çankırı’da hiç oy oranına sahip olmayan TİP’in bu seçimlerde %2 oranında bir oya sahip olmasıdır. Çankırı bu seçimlerde AP’den 3 ve CHP’den 1 milletvekili olmak üzere toplam 4 milletvekili çıkarmıştır. Tablodaki verilere göre oy oranlarının bir parti dışında tüm partilere farklı dağıldığı ve bu durumun ise seçimin demokratik bir şekilde gerçekleştiği varsayımını kuvvetlendirdiği düşünülebilir.

12 Ekim seçimleri Çankırı’da olaysız geçmiş, resmi olmayan sonuçlara göre 3 milletvekilliğini AP, 1 milletvekilliğini de CHP almıştır. AP’den Nurettin Ok, Hazım Dağlı ve Arif Tosyalı, CHP’den Nuri Çelik Yazıcıoğlu milletvekilliğini kazanmışlardır. Çankırı’da seçime katılım düşük olmasına rağmen köylerde katılım fazladır. AP 37-38 bin civarında oy almış, CHP 11.500, MHP 6-7 bin, MP 6-7 bin, bağımsızlardan İsmail Coşar 5-6 bin oy almış, GP, TİP ve YTP ise düşük oy almışlardır. MHP en yüksek oyu merkez ilçeden almış, MP’ de Merkez ilçe ve Ilgaz ilçesinden yüksek oy almıştır.²¹³

²¹² TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

²¹³ Karatekin, 13 Ekim 1969,1.

1.8. 12 Mart Muhtırası ve 1973 Genel Seçimlerine Doğru

1961-1971 yılları arasındaki dönemde özellikle 1967 yılından sonra bir askeri darbe müdahalesi ihtimali ortaya çıkmıştı. Bu darbe ihtimallerinden ilki 1971 yılına doğru Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk vb. kişiler başta olmak üzere ilerici gençlik gruplarındaki hareketliliklerdir. Bununla birlikte Türkiye’de işçi eylemlerinin artması önemli bir etkidir ve bunun sonu sokak olaylarına, asayiş problemine doğru gitmiştir.²¹⁴ Dönemin tanıklarından Yücel Dinç 1960-1980 arasında yaşananlarla ilgili: *“1960 ile 1980 arasında o zamanki dönem dünya iki kutupluydu dünyada kapitalist rejim vardı bir de komünist.....bu fikri savunan gençler yetiştirildi Türkiye de ... Sonuçta bu kargaşa Türkiye’nin genelini sardı Türkiye’nin genelini sarınca Çankırı’yı da sardı. Çankırı da ayrı tutulamazdı, şimdi neticede Çankırı’mız milli manevi değerlere bağlı olduğu için buradaki milliyetçi gençlik yüksek orandaydı. Sosyalizmi, Kominizmi savunan gençlik azınlıktaydı. Sonuçta olaylar Türkiye genelinde hem fikir bazında hem de silahlı mücadeleye dönüştü. Çankırı da da aynı şeyler oldu muhtelif ülkücü gençlerden katledilenler, şehit edilenler oldu. Sonuçta Çankırı’da bu anarşik olaylardan nasibini almıştır.”* diye ifade etmiştir.²¹⁵ Bu söylemlere bakıldığında Çankırı’da da 1971 muhtırası ve 1980 darbesi öncesi az da olsa sosyal kargaşaların ve çatışmaların olduğunu değerlendirmek mümkündür.

Silahlı Kuvvetlerin anarşi ve kargaşaya son verme, reformları uygulamaya sokma çağrısı hakkında ordu komutanlarının 12 Mart 1971’de yayınladığı muhtıra ile dönemin Başbakanı Süleyman Demirel istifaya zorlanmıştır.²¹⁶ Bu bildiri basın ve siyasi çevreler tarafından da hükümetin istifaya çağrılması, istifa olmazsa da ordunun yönetime el koyacağı şeklinde yorumlanmıştır.²¹⁷ Muhtıranın ardından mevcut hükümet istifa etmiş, CHP’li Nihat Erim askeri yönetim tarafından yeni kabineyi kurmakla görevlendirilmiştir. Hükümet tarafsızlığı için Erim’in partisinden istifa edip başbakan olması CHP içinde safların iyice netleştiği bir sürecin fitilini ateşlemiş, İsmet İnönü’nün Erim’i destekleme kararına tepki olarak Bülent Ecevit partiden istifa etmiştir. İstifa sonrası ülke genelindeki CHP örgütleri ile Ecevit destekçileri istişare içinde bulunmuş ve 5 Mayıs 1972 tarihinde beşinci olağanüstü

²¹⁴ Çavdar, *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi*, 191-192.

²¹⁵ Yücel Dinç’ten gelen mektup, Çankırı-Merkez, 31 Temmuz 2023.

²¹⁶ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, 285-286.

²¹⁷ Aydın, *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi*, 204.

kurultayda Bülent Ecevit genel başkan seçilmiştir. CHP'nin, parti yönetimlerinde altmışlı ve yetmişli yıllarda ekonomik ve sosyal hareketlilikle oluşan yeni sınıfların temsilcisi olma yolunda olduğu görülmüş ve 14 Ekim 1973 seçimlerine bu ortamda gidilmiştir.²¹⁸

1.9. 14 Ekim 1973 Genel Seçimleri

12 Mart muhtırasından sonra yapılan 1973 seçimlerinde AP, CHP, CGP, Demokratik Parti, Millet partisi, MHP, Milli Selamet Partisi (MSP), TDP partileri yer almış ve meclise Millet Partisi hariç diğer tüm partiler girmiştir. Katılım oranının %66,8 olduğu bu seçimde CHP, oy oranını 1969 seçimlerine göre %6 arttırarak %33,3 oranında aldığı oyla birinci parti olmayı başarmıştır.²¹⁹ Ancak partilerin aldıkları oy oranları hiçbirini iktidar yapmaya yetmemiştir. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün hükümet kurma görevini Bülent Ecevit'e vermesine rağmen onun AP, DP, CGP ve MSP gibi partilerle yaptığı görüşmeler olumsuz sonuçlanmıştır. Yerel seçimlerin kazananı CHP olunca Ecevit ancak ikinci girişimde²²⁰ MSP lideri Necmettin Erbakan²²¹ ile anlaşarak 26 Ocak 1974'te CHP-MSP koalisyonu şeklinde yeni hükümet kurulabilmiştir.²²²

Tablo 15: 1973 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Aldıkları Oylar ve Oranları²²³

Parti Adı	Alınan Oy	Oranı
CHP	3.570.583	33,3
AP	3.197.897	29,8
Demokratik Parti	1.275.502	11,9
MSP	1.265.771	11,8
CGP	564.343	5,3
MHP	362.208	3,4
BAĞIMSIZ	303.218	2,8
TBP	121.759	1,1
MP	62.377	0,6

²¹⁸ Ayşem Selen Mantoğlu, “14 Ekim 1973 Genel Seçiminin Cumhuriyet Halk Partisi Ve Sosyal Demokrasi Bağlamında Bir Analizi”, *Sosyal Bilimler Dergisi* , V/19 (2018): 459.

²¹⁹ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 4-5, 25.

²²⁰ Aydın, *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, 252.

²²¹ Mete Kaan Kaynar vd., *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri*, (İstanbul: İmge Yayınları, 2007), 156-157.

²²² Aydın, *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, 252.

²²³ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 25.

1.10. Çankırı’da 1973 Genel Seçimleri

14 Ekim 1973’te yapılan seçimlerin aday yoklamasına Çankırı’da 6 adayla en fazla aday AP’den çıkmıştır. CHP’den 3, DP 3, MSP 3, CGP 3, MP 3, MHP 1 adayla katılmıştır.²²⁴ Yapılan aday yoklamasına iki siyasi parti katılmış ve buna göre AP’den Nurettin Ok, Arif Tosyalıoğlu ve A. Necmettin Şeyhoğlu, CHP’den ise Nuri Çelik Yazıcıoğlu, Lütfi Turgut ve İsmail Dal yoklamayı kazanmışlardır.²²⁵

Çankırı eski milletvekillerinden AP il genel meclis üyesi ve AP milletvekili aday adayı Kemal Atakurt yapılan bir törenle Demokratik Parti’ye geçmiştir. İl binasında topluluğa bir konuşma yapan DP il başkanı Abdullah Çınar, 1946 ruhunu taşıyan Kemal Atakurt’un “*baba ocağına döndüğünü*” ve parti saflarına katılmasını memnuniyetle karşıladıklarını ifade etmiştir. Kemal Atakurt ise konuşmasında, partinin gayesinin tahakkukuna ve demokrasinin yaşamasına hep birlikte çalışacaklarını belirtmiştir.²²⁶

1.10.1. Partilerin Genel Seçim Çalışmaları

Çankırı’da AP, CHP, MSP, CGP, MHP ve MP adayları 1973 seçimlerine yoğun olarak hazırlanmıştır. Partiler ve adaylar, ilçe, bucak ve köyleri ziyaret ederek üye kazandırma propagandaları yapmışlardır. AP adayı Kemal Atakurt’un ve taraftarlarının DP’ye geçmesiyle AP de atağa geçerek kadrosunu zenginleştirmiştir. Avukat Mehmet Çivitçi, Atıf Açıkgöz ile birçok vatandaş AP’ye kayıtlarını yaptırmışlardır.²²⁷

Şehirde ilk seçim konuşmasını MSP adına Ankara milletvekili aday ruhi Yavuz yapmıştır. Yavuz konuşmasında bu seçimlere kadar hükümetlerin siyasi, iktisadi ve milli görüşlerini ve tatbikatlarını eleştirmiştir. MSP’nin iktidara geldiğinde Batı’yı taklit değil bin senelik Türk-İslam tarihindeki ve fatihlerin zamanındaki gibi adaletli, faziletli bir devir açacaklarını, vatanına, milletine, anne ve babasına bağlı, dini imanını bütün bir neslin yetişmesine çalışacaklarını ifade etmiştir.²²⁸

²²⁴ *Doğruyol*, 1 Eylül 1973, 1.

²²⁵ *Doğruyol*, 3 Eylül 1973, 1.

²²⁶ *Doğruyol*, 13 Eylül 1973, 1.

²²⁷ *Doğruyol*, 18 Eylül 1973, 1.

²²⁸ *Doğruyol*, 25 Eylül 1973, 1.

AP Çankırı il başkanlığının düzenlediği kapalı salon toplantısında Senatör Gürhan Titrek ve Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok konuşma yapmışlardır. AP'nin temel felsefesinin neler olduğuna, AP'nin o güne kadar yaptığı ve o günden sonra da yapacağı çalışmalara değinmişlerdir. Seçmenin muhakkak AP'yi iktidara getireceğini, Çankırı için menfaati ve geleceği için üç milletvekilinin de AP'den seçilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Parti faaliyetlerinden başka muhalefetten seçilen milletvekillerinin şehir için hiçbir çabasının olmadığını ifade etmişlerdir.²²⁹ AP seçim öncesi bir miting daha gerçekleştirmiştir. Açık hava mitingi AP il idare kurulunca büyük sinema önünde düzenlenmiş olup, mitinge binlerce vatandaş iştirak etmiştir. Mitingde Çankırı milletvekili ve Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok, Çankırı senatörü ve eski ticaret bakanı Gürhan Titrek, milletvekili adayları Doktor Necmettin Şeyhoğlu konuşma yaparak AP genel kurulunun yayınladığı seçim beyannamesini açıklamışlardır. Konuşmacılar, AP milletvekillerinin çalışmalarını kötülemek için Çankırı'ya yapılan bayındırlık çalışmalarını istemeyenlerin ve Ankara'ya şikâyet edenlerin olduğunu söylemişler, küçük partilerin AP için söyledikleri yalan ve iftiralara inanmamalarını, birlik ve beraberlik içinde olmalarını, 14 Ekim günü millet ve memleket hayrına çalışacak partiye oy vermelerini istemişlerdir.²³⁰ AP mitinginde partiye yönelik eleştiriler reddedilmiştir.

Çankırı'da üç partinin il teşkilatının düzenlediği kapalı salon toplantılarını DP, Yapraklı kiraathanesinde, MHP Çiçek kiraathanesinde ve MSP Mimar Sinan kiraathanesinde gerçekleştirmiş ve parti konuşmacıları Türkiye'nin iktisadi, siyasi ve sosyal konularına değinerek AP ve CHP'yi eleştirmişlerdir.²³¹

AP Son büyük mitingini Çankırı'da düzenlemiştir. İş hanı meydanında yapılan açık hava mitingi halk tarafından büyük ilgi ile takip edilmiş, ilk konuşmayı Çankırı senatörü ve AP genel kurul idare üyesi Gürhan Titrek yapmıştır. Daha sonra sırası ile Arif Tosyalıoğlu ve milletvekili adayları Necmettin Şeyhoğlu, Çerkeş, Ovacık, Eskipazar'dan gelerek konuşmasını yapmış, Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok en son konuşmuştur. İlçe, bucak ve köyleriyle beraber üç milletvekili çıkarmanın gururu içerisinde AP mitingini halk ilgiyle takip etmiştir.²³²

²²⁹ *Doğruyol*, 6 Ekim 1973, 1.

²³⁰ *Doğruyol*, 11 Ekim 1973, 1.

²³¹ *Doğruyol*, 10 Ekim 1973, 1.

²³² *Çankırı*, 11 Ekim 1973, 1.

AP basın sözcüsü Özcan Yüzbaşıoğlu, 12 Ekim günü Çankırı’da yaptığı konuşmada 14 Ekim’in Türkiye için olduğu kadar Çankırı için de önemli bir gün olduğunu, Çankırı’nın iller arasında en bakımsız, en geri kalmış, devlet eli ve imkânlarının en az ulaştığı bir şehir olduğunu ifade etmiştir. Özcan Yüzbaşıoğlu, yedi siyasi partinin AP’yi kötülemek, milletin gözünde partiyi kötü göstermek için iş birliği içinde olduklarını, bunun çaresinin ise Çankırı’nın menfaatlerini, küskünlüklerini, kırgınlıklarını siyasi menfaatlardan üstte tutmak, Türkiye’nin bir parçası olan Çankırı’yı Ankara, İstanbul gibi illerin seviyesine çıkarmak olduğunu belirtmiştir. *“Bize bizden başka dost olmaz. Memleketimizin geleceğini uzaklarda başkalarında aramayalım. Gayretlerimizi ve oylarımızı Adalet Partisi’nde birleştirelim, birlikten kuvvet doğar sözünü asla unutmayalım, dağılacak reyler, muhalefete verilecek reyler duvarın üstüne tuğla koymak değil, örülü duvarı yıkmaktır”* diyen Yüzbaşıoğlu bu inançla oyların AP’ye verilmesi gerektiğini ifade ederek konuşmasına son vermiştir.²³³

1.10.2. Çankırı’da 1973 Genel Seçimleri ve Sonuçları

14 Ekim 1973 günü yapılan genel seçimler Çankırı’da sakin bir hava içinde geçmiş, daha önceki seçimlere nazaran katılım daha fazla olmuştur. Çankırı’da seçime giren MP ve CHP’den başka diğer beş parti arasında yapılan sıkı seçim çalışmaları sonunda AP 2, DP 1 milletvekili çıkarmıştır. Önceden 1 milletvekili olan CHP onu da kaybetmiştir.²³⁴ Barajsız d’Hondt sisteminin uygulanması nedeniyle önceki seçimlerde Çankırı milletvekili sayısı 4 iken bu seçimde 3’e düşmüştür. 1970’li yıllara doğru hiçbir partinin mutlak çoğunluğu sağlayamamış olması ve istikrarsız koalisyon hükümetleri döneminde MHP ve MSP’nin anahtar rolü oynamaları ve sayısal güçleriyle orantılı olmayan kazanımlar elde etmeleri seçim sisteminin uygunluğu hakkında kuşkuları ortaya çıkarmıştır.²³⁵ Cumhuriyet döneminin 14. seçimi bütün yurttta yapılmış, seçime katılma oranının 1950 seçimleri hariç sonraki seçimlerden yüksek olduğu bazı yerlerde oran % 80’i bulmuştur. Bu seçim sonuçlarına göre Çankırı’da AP’den Nurettin Ok, Arif Tosyalıoğlu ve DP’den Mehmet Ali Arsan milletvekili seçilmişlerdir.²³⁶ Mehmet Ali Arsan milletvekili

²³³ Doğruyol, 13 Ekim 1973, 1, 4.

²³⁴ Doğruyol, 15 Ekim 1973, 1.

²³⁵ Özbudun, "Seçim Sistemleri ve Türkiye", 529-530.

²³⁶ Çankırı, 15 Ekim 1973, 1.

seçilmesiyle son model arabasını Ilgaz gençlik kulübüne hediye etmiştir. Basın bu gelişmeyi “*seçim hediyesi verildi*” şeklinde karşılamıştır.²³⁷

1973 genel seçimlerinde katılım oranının %69.5 olduğu Çankırı’da 1961 seçimlerinden itibaren dalgalı bir seyir izlendiği görülmektedir. Yine 1973 seçimlerine kadar 4 milletvekili çıkaran Çankırı bu seçimde 3 milletvekili ile temsil edilmiştir.²³⁸ 14 Ekim 1973 Genel Seçimlerine Göre Çankırı’nın toplam seçmen sayısı, seçime katılım oranı, seçmen ve oy sayıları ile istatistiki bilgiler Tablo 16’da gösterilmiştir:

Tablo 16: 14 Ekim 1973 Genel Seçimlerine Göre Çankırı²³⁹

Toplam seçmen sayısı	Katılım Oranı	Oy kullanan seçmenlerin sayısı	Geçerli oy sayısı	Milletvekili sayısı
113.447	69.5	78.916	74129	3

Tablo 17: 14 Ekim 1973 Milletvekili Sonuçlarına Göre Çankırı²⁴⁰

Siyasi Partiler	Alınan Oy Sayısı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
AP	28.663	38.7	2
CHP	10.717	14.5	
DEMOKRATİK PARTİ	12.715	17.1	1
CGP	2194	3.0	-
MİLLET PARTİSİ	994	1.3	-
MHP	5526	7.4	-
MSP	12.065	16.3	-
BAĞIMSIZ	1255	1.7	-

Seçim sonuçlarına göre AP’nin oy oranı 1969 seçimlerine göre %38,7’ye düşmüş ve %14 gibi bir kayıp yaşamıştır. CHP’nin ise 1965, 1969 ve 1973 seçimlerindeki oy oranlarında bariz bir farklılık olmamıştır. Dikkat çeken diğer bir nokta ise Demokratik Parti ve MSP’nin bu seçimlerde Çankırı’da önemli bir seçmen kitlesine sahip olduklarıdır. Almış oldukları oy oranlara bakıldığında bunun en net göstergesinin Demokratik Parti’nin Çankırı’dan 1 milletvekili çıkarmayı başarmış olmasıdır.

²³⁷ Çankırı, 1 Kasım 1973, 1.

²³⁸ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

²³⁹ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

²⁴⁰ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

1.11. 5 Haziran 1977 Erken Genel Seçimleri

25 Ocak 1974'te CHP-MSP koalisyon hükümeti kurulmuş ve yaklaşık 10 ay sürmüştür. Bu süreçte CHP, olası bir genel seçimde oyunu artıracak ve koalisyonsuz bir şekilde partiyi iktidara taşıyacak çalışmalara başlamıştır. Ancak hükümet ortakları arasındaki ilk hoşnutsuzluk TRT'ye genel müdür atama meselesi ile başlamış, MSP'nin bunun dışında genel af kanun tasarısı ve seçim kanunundaki değişikliklere de karşı çıkması ile ortaklar arasında gerginlik artmıştır.²⁴¹ İç siyasette bu gelişmeler yaşanırken, dış siyasette önemli meseleler gündeme gelmiştir. 1974 yılında Türkiye'nin gündemi Kıbrıs'ta yaşanan terör olayları olmuştur. Kıbrıs'ta Yunanistan'dan destek alan ırkçı EOKA terör örgütü mensupları Kıbrıs'ta yaşayan Türklere yönelik faaliyetlerini artırmışlardır. Adada yaşayan Türklerin savunulması amacıyla Türkiye girişimlerde bulunmuştur. Bu doğrultuda Bülent Ecevit liderliğinde CHP-MSP koalisyonu, Zürih ve Londra antlaşmalarına göre hak ve yükümlülüklerini kullanmak istemiştir. Bu talep kabul edilmeyince Türkiye birincisi 20-22 Temmuz 1974 ve ikincisi 14-16 Ağustos 1974 tarihlerinde olmak üzere iki askeri harekât gerçekleştirmiştir. Bu esnada koalisyon üyeleri arasında Kıbrıs'a ilişkin anlaşmazlıklar ortaya çıkmış, bu durumlar da koalisyonun bozulmasına gerekçe gösterilmiştir. Bülent Ecevit'in kamuoyunda "Kıbrıs Fatih'i" ve "Karaoğlan" imajları ile yerleşen popülaritesi artmış CHP'nin oy tabanını genişlettiği varsayımdan hareketle Ecevit, Başbakanlıktan istifa ederek erken seçim önerisinde bulunmuş, MSP dâhil diğer partiler seçime CHP'nin oylarının yükseleceği endişesi ile karşı çıkmışlardır.²⁴²

Bu gelişmelerden sonra 1977 yılında milletvekili erken genel seçimleri yapılmış ve seçimlere katılım oranı %72.4 ile son iki seçime göre artış göstermiş²⁴³, CHP'nin 1977 seçimlerinin erkene alınmasını gündeme getiren ilk siyasi oluşum olarak dikkat çekmesi ve 1977 seçimlerinin en büyük favorisi olarak gözükmesi CHP'nin yine de tek başına iktidara gelmesine yetmemiştir.²⁴⁴ Ancak

²⁴¹ Arslan, Lütfi, "Türkiye'nin 1961-1980 Arası Döneminde Siyasi Açmazları ve Koalisyonlar", *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*, 1 (2023): 161,163.

²⁴² Hikmet Özdemir, "1960-1980 Dönemi", *Türkler Ansiklopedisi*, (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 17: 38-39.

²⁴³ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

²⁴⁴ Ahmet Gülen, "Siyasî Partilerin Propagandaları Ekseninde 1977 Genel Seçimi", *Atatürk Yolu Dergisi*, 65 (2019): 122-123.

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, CHP'nin seçimde birinci parti olarak çıkması üzerine, hükümeti kurma görevini CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'e vermiş ancak Ecevit'in kurduğu azınlık hükümetinin güvenoyu alamaması nedeniyle görev bu kez Süleyman Demirel'e verilerek 21 Temmuz 1977'de AP, MSP ve MHP'nin katılımıyla "İkinci Milliyetçi Cephe" hükümeti kurulmuştur.²⁴⁵ 1977 seçimlerinde partilerin aldıkları oy ve oy oranları tablo 18'de şöyle gösterilmiştir:

Tablo 18: 1977 Yılı Genel Seçimlerinde Partilerin Aldıkları Oylar ve Oranları²⁴⁶

Parti Adı	Alınan Oy	Oranı
<u>CHP</u>	6.136.171	41,4
<u>AP</u>	5.468.202	36,9
<u>MSP</u>	1.269.918	8,6
<u>MHP</u>	951.544	6,4
<u>BAĞIMSIZ</u>	370.035	2,5
<u>CGP</u>	277.713	1,9
Demokratik Parti	274.484	1,8
<u>TBP</u>	58.540	0,4
<u>TİP</u>	20.565	0,1

1.12. Çankırı'da 1977 Erken Genel Seçimleri

AP ve CHP'nin aday adayları arasındaki ön seçim Çankırı'da yapılmış, Çankırı AP adayları Nurettin Ok, Arif Tosyalıoğlu ve Hasan Çivitçioğlu sıraya göre seçilmişler, CHP milletvekili adayları da Nuri Çelik Yazıcıoğlu, Mustafa Balcı ve Ağah Çelenk olarak sıralanmıştır. AP'den adaylığını koyan eski Çankırı müftüsü Seyfullah Kotanoğlu ve Halil Baloğlu, CHP'den ise adaylığını koyan Behçet Merzi ve Osman Telli elenmişlerdir.²⁴⁷

5 Haziran'da yapılacak seçimlerde Çankırı'dan seçime katılacak olan partilerin milletvekili ve senatör adayları il seçim kurulu tarafından ilan edilmiştir. Buna göre CHP'den Nuri Çelik Yazıcıoğlu, Cafer Öztürk ve Mustafa Balcı, CGP'den Sadık İnan, Hacı İbrahim Güllökar ve Sabri Erdoğan Koçay, MHP'den Şükrü Korkmaz Gider, Rahmi İnceler ve Mehçure Kaya, AP'den Nurettin Ok ve Arif Tosyalıoğlu ve Hasan Çivitçioğlu, DP'den Cemil Önsipahioğlu, Saim Kenanoğlu ve Ali Bilgiç, MSP'den İsmail Coşar, Ethem Genç ve İsmail Güner aday olmuş, partilerin senatör adayları ise CHP'den Mustafa Karaer, CGP İsrail Akdemir, MHP

²⁴⁵ Aydın, 1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi, 282,284.

²⁴⁶ TÜİK, Milletvekili Genel Seçimleri, 25.

²⁴⁷ Karatekin, 2 Mayıs 1977, 1.

Selim Debre, AP Gürhan Titrek, DP Mehmet Özuyar, ve MSP'den Mustafa Şeker olmuştur.²⁴⁸

1.12.1. Partilerin Genel Seçim Çalışmaları

Çankırı'da milletvekili aday adayı olmak için AP'den aday adaylığını koyarak AP il başkanlığına müracaat eden kişiler şöyledir: Çankırı milletvekili İmar ve İskân Bakanı Nurettin Ok, milletvekili Arif Tosyalıoğlu, Eski Belediye Başkanı Hasan Çivitçioğlu, Ankara vaizi ve eski Çankırı Müftüsü Seyfettin Kotanoğlu ve iktisatçı tüccar Halil Baloğlu. Çankırı AP senatör aday adayı olarak tek aday senatör olan Gürhan Titrek'ten başka aday çıkmamıştır.²⁴⁹

AP Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel, Germestepe barajı ile entegre orman ürünleri tesisinin ve sosyal konutların temelini atmak üzere Kastamonu'ya giderken Çankırı'ya da uğramış ve burada kültür sitesinin temelini atmıştır. İmar ve İskân Bakanı Nurettin Ok, Devlet Bakanı Seyfi Öztürk ve beraberindekilerle birlikte Çankırı'ya gelen Süleyman Demirel burada halka hitabında her şeyin millet ve memleket için olduğunu, ülkenin her gün yeni bir şey kazanması gerektiğini belirtmiş, *“Radyolardan dinliyorsunuz, televizyonlardan görüyorsunuz, hiçbir gün durmuyoruz duranı Allah sevmez... Biz işimizi gücümüzü bırakıp laf yarışmasına da çıkamayız. Cenabı Allah bizi millete hizmet edenleri her türlü şerden koruyacaktır, yardımcımız O'dur”*²⁵⁰ ifadesinde bulunmuştur. Seçim öncesi dini söylemlere ağırlık veren Demirel, Türkiye'yi medeni milletler seviyesine ulaştırmak için çalışmalarını sürdürdüklerini ve her geçen gün memlekete yeni bir şey kazandırdıklarını sözlerine eklemiştir.²⁵¹

CHP'den milletvekilliği için sekiz aday adayı bulunuyordu ve bu aday adayı olanların içinde Mustafa Balcı, Ağâh Çelenk, Behçet Merzi, Dursun Sönmez, İsmet Taşkale, Orhan Tatlı, Aktan Ünver ve Nuri Çelik Yazıcıoğlu isimlerinde iki avukat, bir belediye müfettişi, bir danışman, bir kooperatifçi ve üç öğretmen vardı. Adaylığını koymak isteyen CHP Çankırı il başkanı dış tabibi Kerim Gündoğan,

²⁴⁸ *Doğruyol*, 17 Mayıs 1977, 1.

²⁴⁹ *Doğruyol*, 16 Nisan 1977, 1.

²⁵⁰ *Doğruyol*, 21 Mart 1977, 1.

²⁵¹ *Karatekin*, 21 Mart 1977, 1.

kendisinin Baykalcı (Baykal taraftarı) olduğu için merkez tarafından veto edildiğini iddia etmiştir.²⁵²

5 Haziran 1977 seçimleri öncesi MHP genel başkanı ve başbakan yardımcısı Alparslan Türkeş, Tosya ilçe kongresinde bulunmak üzere karayolu ile Tosya'ya giderken Çankırı'ya da uğramış, il sınırları içinde Türkeş'i çok kalabalık bir gençlik topluluğu ve partili partisiz vatandaşlar tezahüratlarla karşılamıştır.²⁵³

MHP'nin Çankırı'da yapmış olduğu il kongresine eski milletvekili Rahmi İnceler, Çelik-İş Genel Başkanı ve MHP Çankırı milletvekili aday Şükrü Korkmaz Gider, Genel Merkez Kocaeli ve Sakarya Müfettişi eski Çankırı Ziraat Bankası Müdürü Hüseyin Avni Sakarya katılmıştır. Açılış konuşmasını İl Başkanı YSE-İş sendikası genel mali sekreteri Fikri Türkben yapmış ve konuşmasında Çankırı'nın sorunlarına değinerek, bugüne kadar meclise gönderilen milletvekillerinin oy zamanından başka Çankırı'ya uğramadıklarını ve hiçbir hizmet vermediklerini belirtmiştir. Rahmi İnceler ise hizmet sırasının genç kadroda olduğunu söylemiştir. MHP Çankırı milletvekili aday Şükrü Korkmaz Gider ise konuşmasında kalkınmanın lafla ve vaatle değil icraatla olacağını, Çankırı'nın Türkiye'de en fazla dışarıya göç veren şehir olduğunu belirtmiştir. Ayrıca sokak olaylarına değinerek Türkiye'de anarşi ortamında Türk bayrağına, milletine, din ve adetlerine yapılan her türlü saldırıyı göğsünü gererek karşılayan ve bu uğurda doksan tane şehit veren partinin MHP olduğunu söylemiş ve *“Gün bugündür aziz hemşehrilerim, iyi düşünün ona göre karar verin. Artık yalan söyleyen, hizmet yapmayan, ben bu köye şunu verdim mi oyları alırım diyen oy tüccarlarına hak ettikleri dersi verin”* diyerek sözlerini tamamlamıştır.²⁵⁴

Seçim konuşmaları gezisini sürdüren MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş, Çankırı'da halka hitabında, “1 Mayıs'ı düzenleyenlerin komünist zihniyetli kişiler olduğunu, yirmi bin kişiye kıyıl gömlek giydirip orak çekiçli bayrakları verdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in suçluların hükümet temsilcileri olduğunu iddia ederek demeç verdiğini söylemiştir. Konuşması sık sık alkış ve sloganlarla kesilen Türkeş son olarak; *“İnsanların kalbini kırmayınız, çünkü insan kalbi Allah'ın evidir, İnsan kalbi kırmak Allah'ın evini yıkmak olur. İnsan*

²⁵² Doğruyol, 21 Nisan 1977, 1.

²⁵³ Doğruyol, 16 Mart 1977, 1.

²⁵⁴ Karatekin, 28 Nisan 1977, 1.

Allah'ın ilahi emanetidir. Bunun için ben bütün Türk Milletini gönül seferberliğine davet ediyorum” diyerek konuşmasını bitirmiştir. Türkeş'ten önce konuşan MHP Çankırı milletvekili adayı Şükrü Korkmaz Gider ise Çankırı'daki işsizlik buhranından söz ederek çarenin MHP'de olduğunu belirtmiştir.²⁵⁵

5 Haziran 1977 seçimleri öncesi partiler arası katılımlar hızlanmıştır. MHP'ye bütün yurttaki olduğu gibi Çankırı'da da büyük ilgi ve katılım olmuştur. MHP Çankırı il başkanlığının vermiş olduğu açıklamaya göre Çankırı ve çevre ilçelerde başlatılan seçim faaliyetleri yoğunlaşmış, MHP'ye kitleler halinde kayıtlar sürmüştür. Yapılan istatistiki çalışmalar sonucunda bir hafta içinde bine yakın üye kaydı yaptıranların hemen hepsi geçen seçimlerde MSP, AP, CHP ve DP olmak üzere diğer partileri destekleyen seçmenlerinde olduğu açıklanmıştır. MHP Çankırı İl Gençlik Kolları Başkanı Servet Temur ve Çankırı MHP İl Başkanı Fikri Türkben yapmış oldukları konuşmalarında *“İnşallah MHP'nin Çankırı'da bayrağını mutlaka dalgalandıracağız, bunun için hiç endişeniz olmasın. Türk milletinin kaderi bize bağlıdır, onun için gece gündüz demeden ve hiç yılmadan çalışacağız”* demişlerdir.²⁵⁶

MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Çankırı'da yapmış olduğu konuşmasında, yüksek dini okullar açarak maneviyatı yüksek, ahlaklı bir nesil yetiştirilmesine çalışacaklarını söyledikten sonra bütün yapılan iyi işleri kendi yaptırdığını ima etmiştir. CHP ve AP'yi solculukla ve materyalist renksizlikle suçlayan, her cümleinin sonunu *“bre solcu!, bre renksiz!”* demekle sona erdiren²⁵⁷ Erbakan, Çankırı AP milletvekili ve İmar iskan bakanı Nurettin Ok tarafından yaptırılan Ankara-Çankırı yolunu kendisinin yaptırdığını savunmuş, *“Fabrika kuran fabrikaları Çankırı'da biz tesis ettik, bundan sonra da Çankırı'ya başka fabrikalarda yaptıracğız, Çankırı'nın hayvancılığı elverişli yönünü fakir bıraktılar”* diye sözlerine devam ederken, fabrika kuran fabrikaların MHP'nin görüşü olduğunu ve Ankara-Çankırı asfaltının yapımı sırasında MSP'nin daha henüz kurulmadığını bilen dinleyicilerin bir kısmı konuşmayı dinlemeden alanı terk etmişlerdir.²⁵⁸

²⁵⁵ Karatekin, 26 Mayıs 1977, 1.

²⁵⁶ Karatekin, 4 Haziran 1977, 1.

²⁵⁷ Doğruyol, 13 Mayıs 1977, 1.

²⁵⁸ Karatekin, 13 Mayıs 1977, 1.

1.12.2. Çankırı’da 1977 Erken Genel Seçimleri ve Sonuçları

5 Haziran 1977 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimleri Çankırı’da olaysız geçmiştir. Resmi olmayan sonuçlara, il seçim kurulu ve TRT’den alınan haberlere göre Çankırı’da 88 sandık hariç AP 34.923, CHP 15.489, MHP 13.173, MSP 6596 oy almıştır.²⁵⁹ Çankırı’da seçime katılan siyasi partilerin kesin oy sayısında CHP 19.664, CGP 1787, MHP 14.807, AP 40.861, DP 1484 ve MSP 9097 oy almış, buna göre Çankırı’da üç milletvekilliğinden ikisini AP, birini CHP adayı kazanmış, senatörlüğü AP adayı kazanmıştır. Kazanan milletvekilleri AP’den Nurettin Ok, Arif Tosyalıoğlu, senatör Gürhan Titrek, CHP’den Nuri çelik Yazıcıoğlu’dur.²⁶⁰

Genel seçim sonuçlarına göre DP’nin bir kısım oylarını almayı başaran CHP 218 sandalye ile seçimden birinci parti olarak çıkmış, AP 186 milletvekili çıkarırken, MSP 1973’e göre büyük kayba uğramış ve 22 milletvekili çıkarabilmiştir. MHP ise oyların yüzde yüzünden fazla artırarak 17 sandalye elde etmiş ve mecliste grup kurma hakkı kazanmıştır. MHP’ye karşı yurdun her yerinde büyük bir ilgi gösterilmiş, bunun sonucunda MSP, DP ve GP’nin oylarının erimelerine rağmen MHP üçüncü büyük parti konumuna gelmiştir.²⁶¹

1977 seçimlerinde Çankırı, 1961 seçimlerinden sonra ilk defa %74,5 gibi yüksek bir katılım oranı elde etmiş ve 3 milletvekili çıkarmıştır.²⁶² Bu genel durum tablo 19’da şöyle yansımıştır:

Tablo 19: 5 Haziran 1977 Erken Genel Seçimlerine Göre Çankırı²⁶³

Toplam seçmen sayısı	Katılım Oranı	Oy kullanan seçmenlerin sayısı	Geçerli oy sayısı	Milletvekili sayısı
122.935	74.5	91.587	87259	3

²⁵⁹ Karatekin, 6 Haziran 1977, 1.

²⁶⁰ Doğruyol, 7 Haziran 1977, 1.

²⁶¹ Karatekin, 7 Haziran 1977, 1.

²⁶² TÜİK, Milletvekili Genel Seçimleri, 43.

²⁶³ TÜİK, Milletvekili Genel Seçimleri, 43.

Tablo 20: 5 Haziran 1977 Erken Milletvekili sonuçlarına göre Çankırı²⁶⁴

SİYASİ PARTİLER	ALINAN OY SAYISI	OY ORANI (%)	MİLLETVEKİLİ SAYISI
AP	40.816	46.8	2
CHP	19.664	22.5	1
DEMOKRATİK PARTİ	1484	1.7	-
CGP	1792	2	-
MHP	14.807	17	-
MSP	8697	10	-

Tablo 20’ de görüldüğü üzere AP’nin 1973 seçimlerinden sonra %8 oranında oylarını arttırarak Çankırı’da yine birinci parti çıktığı, CHP’nin ise 1973 seçimlerinden sonra %8’lik bir oy oranı ile seçmen sayısını arttırmış olduğu, MSP’nin 1973 seçimlerinde almış olduğu oy oranında %6 gibi ciddi bir oy oranını kaybettiği, MHP’nin ise bu seçimde 69 ve 73 seçimlerinden sonraki %17’lik bir oranla en yüksek oy potansiyeline ulaştığı görülmektedir.²⁶⁵

²⁶⁴ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

²⁶⁵ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 43.

İKİNCİ BÖLÜM

1960-1980 ARASI DÖNEMDE ÇANKIRI'DA YEREL SEÇİMLER

Yerel seçimler, kimlerin yerel yönetici olacağını belirleyen seçimlerdir. “yerel yöneticiler” kavramı ise kentleri ya da diğer yerleşim türlerini veya birkaç yerleşim yerini barındıran birimleri yöneten, merkezi yönetimin bu yerlere atadıkları kamu yöneticileri değil, seçilmiş insanlar olarak ifade edilmektedir. Ülkemizde yerel yönetim deyince ön plana çıkan kurum belediyelerdir ve bugün Türkiye’de belediye başkanları, belediye meclis üyeleri halkın oyu ile göreve gelmektedir. Bunların dışında il genel meclis üyeleri, muhtarlar ve ihtiyar heyeti üyeleri de seçilmektedir.²⁶⁶

Cumhuriyet döneminde 1930 yılına kadar Belediyeler yasası çıkarılmamış, 1872’de Osmanlı Devleti döneminde çıkarılan belediyeler yasası yürürlükte kalmıştır. Belediyeler yasasının çıkmasından itibaren 1930 yılında belediye seçimleri yapılmış, seçimlere Cumhuriyet Halk Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası ile bağımsız adaylar katılmıştır.²⁶⁷

1961 anayasasının 116. maddesine göre mahallî idarelerin seçimleri, kanunun gösterdiği zamanlarda ve 55’inci maddede yazılı esaslara göre yapılmaktadır. Bu maddeye göre seçimler; serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslara göre olmaktadır.²⁶⁸ Yerel yönetimler 1961 anayasasında yer almasına bağlı olarak anayasanın 112. maddesinde “*idarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslara dayanır*” denilerek yerel yönetimler anayasal bir kurum olarak düzenlenmiş, 55. maddede ise seçimlerin ilkesi sayılırken, tek dereceli genel oya yer verilmesi ile bu hüküm belediye başkanlarının doğrudan halk tarafından seçilmesinin zeminini oluşturmuştur. 1961 anayasasında yerel yönetimler üzerindeki vesayetin hafifletilmesiyle seçilmiş organların organlık sıfatlarını kazanma ve kaybetme konusundaki denetimin yargı yolu ile olacağı kabul edilmiştir.²⁶⁹

²⁶⁶ Ali Eşref Turan, *Türkiye’de Yerel Seçimler*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008),1.

²⁶⁷ Turan, *Türkiye’de Yerel Seçimler*, 15,33.

²⁶⁸ Resmi Gazete, 20 Temmuz 1961, sayı 10859, s. 4644, 4649.

²⁶⁹ Turan, *Türkiye’de Yerel Seçimler*, 103-104.

2. 1963 YEREL SEÇİMLERİ

1963 yılındaki değişikliğe kadar, Türkiye’de iki dereceli bir seçim söz konusu olduğundan belediye başkanı, belediye meclisi tarafından seçiliyordu. 1963 yılında yapılan yerel seçimlerden itibaren ise belediye başkanları halk tarafından doğrudan seçilmeye başlanmıştır. Belediye başkanlarının doğrudan halk tarafından seçilmesi ile tek dereceli sisteme geçilmiş, Belediye Meclisi ve İl Genel Meclisi seçimlerinin yanında ilk kez seçmenlerinde katıldığı belediye başkanlığı seçiminin yapıldığı 1963’te köy muhtar ve ihtiyar meclisi ile mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri de yapılmıştır. 1963’te belediye başkanları, köy ve mahalle muhtarları, köy ihtiyar meclisi ve mahalle ihtiyar heyeti üyeleri çoğunluk sistemi ile seçilirken, belediye meclisi ve il genel meclis seçimlerinde d’Hondt usulü nispi temsil sistemi uygulanmıştır.²⁷⁰

1960 askeri darbesinden sonra yapılan ilk yerel seçimler olan 1963 seçimlerine kapatılan DP yerine kendini bu partinin oylarının mirasçısı olarak kabul ettiği AP’nin dışında CHP, CKMP, YTP, MP ve TİP katılmıştır. Bu partilerden CHP ve CKMP 1960 öncesi kurulmuş, AP, MP, YTP ve TİP 1960 sonrasında kurulan partiler olmuştur. ²⁷¹Tablo 21’de belediye başkanlığı seçim sonuçları şu şekildedir:

Tablo 21: 17 Kasım 1963 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları²⁷²

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Seçim Yapılan Belde Sayısı
5.861.239	3.937.626	3.062.423	1028
Siyasi Parti Adı	Geçerli Oy Sayısı	Kazanılan Belediye Başkanlık Sayısı	
AP	1.366.225	505	
CHP	1.062.432	335	
CKMP	47.070	9	
MP	77.741	8	
TİP	17.136	-	
YTP	109.476	58	
Bağımsız	306.405	113	

²⁷⁰ Turan, *Türkiye’de Yerel Seçimler*, 104-105.

²⁷¹ Tayfun Çınar, “Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü İle Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği 1963-1999”, *Ankara Üniversitesi Siyasi Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 62/3 (2007): 149-150.

²⁷² YSK, “17 Kasım 1963 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları”, erişim tarihi: 06.01.2023, https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1963/KesinSecimSonuclari/1963_Belediye_Baskanligi_Secimleri_Sonucu.pdf.

Tablo 21’de görüldüğü gibi 1963 yerel seçimlerinde, belediye başkanlığı sonuçlarında birinci çıkan parti AP olmuş, CHP ikinci sırada yerini almıştır. Kazanılan başkanlık sayılarına göre de ilk sırada yine AP görülmektedir. Dikkat çeken diğer bir nokta ise bağımsızların 113 başkanlık sayısı elde etmiş olmalarıdır.

Tablo 22: 17 Kasım 1963 İl Genel Meclis Üyeliği Seçimleri²⁷³

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	İl genel meclis asil üyelik sayısı
13.067.911	10.143.540	9.556.532	1576
Siyasi Parti Adı	Geçerli Oy Sayısı	Kazanılan üyelik Sayısı	
AP	4.335.193	803	
CHP	3.460.586	573	
CKMP	284.945	17	
MP	300.570	26	
TİP	34.301	1	
YTP	624.950	103	
Bağımsız	515.987	53	

AP il genel meclis üyeliğinde geçerli oyların %50’ye yakınıni alarak birinci parti çıkmıştır. Kazanılan üyelik sayısında AP’nin ardından CHP ikinci, YTP ise üçüncü parti olmuştur.

Tablo 23: 17 Kasım 1963 Belediye Meclis Üyeliği Seçimleri²⁷⁴

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Seçim yapılan beldelerdeki belediye meclisi asil üyelik sayıları
5.861.239	3.937.626	2.901.695	15.791
Siyasi Parti Adı	Geçerli Oy Sayısı	Kazanılan üyelik Sayısı	
AP	1.356.10	7.469	
CHP	1.037.939	6.485	
CKMP	63.113	340	
MP	79.174	266	
TİP	18.397	6	
YTP	122.459	1047	
Bağımsız	38.704	182	

²⁷³ YSK, “17 Kasım 1963 İl Genel Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları”, erişim tarihi: 06.01.2023, https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1963/KesinSecimSonuclari/1963_Il_Genel_Meclisi_Uyeligi_Secimleri_Sonucu.pdf.

²⁷⁴ YSK, “17 Kasım 1963 İl Genel Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları”, erişim tarihi: 06.01.2023, https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1963/KesinSecimSonuclari/1963_Belediye_Meclisi_Uyeligi_Secimleri_Sonucu.pdf.

Belediye meclis üyeliği seçimlerinde ise AP ve CHP'nin almış olduğu geçerli oy sayılarındaki farkın az olmasına rağmen, kazanılan üyelik sayısında AP'nin 984 üye sayısı farkıyla ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

2.1. ÇANKIRI'DA 1963 YEREL SEÇİMLERİ

1963 yerel seçimlerinden önce partilerin ve belediye başkan adaylarının Çankırı için yapmış oldukları vaatlerin dışında hem şehrin ileri gelenleri hem de parti temsilcilerinin de şehrin ekonomik ve sosyal konularda geliştirilmesi için bir takım girişimlerde bulundukları görülmektedir. 1962 yılında Çankırı'dan bir heyet, dönemin başbakanı İsmet İnönü'yü ziyaret etmiş ve ziyaretleri sırasında başbakana Çankırı bölgesinin iktisadi gelişmesini sağlayacak olan konuları içeren bir not sunmuşlardır. Bu iletilen notta Çankırı'da çabucak halledilmesi gereken konuların başında atış okulundan boşalan binaya yeni bir okulun getirilmesi, öğretmen okulunun açılması veya nakli, projesi yapılmış olan Ankara-Çubuk-Şabanözü-Çankırı-Kastamonu yolunun inşası ve tamamlanması, şehrin su işlerinin eksik kalan kısımlarının temin edilmesi ve askeri okullardan birinin nakli gibi konular yer almıştır.²⁷⁵

1960 ihtilalinden sonraki ilk yerel seçimler olan 1963 yerel seçimleri öncesi Çankırı'da partiler aday yoklamalarını yapmışlar, AP Belediye Başkan Adayı Avukat Gürhan Titrek, CHP Belediye Başkan adayları Ankara'dan getirilen Reşat Atabek ve CKMP'den Salim Çivitçioğlu tek aday olarak seçilmişlerdir.²⁷⁶

2.1.1. AP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

AP'nin yerel seçim çalışmaları, belediye başkan adaylarının propagandaları ve seçim beyannameleri ile başlamıştır. AP Çankırı Belediye Başkan Adayı Gürhan Titrek, seçim beyannamesinde belediye idaresini tarafsız bir şekilde işleteceğini, şehrin imarını, yolların asfaltlanmasını, su ve elektrikten yararlanamayan mahalle ve tesislerin yararlanacağını, fakir hemşeriler için ucuz arazi dağıtımını, şehrin iktisadi kalkınması gibi sorunlar üzerinde hassasiyetle duracağını ifade etmiştir. Gürhan Titrek beyannamede *“4 senelik zaman, gerek insan hayatında gerek şehir hayatında kısa bir müddettir. Bu kısa zamanda geniş ihtiyaçlarımızın halli biraz zor olsa gerek. Bütün meselelerimizin dört sene içinde halledeceğini söyleyenlerin sihirli değnekleri*

²⁷⁵ BCA, 30-1-0-0/118-750-5, Tarih: 25.06.1962.

²⁷⁶ Doğruyol, 14 Ekim 1963, 1.

mi var? Niçin şimdiye kadar kullanmamışlar da mutlaka seçimi beklerler” demiştir. Ayrıca Çankırılı seçmenlerin sağduyulu kişiler olduğunu ve seçmenin kendisini en iyi şekilde temsil edecek, kendisi için yorgunluk bilmeden çalışacak dinamik kimselerin yanında olacağına inandığını ve itimat ettiğini ifade etmiştir.²⁷⁷

Yerel seçimler dolayısıyla AP il idare kurulunun düzenlediği Çankırı’daki ilk açık hava mitingine yüzlerce kişi katılmış ve mitingde birçok hatip konuşmuş, bugünkü siyasi ve iktisadi huzursuzluk dile getirilerek koalisyon hükümeti eleştirilmiştir. İlk açılış konuşmasını AP il başkanı Kemal Atakurt yapmış, konuşmasında *“CKMP milletvekillerinin kongrelerdeki konuşmalarında, AP’nin iktidara geldiğinde CHP’den hesap soracaklarını söylediklerini CHP’nin bir suçu ve hesabı varsa mutlaka görüleceğini, ayrıca CKMP’nin CHP’nin avukatlığını yaptığını”* ifade etmiştir. Şükrü Solakoğlu konuşmasında *“Bir partinin belediye başkanı adayının kanalizasyon yaptıracığını, bu fakir beldenin belediye bütçesi ile kanalizasyonun nasıl yapılacağını anlamadan hesap etmeden bol vaatlere kanmayın”* demiştir. Hamdi Uslu ise konuşmasında, *“Diyorlar ki AP ekseriyetle iktidara gelirse AP’ye iktidar verilmeyecekmiş, Asla! 1949’daki gibi CHP iktidarı vermeye mecbur olacaktır. Kıymetli reylerinizi hısım akrabalarınızın hatırı için heba etmeyiniz”* demiştir. Gürhan Titrek ise belediye başkanlığının kendilerine verildiğinde, paranın ve yardımın nereden alınacaklarını bildiklerini, halk uygun gördüğü müddetçe Çankırı’ya hizmet etmeyi bir borç bildiğini, seçildiği takdirde bunun milletvekilliğinden daha şerefli olacağını ifade etmiş, *“onların birkaç mebusu varsa benim de mensubu olduğum partinin 170 senatör ve milletvekili var”* demiştir.²⁷⁸

AP’nin 1960 darbesinden sonra yapılan ilk yerel seçimlerde Çankırı’da oldukça aktif bir konumda yer aldığı görülmüştür. Belediye başkan adayı Gürhan Titrek’in seçim propagandaları yanında AP il idare kurulunun çalışmaları da partiyi 1963 yerel seçimlerinin kazanılmasında güçlü konuma getirdiği söylenebilir.

²⁷⁷ Doğruyol, 13 Kasım 1963, 2.

²⁷⁸ Doğruyol, 16 Kasım 1963, 1.

2.1.2. CKMP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

Çankırı'da ilk yerel seçimler için ilk açık hava mitingini CKMP yapmış, mitinge Ankara'dan gelen iki milletvekili ile Çankırı belediye başkan adayı Salim Çivitçioğlu konuşma yapmıştır.²⁷⁹ Çankırı'da CKMP'nin belediye başkan adayı Salim Çivitçioğlu, 6 Kasım'daki mitingde program dahilindeki seçim beyannamesinde pek çok vaatte bulunmuştur. Ankara'daki milletvekilleri, cumhurbaşkanı ve genel müdürlerle iletişim halinde olarak merkezi yönetimden alacağı desteklerle şehrin imarı için çalışmalara çarşıdan başlayacağını, barınma ile ilgili konularda kiralarda oturan, gecekondu evleri temin edemeyen, sokaklarda yatan vatandaşlara belediye sınırları dahilinde ucuz arsa temin edilerek imar planına göre mahalle kurulacağını, on mahallede on adet yangın havuzları yapılacağını belirtmiştir. İşsizliği önlemek için baraka bulamayıp kahve ve evlerde oturan, günlük emeklerini temin edemeyen vatandaşları dükkana kavuşturacağını, merkezde yüz adet hal merkezi yaptıracağını, sanayinin ilerlemesi için arsa temin edileceğini ve dükkanlar yapılacağını söylemiş, hayvan pazarındaki dükkanların ıslahına çalışacağını da sözlerine eklemiştir.²⁸⁰

Çankırı'da CKMP'nin yaptığı il kongresine Ankara'dan gelen Turizm bakanı Nurettin Arıdoğan, Çankırı senatörü Hazım Dağlı, Çankırı milletvekili Nurettin Ok ve dokuz ilçe delegesi katılmış, kongrede Belediye başkan adayı Salim Çivitçioğlu günün konuları ve harici dedikoduları cevaplandırmış, İl daimi encümen adayı Hakkı Tuna ise CKMP'nin bugün ve bundan sonraki tutumunu ve partizanca zihniyetlerin memlekete refah değil felaket getireceğini, bu gibi havaları estirenlerin memlekete en büyük fenalığı yapmış olduklarını ifade etmiştir.²⁸¹ Yapılan seçim sonunda il idare kuruluna Mustafa Çetiner, Hüseyin Altıparmak, Hayati Tuna, Salim Çivitçioğlu, Visali Sarıkaya, Hakkı Tuna, Hasan Görür, Mehmet Ali Arslan, Ali Arık, Hazım Durlanık, Rüştü Şaşmaz, İhsan Pekel, Burhanettin Kara Doğan, Mehmet Güçyılmaz ve Osman Kalender seçilmiştir.²⁸²

²⁷⁹ *Doğruyol*, 7 Kasım 1963, 1.

²⁸⁰ *Çankırı*, 8 Kasım 1963, 1.

²⁸¹ *Çankırı*, 14 Kasım 1963, 1.

²⁸² *Doğruyol*, 14 Kasım 1963, 1.

2.1.3. Çankırı’da 1963 Yerel Seçim Sonuçları

17 Kasım 1963’te yapılan yerel seçimde Çankırı ilçe seçim kurulunun kesin sonuçlarına göre partilerin belediye başkan adaylarından AP belediye başkan adayı Gürhan Titrek 1836 oy, CHP belediye başkan adayı Reşat Atabek 1599 oy almış, 237 oy farkla Gürhan Titrek Çankırı belediye başkanlığına seçilmiştir. Belediye meclisi adayları ise AP 1634, CHP 1472, CKMP 352, ve MP 250 oy almış, partilerin aldığı oy miktarına göre AP belediye meclisi üyeliğini çoğunlukla kazanmıştır.²⁸³ İl genel meclisi kesin sonuçlarına göre Çankırı İl genel meclisi üyeliğinden 3 üye AP’den, 1 üye CHP’den çıkmıştır. Asil üyeler, AP’den Kemal Atakut 9984, Hasan Altuğ 4944, Emin Gönder 3327, CHP’den Suphi Yiğit 5826 oy almıştır.²⁸⁴

Tablo 24: 17 Kasım 1963 Çankırı İli Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları²⁸⁵

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı
22.281	16.932	15.292	86
Siyasi Parti Adı	Geçerli Oy Sayısı		
AP	4757		
CHP	2783		
CKMP	1858		
MP	836		
TİP	-		
YTP	-		
Bağımsız	4624		

1960 darbesinden sonra yapılan ilk yerel seçimlerde Çankırı’da 1960 genel nüfusu 239.960 olarak görülmektedir. 1963 yerel seçimlerinde belediye başkanlığı seçimlerine oranla seçmen listesindeki seçmen sayısının 22.281 olduğu, 16.932 kişinin oy kullandığı ve geçerli oy sayısının da 15.292 olduğu aşağıda verilen tabloda karşımıza çıkmaktadır. Seçmen sayısına oranla katılımın yüksek olmadığı seçimlerde AP Çankırı’da birinci parti olarak çıkmıştır.

Tablo 24’te Belediye başkanlığı seçim sonuçlarına göre AP 4757 oyla ilk sırada yer almış, ikinci ve üçüncü sırada ise CHP ve CKMP yer almaktadır. TİP ve YTP ise sonuçlara göre oy alamadığı görülmektedir.

²⁸³ Doğruyol, 18 Kasım 1963, 1.

²⁸⁴ Doğruyol, 19 Kasım 1963, 1.

²⁸⁵ Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), *Mahalli Seçim Sonuçları 17 Kasım 1963*, (Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1965), 18/2-3.

Tablo 25: 17 Kasım 1963 Çankırı İli Belediye Meclisi Üyeleri Seçim Sonuçları²⁸⁶

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı
22.228	16.678	14.311	86
Siyasi Parti Adı	Geçerli Oy Sayısı		
AP	4683		
CHP	3180		
CKMP	1705		
MP	1038		
TİP	-		
YTP	-		
Bağımsız	1402		

Tablo 26: 17 Kasım 1963 Çankırı İli İl Genel Meclisi Seçim Sonuçları²⁸⁷

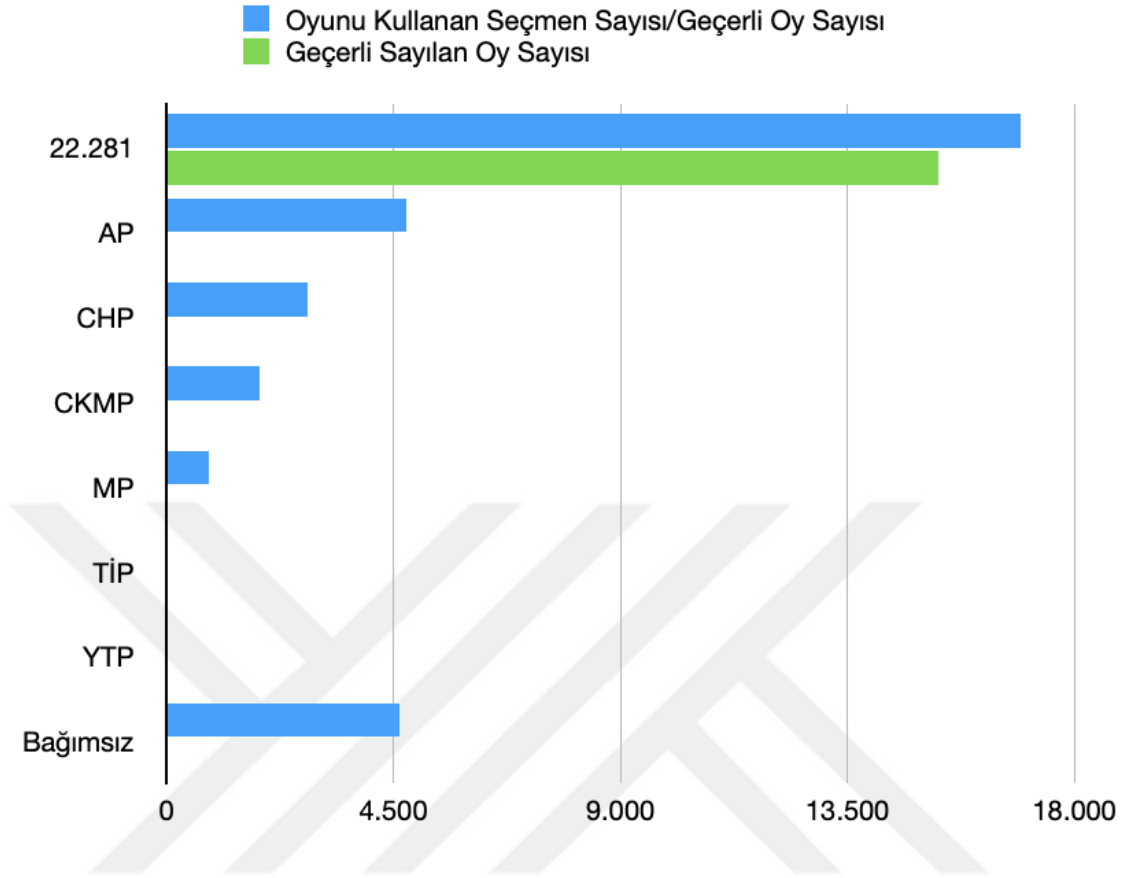
Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı
115.636	90.596	90.079	594
Siyasi Parti Adı	Geçerli Oy Sayısı		
AP	25.293		
CHP	14.608		
CKMP	20.326		
MP	2429		
TİP	-		
YTP	-		
Bağımsız	27.363		

Çankırı’da il genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri seçim sonuçlarına göre AP birinci parti olarak çıkmış, il genel meclis seçimlerinde CKMP, AP’den sonra ikinci parti konumuna gelmiş ve CHP ve AP’ye karşı alınan oylarda önemli bir oran yakalamıştır.

²⁸⁶ Devlet İstatistik Enstitüsü, *Mahalli Seçim Sonuçları 17 Kasım 1963*, 18/4-5.

²⁸⁷ Devlet İstatistik Enstitüsü, *Mahalli Seçim Sonuçları 17 Kasım 1963*, 18/6-7.

Şekil 3: 17 Kasım 1963 Çankırı İli Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

Tablo 27: 17 Kasım 1963 Çankırı İli Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi Sonuçları²⁸⁸

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı
115.554	94.817	83.751	594

²⁸⁸ DİE, 18/6-7.

2.2. 1968 YEREL SEÇİMLERİ

1961 Anayasası ile kurulmuş olan Cumhuriyet senatosunun, üçte bir yenileme seçimlerinin iki yılda bir gerçekleştirilmesi ve diğer seçimlerin de eklenmesi ile seçmenlerin sık sık sandık başına gitmesine ortam hazırlanmış ve 1967 yılında yapılacak olan yerel seçimlerin 1968 yılında yapılacağına dair bir kamuoyu oluşmuştur. AP merkez temsilciler meclisinin Süleyman Demirel başkanlığında toplanarak bir tebliğ yayınlanması bunu doğrulamaktadır. Tebliğde her yıl seçimlerin yapılmasının doğru bulunmadığına, 1967,1968 ve 1969 yıllarında üst üste seçim yapılacak olmasının hem halk hem de diğer kurum ve kuruluşlarda uyandıracağı bıkkınlığa dikkat çekilmiştir. Genelde 1961, 1963, 1965, 1967, 1969, 1971 ve 1973 yıllarında olmak üzere iki yılda bir seçim öngörülmüş olduğundan 1963 yılında yapılması öngörülen Cumhuriyet senatosu kısmi seçimlerinin, 1964 yılına ertelenmesinin yıllık seçim kargaşalığına neden olacağı ifade edilmiştir.²⁸⁹

AP temsilciler meclisi, 1967,1968 yıllarında yapılacak olan Cumhuriyet senatosu ve yerel seçimlerin Haziran 1968’de yapılmasının uygun olacağına karar vermiş, Millet Meclisi, 7 Temmuz 1967’de il genel meclisi, mahalle muhtarı, köy muhtarı ve ihtiyar heyetleri seçimlerinin de 2 Haziran 1968 tarihinde yapılacak olan kısmi senato seçimleri ile birlikte yapılmasını öngören kanun tasarısını kabul etmiş, böylece 2 Haziran 1968 seçimleri için resmi takvim belirlenmiştir. Bu doğrultuda siyasi partiler 2 Haziran seçimlerine katılacak olan adaylarını belirlemek amacıyla, ön seçimlere katılacak adaylarını 11 Nisan 1968’de Yüksek Seçim Kurulu’na teslim etmiş ve partilerin adaylarının belirleneceği bu ön seçim bütün partiler için 21 Nisan 1968’de ilçe seçim kurullarınca gizli oy, açık tasnif esasına göre ayrı ayrı kapalı hücrelerde yapılacağı belirtilmiştir.²⁹⁰

1965 yılında yapılan genel seçimlerde birinci parti olarak çıkan AP, 1968 seçimine doğru gidilirken iktidardaki tek parti konumunu korumuştur. 2 Haziran 1968 tarihinde yapılacak olan yerel seçimlere katılan parti sayısı sekizdir. Bu seçime 1963’teki seçime katılmış olan partilerin yanı sıra Güven Partisi ve Birlik Partisi de

²⁸⁹ Mustafa Salep, *Türkiye’de Demokrasinin Sancılı Yılları 1960-1971*, (Ankara: Nobel, 2020), 613.

²⁹⁰ Salep, *Türkiye’de Demokrasinin Sancılı Yılları*, 613-614.

katılmıştır.²⁹¹ 2 Haziran 1968 tarihinde yapılan yerel seçimlerde sonuçlar şu şekildedir:

Tablo 28: 2 Haziran 1968 İl Genel Meclisi Üyeliği Seçim Sonuçları²⁹²

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı
14.629.914	9.618.128	9.113.491	61.371	65,7
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı		
AP	4.470.687	49,1		
CHP	2.542.824	27,9		
CKMP	90.816	1,0		
MP	318.804	3,5		
TİP	248.152	2,7		
YTP	65.595	0,7		
BP	149.832	1,6		
GP	603.268	6,6		
Bağımsız	622.708	6,8		

Tablo 28'e göre seçmenin büyük bir kısmı sandığa giderken, önemli bir kısım herhangi bir tercihte bulunmamıştır. Seçimde iki parti önemli bir miktarda oy almıştır. İktidarda olan AP, geçerli oylardan hemen her iki oydan birisini alırken, CHP üçte bir oy almıştır. Kuruluşu daha eski olan partiler içerisinde MP %3'ü geçebilmiştir. Oysa daha yeni bir parti olan GP önemli bir miktar oy almıştır. Seçmen bağımsız adaylara da imkân tanımış ve ilk iki parti hariç, diğer partilerden daha fazla oy almışlardır.

²⁹¹ Turan, Türkiye'de Yerel Seçimler, 124,128.

²⁹² Devlet İstatistik Enstitüsü, *Mahalli Seçim Sonuçları 2 Haziran 1968*, (Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1969), V.

Tablo 29: 2 Haziran 1968 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları²⁹³

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı
6.137.937	3.650.021	3.331.480	19.893	59,4
Siyasi Parti Adı	Siyasi Partilerin aldıkları Oy sayısı			
AP	1.509.774			
CHP	995.963			
CKMP	31.390			
MP	58.400			
TİP	54.061			
YTP	15.988			
BP	30.730			
GP	102.402			
Bağımsız	439.978			

Belediye başkanlığı seçim sonuçlarına göre AP, geçerli oyların %50 ye yakınına aldığı görülmektedir. CHP yine ikinci parti konumunda yer almış, Bağımsızlar aldıkları oy sayısı ile üçüncü sırada yer aldıkları görülmektedir.

Tablo 30: 2 Haziran 1968 Belediye Meclis Üyeleri Seçim Sonuçları²⁹⁴

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı
6.144.581	3.541.835	3.099.446	19.893	57,6
Siyasi Parti Adı	Siyasi Partilerin aldıkları Oy sayısı			
AP	1.402.522			
CHP	1.005.731			
CKMP	43.163			
MP	96.310			
TİP	53.291			
YTP	22.180			
BP	34.758			
GP	124.952			
Bağımsız	70.292			

2 Haziran 1968’de yapılan seçimlere katılım oranı %65’in üzerine çıkmamış ve beklenen düzeyde olmamıştır. Yerel seçimlerde -belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği ve il genel meclis üyeleri- sonuçlarına göre AP birinci parti olarak

²⁹³ Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), *Mahalli Seçim Sonuçları 2 Haziran 1968*, (Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1969), VIII.

²⁹⁴ DİE, *Mahalli Seçim Sonuçları 2 Haziran 1968*, XI.

çıkmayı başarmıştır. AP 695, CHP 290, CKMP 5, GP 24, YTP 9, MP 13 ve bağımsızlar 202 belediye başkanlığı kazanmıştır.²⁹⁵ Partilerin oy sayılarına bakıldığında Bağımsızlar, AP ve CHP'den sonra önemli bir konuma ve seviyeye gelmişlerdir. 1968 seçimlerine giren iki yeni partiden biri olan GP aldıkları oy ile CKMP, MP, YTP ve TİP gibi partileri geride bırakarak önemli bir başarı elde ettiği görülmüştür. Diğer yeni parti olan BP ise GP kadar istenilen bir sayı elde edememiştir. 1963 yerel seçimlerinde AP ve CHP'den sonra üçüncü parti konumunda olan YTP'nin aldığı oy sayıları 1968 yerel seçimlerinde ciddi bir düşüş eğilimi içinde olmuştur.

2.2.1. Çankırı'da 1968 Yerel Seçimleri

Çankırı'da 2 Haziran 1968'de yapılacak il genel meclisi, belediye meclis üyeleri, mahalle muhtar ve üyelerinin seçimleri için partiler tarafından hazırlıklara başlanmış, bu hazırlıklar esnasında AP açık ara ön plana çıkmıştır. Bunun dışında yeni partilerden GP'nin de ilk defa Çankırı'da seçim için çalışmalarına başladığı görülmektedir. Ayrıca Kurşunlu ilçesinde İşçi Partisi kurulmuş, böylelikle Çankırı'da seçime girecek partiler AP, CHP, CKMP, MP, TİP ve GP olmuştur.²⁹⁶

Pasif durumda olan Mehmet Evcı belediye başkanlığına aday olacağını açıklamış buna karşı AP'de iki aday, Belediye başkan adayı olarak ortaya çıkmıştır. Ali İnandık, Mehmet Evcı AP'den, üçüncü aday da Hacı İhsan Gafuroğlu olmuştur. CHP, CKMP ve MP'nin adaylarının henüz belirlenmediği ön seçimlerin mücadeleciler ve çok kırıncı olacağı basında yer almaktadır.²⁹⁷ Çankırı'da AP'den il genel meclis üyeliğine adaylığını koyacak kişilerin altıya yükseldiği, bu adayların halen il genel meclisi üyeliği görevinde bulunan Kemal Atakurt, Emin Günder, AP il başkanı Halit Emekli, İl genel meclis üyesi Dilaver Balbay, Ziraat odası başkanı Ali Demir ve 1965 seçimlerinde milletvekilliğini adaylığını koyan Hacı Yusuf Kaya olduğu görülmektedir.²⁹⁸

²⁹⁵ Salep, *Türkiye'de Demokrasinin Sancılı Yılları*, 619.

²⁹⁶ *Güneş*, 9 Nisan 1968, 1.

²⁹⁷ *Güneş*, 2 Nisan 1968, 1.

²⁹⁸ *Güneş*, 5 Nisan 1968, 1.

2.2.2. AP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

Çankırı'da siyasi partilerin, il genel meclisi üyeliği ve belediye başkanlık ön seçiminin 28 Nisan'da yapılacağı ve belediye başkanlığı adaylık denemelerinde belediye başkanı Ali İnandık ile Mehmet Evcî'nin arasında çok mücadeleli bir seçim geçeceği söylenebilir.²⁹⁹ İki adayın da kulis faaliyetlerine devam ederek, belediye hizmetini kapmak için yarış içinde oldukları ve bu iki adayın çalışmalarının halk ve AP mensupları tarafından izlendiği bilinmektedir.³⁰⁰

2 Haziranda yapılacak yerel seçimlerde partilerde aday tespiti için denemelerde bulunmuş, Belediye başkanlığı, il genel meclisi üyeliği için adaylık koyma rekorunu Çankırı'da AP kırmıştır.³⁰¹ Belediye başkanlığı aday adaylarından Ali İnandık ve Mehmet Evcî, il genel meclisi üyesi aday adayları, Çankırı AP İl başkanı Halit Emekli, Kemal Atakurt, Ali Demir, Dilaver Balbay ve Emin Gönder, belediye encümenliği içinde 70 müracaat olduğu görülmektedir.³⁰² AP'nin iki adayı Ali İnandık ve Mehmet Evcî ön seçim öncesi iddialı oldukları, Ali İnandık'ın konuşmasında *"çalışacağım ve başladığım yarım kalan işleri tamamlayacağım"* diyerek belediye başkanlığı adaylığına ikinci defa talip olduğunu belirtmiş, diğer aday Mehmet Evcî konuşmasında uzun seneler belediyenin her kademesinde ve belediye başkan vekilliklerinde bulunduğunu, belediyece şehrin kalkınması ve imarı için neler yapılacağını bildiğini ifade etmiş ve *"Başkan olduğumda İmarı şehrin en ücra köşelerine götüreceğimi ve hükümet ilgililerinden Çankırı için yardım ve tahsisat almaya çalışacağımı ve alacağımdan da eminim..."* demiştir.³⁰³

Yerel seçimlerin denemesinin yapılması ile birlikte partilerin adayları belli olmuş, ön seçimi kaybeden mevcut Çankırı belediye başkanı Ali İnandık, AP il teşkilatının yanlış tutumu ve tarafsız çalışmamaları iddiaları, ayrıca şehir halkından bazı grupların teşviki ile bağımsız olarak adaylığını koymuş ve AP il başkanlığına gönderdiği mektupla da AP'den istifa ettiğini bildirmiştir.³⁰⁴ AP'nin belediye başkan

²⁹⁹ Güneş, 24 Nisan 1968, 1.

³⁰⁰ Doğruyol, 25 Nisan 1968, 1.

³⁰¹ Doğruyol, 26 Nisan 1968, 1.

³⁰² Güneş, 27 Nisan 1968, 1.

³⁰³ Doğruyol, 27 Nisan 1968, 1.

³⁰⁴ Doğruyol, 30 Nisan 1968, 1.

adayı olarak Mehmet Evcı seçilmiş, il genel meclis üyesi adayları ise Kemal Atakurt, Ali Demir, Dilaver Balbay ve Emin Gönder olmuştur.³⁰⁵

AP'den istifa eden mevcut Belediye başkanı Ali İnandık, merkez ilçe seçim kuruluna başvuruda bulunarak 2 Haziran'da yapılacak yerel seçimlerde bağımsız olarak Belediye başkanlığına adaylığını koymuştur.³⁰⁶ CKMP, il idare kurulunun il binasında toplanarak yapılan müzakereler sonunda, belediye başkanlığına bağımsız olarak adaylığını koyan Belediye başkanı Ali İnandık'ı yapılacak olan 2 Haziran seçimlerinde destekleyeceklerini söylemişlerdir ve alınan bu kararlar ile Belediye başkan adayı olan Mustafa Turcan, Ali İnandık lehine adaylıktan çekileceğini bildirmiştir.³⁰⁷

Ali İnandık'ın gazeteye verdiği röportajda; *AP'den neden istifa ettiniz?* sorusuna: *"AP teşkilatına 7-8 kişi birbirlerine menfaat desteğiyle dayanmış kimseler hakimdir. Bu parti içinde çok sevdiğim Çankırı'na hizmet etmek imkanını bulamayacağımı anladığım için istifa ederek serbest olarak adaylığımı koydum."* diyen İnandık, *"seçimlerin sonucuna güvenerek katıldığını, Çankırı'yı sevenlerin kendisini destekleyeceklerine inandığını"* söylemiş, *"Talat Asal'ın kapalı salon konuşmasında "size her türlü imkanın tanınacağını vadetmesi"* sorusu üzerine ise Ali İnandık, *"paranın her şeyi satın alamayacağını, belediye başkanlığı vazifesinin ücret karşılığı yapılamayacağı"* cevabını vermiştir.³⁰⁸ Bağımsız Belediye Başkan adayı Ali İnandık seçim beyannamesinde ise, önceki hizmetlerinde olduğu gibi yine seçilerek Çankırı'ya hizmet edeceğini, masa başındaki işleri aksatmadan dışardaki işleri de yerlerinden takip edeceğini ifade etmiştir. Beyannamede şehrin temizlik işlerini, su ve kanalizasyon işlerini tamamlamayış, sebze halinin tamamlanacağını, belediye binasını inşa edeceğini, hayvan pazarı yerinin en kısa zamanda bitirileceği gibi birçok alanda hizmette bulanacağı vaadinde bulunmuş, beyannamesini *"Her şey Çankırı içindir"* sloganı ile tamamlamıştır.³⁰⁹

Bağımsız Çankırı belediye başkan adayı Ali İnandık'ın 2 Haziran'da yapılacak seçimlerde çok şanslı görüldüğü ve bütün rakiplerinden çok fazla oy alacağı tahmin edilmekte olup Mehmet Evcı'nın ise şansının zayıf olduğu

³⁰⁵ *Güneş*, 29 Nisan 1968, 1.

³⁰⁶ *Güneş*, 1 Mayıs 1968, 1.

³⁰⁷ *Doğruyol*, 1 Mayıs 1968, 1.

³⁰⁸ *Güneş*, 27 Mayıs 1968, 1.

³⁰⁹ *Güneş*, 31 Mayıs 1968, 1, 4.

yönündedir. Ayrıca Çankırı’da seçmenin belediye başkanlığı üzerinde hassasiyetle durduğu, senato, genel meclis ve belediye meclis adayları üzerinde bu durumun yaşanmadığı görülmektedir.³¹⁰

1968 yerel seçimlerinden önce Çankırı Belediye Başkanı Gürhan Titrek’in milletvekilliği seçimlerinde adaylığını koymak için mahalli idareler kanununun 306. maddesine uyarak istifa etmesi üzerine³¹¹ İl seçim kurulunun 8 Ağustos 1965 tarihinde yeniden belediye başkanlığı seçiminin yapılmasına karar vermesinden sonra³¹² Çankırı belediye başkan adayları belli olmuştur. AP belediye başkanlığı ön seçim yoklamasında Mehmet Evcı 18 oy, Ali İnandık 23 oy almıştır. Ali İnandık yeniden yapılacak seçimlere AP’nin adayı olarak girmiştir.

Ali İnandık, 1950 yılında Demokrat Partiye katılmış, DP il ve ilçe seçim kurullarında görev almış, İlçe başkanlığı, belediye meclis üyeliği, ve önceden Belediye başkanlığı yapmış olan Nurettin OK’un ayrılması üzerine bir süre belediye başkanlığı görevinde bulunmuştur. AP il idare kurulu ve belediye meclis üyeliği görevini yapan İnandık, siyasi hayatında çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile tanınmış bir kişi olduğu söylenmektedir.³¹³

AP adayı Ali İnandık yenilenen seçimlerde 1941, CKMP adayı İhsan Gafur 1552, CHP adayı Tacı Gürakan 1481 ve bağımsız adaylar Ali Yıldız 173, Mustafa Turcan 105 oy almıştır. İl seçim kurulunun bu sonuçlarına göre Ali İnandık Çankırı’nın yeni Belediye Başkanı olmuştur.³¹⁴ Ali İnandık’ın 1968 yerel seçimlerine bağımsız olarak girmesine rağmen, AP’de yapmış olduğu siyasi faaliyetler ve çalışmaların yanında Çankırı halkı tarafından sevilmesi³¹⁵, kabul görmesi ve saygınlığı bu seçimlerden de galip çıkmasında önemli bir faktör olmuştur. Üç dönem belediye başkanlığı yapan, Çankırı’nın bağımsız olarak seçilen ilk ve tek belediye başkanı olan Ali İnandık, kısıtlı imkanlar ve belediye personelinin az olmasına rağmen en çok hizmet üreten kişisi olmuş, daima halk arasında bulunan, tevazuu ve

³¹⁰ *Doğruyol*, 31 Mayıs 1968, 1, 4.

³¹¹ *Doğruyol*, 3 Haziran 1965, 1.

³¹² *Doğruyol*, 5 Haziran 1965, 1.

³¹³ *Doğruyol*, 5 Temmuz 1965, 1.

³¹⁴ *Doğruyol*, 9 Ağustos 1965, 1.

³¹⁵ Yaşar Özkanlı’dan gelen mektup, Çankırı-Merkez, 31 Temmuz 2023.

babacanlığı ile bilinen Ali İnandık'ın bu özellikleri onu şehrin ve belediye çalışanlarının gözünde saygın kılmıştır.³¹⁶

Ali İnandık, seçimi kazandıktan sonra tarihi eserlere yönelmiş ve onarımları ile meşgul olarak Çankırı kalesini bakımlı hale getirmiştir.³¹⁷ Dönemin tanıklarından Kamil Oktay, Ali İnandık hakkında: *“O günün şartlarında imkanlar Çankırı da kısıtlı idi. yakın akrabamdı ali İnandık. Bu kaleyi biz onun zamanında ihya ettik, para topladık şevket abim ile o zaman 25000 lira bir para toplandı aşağı tarafta su deposu vardı su deposundan su çıkarttık kaleye.”* Diye ifade de bulunmuştur. Cevdet Sunay'ın bu dönemde Çankırı'ya ziyarette bulunduğu sırada cumhurbaşkanını karşılamak için kaleden top atışları yapılması ve bu esnada kalenin yanmaya başladığını söyleyen Oktay, burayı Ali İnandık'ın ağaçlandırdığını ve bugünkü şekline getirdiğini belirtmiştir. Zengin bir aileden gelen -ağa çocuğu- olarak efsane bir kişilik olarak ifade edilen İnandık, kalp krizi sonucu vefat etmiştir.³¹⁸

AP'nin Çankırı'da kapalı salon toplantısında yapılan konuşmalar oldukça ağır olmuştur. Devlet bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu, muhalif partilere ağır ithamlarda bulunmuş, 2 Haziran'da yapılacak seçimlerde AP belediye başkan adayı Mehmet Evci'yi desteklemelerini dinleyicilerden sık sık rica etmiştir. AP genel başkan yardımcısı Talat Asal ise konuşmasında Süleyman Demirel'in emri ile Çankırı'ya geldiğini, Çankırlıların kendilerinden fabrika istediğini ve Çankırı'ya her türlü hizmetin seferber edildiğini ve bundan sonra da aynı şekilde devam edeceklerini ifade eden Asal, bağımsız belediye başkan adayı Ali İnandık'ı da AP saflarına davet etmiş ve onu bağırlarına basarak her türlü imkanın kendisine verileceğini vadedmiştir.³¹⁹

³¹⁶ Sözcü 18, “Çankırı'da Bağımsız Seçilen İlk ve Tek Belediye Başkanı: Ali İnandık”, erişim tarihi: 27.05.2023, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjw95Pmx5X_AhXVRPEDHcbPBQQQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.sozcu18.com%2Fcankirinin-bagimsiz-secilen-ilk-ve-tek-belediye-baskani-ali-inandik-3097yy.htm&usg=AOvVaw3mkI8JqDzG0_bRXWxzwDf3

³¹⁷ Hayri Demiray, Çankırı-Merkez, 14 Temmuz 2023.

³¹⁸ Kamil Oktay, Çankırı-Merkez, 1 Ağustos 2023.

³¹⁹ Güneş, 23 Mayıs 1968, 1.

2.2.3. CKMP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

CKMP'de yerel seçimlerde Belediye başkan adayı Mustafa Turcan, MP belediye başkan adayı Yakup Karadeniz, il genel meclis üyesi adayı Rıza Korkmaz, Hüseyin Çakmak, Mustafa Boz ve Sadık Ünlüel olmuştur.³²⁰

Seçim kampanyasının açılmasıyla birlikte partilerdeki çalışmalar hızlanmış ve Çankırı'da ilk seçim kampanyasının ilk büyük gösterisini CKMP yapmıştır. CKMP genel sekreteri Mustafa Kaplan, genel sekreter yardımcısı Muzaffer Özdağ ve Çankırı eski milletvekillerinden CKMP genel saymanı Rahmi İnceler partinin seçim kampanyasını açmışlardır. CKMP'nin merkez ilçe binasında yapılan kapalı salon toplantısını İl başkanı Necati Asım Uslu açmış ve konuşmasında “*Çankırı gibi Türkiye'nin gelişmemiş bölgelerinde insanlar yol, su, fabrika hasretiyle yanarken, üç milyar liraya İstanbul'a köprü, üç milyona lüks binalar yaptıran zihniyeti yok etmek istiyorÇankırı gibi bölgelere 25-30 lira ayıran anlayışı kaldırmak istiyoruz*” demiştir. İkinci konuşmacı Rahmi İnceler, köylü ve çiftçilerin durumunu anlatmış, eşkıyalarla pazarlığa giren bir bakanın bu memleketin başında bakan olarak bulunamayacağını söylemiştir. Muzaffer Özdağ, suiistimaller ve asayişsizliğe vurgu yapmıştır. CKMP genel sekreteri Mustafa Kaplan ise CKMP'nin amaçlarını anlatmış, Türkiye'de yapılacak işin, toprağın verimini arttırmak ve sanayileşmeyi hızla sağlamak olduğunu ifade etmiştir.³²¹

CKMP genel başkanı Alparslan Türkeş, Çankırı'ya beraberindekilerle birlikte gelerek buradaki vatandaşlarla sohbet etmiş, hükümetlerin para ile kurulamayacağını imanla ve şerefle kurulacağını, bunu kaybettikleri gün o hükümetlerin yıkılmaya mahkum olacağını ifade etmiş, vatandaşın vicdanının da böyle olduğunu, şerefli bir vatandaşın paraya pula değil, ancak kendi vicdanının sesini duyarak oylarını kullanmasını ve “*Ağzımız milliyetçi, kalbimiz mason olanlardan değiliz, CKMP'nin başında milliyetçilik gelir*” demiştir.³²²

³²⁰ Güneş, 29 Nisan 1968, 1.

³²¹ Güneş, 13 Mayıs 1968, 1.

³²² Güneş, 20 Mayıs 1968, 1.

2.2.4. CHP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

CHP'de Belediye başkan adayı Kemal Özçenk, il genel meclisi üyesi adayı İsmail Çamahmetoğlu, Satılmış Katmer, Mustafa Baykara ve İsmail Kılavuz olmuştur.³²³ CHP'nin Çankırı'da düzenlediği kapalı salon toplantısı önceki yıllara göre kıyaslanmayacak bir çoğunlukta olmuş, Belediye başkan adayı Kurmay albay Kemal Özçenk'in konuşmalarından sonra sahneye çıkan CHP genel sekreteri Bülent Ecevit, köylüsünün, şehirlisinin, herkesin anladığı davada bu aksayan düzeni düzeltinceye kadar davalarını millete anlatacaklarını, sınıf ve farklı muameleleri önleyerek eşitliği sağlayacaklarını söylemiş, *“Benim partimden olmayan bir belediyeye yardım etmeyiz, diye propaganda yapılmakta imiş, bunu hiçbir iktidar söyleyemez. Eğer söyler veya söyletiyorsa buna namussuzluk denir”* ifadelerini kullanmıştır.³²⁴ CHP Belediye başkan adayı Kemal Özçenk'in belediye hoparlöründen Çankırılılara yaptığı konuşmasında kendisinin hal tercümesinden bahsederek şehrin gelişmediğini, 37 sene önce Çankırı'dan ayrıldığını, kendisinin fakir bir aile çocuğu olduğunu, kibirlerin kendisini büyüttüğünü, cadde ve sokaklara tek atlı arabanın gitmediğini, belediye başkanı olduğu zaman istimlak ederek sokakları genişleteceğini söylemiştir. Bu durumu eleştiren gazete, bir adayın Çankırı'yı ve Çankırılıları tanımasını gerektiğini ve bu durumunda adayın bu konuşmasıyla açıkça ortaya çıktığını beyan etmiştir.³²⁵

2.2.5. MP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

Yerel seçimler öncesi partilerin miting faaliyetleri de Çankırı'da sürmüştür. MP genel başkanı Osman Bölükbaşı, Çankırı'ya gelerek burada ikinci seçim konuşmasını yapmıştır. Osman Bölükbaşı'nın yanında Diyanet İşleri Başkanı İbrahim Elmalı'da yer almıştır. Osman Bölükbaşı, konuşma yapılacak yere kırmızı araba içinde gelmiş ve konuşmaların yapıldığı kamyonu İbrahim Elmalı ile omuzlanarak çıkarılmıştır. Konuşmaları çok sert olan Bölükbaşı, konuşma yerinin değiştirilmesini eleştirmiştir. Osman Bölükbaşı yaptığı konuşmada demokrasi mücadelesindeki geçmiş yılları dile getirmiş, şimdiki iktidarın tutumunu eleştirerek dikkatli oy kullanılmasını istemiştir. *“Oyunu para ile satanlar, karısını satan kadar namussuzdur”* diyen Bölükbaşı, geçim sıkıntısına da değinerek millet çoğunluğunu

³²³ Güneş, 29 Nisan 1968, 1.

³²⁴ Güneş, 16 Mayıs 1968, 1.

³²⁵ Güneş, 17 Mayıs 1968, 1.

oluşturan dar ve sabit gelirli vatandaşların her gün biraz daha sefaletle sürüklendiğini, AP'nin kendilerini iktidara getiren büyük kitleye ihanet ettiğini ifade etmiştir.³²⁶ Dönemin tanıklarından Kamil Oktay, MP genel başkanı Osman Bölükbaşı'nın nevi şahsına münhasır bir adam olduğunu, Çankırı'da 3-4 saat konuştuğunu ve meydanları doldurduğundan bahseder. Bölükbaşı'nın, “*rey vermeye gelince yoksunuz, dinlemeye gelince çoksunuz*” diye söylediğini ifade etmiştir.³²⁷

Seçimle ilgili çalışmalar yapmak için ekipler halinde yurt gezilerine çıkan MP genel sekreteri Dr. Fehmi Cumalıoğlu, Çankırı'ya gelerek Karadeniz kıraathanesinde kapalı salon toplantısında bir konuşma yapmış, konuşmasında memlekette bir ahlak keşmekeşinin hüküm sürdüğünü; politikacıların, öğretmenlerle din adamlarını görevlerinde rahat ve serbest bırakmalarını belirtmiştir. Cumalıoğlu, milli eğitim programlarından manevi değerleri küçümseyen zihniyetin kaldırılmasını, gençlere dini, ahlaki ve milli geleneklere uygun terbiye verilmesini ve din adamlarının geçim sıkıntısında olduklarını iddia ederek, 300-400 liraya hizmet gören din adamlarının geçim sıkıntısından ve sefaletten kurtarılması gerektiğini ifade etmiştir.³²⁸

2.2.6. GP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

1968 seçimlerine katılacak yeni partilerden Güven Partisi'nin de Çankırı'da yerel seçimlere girdiği görülmektedir. Güven Partisi Ankara İl Başkanı Yüksek İnşaat Mühendisi Hadi Zener, Çankırı'ya gelip Güven Partisi'ni kurmak üzere faaliyete geçmiştir. Hadi Zener, 31 Mart'ta Ilgaz'da GP'yi kurmuş, kaymakamlığa ve ilçe seçim kuruluna partisinin yerel seçimlere katılacağını bildirmiştir.³²⁹ GP'den Belediye başkan adayı ise Tahsin Dalgıç olmuştur.³³⁰ GP'nin ildeki çalışmalarını izlemek üzere Çankırı'ya gelen Uşak Milletvekili Osman Dağlıoğlu önce GP il binasına gitmiş, daha sonra il başkanı Mustafa Esirik ile birlikte Ilgaz'a giderek partinin Yapraklı ve Şabanözü ilçe teşkilatları ile telefonla temasa geçerek seçimler için direktifler vermiştir.³³¹

³²⁶ *Güneş*, 18 Nisan 1968, 1.

³²⁷ Kamil Oktay, Çankırı, 1 Ağustos 2023.

³²⁸ *Doğruyol*, 16 Mayıs 1968, 1.

³²⁹ *Güneş*, 9 Nisan 1968, 1.

³³⁰ *Güneş*, 29 Nisan 1968, 1.

³³¹ *Güneş*, 2 Mayıs 1968, 1.

2.2.7. Çankırı'da 1968 Yerel Seçim Sonuçları

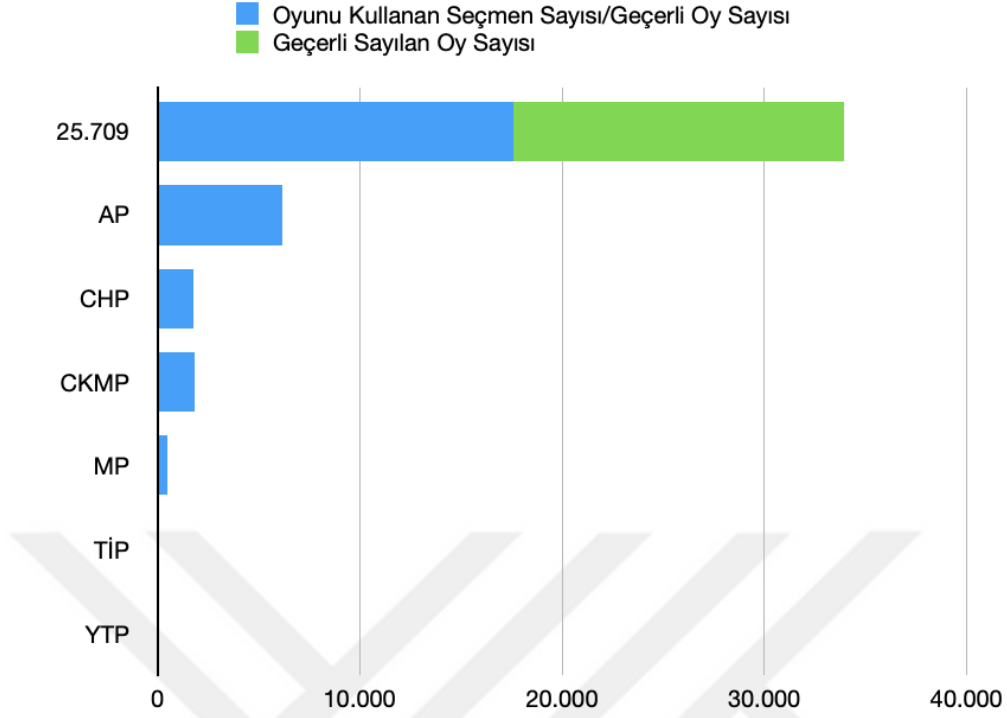
Çankırı'da 2 Haziran 1968 yerel seçimlerinde katılım oranı %65 seviyesi üzerinde olmuştur. Çankırı'da seçmenin önemli bir katılım sağladığı bu yerel seçimlerde AP, 1963 yerel seçimlerinde olduğu gibi birinci parti olarak çıkmayı başarmıştır. AP'nin Çankırı'da %50'ye yakın oy oranına sahip olması dikkat çekicidir. AP'nin geniş bir seçmen kitlesine sahip olması ve istikrarlı idaresi bu durumu doğrular niteliktedir. Tablo 29'da görüleceği üzere CHP en düşük oy oranını Çankırı'da aldığı görülmektedir. AP dışında bağımsızların almış aldıkları oy ve ortaya çıkan oranlarda da ciddi bir artış olduğu ve %29,8 oy oranı ile ikinci sırada yer aldıkları tabloya yansımaktadır. 1968 yerel seçimlerine katılan yeni bir parti olan GP'nin Çankırı'da %3 oy oranına sahip olması, sonraki seçimlere yönelik olarak önemli bir başlangıç olarak yorumlanabilir. Dikkat çeken diğer parti ise CKMP'dir. 1963 yerel seçimlerinde genel anlamda AP ve CHP'den sonra üçüncü konumda olan CKMP, bu seçimde biraz daha oylarını arttırarak CHP'yi geçmiş, il genel meclisi seçim sonuçlarının dışında belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeliği seçimlerinde oy sayılarında ikinci sıraya yükselmiştir.

Tablo 31: 2 Haziran 1968 Çankırı İl Genel Meclisi Seçim Sonuçları³³²

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı(%)
118.412	85.740	82.295	598	72,4
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı(%)		
AP	38.494	46,8		
CHP	9012	10,9		
CKMP	4936	6,0		
MP	2859	3,5		
TİP	-	-		
YTP	-	-		
BP	-	-		
GP	2453	3,0		
Bağımsızlar	24.541	29,8		

³³² Devlet İstatistik Enstitüsü, *Mahalli Seçim Sonuçları 2 Haziran 1968*, (Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1969), 1.

Şekil 4: 2 Haziran 1968 Çankırı Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

Tablo 32: 2 Haziran 1968 Çankırı Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları³³³

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı
25.709	17.584	16.378	91	68,3
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı			
AP	6167			
CHP	1749			
CKMP	1809			
MP	478			
TİP	-			
YTP	-			
BP	-			
GP	331			
Bağımsız	5565			

Tablo 32’de belirtildiği gibi belediye başkanlığı seçim sonuçlarında, 1963 seçimlerinde olduğu gibi AP ilk sıradaki yerini korumayı başarmıştır. CKMP, bu seçimlerdeki başarısını ileriye taşıyarak Bağımsızların almış olduğu oy dışında ikinci parti konumuna gelmiştir. TİP, YTP ve BP oy almayı başaramamıştır.

³³³ DİE, *Mahalli Seçim Sonuçları*, 2.

Tablo 33: 2 Haziran 1968 Çankırı Belediye Meclis Üyeleri Seçim Sonuçları³³⁴

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı
25.706	16.992	15.196	91	66,1
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı			
AP	6100			
CHP	3383			
CKMP	3561			
MP	545			
TİP	-			
YTP	-			
BP	-			
GP	192			
Bağımsız	599			

Belediye meclis üyeleri sonuçlarına göre AP yine ilk sırada yer alırken, CKMP ikinci sırada, CHP üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 34: 2 Haziran 1968 Çankırı İli Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi Sonuçları³³⁵

	Sandık sayısı	Seçmen listesindeki seçmen sayısı	Oy kullanan seçmen sayısı	Geçerli oy sayısı
İl Toplamı	597	118.147	84.133	77.053
Şehirler toplamı	73	20.883	11.878	10.663
Bucak ve Köyler toplamı	524	97.264	72.255	66.390
Merkez ilçe-şehir	31	9810	5373	5051

Tablo 34’te görüldüğü üzere önemli bir seçmen kitlesinin sandığa gittiği yansımakta, seçimlere katılımın yüksek olduğu görülmektedir.

2 Haziran 1968 de yapılan yerel seçimlerin sakin geçtiği Çankırı’da seçim sonunda kesin olmayan sonuçlara göre Bağımsız aday Ali İnandık 2207 oy, AP adayı Mehmet Evcı 1070 oy ve CHP adayı Kemal Özçenk 702 oy almıştır.³³⁶ Kesin sonuçlara göre de Çankırı Belediye başkanlığını bağımsız aday Ali İnandık, Belediye meclis üyeliğinin çoğunluğunu ise CKMP listesi kazanmıştır. Çankırı ili dahilindeki belediye başkanlıklarını AP’den Muhittin Gökçer. (Eldivan) , Ramazan Çınar (Ovacık), Ali Leventoğlu (Orta), Abdulkadir Aydemir (Çerkeş), İsmail Bileci

³³⁴ DİE, *Mahalli Seçim Sonuçları*, 3.

³³⁵ DİE, *Mahalli Seçim Sonuçları*, 4.

³³⁶ *Doğruyol*, 3 Haziran 1968, 1.

(Kalfat), Osman Sevim (Atkaracalar); CKMP'den Faik Yücel (Yapraklı), Tevfik Ayhan (Korgun), Ali Güngördü (Yaylakent); CHP'den Mehmet Ünver(Şabanözü); Bağımsızlardan ise İsmet Özçin (Eskipazar), Nurettin Özdemiroğlu (Ilgaz), Abdullah Mülayim (Gümerdiğin) kazanmıştır.³³⁷ Bu sonuca bakarak genelde bağımsız adayların bu seçimde ön plana çıkarak önemli bir başarı elde ettiği anlaşılmaktadır. Çankırı belediye başkanlığı dahil, Ilgaz, Eskipazar, Gümerdiğin gibi yerlerde Bağımsız adaylar öne çıkmış, ilçelerin çoğunluğunu AP'nin kazandığı görülmüştür. Ayrıca AP, 1963 yerel seçimlerindeki başarısını bu seçimde de korumayı başarmış, sadece belediye meclis üyeliği çoğunluğu CKMP'ye geçmiştir. 1963 yerel seçimlerinde Bağımsızlar, ilçeler bazındaki belediye başkanlıklarını Çerkeş, Eskipazar, Orta, Kalfat Köyü, Yaylakent ve Ovacık'ta kazanırken³³⁸ 1968 seçimlerinde Eskipazar'ın dışında Ilgaz, Kurşunlu ve Atkaracalar gibi farklı ilçelerde başarılı oldukları görülmektedir.³³⁹ Bu duruma bakıldığında AP'nin, 1963'te Bağımsızların altı ilçede elde ettiği başarıya bu seçimlerde engel olduğu ve kazanılan ilçe sayısı açısından bağımsızların önüne geçtiği görülmüştür. 1963 seçiminde Eldivan ve 1968 seçimlerinde sadece Korgun belediye başkanlıklarını kazanan MP'de ileriye dönük bir başarı sergilenememiştir. Yine 1963 ve 1968 yerel seçimlerinde Şabanözü ve Yapraklı ilçe belediye başkanlıkları CHP ve CKMP arasında değişikliğe uğramıştır. Gümerdiğin ilçesinde ise GP'nin kazandığı görülmektedir.³⁴⁰

Seçim sonuçlarına göre kazanan adaylar mazbatalarını ilçe seçim kurullarından almışlar, buna göre Çankırı il genel meclis üyeliğine ve belediye meclis üyeliğine seçilen üyeler, İl genel meclisi üyeleri Kemal Atakurt ve Ali Demir AP, İ.V.Ç.Ahmetoğlu CHP, M.Visali Sarıkaya CKMP'den, Belediye meclis üyeleri ise AP'den Halit Emekli, İhsan Gafur, Hamit Tanrıöver, Fahrettin Tümer, Hüseyin Salepçi, İhsan Ülkerin, Sami Kutlaş, CHP'den Sevinç G. Alpkaya, Nihat Akgün, Mehmet Karpuzcu, Aytekin G. Ülke, Zühtü Onat, CKMP'den Necati Asım Uslu, Ali Havan, Burhanettin Karadoğan, Mustafa Turcan, Yaşar Genç, Mehmet Alvalı, Fikri

³³⁷ *Güneş*, 3 Haziran 1968, 1.

³³⁸ DİE, 1965 3.

³³⁹ DİE, 1969, 2.

³⁴⁰ DİE, 1965, 3; DİE, 1969, 2.

Türkben, Mustafa Karakuş, Hasan Özkan, Hasan Kıvrak ve MP'den Hüseyin Sefa Tatlıbal olmuştur.³⁴¹

2.3. 1973 YEREL SEÇİMLERİ

Türkiye'de 1950 yıllarından itibaren özel sektörde sermaye ile başlayan sanayileşme ve kentleşme kırdan kente göçlerin artmasına neden olmuş, 1960 sonrası işçi kesiminde sınıf bilinci gelişmeye başlamış, sendikacılar ve aydınlar TİP'i kurarak siyasete ağırlıklarını ortaya koymuşlardır. Ancak TİP, 1965 genel seçimlerinde parlamento'ya girmiş olmasına rağmen, sınıf ve dine dayalı örgütlenmeyi yasaklayan ceza kanununun kullanılmasıyla 1971 yılında kapatılmıştır. 1970'lerde yaşanan diğer gelişme ise sağ kanatta merkez dışındaki muhafazakar partilerin gelişmiş olmasıdır.³⁴² 1971 başlarından itibaren Türkiye tam bir kaosu eşliğine gelmiştir. Solcu militan öğrencilerin banka soygunları, ABD askerlerini kaçırmaları ve ABD hedeflerine saldırımları yanında, MHP'ye bağlı bozkurtlarında hükümeti eleştiren profesörleri hedef almaları ile ülke kargaşa içine girmiştir. İslamcıların Atatürk ve Kemalizmi reddederek orduyu galeyana getirmeleri ile mevcut durumu kontrol edemeyen Demirel hükümeti de kendi parti grubunun desteğini kaybetmiştir. Bu olaylar askeri müdahaleyi tetiklemiş ve sonunda 12 Mart'ta genelkurmay başkanı hava, deniz ve kara kuvvetleri komutanlarının Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ile meclis ve senato başkanlarına 12 Mart muhtırası sunmalarıyla hükümetin istifasını istemişler, güçlü ve güvenilir anayasa ile belirlenmiş reformları uygulamaya koyabilecek olan bir iktidarın kurulmasını talep etmişlerdir.³⁴³ 12 Mart darbesinden sonra yeni hükümet hemen kurulmamış, Demirel hükümeti kerhen bir süre daha görevde kalmıştır. Ordu içinde bazı general, amiral ve subayların emekli edilmesi, radikal subayların da büyük oranda tasfiye edilmesinden sonra Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, yeni hükümeti kurma görevini Nihat Erim'e vermiş, Erim hükümetinde 1971 yılı sonuna kadar sürekli sarsıntılar, çalkantılar ve bakan değişiklikleri olmuş ve Nihat Erim başbakanlıktan istifa etmiştir. Bu süreçte Nihat Erim iki defa hükümet kurduktan sonra Ferit Melen hükümeti ve devamında 1973 seçimlerine kadar da Naim Talu hükümetinin kurulduğu bilinmektedir. Böylece

³⁴¹ *Güneş*, 5 Haziran 1968, 1.

³⁴² Mehmet Kabasakal, "Türkiye'de Siyasal Partiler", *Türkiye'de Siyasal Yaşam*, der. Mehmet Kabasakal (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016), 232-233.

³⁴³ Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2022), 142.

12 Mart Darbesi ile ilk genel seçimler arasında dört farklı hükümetin kurulması temsil krizinin tam olarak bertaraf edilemediğini göstermiştir.³⁴⁴

14 Ekim 1973 yılında yapılan genel seçimlerinden sonra 9 Aralık 1973 tarihinde yerel seçimlerin yapılması gündeme gelmiştir. 1968 yerel seçimlerine sekiz partinin katıldığı ancak bunlardan iki partinin 1973 seçimlerinde olmadığı görülmektedir. Bu partilerden TİP, 12 Mart döneminde kapatılmış, bunun dışında YTP'nin kapatıldığı görülmektedir. Diğer yandan 1968 yerel seçimlerine katılmış olan üç partinin adı değişmiştir. CKMP, 1969'da "Milliyetçi Hareket Partisi", BP, "Türkiye Birlik Partisi" olmuş, GÜP'ise Millet Partisi'nden ve Yeni Türkiye Partisi'nden katılımlar olunca Milliyetçi Güven Partisi "MGP" olarak değişmiştir. Adını değiştiren GÜP, altı ay önce kurulan Cumhuriyetçi Parti ile birleşerek yeni partinin adı Cumhuriyetçi Güven Partisi olmuştur. 1973 seçimlerine ayrıca Milli Selamet Partisi ve Demokratik Parti adıyla iki yeni parti daha katılmıştır.³⁴⁵

CHP önceki seçimlere göre oy oranını arttırarak Türkiye genelinde il genel meclis üyeliği, belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeliği seçimlerine göre birinci parti çıkmayı başarmıştır. 1973 genel seçim sonuçları ile CHP lehine ortaya çıkan bu eğilim Aralık 1977 yılında yapılan yerel seçimlerde de doğrulanmış ve CHP oyların %39,5'ni almış, AP oyları ise %33,9'da kalmıştır.³⁴⁶ Yerel seçim sonuçlarına göre CHP 32, AP 22 ve CGP 3 ilde belediye başkanlığını kazanmış, CHP'nin üstünlüğü ile sonuçlanan bu seçimleri değerlendiren Bülent Ecevit, "*Türk toplumunun sorunlarına yeni bir tutumla cevap veren ve umutları üzerinde toplayan yine CHP olmuştur. CHP, kendisine bağlanan umutlara layık olabilmek için, doğrultusunda hiçbir sapma olmaksızın bütün gücüyle çalışacaktır*" demiştir.³⁴⁷ Üçüncü parti konumunda olan DP 1 il merkezinde birinci parti çıkmayı başarmış, MSP %3,8 aldığı oranla 3 belediye başkanlığını, 8 il merkezinde de belediye başkanlıklarını bağımsızlar kazanmıştır.³⁴⁸

³⁴⁴ Gökhan Atılğan, "12 Mart: Kapanan ve Açılan Yollar", *Türkiye'nin 1970'li Yılları*, haz. Mete Kaan Kaynar, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2021), 68.

³⁴⁵ Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler*, 148.

³⁴⁶ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, (İstanbul: Hil Yayınları, 1996), 321.

³⁴⁷ Alper Gülbay, *Kısrar seçimler ve Bunalmışlı Yıllar*, (İstanbul: Cinius Yayınları, 2018), 151-152.

³⁴⁸ Suavi Aydın vd., *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2020), 254.

Tablo 35: 9 Aralık 1973 Türkiye Geneli İl Genel Meclisi Üyeliği Seçim Sonuçları³⁴⁹

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
17.203.347	10.617.317	10.001.559	70.023	61,7
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı		
AP	3.232.365	32,3		
CHP	3.708.687	37,1		
CGP	289.683	2,9		
DP	1.075.304	10,8		
MP	8967	0,1		
MHP	133.089	1,3		
MSP	620.140	6,2		
TBP	41.092	0,4		
Bağımsız	890.878	8,9		

1973 yerel seçimlerinde Tablo 35’te görüldüğü üzere CHP %37’lik bir oranla il genel meclisi üyeliği sonuçlarına göre birinci parti olmuş, AP, %32’lik oy oranı ile ikinci sırada yer almış, 1963 ve 1968 seçimlerindeki başarıyı bu seçimde yakalayamamıştır. Bu seçimlere iki yeni parti olarak giren DP ve MSP’nin aldıkları oy oranı şaşırtıcıdır. DP’nin ilk yerel seçimi olmasına rağmen % 11’e yakın bir oy alması önemli bir sonuçtur. Ayrıca MSP’nin de % 6 oranında bir oy alması da bu seçimlerde dikkat çeken bir unsur olmuştur.

³⁴⁹ Devlet İstatistik Enstitüsü, *Mahalli Seçimler Sonuçları-I, 9 Aralık 1973*, (Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1974), 2-3.

Tablo 36: 9 Aralık 1973 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları³⁵⁰

Seçmen Sayısı	Belediye sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
8.567.524	1624	4.798.437	4.365.349	28.466	56,0
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı %			
AP	1.481.225	33,9			
CHP	1.715.901	39,3			
CGP	60.259	1,4			
DP	300.656	6,9			
MP	4028	0,1			
MHP	35.693	0,8			
MSP	167.167	3,8			
TBP	1671	0,0			
Bağımsız	598.749	13,47			

1968 yerel seçimlerine göre katılım oranının düşük olduğu bu yerel seçimlerde belediye başkanlığı sonuçlarına göre %44 oranında bir kitle sandık başına gitmemiştir. CHP bu sonuçlara göre % 40'a yakın bir oy oranına sahip olmuş, AP %33,9 oy oranı ile ikinci sıradaki yerini korumuştur. Bu partileri sırasıyla DP ve MSP'nin takip ettiği görülmektedir.

Tablo 37: 9 Aralık 1973 Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları³⁵¹

Seçmen Sayısı	Belediye sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
8.567.524	1624	4.707.598	3.910.920	28.466	54,9
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı %			
AP	1.385.427	35,4			
CHP	1.627.433	41,6			
CGP	108.042	2,8			
DP	347.955	8,9			
MP	7827	0,2			
MHP	61.797	1,6			
MSP	212.067	5,4			
TBP	20.221	0,5			
Bağımsız	139.922	3,6			

³⁵⁰ DİE, *Mahalli Seçimler Sonuçları-I, 9 Aralık 1973*, 44-45.

³⁵¹ DİE, *Mahalli Seçimler Sonuçları-I, 9 Aralık 1973*, 130-131.

CHP, belediye meclis üyeliği sonuçlarında %40 oy oranını aşarak önemli bir başarı yakalamıştır. Bu sonuçlara göre de AP ve CHP'nin aldıkları oy oranına göre fark %6 civarındadır. 12 Mart muhtırasından sonra AP, bu seçimlerde düşüş eğiliminde olan bir parti olarak göze çarpmaktadır.

2.3.1. ÇANKIRI'DA 1973 YEREL SEÇİMLER VE SONUÇLARI

14 Ekim 1973 milletvekili seçimlerinden sonra 9 Aralık 1973'te yapılacak mahalli seçimlerin ilan edilmesi ile birlikte adaylık süreçleri ve seçim propagandaları Çankırı'da başlamıştır. Çankırı'da Belediye başkanlığı için AP'den Emekli Kurmay albay Hayati Çağlayan, adaylık müracaatında bulunan ilk kişi olmuştur.³⁵² Belediye başkanlığı için AP'den girecek olan diğer adaylar, Mehmet Evci, Halit Emekli, Faruk Gür ve Sabri Başbay, il genel meclisine AP'den girecek adaylar Bekir Salepçi, Ali Demir, Recep Saraç, Emin Gönder, Ali Osman Gönen ve Hamdi Koruk'tur. CHP'den belediye başkan adayları ise CHP il başkanı Zühtü Onat, Zeki Baydoğan, Sevinç Alpkaya, Okan İşgör ve Erdem Ahan'dır.³⁵³

9 Aralık 1973 mahalli seçimlerinde belediye başkanlıklarına siyasi partilerden ve bağımsızlardan aday koyacaklar şöyledir: AP'den emekli kurmay albay Hayati Çağlayan, CHP'den Zeki Baydoğan, DP'den Kemal Atakurt, MSP ve MHP ise aday göstermeyip MHP'li Hamdi Uslu'yu bağımsız olarak destekleyeceklerini belirtmiş, diğer bağımsızlardan ise Kazım Arar ve Ahmet Demirok belediye başkanlıklarına adaylıklarını koymuşlardır.³⁵⁴

2.3.2. AP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

AP'de yerel seçimler için ön yoklama yapılmış, AP il ve ilçe teşkilatlarının ortak çalışmaları sonunda AP'den Çankırı Belediye başkanlığı adaylığına Hayati Çağlayan, Korgun belediye başkan adaylığına Dilaver Balbay, il genel meclisi adaylığına asil üye AP il başkanı Bekir Salepçi, merkez ilçe idare kurul üyesi Hamdi Koruk, Merkez İlçe Başkanı Ali Osman Gönen ve yedekler Ali Demir, Recep Saraç, Emin Gönder seçilmiştir. AP Çankırı Belediye başkan adayı Hayati Çağlayan hal tercümesinde Karaman'da doğduğunu, babasının birinci dünya savaşı gazilerinden Sabri Çağlayan olduğunu, çeşitli askeri görevlerde bulunduktan sonra Çankırı'da Nükleer, Biyoloji, Kimya Okulu'nda (NBC) komutan olduğu yıllarda Genel Kurmay

³⁵² Güneş, 27 Ekim 1973, 1.

³⁵³ Güneş, 9 Kasım 1973, 1.

³⁵⁴ Güneş, 14 Kasım 1973, 1.

Başkanlığı emirleri gereğince Çankırı İnanç köyünü kardeş köy olarak seçtiğini ve bu köyün gerekli ihtiyaçlarının giderildiğinden bahsetmiş, ayrıca emekli olduktan sonra da sevgisinden dolayı nüfus kaydını bu köye naklettiğini, bu köyle irtibatını kesmediğini ve Çankırı halkının ısrarları üzerine siyasi hayata atılıp AP'ye kaydolduğunu, İstanbul'daki işlerini bırakarak Çankırı'ya geldiğini ifade etmiştir.³⁵⁵ AP'den adaylığını koyan Emekli Albay Hayati Çağlayan'ın ön seçimleri kazanıp Belediye başkanlığına aday olması üzerine parti teşkilatında bazı parçalanmaların ve istifalar olmuştur.³⁵⁶

Çankırı'ya gelen AP genel idare kurul üyesi ve Bursa milletvekili Kazım Önadım, AP il merkezindeki divan toplantısında bir konuşma yapmış, konuşmasında; *“nasıl ki camide saflarımızı sık tutarsak, parti saflarımızı da sık tutalım da aramıza şeytan girmesin”* demesi üzerine il idare kurul üyesi Hasan Özkan, *“partide öyle kişiler var ki, ben AP'liyim fakat oyumu vermem diyenler var”* demesi üzerine Kazım Önadım tebessüm ederek *“Bu kişilerin nikahı AP'de gönlü de başkasında ...”* demiştir. Korgun AP belediye başkan adayı Dilaver Balbay ise Belediye hoparlöründen Çankırı halkına hitap ederek, seçimlerin huzur ve kardeşçe yapılmasını, seçilecek olanlara dikkat edilerek başkalarının sözüyle bir yanlışlık yapılmamasını ve oyların AP'ye verilmesi isteğinde bulunmuştur.³⁵⁷

AP'nin adayı Hayati Çağlayan, CHP adayı emekli Binbaşı Zeki Baydoğan, MSP ve MHP'nin ortak aday olarak seçtikleri diş doktoru Hamdi Uslu olmuş, DP ise adayları Kemal Atakurt'un rahatsızlığı nedeniyle tek başına kalmıştır. Basındaki habere göre, seçime giren partilerin kendi çaplarında geceleri kahve toplantıları yapmış oldukları, seçildiklerinde belediye hizmetlerinin neler olduğuna dair esaslı bir bildirileri olmadığı ve Çankırlıların tek vücut olarak AP adayı Hayati Çağlayan üzerinde hassasiyetle durdukları ifade edilmiştir. Çankırı AP il genel meclisi üye adayları ise yapmış oldukları duyuruda milletvekillerinin desteği ile köylere okul, öğretmen, cami ve imam kadrolarını tamamlayacaklarını, köylerde kurulacak sağlık ocaklarının tesisi ve sağlık ihtiyaçlarının zamanında karşılanacağını, köylerde su

³⁵⁵ Güneş, 12 Kasım 1973, 1.

³⁵⁶ Karatekin, 12 Kasım 1973, 1.

³⁵⁷ Güneş, 29 Kasım 1973, 1.

kanallarının inşası gibi her hizmetin el birliğiyle yapılacağını belirterek oyların toplu halde AP'ye verilmesi gerektiğini beyan etmişlerdir.³⁵⁸

AP'nin yaptığı kapalı salon toplantısında konuşan Çankırı Senatörü Gürhan Titrek, seçilecek belediye başkanlığının memlekete faydalı olması, beldenin hükümetten istifade etmesi için Belediye başkanının mutlaka bir partiden seçilmesi gerektiğini, bağımsız bir adayın memlekete pek faydalı olamayacağını belirtmiş ve vefat eden Çankırı eski Belediye Başkanı Ali İnandık'ı örnek vererek onun AP'den belediye başkanı seçildiğini ve Çankırı'ya faydalı bir kişi olduğunu söylemiştir.³⁵⁹

Yine AP'nin yaptığı başka bir kapalı salon toplantısında konuşan Gürhan Titrek, AP'nin yurt çapında yaptığı çalışmaları, Nurettin OK ile birlikte Çankırı meseleleri için mücadele ettiklerini, belediye başkanlığı zamanında Belediye başkan adayı Hayati Çağlayan ile çalıştıklarını ve yabancı olmadıklarını, AP'nin bu memlekete ve millete hayırlı hizmet ettiğini söylemiş ve konuşmasının devamında Titrek, “ *Meyve veren ağaca herkes taş atar, kavağa taş atılmaz.*” demiştir.³⁶⁰

AP'den Belediye meclis adayı olarak seçimlere girecek olan Mustafa Turcan, gazeteye verdiği demeçte diğer partileri ağır bir şekilde eleştirmiştir. Turcan, bağımsız aday olup da MHP'den adaylığını koymaya cesaret edemeyen, üç partinin desteği ile imdat bekleyen Hamdi Uslu'yu eleştirmiş, “*Nikahı AP'de, oyları Uslu'da, bunlar biz AP'liyiz deyip de partiye dönerlerse bunlarında siyasi hülle yapmaları gerekir. Biz AP'nin sahibiyiz, kiracısı değiliz.*” demiştir.³⁶¹ Diğer Bağımsız belediye başkan adayı Ahmet Demirok yaptığı konuşmasında, Çankırı'nın az gelişmişlik çemberini kırarak gelişmiş bir kent olma çabasına gireceğini, kentin kötü kaderini halkla birlikte yeneceklerini, hiç kimsenin maddi yardımına ihtiyacının olmadığını söylemiş ve “ *kişi fikir ve icraatı ile takdir edilir, adam kiralamak suretiyle konuşmalar yapmak veya davul zurna çalmak, bizim meselelerimizi halletmez.*” demiştir.³⁶²

³⁵⁸ *Güneş*, 4 Aralık 1973, 1.

³⁵⁹ *Doğruyol*, 5 Aralık 1973, 1.

³⁶⁰ *Doğruyol*, 6 Aralık 1973, 1.

³⁶¹ *Güneş*, 7 Aralık 1973, 1.

³⁶² *Doğruyol*, 8 Aralık 1973, 1.

2.3.3. MSP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

MSP Çankırı il başkanı Hüseyin Gerçek ile yapılan röportajda, Çankırı Belediye başkanlığı adayı göstermemelerinin gerekçesi sorulduğunda *“Parti olarak memleketin menfaatlerini her şeyin üzerinde tuttuklarını, adayları olmasına rağmen adayın uzun yıllar Çankırı’da olmamasının dezavantaj yaratacağını”* söylemiştir. Seçimlerde destekleyecekleri Hamdi Uslu’nun seçimleri kazanma şansının ne olduğu sorusuna ise Gerçek, memleket menfaatlerini her şeyin üstünde tutan AP ve CHP’li hemşehrilerin destekleriyle Hamdi Uslu’nun büyük bir çoğunlukla seçimi kazanacağını umduğunu ifade etmiştir.³⁶³

2.3.4. CHP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

CHP Belediye başkanı adayı A. Zeki Baydoğan yayınladığı hal tercümesinde, 1930 yılında Çankırı’da doğduğunu, Çankırı piyade okulunu bitirerek Çankırı, Kore, Kayseri, Gülhane gibi yerlerde görevlerde bulunduğunu, 1972 yılında emekliye ayrılarak Çankırı’ya geldiğini, memleketine ve hemşehrilerine hizmet etmek için CHP’den belediye başkanlığına aday seçildiğini belirtmiştir.³⁶⁴

2.3.5. MHP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

MHP Çankırı İl Başkanı Visali Sarıkaya ile yapılan bir röportajda Bağımsız aday Hamdi Uslu’yu neden destekledikleri sorusuna Visali Sarıkaya, Hamdi Uslu’nun Çankırı’nın makus talihini yenecek kuvvet ve kudrete sahip olduğunu, vicdanından emin oldukları ve bilgisine güvendiklerini söylemiş, *“Parti teşkilatı ve Çankırlı olarak kanaatimiz odur ki, billur bardaktaki su gibi içini görebiliyoruz, çam bardaktaki su gibi içini göremediklerimize pek tabi itimadımız olamaz.”* demiştir.³⁶⁵

2.3.6. CGP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

CGP Çankırı il başkanlığı tarafından yayınlanan duyuruda, Cumhuriyetçi Güven Partisi olarak Çankırı’ya hizmet etmek için diğer partilerin ve bağımsızların çalışmalarını adım adım takip ettiklerini ve Çankırı için en hayırlı ve çalışacak olan AP belediye başkan adayı Hayati Çağlayan’ı gördüklerini ve onu desteklemeye karar verdiklerini ifade etmişlerdir.³⁶⁶

³⁶³ Karatekin, 23 Kasım 1973, 1.

³⁶⁴ Güneş, 26 Kasım 1973, 1.

³⁶⁵ Karatekin, 28 Kasım 1973, 1.

³⁶⁶ Güneş, 28 Kasım 1973, 1.

2.3.7.Bağımsız Adayların Yerel Seçim Çalışmaları

Bağımsız belediye başkan adayı Hamdi Uslu yayınladığı hal tercümesinde Çankırı’da doğduğunu, İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi’nden mezun olduktan sonra Kastamonu Devlet Hastanesi’nde bir yıl görev yaptıktan sonra istifa ederek Çankırı’ya geldiğini ve burada 13 sene serbest olarak diş doktoru olarak görev yaptığını, çeşitli derneklerde başkan ve üyeliklerde bulunduğunu, 1969 seçimlerinde MHP’den milletvekili aday olduğunu ve 1973 yerel seçimlerinde MSP ve MHP’nin desteği ile bağımsız olarak Çankırı Belediye Başkanlığı’na adaylığını koyduğunu ifade etmiştir.³⁶⁷

Çankırılıların ısrar ve ittifakla destekledikleri Bağımsız belediye başkan adayı Hamdi Uslu, Çankırılılara yaptığı konuşmada mesken kanalizasyon sorunlarının en kısa zamanda çözüleceğini, Almanya’daki işçiler tarafından kurulan Çankırı Tuz Ürünleri Üretim ve Dağıtım Anonim Şirketi “Çantaş” ile irtibat kurarak Çankırı’ya yatırım yapılacağını ifade etmiş ve konuşmasından sonra omuzlarda taşınmış, kalabalık bir taraftar topluluğu ile her geçtiği caddede sevgi gösterileriyle karşılanmıştır.³⁶⁸ Bağımsız aday Hamdi Uslu gazeteye verdiği bir röportajda, belediye başkanı seçildiğinde Çankırı’nın meselelerini halletmek için hükümetteki ilgili bakanın mensubu olduğu parti başkanı ve belediye meclis üyeleri ile birlikte Ankara’ya giderek müşterek dertleri halletmeye çalışacağını, bu işte yan çizeneri toplantılarda halka şikayet edeceğini söylemiştir. Uslu, *“memleketini seven hiçbir idarecinin yan çizeneğini, tekere çomak sokacağına ve muslukları kesmeye çalışacağına samimi olarak inanmıyorum. Zira onlarda bu memleketin evlatlarıdır ve elbette memlekete hizmet etmekten geri durmayacaklardır.”* demiştir.³⁶⁹

Çankırı’da çeşitli partilere mensup grupların toplantılar düzenlediği ve çıkan haberlere göre AP ve özellikle CHP’liler arasında yapılan görüşmelerde Çankırı’nın milliyetçi adayı Hamdi Uslu’yu destekleme kararı aldıkları ifade edilmiştir. Ayrıca AP’nin adayı Hayati Çağlayan’ın yabancı olduğu ve yaptığı konuşmaların yetersiz olması AP’lileri hayal kırıklığına uğratmış, diğer taraftan CHP adayı Zeki Baydoğan’ın kazanma ihtimalinin düşük olması nedeniyle her pahasına olursa olsun Hamdi Uslu’yu destekleme kararı alacakları, böylece MHP, DSP ve DP’nin

³⁶⁷ Karatekin, 19 Kasım 1973, 1.

³⁶⁸ Karatekin, 6 Aralık 1973, 1.

³⁶⁹ Çankırı, 7 Aralık 1973, 1.

tamamen, AP'nin büyük çoğunluğunun ve diğer bütün partilerin de destekleyecekleri haberleri ortaya çıkmıştır.³⁷⁰

8.2. Çankırı'da 1973 Yerel Seçim Sonuçları

9 Aralık 1973 yerel seçim sonuçlarına göre AP belediye başkan adayı Hayati Çağlayan 2874, CHP adayı Ahmet Zeki Baydoğan 1371, Bağımsız aday Hamdi Uslu 1399 ve bağımsız aday Ahmet Demirok 56 oy almış ve bu sonuçlara göre AP adayı Hayati Çağlayan Çankırı Belediye başkanlığını kazanmıştır. Belediye başkanlığını kazanan Hayati Çağlayan, AP merkezinde partili partisiz tüm vatandaşlara kısa bir konuşma yapmış, konuşmasında *“canımdan çok sevdiğim benim Çankırılıım. Sizlere hizmet için geldim. Beni mahcup etmediniz seçtiniz...belediyenin mesaisi yoktur. Her zaman her saat vatandaşlarıma belediye kapısı açıktır”* demiş ve yüzlerce halk alkışlayarak *“Albay, Albay”* diye tempo tutmuştur.³⁷¹ Yerel seçim sonuçlarının kesinleşmesinden sonra kazananlara İlçe seçim kurulu başkanı Talat Yalçın tarafından mazbataları verilmiştir. AP'den 14, CHP 7, MSP 4, DP'den 1 meclis üyesi ve AP'den 2, DP'den 1 il genel meclis üyeleri mazbatalarını almıştır. Mazbatasını alan Hayati Çağlayan resmen göreve başlamış ve belediyeye gelerek burada yaptığı konuşmada 26 meclis üyesi ile çalışıp bütün güçlükleri yeneceklerini ve belediye kapısından içeri siyasetin girmeyeceğini belirtmiştir.³⁷²

Buradaki seçim sonuçlarına göre de AP'nin hem belediye başkanlığı, hem meclis üyelik sonuçlarına göre ilk sırada yer alması, seçmenin genelde istikrarlı bir tablo çizdiğini ve 1963 yerel seçimlerinden itibaren de genelde bu durumu sandığa yansıttığını söylemek mümkündür. Ayrıca Bağımsız aday Hamdi Uslu'nun aslen Çankırlı olmasına rağmen her ne kadar partiler bazında desteklense de seçmen kitlesinde bir karşılık görmediğini bu seçim sonuçlarında rahatlıkla görebilmek mümkündür. AP'nin adayı Hayati Çağlayan'ın Çankırlı olmamasına rağmen burada yapmış olduğu görevler ve halk ile iç içe olması, özgeçmişinde de belirttiği gibi Çankırı halkı ile olan bağlılığı nedeniyle nüfusunu dahi bu ile kaydettirdiği ayrıca AP seçmeninde ısrarla Hayati Çağlayan'ı desteklemesi bu seçimde belirleyici unsur olmuştur. AP'nin özellikle yerel adaylardan değil de halkın sevdiği ve seçmen tabanına daha yakın olması nedeniyle Hayati Çağlayan'ı aday belirlediği bu durumu

³⁷⁰ Karatekin, 8 Aralık 1973, 1.

³⁷¹ Güneş, 10 Aralık 1973, 1.

³⁷² Güneş, 12 Aralık 1973, 1.

net olarak ifade edecektir. Hayati Çağlayan, kendini yetiştirmiş, iyi bir bürokrat olmasına rağmen belediye işleri ile çok ilgili olmamış ancak vatandaşla sohbeti ve samimiyeti onu bu konuma getiren faktör olmuştur.³⁷³ Belediye başkanlığını kazandıktan sonra kardeş köy olarak seçtiği-İnanç köyünün- sorunlarıyla ilgilenmesi, şehrin su sorunu ile mücadele etmesi, bahçelere kanallarla su getirmeye çalışması yapmış olduğu çalışmalardır.³⁷⁴

Tablo 38: 9 Aralık 1973 Çankırı İl Genel Meclisi Üyeleri Seçim Sonuçları³⁷⁵

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
113.323	80.862	77.441	600	71,4
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı		
AP	31.232	40,3		
CHP	18.860	24,4		
CGP	-	-		
DP	10.775	13,9		
MP	-	-		
MHP	3331	4,3		
MSP	1728	2,2		
TBP	-	-		
Bağımsız	11.515	14,9		

Tablo 38’de görüldüğü üzere AP, Türkiye genel seçimlerinin aksine Çankırı genelinde il genel meclis üyeliği sonuçlarında birinci parti olmayı başarmıştır. CHP 1968 yerel seçimlerine göre oylarını bu tabloya göre yükseltip ikinci sırada yer alırken, partiler bağlamında DP üçüncü sırada yer almıştır. Bağımsızlar ise önceki seçimlere göre il genel meclisi üyelik sonuçlarında önemli bir düşüş yaşamıştır.

³⁷³ Ali Sarıkaya, 1 Ağustos 2023.

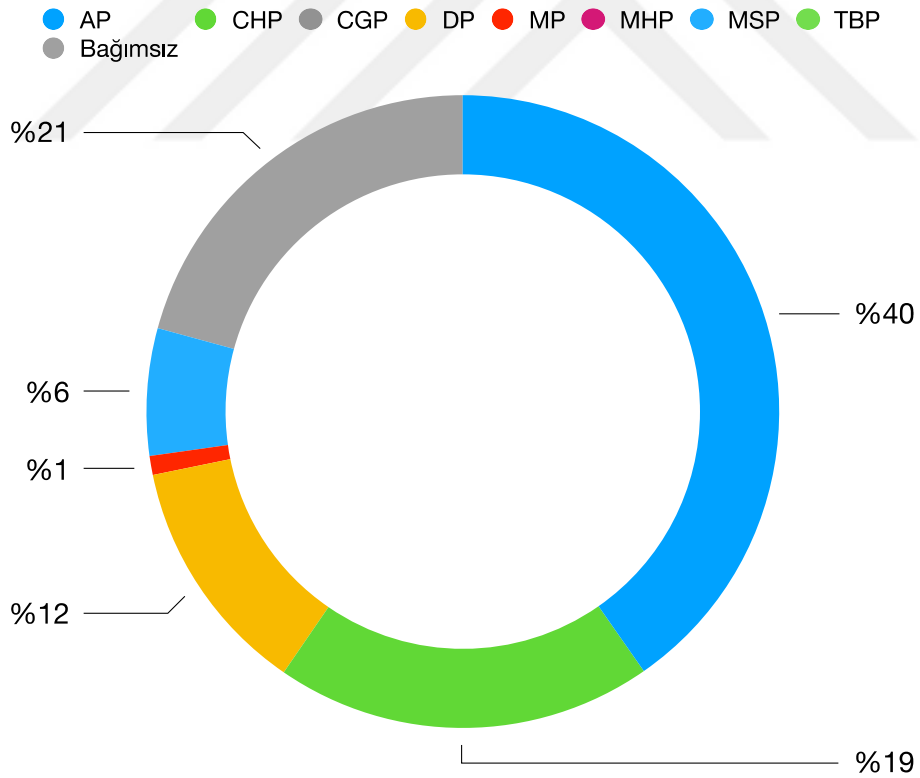
³⁷⁴ Hayri Demiray, 14 Temmuz 2023.

³⁷⁵ DİE, *Mahalli Seçimler Sonuçları-I, 9 Aralık 1973*, 14-15.

Tablo 39: 9 Aralık 1973 Çankırı Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları³⁷⁶

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
29.362	19.367	18.092	109	66,0
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı		
AP	7292	40,3		
CHP	3487	19,3		
CGP	-	-		
DP	2208	12,2		
MP	176	1,0		
MHP	-	-		
MSP	1175	6,5		
TBP	-	-		
Bağımsız	3754	20,7		

Şekil 5: 9 Aralık 1973 Çankırı Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

³⁷⁶ DİE, *Mahalli Seçimler Sonuçları-I, 9 Aralık 1973*, 66-67.

Belediye başkanlık sonuçlarına göre de AP ilk sıradaki yerini korumuştur. Ayrıca AP, Çankırı Belediye Başkanlığı'nı kazanmasının yanında 18 ilçenin 9'unu kazanmayı başarmıştır. Bunun dışında CHP ve DP 3'e belediye başkanlığı, MSP 1 ve bağımsızların 2 belediye başkanlığı kazandığı görülmektedir.³⁷⁷ Dikkat çeken diğer bir hususta MHP'nin bu seçimlerde belediye başkanlığı için bağımsız adayı desteklemiş olmasıdır.

Tablo 40: 9 Aralık 1973 Çankırı İli Belediye Meclis Üyeleri Seçim Sonuçları³⁷⁸

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
29.362	18.666	16.537	109	63,6
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı		
AP	6927	41,9		
CHP	4138	25,0		
CGP	-	-		
DP	2734	16,5		
MP	117	0,7		
MHP	22	0,1		
MSP	2183	13,2		
TBP	171	1,0		
Bağımsız	245	1,5		

Tablo 40'da Belediye meclis üyelik sonuçlarına göre AP ilk sırada , CHP %25 oy oranı ile ikinci ve DP üçüncü sıradaki yerini almıştır. MSP belediye ve il genel meclis üyelik sonuçlarındaki oranını belediye meclis üyelik sonuçlarında %13 ve üzerine taşımayı başarmıştır. MHP'nin % 1 oranında bir duruma sahip olması da bu seçimler açısından dikkat çekicidir.

³⁷⁷ DİE, *Mahalli Seçimler Sonuçları-I, 9 Aralık 1973*, 66-67.

³⁷⁸ DİE, *Mahalli Seçimler Sonuçları-I, 9 Aralık 1973*, 152-153.

Tablo 41: 9 Aralık 1973 Çankırı İli Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimi Sonuçları³⁷⁹

	Sandık sayısı	Seçmen listesindeki seçmen sayısı	Oy kullanan seçmen sayısı	Geçerli oy sayısı
Çankırı İl Toplamı	600	113.402	78.884	70.134
Bucak ve Köyler toplamı	518	89.892	65.925	59.367
Şehirler toplamı	82	23.563	12.959	10.767
Merkez ilçe toplamı	137	31.734	20.378	18.045
Bucak ve Köyler toplamı	98	19.359	13.828	13.079
Şehir toplamı	39	12.375	6550	4966
Merkez bucağı toplamı	55	10.072	7213	6838

Tablo 41’de Muhtar ve İhtiyar Heyeti seçim sonuçlarına göre, 1968 yerel seçimlerindeki katılımın bu seçimlerde seçmen listesindeki seçmen sayısına ve oy kullanan seçmen sayılarına göre düşüş eğiliminde olduğu göze çarpmaktadır.

Çankırı’da 9 Aralık 1973 yerel seçim sonuçlarına göre, 1968 seçimlerinde de yansıdığı gibi birinci çıkan parti AP olmuştur. Seçime katılımın ortalama %65 ve üzeridir. Bu seçimlerde AP % 40 ve üzeri oranında bir başarı yakalamış, elde ettiği bu oranla ikinci parti konumundaki CHP’ye önemli bir üstünlük kurmuştur. CHP’nin Çankırı’da çok büyük düşüş yaşadığı 1968 seçimlerine nazaran bu seçimde, oy oranını %20’nin üzerine çıkararak önemli ölçüde başarı elde ettiği görülmekte ve ileriye yönelik istikrarlı bir tablo çıkaracağı muhtemel gözükmemektedir. CKMP’nin 1969 yılında adını MHP olarak değiştirip yeni seçimlere girmesi ile partinin oy oranında önceki yerel seçime göre bir düşüş yaşanmıştır. Demokrat Parti’nin, AP ve CHP’den sonra %10 üzerinde bir oy alarak üçüncü parti konumuna gelmesi seçmenin farklı parti arayışları içinde olması bakımından önemlidir. İlk yerel seçim denemesi olan bu seçimde MSP, Çankırı’da belediye meclis üyeliği ve belediye başkanlığı seçim sonuçlarında MHP ve MP gibi partilere karşı önemli bir oran elde etmiştir. 1968 seçimlerinde ciddi bir oy oranına sahip olan bağımsızlar bu seçimde düşüş yaşamış, bu durum seçime girecek adayların herhangi bir parti çatısı altında faaliyetlerine devam etmesi açısından önem arz etmektedir.

³⁷⁹ DİE, *Mahalli Seçimler Sonuçları-II, 9 Aralık 1973*, (Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1975), 128.

2.4. 1977 YEREL SEÇİMLERİ

1977 yerel seçimlerine doğru gidilirken bu yıllar önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. 1977 yılı, 1973 yılı gibi hem milletvekili genel seçimleri hem de yerel seçimlerin yapıldığı bir yıl olmuştur. Bu dönem içinde önce genel seçimler daha sonra yerel seçimler yapılmış, Seçmen, yerel seçimler için bu doğrultuda 1977 Aralık ayında sandığa gitmiştir. 1977 yılı Haziran ayında yapılması gereken yerel seçimler, 1977 Şubat'ında çıkarılan yeni bir yasa ile Aralık ayına ertelenmiştir. Milletvekili genel seçimlerinin yılı aynı kalmasına rağmen, seçim yapılacak ay erkene alınmıştır. Normalde Ekim'de yapılması gereken genel seçimlerin böylece meclis kararı ile 5 Haziran'da yapılması kararlaştırılmıştır.³⁸⁰

Seçim kararından sonra, 1 Mayıs 1977 işçi bayramında şiddet olayları artarak zirveye çıkmış, bu olaylara rağmen yaklaşık bir ay sonra 1977 genel seçimlerine seçmen, %72 oranında katılım sağlamıştır. CHP'nin %41 oranında oy almasına rağmen bu seçimler istikrarı sağlamayı başaramamış ve siyasal şiddetin devam ettiği görülmüştür.³⁸¹ Bu sorunlar ortamında yapılan yerel seçimlere on parti katılmış, önceki seçime katılmış olan partilerden MP bu seçime katılmamış ve üç yeni parti bu seçime katılmıştır. Bunlar; Türkiye İşçi partisi, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) ve Sosyalist Devrim Partisi'dir (SDP).³⁸²

1977 yerel seçimlerinin 1963 yerel seçimlerinden itibaren yapılan en düşük katılımlı seçim olduğu görülmektedir. CHP, 1973 yerel seçimlerdeki üstünlüğünü bu seçimlerde de korumayı başarmıştır. İl genel meclis üyeliği sonuçlarına göre %42, belediye başkanlığı sonuçlarına göre %46, belediye meclis üyeliği sonuçlarına göre de %47 oy oranı olan CHP bu dönemde üç seçimin üçünü de önde bitiren parti olmayı başarmıştır.³⁸³

AP, önceki seçimlere göre oy oranında artış göstermiştir, dikkat çeken diğer nokta ise MSP ve MHP'nin almış oldukları oy oranının birbirine oldukça yakın olmasıdır. MHP, 1973 yerel seçimlerinde %1 oranına sahipken, bu seçimde ortalama %5'in üzerinde bir oy oranına sahip olmasını dönemin mevcut şartlarına göre değerlendirmek mümkündür. İstanbul, Ankara ve İzmir belediye başkanlıklarını

³⁸⁰ Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler*, 169-170.

³⁸¹ Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, (İstanbul:Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2022), 151.

³⁸² Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler*, s.172.

³⁸³ Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler*, s.178-180.

kazanan CHP 67 il merkezinden 42'sini, AP 15, MHP 5, MSP 3 ve Bağımsız adaylarda 2'sini kazanmıştır.³⁸⁴ Genel olarak değerlendirildiğinde siyasi iktidarsızlık, toplumun huzursuzluk ve ümitsizlik havasında olması ve artan ekonomik sıkıntılar bu seçimlere katılımın düşük olmasına yol açmış, seçimler ülkenin içinde bulunduğu kaos ortamının gölgesinde kalmıştır.³⁸⁵ Belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği ve il genel meclis üyeliği sonuçları şu şekilde oluşmuştur.

Tablo 42: 11 Aralık 1977 İl Genel Meclisi Üyeliği Seçim Sonuçları³⁸⁶

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
21.096.189	13.126.390	12.312.667	80.570	62,2
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı		
AP	4.565.332	37,1		
CHP	5.148.172	41,8		
CGP	74.532	0,6		
DP	124.260	1,0		
MSP	843.597	6,9		
MHP	820.212	6,7		
SDP	2756	0,0		
TBP	28.519	0,2		
TİP	64.825	0,5		
TSİP	29.249	0,2		
Bağımsız	610.213	5,0		

Tablo 42’de görüldüğü üzere, il genel meclisi üyelik sonuçlarında oyunu kullanan seçmen sayısına göre CHP, 1973 yerel seçimlerdeki oranını artırdığı ve ilk sırada yer aldığı görülmekte, AP de aynı şekilde 1973 seçimlerine göre oy oranını artırdığı anlaşılmaktadır. İki partinin buradaki seçimlerde ve önceki seçimlerdeki aldıkları oy oranlarındaki fark % 5 olarak kalmıştır. DP bu seçimde % 1 oy oranı ile önceki seçimdeki başarısını tekrarlayamamıştır. MHP bu seçimlerde 1973 seçimlerindeki oranını %. 5,2 artırarak önemli bir ivme yakalamıştır. MSP’nin oy oranında çok fazla bir değişiklik olmamıştır. MSP ve MHP’nin il genel meclis üyeliklerinde aldıkları oy oranlarının neredeyse başa baş gittiği söylenebilir.

³⁸⁴ Suavi Aydın vd., *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2020), 286.

³⁸⁵ Alper Gülbay, *Kısır seçimler ve Bunalımlı Yıllar*, (İstanbul: Cinius Yayınları, 2018), 247.

³⁸⁶ Devlet İstatistik Enstitüsü, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, (Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Şubat 1979), 2-3.

Tablo 43: 11 Aralık 1977 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları³⁸⁷

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
11.971.086	6.296.372	5.871.253	37.130	52,5
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı		
AP	2.221.600	37,8		
CHP	2.682.282	45,6		
CGP	23.695	0,4		
DP	36.985	0,6		
MSP	279.767	4,7		
MHP	239.043	4,0		
SDP	5575	0,1		
TBP	4019	0,0		
TİP	12.123	0,2		
TSİP	8261	0,1		
Bağımsız	357.903	6,1		

Tablo 43'te yer alan Belediye başkanlığı seçim sonuçlarına göre CHP %8 oran farkıyla AP'nin önünde yer almış, en fazla belediye başkanlığı kazanan parti olmuştur. DP bu seçimlerde % 1'in altına düşmüş, aynı durum CGP, SDP, TBP, TİP ve TSİP'in oy oranlarına yansımıştır.

³⁸⁷ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, 40-41.

Tablo 44: 11 Aralık 1977 Belediye Meclisi Üyeleri Seçim Sonuçları³⁸⁸

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
11.971.086	6.357.733	5.680.318	37.130	53,9
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı		
AP	2.148.885	37,8		
CHP	2.663.642	46,8		
CGP	40.587	0,7		
DP	51.411	0,9		
MSP	315.733	5,5		
MHP	302.831	5,3		
SDP	3280	0,0		
TBP	23.506	0,4		
TİP	15.992	0,2		
TSİP	6417	0,1		
Bağımsız	108.034	1,9		

Belediye meclis üyeliklerindeki sonuçlara göre de CHP %47'ye yakın bir orana sahip olmuş, AP ikinci sıradaki yerini korumuştur. CHP hem 1973 hem de 1977 yerel seçimlerinde oy oranlarını arttırarak her iki seçimde de belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği ve il genel meclis üyeliği seçimlerini kazanarak istikrarlı bir grafik çizmiştir. MHP ve MSP aynı oranlarına yakın bir sonuç aldığı görülebilmektedir.

10.1. Çankırı'da 1977 Yerel Seçimleri

11 Aralık 1977'de yapılacak yerel seçimlerde Çankırı'da Belediye başkanlığı için dört aday olduğu görülmektedir. AP'den kesin olarak belediye başkan aday adayları Belediye başkan vekili Avukat Cemal İdikut, Devlet demir yollarından emekli Müfettiş Kazım Dağlı, Veteriner Hekim Yüksel Demirdöven ve Çapa Anonim Şirketi sahibi ve ortağı Mehmet Evcı, CHP belediye başkanlığı aday adayı PTT'den emekli Derviş Gazezoglu ve hesap uzmanı Kemal Çelik olduğu bilinmekte, MHP'nin belediye başkanlığı aday adayının ise çıkan haberlere göre Y.S.E. Müdürü Necdet İpek olduğu söylenmekte, MSP'nin adayını ise henüz belli olmamıştır.³⁸⁹

³⁸⁸ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, 122-123.

³⁸⁹ *Doğruyol*, 31 Ekim 1977, 1.

Çankırı’da 11 Aralık’ta yapılacak yerel seçimler için ön seçimler yapılmış, bu seçimler sonunda partilerin kesin adayları belirlenmiştir. Buna göre AP’den adaylığını koyan dört adaydan biri olan Mehmet Evcı Belediye başkanı aday adayı olmuş, AP’den il genel meclis aday adaylığını ise Bekir Salepci ve Hamdi Doruk kazanmıştır. CHP belediye başkanlığını kazanan iki adaydan Kemal Çelik, Belediye başkanlığı aday adaylığını kazanırken, tek aday gösteren MHP belediye başkan aday adayı Necdet İpek ve MSP’den Satılmış Aslan olmuştur.³⁹⁰

2.4.1. AP’nin Yerel Seçim Çalışmaları

AP’de 1977 yerel seçimleri için adaylar çalışmalarına başlamış, AP belediye başkan aday adayı Kazım Tağlı’nın yayınlanan hal tercümesinde, Çankırı nüfusuna kayıtlı olduğu, Devlet Demir yollarında önce işçi, sonra memur, müfettiş gibi farklı bölümlerde hizmette bulunduğu belirtilmiş, Kazım Tağlı’nın, 27 Mayıs darbesinde darbeciler tarafından İskenderun’a sürüldüğü ve burada dört yıl kaldığı belirtilmiştir. Çankırı’ya döndükten sonra farklı dernek ve kuruluşlarda üyelik, yöneticilik ve başkanlık yapan Kazım Tağlı, AP’den Çankırı Belediye başkanlığına adaylığını ilan ettiğini bildirmiştir.³⁹¹ 11 Aralık’ta yapılacak yerel seçimlerde Çankırı’da en şanslı Belediye başkan adayının AP’nin aday gösterdiği Mehmet Evcı olduğu görülmüştür. Mehmet Evcı’nın Demokrat Parti döneminden bugüne kadar meclis üyeliği yaptığı, zaman zaman başkan vekilliği yaparak gözle görülür i bulunduğu, iş adamı, esnaf gibi her tabakadan insanla anlaştığı, farklı siyasi görüşü olan insanlarla da anlaşabilen, Çankırı’nın dertlerini, şehrin siyasi ve iktisadi davalarını bilen biri olduğu ifade edilmektedir.³⁹²

11 Aralık’ta yapılacak yerel seçimler öncesi AP genel başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel, Çankırı’ya gelmiş ve binlerce halkın toplandığı cumhuriyet alanında bir konuşma yapmıştır. Süleyman Demirel konuşmasında Türkiye’nin iktisadi durumunu dile getirerek muhalefet partilerinin eleştirilerini ve iddialarını rakamlarla karşılaştırmış, Türkiye’nin kalkınması için büyük çaba sarf ettiklerini söylemiştir. Ankara’dan Çankırı’ya yapılan yolun Kastamonu ve İnebolu’ya kadar uzanacağını, ışıksız köylere ışık verileceğini, köylü ve şehirli farkının kaldırılacağını söyleyen Demirel “Sizler her seçimde bizlere oy verdiniz, oyları bizde

³⁹⁰ Doğruyol, 7 Kasım 1977, 1.

³⁹¹ Doğruyol, 1 Kasım 1977, 1.

³⁹² Doğruyol, 6 Aralık 1977, 1.

değerlendirerek ağır sanayi, demir yolu, makas fabrikası yapıp Çankırı'nın iktisaden kalkınmasına çalışacaklarını” ifade etmiştir. Ayrıca konuşmasının son bölümünde muhalefete yüklenen Demirel, CHP'nin her yaptıklarını tenkit ettiğini ve beğenmediğini dile getirmiş, “Milletvekili seçimlerinde balkondan iktidar olduk diye başbakanlığını ilan edip 12 gün kaldıktan sonra balkon iktidarı olarak hükümeti terk eden Ecevit her yapılan işi tenkit etmekte fakat doğrusunun nasıl yapılacağını söylememektedir. Türkiye'yi hasta diyenler kendi hastadır. Irk, mezhep, zengin, fakir gözetmeden bütün vatan çocuklarını bağrına basan büyük bir partiyiz.” demiştir.³⁹³

AP'nin düzenlediği kapalı salon toplantısına ise Senatör Gürhan Titrek, Milletvekili Nurettin Ok, Belediye Başkanı Cemal İdikut ve eski Belediye Başkanlarından Hasan Çivitçioğlu katılmıştır. Toplantıda bir konuşma yapan Gürhan Titrek, Belediye başkan adayı Mehmet Evcî'nin tatlı dille belediye personeline iş yaptıracak ve verdiği işin yapılıp yapılmadığını takip edecek karaktere sahip bir insan olduğunu söylemiş, adayları Mehmet Evcî'nin seçilirse Ankara'dan istediği işi takip edecek üç gölge reisi olduğunu söyleyen Gürhan Titrek, “Çankırı ve Çankırlıların her ihtiyacını karşılayacak ve çalışacak. Bizlere güvenin.” demiştir.³⁹⁴

2.4.2. MSP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

MSP'nin seçim faaliyetleri için adaylar ortaya çıkmıştır. MSP'nin Çankırı Belediye başkan adayı Satılmış Arslan hal tercümesinde, Çankırı Kurşunlu ilçesinde doğduğunu, Çankırı TCDD sanat çırak okulunda dört sene tahsilden sonra demiryolları deposunda işçi olarak çalışma hayatına atıldığını, askerliğini bitirdikten sonra da tekrar TCDD de çalışarak cemiyet hayatına atıldığını beyan etmiştir. Ayrıca tercümesinde Çankırı demiryolu sanat çırak mezunları derneğini kurduğunu, demiryolları mensuplarına ve kısmen halka açık olan Tüketim kooperatifinin kurulmasında öncülük yaptığını, 1974 yılında siyasi hayata atılarak MSP'nin çeşitli kademelerinde görevde bulunduğunu ifade etmiştir. Satılmış Arslan adaylığı konusunda ise “*maddi cazibe için değil, ulvi bir hizmet olduğu ve teklif edildiği için hem maddi hem manevi havada tertemiz havasını teneffüs ettiğim, büyüdüğüm,*

³⁹³ Doğruyol, 8 Aralık 1977, 1.

³⁹⁴ Doğruyol, 10 Aralık 1977, 1.

*yaşadığım ve nasıl kalkınacağına idrak ettiğim Çankırı'mıza hizmet zamanının geldiğine inanarak adaylığımı koydum.” diye ifadede bulunmuştur.*³⁹⁵

2.4.3. CHP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

CHP'nin seçim çalışmalarında belediye başkan adayları propagandalarına devam etmiştir. CHP'nin Çankırı'da yaptığı kapalı salon toplantısında konuşan CHP belediye başkan adayı Kemal Çelik, halka dört taksitle kömür dağıtacağını, çocuk parkları yapacağını, ailesi ile oturacak belediye çay haneleri yapılacağını söylemiş, ayrıca kanalizasyonların yapılarak, çeşmelerin suyunu çoğaltıp halka tatlı su içireceğini söyleyerek, oyların CHP'ye verildiği takdirde halk iktidarı kurulacağını ifade etmiştir.

2.4.4. MHP'nin Yerel Seçim Çalışmaları

MHP'nin bu seçimlerde en güçlü aday olarak çıkarmış olduğu MHP belediye başkan adayı Necdet İpek gazeteye vermiş olduğu röportajında “*niçin aday oldunuz?*” sorusuna, şimdiye kadar verilen vaatlerin yerine getirilmediğini, Çankırı'ya her yönden tecrübede, imarda ve idarede adaletliye tarafsız bir şekilde hizmet etmek amacıyla adaylığını koyduğunu belirtmiştir. “*Çankırlılara ne gibi faaliyetler yapacaksınız?*” sorusuna ise Necdet İpek, içme ve kullanma suyu ihtiyacını yeterli hale getireceğini, temizlik hizmetlerini düzenli hale getireceğini, ecdat yadigarı Çankırı'nın cami, mescit ve medreselerini asıllarına uygun hale getireceğini, bir kömür deposu inşa ettirerek kömürün zamanında vatandaşın evine kadar iletileceğini ve ayrıca konut sıkıntısını gidermek amacıyla imar planına göre şehri sıkışık ve dar alandan kurtaracağını söylemiştir.³⁹⁶

MHP Çankırı Merkez ilçe başkanı Mahir Gökçe yaptığı bir konuşmada, Çankırlıları gönül seferberliğine davet ederek, Çankırı'nın milli gelirden en az pay alan üç ilden biri olduğunu, halkın fakirlik içinde himayeden yoksun yaşadığını, artık yalan sözlere kuru laflara inanmayacaklarını, Çankırı'nın ters giden kötü talihine bir yön vermek istediklerini belirtmiş ve bu amaçla herkesin fedakar çalışmaları ile yakından tanıdığı Necdet İpek'i MHP belediye başkan adayı ilan ettiklerini söylemiştir.³⁹⁷ MHP il genel meclis adayı Ali Coşkun gazeteye verdiği demeçte, il genel meclis üyeliğine seçilen ve oyları alan şahısların Çankırı'nın dertlerini bir yana

³⁹⁵ Karatekin, 15 Kasım 1977, 1.

³⁹⁶ Karatekin, 1 Aralık 1977, 1.

³⁹⁷ Karatekin, 5 Aralık 1977, 1.

bırakıp kendi menfaatlerini düşündüklerini, şehirli ve köylüye ufak bir yardımda dahi bulunmadıklarını ifade etmiştir. Bu nedenle haklıya hakkını, haksıza cezasını vermek, Çankırı'nın dertlerini gidermek için Çankırı halkından görev talebinde bulunduğunu söylemiştir.³⁹⁸

MHP Çankırı belediye başkan adayı Necdet İpek kahve toplantısında yaptığı konuşmada *“Lafla ile peynir gemisinin yürümediğini, bencillik yapmadan Çankırı'ya faydalı işler yapanları övgü ile anacaklarını, isimlerini duvarlara, yollara zorla değil; kalplerine isteyerek kazıyacaklarını”* belirtmiş, *“Çankırı'ya arzulanan bir şekilde yeni bir hizmet şekli ile belediye hizmetlerini görev verildiği takdirde yerine getireceğini, Türk gücünü temsil eden, tarafsız, şahsi çıkarlarını düşünmeyen MHP'den adaylığını koyduğunu, Belediye başkanlığını kazandığı takdirde partizanca düşünce ve davranışların belediye kapısından içeri sokulmayacağını”* söylemiştir.³⁹⁹

11.1. Çankırı'da 1977 Yerel Seçim Sonuçları

11 Aralık 1977 Pazar günü yapılan yerel seçimlerde seçmen sayısının 16.257 olduğu Çankırı'da 9038 seçmen oy kullanmış ve seçime katılım %50'nin üzerinde olmuştur. Gelen sandık sonuçlarına göre Belediye başkanlığı MHP ve AP arasında 20 ile 30 fark olarak devam etmiş, kesin sonuçlara göre de 140 fark ile 2987 oy ile MHP adayı Necdet İpek Çankırı belediye başkanlığını kazanmıştır. İl genel meclis üye adaylarından AP adayı Bekir Salepci, MHP adayı Ali Coşkun ve CHP adayı Hasan Özkan'ın seçimi kazandıkları il seçim kurulundan öğrenilmiştir.⁴⁰⁰ Bu sonuçlara rağmen seçime katılımın az olması MHP ve AP arasında belediye başkanlığı sonuçlarında iki parti arasında 140 adet oy farkına neden olmuştur. Bu durum seçmen kitlesinin sandığa gitmesinin ne derece değerli olduğunu göstermesi açısından önemlidir. İl genel meclisinde partilerin oy dağılımında MHP 8388, AP 8002, CHP 5080 ve MSP 1385 oy almıştır.⁴⁰¹ *“MHP Çankırı'da şahlandı”* manşeti ile çıkan haberde *“Çankırı MHP'ye “evet” diyerek Çankırı'nın tercihini ortaya koyduğunu yansıtmıştır. AP'nin kalesi olan Çankırı'da Başbakan ve AP genel*

³⁹⁸ Karatekin, 7 Aralık 1977, 1.

³⁹⁹ Karatekin, 10 Aralık 1977, 1.

⁴⁰⁰ Doğruyol, 12 Aralık 1977, 1.

⁴⁰¹ Karatekin, 13 Aralık 1977, 1.

başkanı Süleyman Demirel AP adayının seçimi kazanması için Çankırı'ya gelmesi ve gövde gösterisi yapmasına rağmen Çankırı gezisinin olumlu sonuç vermemesi, AP'lilerde şaşkınlık yaratmış ve seçim sonuçlarına itiraz etmişlerdir.⁴⁰² Güçlü bir AP'nin karşısında zayıf olan bir partinin seçimi kazanması kimsenin tahmin edemeyeceği bir durum olmuş belediye başkanlığını MHP kazanmıştır.⁴⁰³

Çankırı belediye başkanlığına seçilen Necdet İpek, Belediye binası önünde kurbanlar kesilerek görevine başlamış, burada yaptığı konuşmada Çankırı'nın ihmale alınan ve yapılması kesinlikle zaruri olan hizmetlere kısa sürede başlanacağını ve hedeflerinin menfaatçi gruplara değil, Çankırlılara hizmet olacağını söylemiştir.⁴⁰⁴ İmkanlar dahilinde vermiş olduğu vaatleri yerine getirebilen Necdet İpek çay hattını düzetmiş, Boyalıca köyü merkeze katılmasıyla⁴⁰⁵ köyün yollarını yapmıştır.⁴⁰⁶ İpek, Kanalizasyon ve su şebekesi konusunda önemli işler yapmış, YSE müdürü olmasından dolayı daha önceki deneyimlerini Çankırı'ya aktarması ve önceki projeleri devam ettirmesiyle Çankırı'nın elli yıllık ihtiyacını gidermiştir.⁴⁰⁷ Liyakatli, iyi bir bürokrat olan Necdet İpek iki seneyi bulmadan şehrin kanalizasyon teşkilatını tamamen halletmiş ancak diğer çalışmalara geçileceği sırada 1980 darbesi yaşanmıştır.⁴⁰⁸ Necdet İpek ile 1975'ten 1977'ye kadar beraber çalıştığını belirten Kamil Oktay, İpek'in ayrıca Çankırı ile bağlantısı olmayan köy yollarını açtığını (Bayramören ilçesi üzerinde bir yolu açtırması) 1980'de Milli güvenlik konseyi tarafından veto edilmesiyle milletvekili olamadığını ve veto edildiğini belirtmiştir.⁴⁰⁹

CHP'nin Türkiye genelinde AP'ye karşı önemli bir üstünlük sağlayarak başarı elde ettiği 1977 yerel seçimlerinde AP yine Çankırı'da %40 üzerinde bir oy oranına sahip olarak ilk sıradaki yerini korumayı başarmıştır. CHP ise 1973 yerel seçimlerine göre oy oranını Çankırı'da önemli ölçüde yükseltmiştir. MHP'nin 1973 yerel seçimlerine ilk defa girmesinden sonra aldığı oy oranının, 1977 seçimlerinde Çankırı'da il genel meclisi üyeliği, belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeliği oylarında %15'in üzerinde bir oy oranına çıkması ve üçüncü parti konumuna gelmesi

⁴⁰² Karatekin, 12 Aralık 1977, 1.

⁴⁰³ Yücel DİNÇ, Çankırı-Merkez, 31 Temmuz 2023.

⁴⁰⁴ Karatekin, 15 Aralık 1977, 1.

⁴⁰⁵ Çankırı ili Merkez ilçesine bağlı Boyalıca köyü, içişleri bakanlığının yazısı ve Danıştay kararı ile Çankırı belediye sınırları içine alınmıştır. BCA, 30-11-1-0/424-16-5, Tarih: 27.02.1976.

⁴⁰⁶ İlhan Köprülü, Çankırı-Merkez, 14 Temmuz 2023.

⁴⁰⁷ Ali Sarıkaya, Çankırı-Merkez, 1 Ağustos 2023.

⁴⁰⁸ Yücel DİNÇ, Çankırı-Merkez, 31 Temmuz 2023.

⁴⁰⁹ Kamil Oktay, Çankırı-Merkez, 1 Ağustos 2023.

dikkat çekicidir. Ayrıca MHP'nin bu seçimdeki diğer bir başarısı da Çankırı belediye başkanlığını kazanmış olmasıdır. 1973 yerel seçimlerinde belediye başkanlığını kazanan AP'nin adayı Hayati Çağlayan'dan sonra 1977 seçimlerinde Mehmet Evci'yi aday göstermesi ve AP'nin adaylarına kazanacak gözüyle bakmalarına rağmen MHP'nin adayı Necdet İpek'in %2'ye yakın oranında -AP %33,1, MHP 34,9 oy oranı-⁴¹⁰ bir farkla belediye başkanlığı adaylığını kazanması önemli bir başarıdır. 1977 yerel seçim sonuçları Çankırı'da şu şekilde yansımıştır:

Tablo 45: 11 Aralık 1977 Çankırı İl Genel Meclisi Üyeliği Seçim Sonuçları⁴¹¹

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
122.475	89.327	83.956	615	72,9
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı		
AP	37.144	44,3		
CHP	23.615	28,1		
CGP	-	-		
DP	-	-		
MSP	4868	5,8		
MHP	17.039	20,3		
SDP	-	-		
TBP	-	-		
TİP	-	-		
TSİP	-	-		
Bağımsız	1290	1,5		

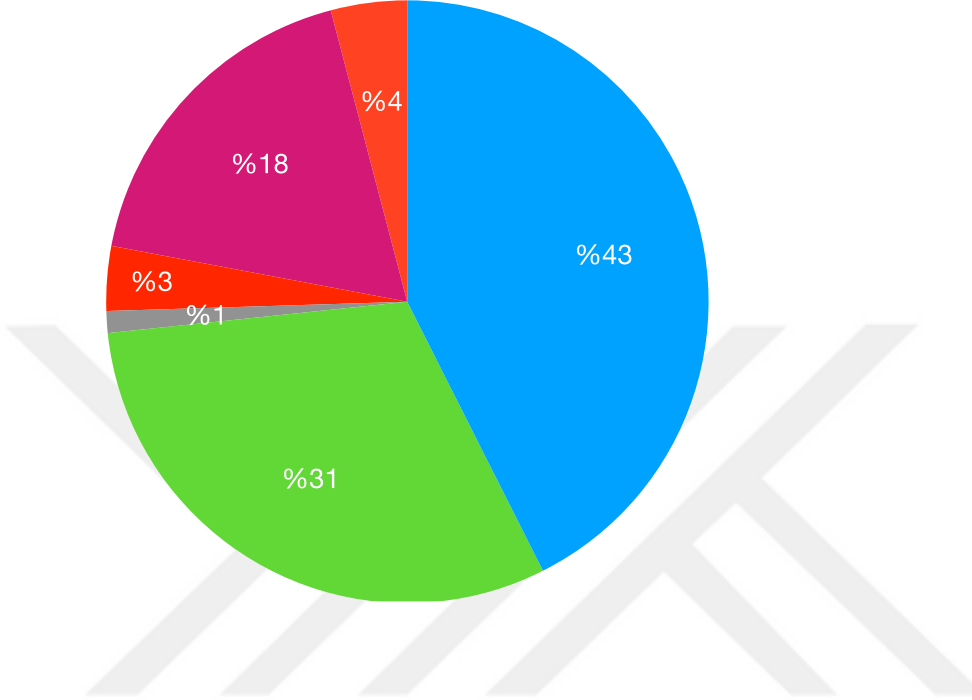
AP, 1973 seçimlerine göre il genel meclisi üyeliği sonuçlarında oyunu %4 oranında artırarak %44'lere getirmiştir. Aynı şekilde CHP'de 1973 seçimlerindeki %24 oranındaki oyunu %28'e çıkarmayı başarmıştır. 1977 seçimlerinin en dikkat çeken partisi ise MHP olmuştur. 1973 yerel seçimlerinde il genel meclisi üyelik sonuçlarında görülen %4 oranındaki oyunu %16 gibi bir artışla % 20'lere çıkarmayı başarmıştır. Aynı yükseliş MSP'de de görülürken, bağımsızların oy oranlarının ciddi bir biçimde %13,5 gibi bir oran farkla düştüğü görülmektedir.

⁴¹⁰ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, (Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Şubat 1979), 58-59.

⁴¹¹ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, 10-11.

Şekil 6: 11 Aralık 1977 Çankırı İli Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

AP CHP CGP DP MSP MHP SDP TBP
TİP TSİP Bağımsız

Tablo 46: 11 Aralık 1977 Çankırı İli Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları⁴¹²

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
36.149	23.966	22.238	122	66,6
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı		
AP	9465	42,6		
CHP	6844	30,8		
CGP	260	1,1		
DP	-	-		
MSP	770	3,5		
MHP	3989	17,9		
SDP	-	-		
TBP	-	-		
TİP	-	-		
TSİP	-	-		
Bağımsız	910	4,1		

⁴¹² DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, 58-59.

Tablo 46’da görüldüğü gibi AP belediye başkanlık seçimlerinde oy oranını önceki seçimlere göre arttırmış ve ilk sıradaki yerini korumuştur. CHP’nin belediye başkanlık seçimlerindeki oy oranı artışı önceki yerel seçimlerden % 11’lik bir artışla % 31’lere yaklaştığı görülmektedir. MHP üçüncü sıradaki yerini korurken, MSP’nin de önceki seçimlere göre % 3 oranında bir oy kaybına neden olduğu bilinmektedir. AP bu sonuçlara göre 11 ilçede belediye başkanlığını kazanmış, 4 ilçede ise CHP bu başarıyı elde etmiştir. MHP Çankırı merkez belediye başkanlığını kazanırken sadece 1 ilçede başarılı olabilmıştır.⁴¹³

Tablo 47: 11 Aralık 1977 Çankırı İli Belediye Meclis Üyeleri Seçim Sonuçları⁴¹⁴

Seçmen Sayısı	Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Sayılan Oy Sayısı	Sandık sayısı	Seçime katılma oranı %
36.149	23.696	21.313	122	65,6
Siyasi Parti Adı	Siyasi partilerin aldıkları oy sayısı	Oy oranı		
AP	9134	42,9		
CHP	9855	32,2		
CGP	275	1,3		
DP	-	-		
MSP	925	4,3		
MHP	3973	18,6		
SDP	-	-		
TBP	-	-		
TİP	-	-		
TSİP	-	-		
Bağımsız	151	0,7		

Belediye meclis üyeleri seçim sonuçlarına göre ise yine AP, 1973 seçimlerine göre %1 oranında bir artış göstererek ilk sıradaki yerini korumayı başararak belediye başkanlığı, il genel meclis üyeliği ve belediye meclis üyeliği sonuçlarından birinci parti olarak çıkmayı başardığı görülmüştür. CHP’de 1973 seçimlerine göre % 7 oranında ciddi bir artış sağlamış, MSP ise belediye meclis üyeliği sonuçlarında önceki seçimlerde elde ettiği başarıyı burada tam olarak sağlayamamış ve oyu %13’lerden % 4’lere kadar gerilemiştir. MHP, hem belediye başkanlığı hem meclis üyeliği hem de il genel meclisi sonuçlarında bu seçimlerde önemli bir başarı ortaya

⁴¹³ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, 60-61.

⁴¹⁴ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, 142-143.

koymuş ve Çankırı’da belli bir seçmen kitlesine sahip olduğunu bu seçimlerde ciddi bir biçimde göstermiştir.

Tablo 48: 11 Aralık 1977 Çankırı İli Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçim Sonuçları⁴¹⁵

	Sandık sayısı	Seçmen listesindeki seçmen sayısı	Oy kullanan seçmen sayısı	Geçerli oy sayısı
İl Toplamı	615	122.475	89.327	83.956
Şehirler toplamı	93	29.293	19.149	17.883
Bucak ve Köyler toplamı	522	93.182	70.178	66.073
Merkez	139	35.750	24.033	22.816

1977 yerel seçimlerinde Çankırı’da muhtar ve ihtiyar heyeti sonuçlarına göre 1973 yerel seçimlerindeki katılımın bu seçimde de seçmen sayısı ve kullanılan sandık sayısına göre arttığı görülebilmektedir.

Yerel ve genel seçimlerde partilerin ve belediye başkan adaylarının Çankırı için söylemiş oldukları vaatlerin tam olarak yerine getirilemediği anlaşılmaktadır. En çok ekonomik ve sosyal alanda vaatlerin olduğu görülür. Siyasilerin çoğunun Çankırı halkına iktisaden ileri gidip büyüyeceklerini, her şeyin daha iyi olacağını ve her şeyi yapacaklarını söylemişlerdir.⁴¹⁶ Kamil Oktay, bu verilen vaatlerle ilgili anısından şöyle bahseder: “*Ayağınızı çamurdan kurtaracağız, Çankırı’nın vaatlerinden bir tanesi bu asfalt 80 den evvel asfaltımız vardı. valilikten belediyeye kadar 100 metre asfalt döküldü. 1964 senesinde ziya kaleli kültür müdürüydü, onunla beraber üçüncü sınıflarda sınav yok, dördüncü sınıfa geçiyoruz dördüncü sınıflarda dil tarihinde sistem öyleydi okul kapandı yurt ücretinin yarısını yatırdık çankırıda garajlara geleceğiz bir taksiye bindik nereye gideceksiniz garajlara gideceğiz ziya dedi ki bizi Çankırı’ya götürür müsün dedi götürüyim dedi ne verirsiniz dedi pazarlık yaptık. 50 lira mı 7,5 mu 10 lira mı çankırı otobüsü gider misin giderim dedi adam sünnet yapacağım torunun bilmem ne biraz kafası dalgalı, yol nasıl yol fevkalede dedi ziya gidiyoruz bir türlü asfalt gelmiyor, keleşliğin önüne geldik oradan dedi ki bak şimdi asfaltı göstereceğim dedi ziya vilayetin önüne geldik aha asfalt adam başladı gülmeye neyse ziya indi kayboldu gitti adama acıdım olacak iş değil neyse keleşliğe gittim dedim ankaraya giden var mı üç adam bulduk adamın işini rast getirdik yani bedava*

⁴¹⁵ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, 212.

⁴¹⁶ Yaşar Özkanlı, Çankırı, 31 Temmuz 2023.

*gidecekti geri dönecekti böyle meşhur bir asfalt var.”*⁴¹⁷ Ayrıca Şehrin alt yapısını ve yollarını yapacaklarını imar planlarında değişiklikler olacağını gibi söylemlerde bulunmalarına rağmen ancak yüzde 40’ını yerine getirebilmişlerdir.⁴¹⁸ İlhan Köprülü bu konuda, *“Her gelen bir şey söylüyordu. Şunu yapacağız bunu yapacağız diye. ... onlar, hiçbir parti vaadini yapmadı ki ne kadar atsalar tutsalar hiçbir parti vaadini yapmadı.”* demiştir.⁴¹⁹

⁴¹⁷ Kamil Oktay, Çankırı, 1 Ağustos 2023.

⁴¹⁸ Yücel Dinç, Çankırı, 31 Temmuz 2023.

⁴¹⁹ İlhan Köprülü, Çankırı, 14 Temmuz 2023.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇANKIRI MİLLETVEKİLLERİ BİYOGRAFİLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ (1960-1980)

Bu çalışmanın son bölümünde 1960-1980 yılları arasında Çankırı'dan seçilen milletvekillerini, senatörlerini ve temsilciler meclisi üyeleri ele alınmıştır. Çankırı milletvekilleri Nurettin Ok, Kazım Arar, Mehmet Ali Arsan, Tahir Akman, Dursun Akçaoğlu, Nuri Çelik Yazıcıoğlu, Şaban Keskin, Arif Tosyalıoğlu ve Hazım Dağlı ve Rahmi İnceler'in yanında senatörler Hazım Dağlı ve Gürhan Titrek, Kurucu Meclis Çankırı ili Temsilciler meclis üyesi Ali Ferhan Arkan'ın biyografileri ele alındıktan sonra yapmış oldukları siyasi faaliyetler, seçim çalışmaları ve meclis faaliyetleri başlıklar halinde ele alınıp incelenmiştir.

3.1. Ali Ferhan Arkan'ın Biyografisi

Miladi-1918 yılında İstanbul'da doğan Ali Ferhan Arkan, 1941 yılı Mayıs ayında Mekteb-i Mülkiye Mali şubesinden mezun olmuş, aynı ay sonunda maliye vekaletinde staj yapmaya başlamıştır. Aynı yılın Kasım ayı başında asteğmen olarak orduya katılan Arkan, 1944 yılı Nisan ayı başında terhis olduktan sonra tekrar maliye vekaletinde stajına devam etmiştir. Staj süresinin tamamlanması üzerine İstanbul defterdarlığı hesap mütehassısları bürosuna hesap mütehassıs muavini olarak tayin edilerek 14.10.1944 tarihinde görevine başlamıştır. Maliye vekaleti hesap uzmanları kurulunun teşkil edilmesi üzerine bu teşkilata hesap uzmanı olarak tayin olmuştur. 1948 yılında ehliyet imtihanı vererek maliye vekaleti hesap uzmanı olarak tayin edilen Arkan, 1952 yılı haziran ayı başına kadar bu görevde çalışmıştır. 1952 yılı haziran ayında memuriyetten istifa ederek bu tarihten itibaren de İstanbul'da serbest olarak hesap uzmanlığı (Mali müşavirlik) işi ile uğraşmıştır. 11. dönem milletvekilidir.⁴²⁰

3.1.1. Ali Ferhan Arkan'ın Meclis Faaliyetleri

Milletvekilliği döneminde iki önerge, iki teklif veren ve on beş kere söz alan Ferhan Arkan, CHP meclis grubu adına yaptığı konuşmasında, Başvekalete bağlı İstatistik Umumi Müdürlüğü bütçesi hakkında görüşlerini izah ederek, İstatistik Umum Müdürlüğü'nün yedi adet binada dağınık halde çalışılmasının faaliyetlerini

⁴²⁰ TBMM Arşivi, *Ali Ferhan Arkan Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No: 2281, 11. Dönem.

sekteye uğratmaktan ve bir an evvel yeni binanın geciktirilmeden tamamlanmasını ve gerekli tedbirlerin alınmasından söz etmiştir.⁴²¹

Maliye vekaleti 1958 bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmada, gelir vergisi kanununda sistemlerin sağlam ve modern olmasına rağmen bir çok aksaklıklar olduğundan, vergi usul kanunundaki kaçakçılık müessesesinde vergi adaleti ile uygun olmayan hükümlerin mevcut olmadığından bahsetmiştir.⁴²² Diğer konuşmasında Arkan, Maliye vekaletinde bulunan Maliye teftiş ve hesap uzmanlıkları kurulunun harcırah dahilinde yolluk almalarına rağmen hakimlere ve bir kısım memura ödenek verildiği gibi, yapılacak personel kanunu ile de bu heyete de ödenek verilmesi gerektiğinden söz etmiştir.⁴²³

Milletvekili Ferhan Arkan, Çankırı vilayet merkezinde ve bir kısım köylerinde meydana gelen sel felaketi dolayısıyla TBMM'nin duyduğu üzüntünün Çankırı halkına duyurulmasına dair mecliste söz alarak yaptığı konuşmada *“Muhterem arkadaşlar, 15.05.1958 ve 24 05.1958 tarihlerinde üstüste vukua gelen sel felâketi, Çankırı'nın merkezinde ve civarında büyük hasar yapmıştır. Başta Sayın Reisicumhurumuz Celâl Bayar ve bir kısım Vekiller bu felâket üzerine vilayet merkezine gelmişler, taziyetlerini bildirerek ilgililere gereken direktifleri vermişlerdir. Kendilerine teşekkür ederken, bu tedbirlerin bir an evvel alınmasını ve bekletilmeden yerine getirilmesini, ayrıca Çankırı halkı namına rica ve Büyük Meclisin göstermiş olduğu hassasiyete tekrar- Çankırı halkı adına- teşekkür ediyoruz.”* diyerek sözlerini tamamlamıştır.⁴²⁴

Çankırı Milletvekili Ali Ferhan Arkan'ın , Mecliste bulunan diğer Çankırı milletvekilleri ile birlikte bir kanun teklifi verdiği de görülmektedir. Arkan, milletvekilleri Ethem Yalçınalp, Kamil Tabak, Kemal Barlas ve Naşit Fırat ile birlikte Çankırı'da meydana gelen sel felaketi nedeniyle zararların giderilmesi için kanun teklifi vermişler ve bu doğrultuda bu durumun Dahiliye, Nafia ve Bütçe encümenlerinden oluşan bir geçici komisyonda görüşülmesini arz ve teklif de bulunmuşlardır.⁴²⁵

⁴²¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 11, Cilt: 2, Birleşim: 44, 1. Oturum, 23.11.1958, 444.

⁴²² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 11, Cilt: 2, Birleşim: 47, 1. Oturum, 26.2.1958, 673.

⁴²³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 11, Cilt: 2, Birleşim: 47, 1. Oturum, 26.2.1958, 682.

⁴²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 11, Cilt: 2, Birleşim: 73, 1. Oturum, 28.5.1958, 211.

⁴²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 11, Cilt: 4, Birleşim: 74, 1. Oturum, 30.5.1958, 248.

Ali Ferhan Arkan, TBMM 1960 yılı bütçe münasebetiyle yaptığı bir konuşmada: *“Muhterem arkadaşlar; bu 752’nci fasıl iki kısımdan müteşekkildir. Birincisi Reise, diğeri de Reisvekillerine alınacak arabadır.Reis için alınacak vasıtaya gelince; yeni bir vasıtanın alınması bence fuzulidir. Araba yedi seneliktir. Esbabı mucibede şöyle yazıyor; «Motor ve avadanlıkları tamamen aşınmış bulunan bu vasıta birçok yerlere gitmekte, uzun mesafeler katetmektedir.» Ben Reisin uzun mesafeler katettiğini hiç görmedim, gitse gitse İstanbul'a gitmektedir. Bu da kâfi bir sebep değildir. Bugün avadanlık, motor gibi aksamı temin etmek de mümkündür. İstikrar politikasına girmiş olan bir iktidar için böyle fuzuli masraflara gitmenin yeri olmadığı kanaatindeyim. Bugünkü bütçe içinde böyle lüks arabaların mubayaası için 11 milyon liralık tahsisat vardır ve bunların bakım ve işletme masrafları 25 milyon lira tutmakta.....”* sözleriyle konuşmasını tamamlamıştır.⁴²⁶

Maarif vekaleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Beden terbiyesi Umum Müdürlüğü 1960 yılı bütçe görüşmeleri münasebetiyle söz alarak Ortaokullarda öğretmensizlikten dolayı o mahalde bulunan avukatlardan memurlardan istifade edildiği, Çankırı’nın Ilgaz kazasında ortaokulun olduğundan, kaymakam, doktordan başka üç tane avukatın olduğu ve ders verecek salahiyyette olmalarına rağmen üçünün de halk partili oldukları için bu kişilere ders verdirilmemesinden bahsetmiştir. Milletvekili Arkan ayrıca konuşmasında yalnızca birisinin cüzi miktarda ücret alarak ders verdiğini, aldığı bu cüzi ücretinde talebelerine yardım olarak onların yetişmesi için iade ettiğini, ancak ilçe başkanı olduktan sonra ders ücreti almaması için vazifeden alındığını beyan etmiştir.⁴²⁷

1961 genel seçim öncesi CHP’nin Çankırı’da yapmış olduğu mitingde bir konuşma yapan Ferhan Arkan, CHP beyannamesinin karşılığı olan itibarlı bir bono olduğunu, verilen sözün bir senet kadar muteber olduğunu söylemiş, Çankırı’nın herhangi bir talihsizlikle iktidara gelecek olan CHP’den ayrı düşmemesini temenni ettiğini ifade etmiştir.⁴²⁸

⁴²⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: 11, Cilt: 12, Birleşim: 45, 3. Oturum, 23.11.1960, 305.

⁴²⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: 11, Cilt: 12, Birleşim: 48, 3. Oturum, 26.11.1960, 617.

⁴²⁸ Yeşil Ilgaz, 13 Ekim 1961, 1.

3.2. Dursun Akçaoğlu Biyografisi

1916-1917 yılında Çankırı-Çerkeş'te doğan Dursun Akçaoğlu, 1944 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp fakültesini bitirmiş, askerliğini 65. Topçu alayı, 65. takım sıhhiye bölümü ve 40 no'lu seyyar hastanede yedek tabip olarak yapmıştır. 1947'den 1952'ye kadar Şebinkarahisar, Gerede, Kemalpaşa ve Giresun hükümet valiliklerinde bulunmuştur. Gerede'de vazifede bulunduğu sırada kaymakam ve Belediye başkan vekilliği ve Kızılay reisliği yapmıştır. 18.08.1952'de başvekalet Milli Savunma Yüksek Kurulu genel sekreterlik sağlık uzmanlığına getirilmiştir. Bu görevi yerine getirirken Tıp fakültesi göğüs hastalıkları kliniğine fahri olarak devam ederek 1955'te göğüs hastalıkları mütehassısı olmuştur. Akçaoğlu, Yüksek kurul Genel sekreterliği sağlık uzmanlığı görevine devam ettiği sırada 1954'te sıhhat ve İctimai Muavenet vekaleti harp sağlık komitesi müdürlüğü de uhdesinde kalmıştır. Eylül 1957'de görevinden istifa ederek Çankırı'dan CHP milletvekilliği adaylığını koymuştur. Sosyal hizmet olarak Kızılay umumi merkez üyesi olarak devam ettiğini belirtmiştir.⁴²⁹ XI. ve XIII. dönem CHP ve GP'den Çankırı milletvekilliği yapmıştır.⁴³⁰

3.2.1. Dursun Akçaoğlu'nun Meclis Faaliyetleri

Dursun Akçaoğlu'nun meclis faaliyetlerinde on üç defa yazılı önerge verdiği ve elli dört defa söz aldığı görülmektedir. 1967 bütçe Kanunu tasarısı ile Millî Savunma Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yaptığı meclis konuşmasında milletvekili Yazıcıoğlu, silahlı kuvvetlerdeki vereme tutulma oranının fazla olduğu ve bunun için orduya veremli insanların alınmaması ve orduda verem savaşını gereği gibi yürütebilecek sağlık personellerinin yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴³¹ Çankırı Milletvekili Dursun Akçaoğlu, Çankırı ilinde İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı devresinde hayvancılık, arıcılık ve el sanatlarının geliştirilmesi konularında alınan tedbirlere dair bir yazılı soru önergesini meclise sunmuştur.⁴³² Milletvekili Yazıcıoğlu yaptığı diğer bir meclis konuşmasında ise “...Çankırı, halkının % 23 ü dış ülkelere göç eden, geçim şartları ziyadesi ile yetersiz bir ilimizdir. İmar ve İskân Bakanlığı Bölge Plânlama Dairesinin yayınladığı rapora göre 1965 yılında kanın

⁴²⁹ TBMM Arşivi, *Dursun Akçaoğlu Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No: 2280, 11. Dönem.

⁴³⁰ *TBMM Albümü (1920-2010)*, cilt 2, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), 705, 851.

⁴³¹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 2, Cilt: 13, Birleşim: 57, 2. Oturum, 18.2.1967, 415.

⁴³² *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 2, Cilt: 13, Birleşim: 149, 2. Oturum, 27.7.1967, 691.

yatırımlarının Türkiye ortalaması fert başına 1148 lira olduğu halde Çankırı'da bu nisbet 37 lira gibi insanı hayrette bırakacak derecede düşük bulunmaktadır. Zannediyorum, bu sone bu oran daha da düşüktür....İkinci Beş Yıllık Plânın uygulanmasına başlanacağı şu sıralarda, Hükümetin Çankırı'nın hali hazır durumunu ve imkânlarını tekrar gözden geçirerek mevcut adaletsizliğin giderilmesi hususunda gerekli hazırlıklara ve tedbirlere tevessül etmesini temenni ederim...” diyerek sözlerini tamamlamıştır.⁴³³

Sanayi Bakanlığı 1968 yılı Bütçesi münasebetiyle söz aldığı konuşmasında da Çankırı ilinin kamu yatırımları yönünden nasibini alan az illerden biri olduğunu, imar bakanlığı planlama dairesinin yayınladığı rapora göre kamu harcamaları yönünden Çankırı ilindeki bir kişiye düşen miktarın, Türkiye ortalamasından otuz defa düşük olduğunu söylemiştir.⁴³⁴

1965 genel seçim sonuçlarına göre CHP'den Çankırı milletvekili olarak seçilen Dursun Akçaoğlu⁴³⁵, millet meclisinde üniversite olayları ile ilgili genel görüşmede CHP grup yöneticilerinin kötü tutumuna karşı *“Bu partide asla durmam”* demiş, salonda bağırarak istifasını açıklamış, bu istifayı gerekçeli yazmayacağını belirten Akçaoğlu, *“Ne diye yazayım, parti yöneticileri benden esasen hoşlanmıyorlardı. Ben de onların benimsemediğim tutum ve kararlarına eyvallah demiyordum. Hele meclisteki olay bardağı taşıran damla oldu. Gerekliği için ben de istifa ettim.”* demiştir.⁴³⁶

Güven partisi millet meclisi grup yönetim kurulu üyesi ve Çankırı Milletvekili Dursun Akçaoğlu, çalışma bakanlığının bütçe münasebetiyle yaptığı komisyon toplantısında işçi sağlığı konusuna değinmiş, sosyal sigortalar kurumunun bu günkü tutum ve uygulamaları ile amacından uzaklaştığını, gerçek işçiye güçlük çıkaran, iş gücünü heder eden ve gereksiz ilaç harcamalarına vasıta olan bir müessese haline geldiğini belirtmiştir. Akçaoğlu, *“Bir hastaya sen şu dispanserde bu hekime tedavi olacaksın demek, sağlık kurallarına ve demokratik anlayışa uygun bir hareket*

⁴³³ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 2, Cilt: 21, Birleşim: 150, 2. Oturum, 28.7.1967, 757.

⁴³⁴ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 2, Cilt: 26, Birleşim: 51, 23. Oturum, 25.2.1968, 466.

⁴³⁵ *Devrim*, 15 Ekim 1965, 1.

⁴³⁶ *Doğruyol*, 28 Haziran 1968, 1.

değildir.” diyerek bundan sonra Sosyal sigortalar kurumunun, yetki ve sorumluluğunu tekrar gözden geçirmesi gerektiğini söylemiştir.⁴³⁷

1973 genel seçimlerine Çankırı’ndan bağımsız milletvekili aday olarak girecek olan Dursun Akçaoğlu, yayınlamış olduğu hal tercümesinde, 1957-60, 1965-69 yılları arasında iki dönem Çankırı milletvekilliği yaptığını, politika hayatının vatandaşa daima doğruyu söylemekle ve doğru yolu göstermekle geçtiğini, TBMM görevlileri ve basın mensupları tarafından büyük meclise titizlikle devam eden ihtisas komisyonları toplantılarına hazırlanarak katıldığını ve memleket sorunlarına kürsüde değindiğini, bölücü değil, birleştirici olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Akçaoğlu, her yönü ile geri kalmış bir belde olan Çankırı ili ve ilçelerinin nasıl kalkınabileceğini, hükümetlerce hangi konulara değinilmesi gerektiğini büyük millet meclisi kürsüsünde dile getirerek bunların meclis tutanakları ve radyo bültenlerinde görülebileceğini beyan etmiştir.⁴³⁸

Dursun Akçaoğlu, 1973 seçimlerine Çankırı’ndan bağımsız adaylığını koyma konusunda nedenleri olduğunu açıklamış, çeşitli partilerden seçilmiş mecliste bağımsız milletvekillerine ihtiyacın olduğunu, bunalımlı zamanlarda bağımsız milletvekillerinin huzur ve istikrarın sağlanmasına yardımcı olduklarını söylemiştir. Partilere ve kişilere çatmadan, gelişigüzel vaatlerde bulunmadan, sadece memleket sorunlarını dile getirerek de politika yapılabileceğini belirten Akçaoğlu, Çankırı seçmeninin meclise göndereceği üç milletvekili arasında kendisinin de bulunmasını, yararlı görürse bağımsız olarak sadece milletin desteğiyle seçilen bir milletvekilinin meclis ve hükümetteki güç ve itibarının ne kadar büyük olacağını ve millettan alacağı bu gücün en iyi şekilde değerlendirileceğini ifade etmiştir. Akçaoğlu, *“İşte hakikaten büyük çoğunluğu okuma yazma bilmeyen, buna mukabil vicdan, iz’an, insaf ve sağduyularının yüksek olduğunu zannettiğim Çankırlı hemşehrilerimin seviyelerini yurt çapında gösterebilme için bağımsız olarak adaylığımı koyuyorum.”* demiştir.⁴³⁹

Bağımsız milletvekili adayı Dursun Akçaoğlu halka hitaben yaptığı konuşmasında, 1973 seçimlerine hiçbir partiden girmeyerek bağımsız olarak katılmanın nedenlerinden bahsetmiş, Çankırı’da bağımsız bir adayın kazanmasının

⁴³⁷ *Güneş*, 14 Ocak 1969, 1.

⁴³⁸ *Güneş*, 6 Eylül 1973, 1.

⁴³⁹ *Güneş*, 27 Eylül 1973, 1.

zor olduğunu belirtmiştir. Akçaoğlu, “Partilerin durumunu görüyorsunuz. Sanki hizmet yarışına değil, birbirlerini kötöleme yarışına çıkmışlardır. Her yıl beş yüz ailesi büyük şehirlere hicret eden, fert başına düşen gelir bakımından doğuda dahi görülmeyen düşük bir gelir dağılımına sahip bulunan Çankırı hizmet beklemektedir. Böyle bir belde de sıra milletvekili hizmet etme imkanı bulamaz. Eğer Çankırı seçmeni partilere rağbet etmeyerek bağımsız aday Dr. Dursun Akçaoğlu üzerinde birleşirse kamuoyunun ve basın dikkati Çankırı’nın üzerine çevrilecek, kurulacak olan hükümet bu asil hareket tarzının nedenlerini araştırarak ve Çankırı’ya bir yatırım yapma mecburiyeti hissedecektir.” demiştir.⁴⁴⁰

3.3. Hazım Dağlı Biyografisi

1906 yılında Çankırı Yapraklı ilçesinde doğan Hazım Dağlı, ilk öğrenimini doğduğu ilçede tamamlamış, Kastamonu Öğretmen Okulu’nu bitirmiş, 13 Eylül 1928 tarihinde Pütürge merkez mektebi öğretmenliği görevinde bulunmuştur.⁴⁴¹ 1 Mayıs 1931’de istifa ederek görevinden ayrılan Dağlı, 1 Eylül 1931’de askerlik hizmeti için hazırlık kıtasına alınmıştır. 1932’de yedek subay okulundan asteğmen rütbesiyle mezun olarak kıt’aya verilmiş ve 31 Ekim’de Y. Teğmenliğe yükseltilmiştir. 31 Ekim 1932’de terhis olan Hazım Dağlı, 1 Kasım 1932’de İstanbul-Beyoğlu 40. İlkokul öğretmenliğine atanmış, iki yıl hizmette bulunduktan sonra Kastamonu lisesinde denklik sınavını vererek 1934’te İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine girmiştir. Bu arada öğrenimini sürdürürken yabancı ve azınlık okullarında Türkçe, tarih ve coğrafya öğretmenliğini görevlerinde bulunmuştur.

1937’de fakülteden mezun olmasından itibaren avukatlık stajına başlamış ve bir süre daha yabancı ve özel okullardaki öğretmenlik görevini sürdürmüştür. 1941’de İstanbul barosuna kaydını yaptırarak avukatlığa başlayan Dağlı, 1941’de yeniden askere alınmış ve 1942’de terhis olarak avukatlık mesleğine devam etmiştir. 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra ülke yönetimine el koyan Milli Birlik Komitesince kurulan ve 6 Ocak 1961’de göreve başlayan Temsilciler Meclisine CKMP temsilciler arasında katılmıştır.⁴⁴²

⁴⁴⁰ Güneş, 5 Ekim 1973, 1.

⁴⁴¹ TBMM Arşivi, Hazım Dağlı Tercüme-i Hal Kağıdı, Sicil No: 758, 3. Dönem.

⁴⁴² Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi -Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri, 1.cilt, 1961-1964, (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, No:16), 177-178.

Hazım Dağlı, 1961 Anayasası komisyonunda çalışmış, Yeni anayasaya göre kurulmuş olan TBMM'nin Cumhuriyet senatosu kanadı için 15 Ekim 1961'de yapılan seçimlerde CKMP'den Çankırı üyeliğine seçilmiştir. Ayrıca senatoda anayasa ve adalet komisyonunda da çalışmıştır. Suat Hayri Ürgüplü kabinesinde 10 Ağustos 1965'te istifa eden Hasan Dinçer yerine Milli Savunma Bakanlığı'na atanmış, 27 Ekim 1965'te kabinenin istifası ile görevi sona ermiştir. Hazım Dağlı, Nato Parlamenterler Meclisi Türk grubu üyesi olarak 1964 ve 1966'da Paris'te yapılan teşkilat toplantılarına katılmıştır. Senato genel kurulunda çeşitli konularda konuşma yapan Dağlı, belli bir süre başkanlık divanında başkanvekilliği görevini yerine getirmiş, 2 Haziran 1968'deki üçte bir yenileme seçimlerinde senatodan ayrılmış ve Hacettepe Üniversitesinde idari uzman olarak bir süre çalışmıştır.⁴⁴³

1960-1961 kurucu meclis üyeliği, 1961 Çankırı senatörlüğü, 1964 senato başkan vekilliği, 1965'de Milli Savunma Bakanlığı, ve 1968'de Hacettepe Üniversitesi Baş hukuk müşavirliği görevinde bulunmuştur.⁴⁴⁴ Cumhuriyet senatosu Çankırı üyesi, Cumhuriyet Senatosu Başkanvekilliği yapan Hazım Dağlı, AP'den seçilerek XIV. Dönem Çankırı milletvekilliği yapmıştır.⁴⁴⁵

3.3.1. Hazım Dağlı'nın Meclis Faaliyetleri

Hazım Dağlı, Cumhuriyet senatosunda kırk dokuz defa söz almış, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesinin düzenlenmesi hakkındaki kanun teklifi hakkında konuşan Hazım Dağlı, Devlet İktisadi teşekküllerinin beklenen gayreti vermediğinden, başvekalet değil doğrudan doğruya büyük millet meclisine bağlanmasının yerinde bir teklif olduğunu, değiştirmeye lüzum olmadığını ve bundan fayda sağlanacağını söylemiştir.⁴⁴⁶

Hazım Dağlı, 1965 yılı Millî Eğitim Bakanlığı 1965 yılı Bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmada söz alarak *"Efendim, köy mekteplerimizde muallimler yalnız alfabe ve hesap okutuyorlar. Köy muallimlerinin gayesi ve vazifesi acaba yalnız bunları okutmak mıdır? Yoksa köyde ekonomik ve sosyal bir değişikliğe de sebep olacaklar mıdır? Bir tenkidimde bir köyde otuz seneden beri muallim olduğu halde 'bu köyde herhangi bir sosyal ve ekonomik değişiklik olmadığını bizzat*

⁴⁴³ Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, 177-178.

⁴⁴⁴ TBMM Arşivi, *Hazım Dağlı Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No:758, 3. Dönem.

⁴⁴⁵ *TBMM Albümü (1920-2010)*, 915.

⁴⁴⁶ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, Dönem: 1, Cilt: 15, Birleşim: 124, 2. Oturum, 25.10.1963, 529.

müşahede ettiğimi belirtmiştim. Binaenaleyh bu kadar para sarf ederek muallim yetiştiriyoruz, okullar yaptırıyoruz, eğer köyde herhangi bir sosyal ve ekonomik değişiklik vücuda getirilmeyecekse niçin bu paraları sarf ediyoruz. Sarf ettiğimiz bu paraların şimdiye kadar görülen semereleri nelerdir? Bunun açıklanmasını rica ediyorum.” diyerek sözlerini bitirmiştir.⁴⁴⁷

1966 yılı İmar ve İskân Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmada ise senelerden beri ihmal edilen Orta Anadolu’ya imar ve kalkınma faaliyeti için gidilmesi üzerine vekile teşekkür ederek yine yıllardır orta Anadolu’nun hükümetler tarafından ele alınmaması ve Orta Anadolu’nun en fakir şehrinin bu imar ve kalkınma faaliyeti içinde olup olmamasını ifade etmiştir.⁴⁴⁸ Hazım Dağlı, 1967 bayındırlık bakanlığı bütçesi nedeniyle mecliste yapmış olduğu konuşmasında ise geri kalmış bölgelerde bulunan Çankırı için hem enerji bakanlığı hem de bayındırlık bakanlığı olarak uğraştıklarını, Çankırı’ya sanayi bakımından bir şey yaptıramadıklarını belirtmiştir. Dağlı; *“Kimisi yolumuz yoktur der, kimisi araziniz dar, suyunuz yok der, kimisi toprağınız tuzlu der, kimisi kayalık der. Binaenaleyh, bizim zavallı Çankırı halkı sefalet içinde bunalır kalır. Bizim de gücümüz yetmez. Her sene bütçeye bakarlar filan vilayete 50 milyon, falan vilayete 100 milyon, Çankırı’ya bakarlar yahut yakın şehirlere Kırşehir’e, Ankara’ya bakarlar en az 3-4 milyon verilmiş. Bunlar üzerinde duracak değilim. Yalnız bu sene çok uğraştık, çok rica ettik. Efendim, Çankırı’ya bir yol yapılması için etütler yapılmasını istemiştik. Bu etütlerin neticesi ne oldu, Bitti mi? Bundan malumat istiyorum...”* demiştir.⁴⁴⁹

CKMP ve Temsilciler meclisi üyesi Avukat Hazım Dağlı Çankırı’ya gelerek CKMP’lilerle görüşmelerde bulunmuş, beraberinde bulunan Rahmi İnceler, Kazım Arar, Hazım Durlanık, Osman Derviş, Avukat Mustafa Sırrı Atlı ve Visali Sarıkaya ile birlikte Ilgaz, Atkaracalar ve Kurşunlu’ya gitmiş ve partinin siyasi faaliyetleri başlamıştır.⁴⁵⁰ Temsilciler meclis üyesi ve Çankırı senato üyesi Hazım Dağlı 1961 seçimler öncesi CKMP’nin Çankırı’da yaptığı mitingde konuşmuş, konuşmasında anayasanın tam uygulanması gerektiğini ve eksik olması halinde millet için felaket

⁴⁴⁷ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, Dönem: 1, Cilt: 27, Birleşim: 80, 4. Oturum, 9.5.1965, 311.

⁴⁴⁸ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, 1 Dönem: 1, Cilt: 33, Birleşim: 46, 5. Oturum, 9.2.1966, 349.

⁴⁴⁹ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, 1 Dönem: 1, Cilt: 38, Birleşim: 29, 6. Oturum, 04.02.1967, 781-782.

⁴⁵⁰ *Yeni Çankırı*, 7 Nisan 1961, 1.

olacağını söylemiş ve anayasayı tam uygulayacak ve yürütecek olan partinin yalnız CKMP olduğunu belirtmiş ve partisinin programını da açıklayarak köylü davasını da ele alacaklarını ifade etmiştir.⁴⁵¹ Hazım Dağlı, ayrıca kin ve nefret tohumlarının ortadan kaldırılarak kardeşliğin kurulması ile bekleyen büyük davaların halledilebileceğini ifade etmiştir.⁴⁵²

Milli savunma bakanı Hasan Dinçer'in istifası sonrası boşalan Milli savunma bakanlığına getirilen Hazım Dağlı⁴⁵³, verdiği demeçte Türk tarihinin şeref ve şanlı dolu kahramanlıklar yaratan Türk ordusunda vazife almanın gururu ve sevinci içinde vazifeye başladığını, bu aziz varlığa kısa sürede olsa hizmet etmenin ve ihtiyaçlarını yerine getirmenin kendisi için şerefli bir iş olacağını ifade etmiştir.⁴⁵⁴ Milli Savunma Bakanı ve Çankırı senatörü Hazım Dağlı, askeri bir heyetle Çankırı'ya gelmiş ve şehre nakledilecek olan erbaş hazırlama okulu için yapılacak ek inşaatın yerini tespit etmiş ve gerekli incelemelerde bulunmuştur.⁴⁵⁵ Hazım Dağlı, 1965 genel seçimlerden sonra CKMP içindeki tartışmalara tahammülünün kalmadığını belirterek partisinden istifa ettiğini bildirmiştir.⁴⁵⁶

3.4. Mehmet Ali Arsan Biyografisi

1933 yılında Çankırı'nın Ilgaz ilçesi Sekü köyünde doğan Mehmet Ali Arsan, İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladıktan sonra liseyi Kastamonu'da bitirmiştir. 42. Dönem yedek subay olarak askerlik görevini yapmış ve 1953'ten 1956'ya kadar İ.D.A. da daire müdür yardımcılığı ve tercümanlığı yapmış, Newyork Üniversitesi'nin Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki amme idaresinin kuruluşunu yapmıştır. 1956 yılında talebe mübadele programı gereğince İ.A.D. (institutional analysis and development)'nin açmış olduğu bir imtihanı kazanarak Amerika Florida Üniversitesi'ne gitmiş ve genel ziraate devam etmiştir. Birinci ve İkinci sömestrlerden sonra babasının vefatı üzerine Türkiye'ye dönen Arsan, Page şirketinde mütercimlik yaptıktan sonra Raymond İnternasyonel'in Türkiye temsilciliğini, Ereğli demir işletmelerinin temel işlerini yapmış, aynı zamanda baba mesleği olan taksicilik işletmesini de devam ettirmiştir. Mehmet Ali ARSAN, 1965

⁴⁵¹ *Doğruyol*, 12 Ekim 1961, 1.

⁴⁵² *Yeşil Ilgaz*, 13 Ekim 1961, 1.

⁴⁵³ *Devrim*, 7 Ağustos 1965, 1.

⁴⁵⁴ *Devrim*, 10 Ağustos 1965, 1.

⁴⁵⁵ *Devrim*, 18 Eylül 1965, 1.

⁴⁵⁶ *Doğruyol*, 8 Aralık 1965, 1.

yılında Çankırı milletvekili seçilmiş, bu esnada gazetecilik görevine başlayarak Başkent gazetesi fıkra yazarı olarak altı yıl yazı yazmıştır.⁴⁵⁷ Mehmet Ali Arsan, XIII. ve XV. Dönem MP ve DP'den Çankırı milletvekilliği yapmıştır.⁴⁵⁸

Mehmet ali arsan, halkla iletişimi çok iyidir. Her gördüğüne sarılır, Köyün ileri gelenleri ile iletişim kuvvetlidir, siyasi partilerle bağlantılarını kuran birisi olmuştur⁴⁵⁹ ve halkın içinde olan birisi olmuştur.⁴⁶⁰

3.4.1. Mehmet Ali Arsan'ın Meclis Faaliyetleri

Çankırı Milletvekili Mehmet Ali Arsan, meclis çalışmalarında dört teklif, üç önerge, elli beş yazılı soru önergesi vermiş ve altmış defa söz almıştır. Meclis de yapmış olduğu konuşmada, Çankırı ilinin sefaletin, bakımsızlığın en güzel örneğini teşkil eden bir orta Anadolu ili olduğunu, bölgeler arası kalkınmada Çankırı'nın ele alınması gerektiği, bakımsız ihmale uğramış bu memlekete hükümetin yüz çevirmemesi gerektiğinden söz etmiştir.⁴⁶¹

1965 genel seçim sonuçlarına göre MP'den Çankırı milletvekili seçilen Mehmet Ali Arsan'ın⁴⁶² Çankırı'nın ekonomik sorunları hakkında daha önce vermiş olduğu soru önergesi mecliste görüşülmüş, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapmış olduğu konuşmada Arsan, yıllarca ihmal edilen bu vatan parçasının artık Türkiye'nin gerçek kalkınması sırasında yerini bulmasının zamanı geldiğini söylemiş, biraz çaba ile Çankırı'nın ırmak bölgesinin ikinci bir Adana ovası haline gelebileceğini belirtmiştir. Mehmet Ali Arsan, Başbakanı Çankırı'ya davet ederek Çankırı'nın dertlerini bizzat göstereceğini ve Çankırlıların hükümetten çok şey istediklerini belirtmiş, "*Çankırı sizlerden milyarlık boğaz köprüleri, milyarlık demir çelik tesisleri istemiyor. Çankırı sizden biraz insaf, biraz merhamet istiyor.*" demiştir.⁴⁶³

Mehmet Ali Arsan, parti ile ilişkisi kesilip haysiyet divanına sevk edildikten bir süre sonra MP'den istifa etmiş ve istifa mektubunu parti merkezine gönderdikten

⁴⁵⁷ TBMM Arşivi, *Mehmet Ali Arsan Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No: 516, 2. ve 4. Dönem.

⁴⁵⁸ *TBMM Albümü (1920-2010)*, 851,979.

⁴⁵⁹ Kamil Oktay, 1 Ağustos 2023.

⁴⁶⁰ Ali Sarıkaya, 1 Ağustos 2023.

⁴⁶¹ *Millet meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 2, Cilt: 1, Birleşim: 20, 1. Oturum, 8.12.1965, s. 513-514.

⁴⁶² *Devrim*, 15 Ekim 1965, 1.

⁴⁶³ *Devrim*, 9 Aralık 1965, 1.

sonra gazetecilere verdiği demeçte “*Artık MP içinde kalmama imkan kalmamıştır.*” demiştir.⁴⁶⁴

Milletvekili Mehmet Ali Arsan, Amerika büyükelçisinin Kalfat’taki piknikle ilgili olarak millet meclisine bir sözlü önerge vermiştir. Önergede Çankırı’nın Kalfat köyüne giden Amerikan büyükelçisi Parker Hart’ı karşılamak için Çankırı valisinin, sivil öğretmenlere resmi jandarma, çavuş, onbaşı elbisesi giydirdiği iddia edilmiş, bu olayın sebebini İçişleri, Dışişleri ve Milli Savunma bakanları tarafından açıklanması gerektiği ifade edilmiştir. Arsan, önergesinde motorize birliklerinin karşılamaya katıldığını ve taklar hazırlandığını ileri sürmüş, “*Bu meselenin ciddi olarak üzerine eğilebilmek için Anayasa’nın 88. Maddesi gereğince meclis araştırması isteyeceğimi bildiririm. Hangi emir ve talimatla sivil şahıslara askeri üniforma giydirilmesi yetkisi verilmiştir? Piknik gezintisine çıkan bir büyükelçiye resmi bir askeri karşılama programı tertip edilerek karşılanmasına, asker ve resmi vasıtalarla, atlı jandarmalarla emniyet tedbiri ve ihtiram küt’ası tanzim edilmesine neden lüzum görülmüştür? Amerikan büyükelçisi buraya devletini ilgilendiren resmi bir gezinti için mi gitmiştir? Çankırı valisi bu usulsüzlüklere hangi yetki ile göz yummuş ve bu hareketleri tanzim etmiştir? Bunun için herhangi bir bakanlıktan emir almış mıdır?*” demiştir.⁴⁶⁵

Çankırı Milletvekili Mehmet Ali Arsan ile Aydın Milletvekili Reşat Özarda’nın millet meclisi başkanlığına verdikleri önergede, Yükseköğretim gençliğinin boykot ve işgal hareketlerinden doğabilecek olayları zamanında önlemek ve gençlerin meselelerini tespit etmek amacıyla genel görüşme açılmasını istemişler, öğrencilerin hareketlerini ideolojiden uzak olarak vasıflandıran önergede, bu soruna bir an önce el konulması gerektiğini ifade etmişlerdir.⁴⁶⁶ Bağımsız olarak çalışmalarına devam eden Mehmet Ali Arsan’ın, AP ve CHP’ye girmek için başvuruda bulunduğu, ancak olumsuz cevap alması üzerine TİP’e gireceği belirtilmiştir.⁴⁶⁷

Bağımsız Çankırı Milletvekili Mehmet Ali Arsan, TBMM’nin çalışmaları ile ilgili meclis sunduğu bir teklifi vardır. Bu teklifte Arsan, “.....*Anayasamızın*

⁴⁶⁴ Devrim, 16 Aralık 1965, 1.

⁴⁶⁵ Güneş, 12 Haziran 1968, 1.

⁴⁶⁶ Doğruyol, 15 Haziran 1968, 1.

⁴⁶⁷ Doğruyol, 21 Haziran 1968, 1.

demokratik düzenin vazgeçilmez unsurları olarak kabul ettiği partilerimiz şu anda içine düştükleri durumla parlamento ve dolayısıyla kendilerine bağlanan umutlara gölge düşürme yoluna girmiştir. Son günlerde alabildiğine yürütülen olumsuz çekişmeler ne yazık ki TBMM'nin kanun yapan, ulusuna yön veren bir topluluk olma yolundan alıkoyma durumuna sokmuştur.....Türk ulusunun kaderini elinde tutan yüce parlamento artık kendisine bir çıkar yol bulmak ve memleketin ana davalarının gereği gibi eğilmek zamanına gelmiştir....Ulusun beklediği sorunları halledecek bir parlamento nizamının kurulmasına yardımlarınızı dilerim.” demiştir.⁴⁶⁸

MP Çankırı Milletvekili Mehmet Ali Arsan ve Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar'ın Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cemal Tural'ın son zamanlarda bazı sivil müesseseleri denetlemeye başlaması üzerine Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve parti liderlerine bir muhtıra da bulundukları görülmüştür. Yolladıkları muhtıradaki “İç politikada seçim atmosferine girildiği şu sıralarda, aşırı cereyanların yurt ekonomisine yaptığı tahribat yetmiyormuş gibi bir de Sayın Tural'ın hiyerarşik düzendeki yetkilerini aşarak sivil teşekküllerin yetkilerini kullanma zehabını zihinlerde uyandıran bazı tutum ve davranışlarda bulunması, kökleşmesini istediğimiz demokratik hayatımızda yer alan halk kitlelerini endişeye düşürecek bir karakter arz etmeye başlamıştır.” demişlerdir. Ayrıca Tural'ın bu ziyaretinin vatandaşlar arasında manevi yönüyle demokrasi için bir endişe kaynağı olduğunu ifade etmişlerdir.⁴⁶⁹ MP Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar ve Çankırı Milletvekili Mehmet Ali Arsan, parti organlarına bilgi vermeden muhtıra yollamalarından dolayı Millet partisi genel idare kurulu ve grup idare kurulunun ortak aldıkları kararla haysiyet divanına sevk edilmiş, Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar kesin ihraç talebi ile, Çankırı milletvekili Mehmet Ali Arsan ise lehine kaydedilen bazı hafifletici sebeplerden dolayı kınama cezası verilmesi talebiyle yetkili makama sevk edilmiştir.⁴⁷⁰

1973 genel seçimlerine DP milletvekili adayları olarak girecek olan Mehmet Ali Arsan, Başbakan Naim Talu'ya bir mektup göndermiş, bir bakanın henüz bakanlar kurulu kararı alınmadan, formaliteler tamamlanmadan Çankırı'da ağır sanayi kurulduğu yolundaki açıklamasının halkta küskünlük yarattığını ileri sürmüştür.

⁴⁶⁸ BCA, 30-1-0-0/22-129-8, 1-3, Tarih: 08.06.1964.

⁴⁶⁹ Güneş, 8 Şubat 1969, 1.

⁴⁷⁰ Güneş, 1969, 1.

Arsan mektupta, “Hükümetin başı olarak bu çeşit yanlış davranışlardan siz sorumlusunuz. Şayet proje ciddi etüt safhasını geçiştirmemiş durumda ise bunu doğru söyleyin ki demokrasinin doğrular rejimi olduğunu ispatlayın.” demiştir.⁴⁷¹

3.5. Nurettin Ok Biyografisi

1928 yılında Çankırı Kurşunlu ilçesinde doğan Nurettin Ok,⁴⁷² 6 yaşına geldiğinde büyük caminin yanı başındaki cumhuriyet okuluna kaydı yapılmıştır.⁴⁷³ İlhan köprülü, Nurettin Ok ile aynı okulda okuduklarını -cumhuriyet ilkokulu-mektedir arkadaşları olduklarından bahseder.⁴⁷⁴ İstanbul Kabataş Erkek Lisesini 1946 yılında bitirdikten sonra İstanbul Hukuk Fakültesine girmiş ve buradan mezun olmuştur. Ayrıca İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsünde de iki yıl okumuş ve bitirmiştir. Daha sonra gazetecilik ve avukatlık yapmıştır.⁴⁷⁵ 1955 yılı belediye seçimlerinde Çankırı Belediye Başkanlığına seçilen Nurettin Ok, belediye başkanlığının onaylanmasından⁴⁷⁶ sonra beş yıl bu görevde kalmıştır. Belediye başkanlığı görevi sırasında Çankırı için çok çalıştığı ve şehrin ihtiyaçlarını giderdiği bahsedilmekte⁴⁷⁷ şehrin suyu, elektriği ve sosyal işleri ile ilgilendiği ve çok etkin olduğu hükümet taraftarı olduğu bilinmektedir.⁴⁷⁸ uzun yıllar milletvekilliği yapan Nurettin Ok, o günün şartlarında ekonomik alanda bir şeyler yapmaya çalışmış, Çankırı da gençleri en çok kamuya memur istihdam edilmesinde yardımcı olmuş işsiz insanlara iş vermiş ve yerleştirmiştir.⁴⁷⁹

CKMP ve AP'den XII, XIII, XIV, XV ve XVI. Dönem Çankırı milletvekilliğinde bulunan Nurettin Ok, Millet Meclisi Başkan vekili, 36. Hükümette Bayındırlık ve 39. Hükümette İmar ve İskan Bakanı olarak görevde bulunmuştur.⁴⁸⁰ Nurettin Ok'un İran İmar ve İskan bakanının davetine karşılık 10-17 Nisan 1976 tarihleri arasında bir heyetle İran'a 8 günlük bir ziyaret için öngörülen başbakanlığa

⁴⁷¹ Karatekin, 10 Ağustos 1973, 1.

⁴⁷² Nurettin Ok, kendi kaleme almış olduğu anılarında Çankırı'da imaret çarşısında altında şekerçi dükkanı bulunan iki odalı bir evde doğduğunu, babasının şekerçi ustası olduğunu ve sabah namazından yatsı namazına kadar ocak başında çalışan ve buna rağmen okuma yazması olmadığı için alış verişe hiç karışmayan bir esnaf olduğunu ifade eder. Nurettin Ok, *Çankırı Viyana Arasında*, (Ankara: Desen Ofset).

⁴⁷³ Nurettin Ok, *Çankırı Viyana Arasında*, (Ankara: Desen Ofset).

⁴⁷⁴ İlhan Köprülü, Çankırı-Merkez, 14 Temmuz 2023.

⁴⁷⁵ TBMM Arşivi, *Nurettin Ok Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No:115, 1, 2, 3, 4, 5. Dönem.

⁴⁷⁶ BCA,30-11-1-0/255-4-11, Tarih: 10.01.1956.

⁴⁷⁷ İlhan Köprülü, Çankırı-Merkez, 14 Temmuz 2023.

⁴⁷⁸ Hayri Demiray, Çankırı-Merkez, 14 Temmuz 2023.

⁴⁷⁹ Yücel Dinç ile mülakat, Çankırı-Merkez, 31 Temmuz 2023.

⁴⁸⁰ TBMM Albümü (1920-2010),1043.

sunulan bir kararname tasarısı da mevcuttur.⁴⁸¹ Çankırı'nın durumunu iyi bilen Ok'un Bakanlığı sırasında Çankırı'ya konut bakımından önemli hizmetler yaptığı, kötü ve bozuk olan Çankırı yolunu önemli bir aşamaya getirdiği belirtilir.⁴⁸² Ayrıca Atatürk bulvarının üzerinde trafiğin rahatlaması için üst geçit, sosyal konutlar, bakanlığa ait kurumlarda lojmanlar ve ilçelerde mevcut olan lojmanları yenileme faaliyetleri de önemli çalışmaları arasında olmuştur.⁴⁸³ Nurettin Ok hakkında Hayri Demiray şunları söylemiştir: *Nurettin ok uzun süre belediye başkanlığı yaptı. Sağ olsun her zaman Çankırı'da söz sahibiydi.....en aktif milletvekiliydi ama ahde vefa olmadı ben çok severdim onun babasının dükkkanı şekerci dükkkanı karşıdaydı kendisi kurşunluluydu. Severdim. Cenazesinde de görkemli bir cenaze töreni olmadı iş verdikleri adamlar dahil kimse yoktu cenazesinde çok üzüldük yani.*” demiştir.⁴⁸⁴

3.5.1. Nurettin Ok'un Meclis Faaliyetleri

Nurettin Ok, meclis çalışmalarında yirmi yedi yazılı ve sözlü olmak üzere önerge vermiş ve yetmiş defa söz almıştır. 1962 yılı Milli Savunma Bakanlığı bütçesi münasebetiyle meclis de söz aldığı konuşmasında, Piyade Atış Okulu'nun Çankırı'dan kalkması suretiyle çalışma ve iktisadi hayattan şehrin mahrum kaldığını ve Çankırı'nın Türk ordusuyla tekrar kavuşturulmasından söz ederek konuşmasını tamamlamıştır.⁴⁸⁵ Nurettin Ok, bir grup milletvekili ile beraber 20/21 Mayıs günü vuku bulan isyan harekâtı sırasında demokrasiyi ve millet haklarını koruma yolunda şehit olanların ailelerine birinci dereceden şehit maaşı bağlanması hususunda Yüksek Meclise sundukları bu takririn okunarak Hükümete ulaştırılmasını ve 20 / 21 Mayıs 1963 gecesi isyan harekâtı sırasında millet haklarını, demokratik nizamı, anayasa ve hürriyet ilkelerini koruma yolunda canlarını veren aziz şehitlerimizin büyük önder Atatürk'ün ebedî istirahatgâhı Anıtkabir'de Şehitler Mezarlığı'na gömülmelelerini meclise arz ederek teklif de bulunmuştur.⁴⁸⁶

Başkanlık Divanı seçimi münasebetiyle yaptığı konuşmasında Başkanvekili olarak söz alan Nurettin Ok, *“Muhterem milletvekilleri, şu anda Büyük Meclisin itimat ve teveccühüne mazhar olmuş bulunan Başkanlık Divanı adına şükran*

⁴⁸¹ BCA, 30-18-1-2/350-121-10, Tarih: 07.04.1976.

⁴⁸² Kamil Oktay, Çankırı-Merkez, 14 Temmuz 2023.

⁴⁸³ Ali Sarıkaya, 1 Ağustos 2023.

⁴⁸⁴ Hayri Demiray, Çankırı-Merkez, 14 Temmuz 2023.

⁴⁸⁵ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 1, Cilt: 3, Birleşim: 52, 1. Oturum, 21.2.1962, 97.

⁴⁸⁶ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 1, Cilt: 2, Birleşim: 3, 2. Oturum, 22.5.1963, 29-30.

duygularımızı ifade etmek istiyorum. Hakikaten, kıymetli oylarınızla seçmiş bulunduğunuz Başkanlık Divanı, kendisine büyük şeref telâkki ettiği bu görevi tam bir tarafsızlık içinde yürütecek ve sizlere, dolayısıyla Türk milletine lââyık olmaya çalışacaktır....Başkanlık Divanınız görev sırasında, başının üstünde altın harflerle hakkedilmiş bulunan «Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir» vecizesinden aldığı ilhamla bu görevi en iyi şekilde ve tam bir tarafsızlık içinde başarmak azmindedir....” Diye sözlerine devam ederek konuşmasını tamamlamıştır.⁴⁸⁷ Çankırı Milletvekili Nurettin Ok'un, Çankırı' da Devlet Demiryollarınca kurulacak makas fabrikasına ilişkin Ulaştırma Bakanından yazılı soru önergesi, Çankırı Kültür Sitesine ilişkin Kültür Bakanı'ndan yazılı soru önergesi de yapmış olduğu çalışmalardan birkaçıdır.⁴⁸⁸

CKMP'nin 1961 genel seçimler öncesi Çankırı'da yaptığı mitingde konuşan Çankırı eski belediye başkanı ve CKMP milletvekili adayı Nurettin OK, millete uzaktan ve yukarıdan bakan CHP'nin bu zihniyetle iktidara gelemeyeceğini, bu milletin o zihniyeti 1950'de yıktığını ve başından attığını söylemiş devamında, *“benim için Demokrat belediye reisi diyorlarmış, ben adalet huzurunda ve millet huzurunda hesap vermiş ve alnım açık çıkmışumdur. Hiçbir iftira ve tezvirat karşısında biz bu imanla çalışıyoruz ve çalışacağız. Gaflet içinde kalanlar 15 Ekim'de saçlarının önlerine indiğini görecekler.”* demiştir.⁴⁸⁹ Nurettin Ok ayrıca kendilerine kuyruk ve kuyrukların başı diyenlere yüksek adalet cevabını vermiş, siyasi itibarlarının kendilerine kin ve nefret besleyenleri susturacağını ifade etmiştir.⁴⁹⁰

1961 seçimlerinde CKMP'den adaylığını koyarak milletvekilliğini kazanan ve bütün köylere ve ilçelere veda ziyaretinde bulunan Nurettin OK⁴⁹¹, Ankara'ya gelerek TBMM başkanlık seçimlerinde de CKMP'den meclis divan katipliğine seçilmiştir.⁴⁹² 1965 genel seçimlerine AP'den Çankırı milletvekilliği adaylığını koyan Nurettin Ok, AP'nin Çankırı'da yaptığı bir mitingde yaptığı konuşmada yüz yirmi beş senedir yapılan demokrasi mücadelesini açıklamış, seçimi kazansalar bile

⁴⁸⁷ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 2, Cilt: 29, Birleşim: 2, 4. Oturum, 6.11.1968, 26.

⁴⁸⁸ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 5, Cilt: 5, Birleşim: 139, 1. Oturum, 2.5.1978, 402.

⁴⁸⁹ *Doğruyol*, 12 Ekim 1961, 1.

⁴⁹⁰ *Yeşil İlga*, 13 Ekim 1961, 1.

⁴⁹¹ *Doğruyol*, 20 Ekim 1961, 1.

⁴⁹² *Doğruyol*, 3 Kasım 1961, 1.

bazı partilerin AP'yi iktidara getirmeyeceğiz dediklerini ve milli iradeye suikast yaptıklarını ve bu milletin öyle bir şey olsa ona bile karşı koyacağını belirtmiştir. Nurettin Ok, memleket meselesi için Çankırı'dan başvekil İsmet İnönü ile görüşmek üzere giden bir heyete “*Ne var Çankırılılar, bayram değil seyran değil*” diyen İnönü'nün ve CHP mensuplarının gayri samimi olduğunu ifade etmiştir.⁴⁹³

Nurettin OK, AP meclis grup toplantısında yapılan meclis başkan vekilliği oylamasında 201 oydan 184'ünü almış ve Meclis Başkan Vekili seçilmiştir.⁴⁹⁴ Çankırı küçük sanayi sitesi yapı kooperatifinin genel kurul toplantısına katılan Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili Nurettin OK, Çankırı'ya bu sanayi sitesini kazandıran kurucuları tebrik etmiş, Çankırı'ya yapılacak ve getirilecek olan tesis ve müesseselerden başka, Makine Kimya Enstitüsü tarafından yaptırılacak olan Kutu dişli fabrikasının da Çankırı'da yapılacağı müjdesini vermiştir. Ok, konuşmasında ayrıca iftira ve yalanlara iltifat edilmemesini, birlik ve beraberlikle her şeyin çözüleceğini ifade etmiştir.⁴⁹⁵

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından onaylanan kabinede Bayındırlık Bakanlığı'na getirilen Çankırı milletvekili Nurettin OK⁴⁹⁶, Belediye istimlak işlerine harcanmak üzere İmar ve iskan bakanlığından 200.000 lira yardım sağladığını Çankırı Belediye başkan vekili Halit Emekli'ye bir haberle bildirmiştir.⁴⁹⁷ Nurettin OK, Çankırı senatörü Gürhan Titrek, Çankırı milletvekilleri Arif Tosyalıoğlu, Nuri Çelik Yazıcıoğlu ve ile birlikte temel atmak için Çankırı'ya gelmişler, Nurettin OK, vilayet balkonundan halka hitap etmiş ve konuşmasında, “*Benim kıymetli hemşehrilerim, muhterem Çankırılılar, bir fani için bu muazzam karşılama, içten sevgi ve tezahürat göstermeniz benim için büyük şeref, büyük bir bahtiyarlıktır. Hepinize teşekkür ederim. Beni memnun, bahtiyar ettiniz hepiniz sağ olun, var olun.*” demiştir. Ayrıca bu fakir beldenin kalkınması için arkadaşları ile gece gündüz çalıştıklarını, bu çalışmanın semeresini almış olduğunu söylemiştir. “*Biz fabrika kurulmasını istedik ve bugün muvaffak olduk, bundan sonra yeni fabrika temelleri atacağız.*” diyen Ok, Çankırı'da 1.5 milyon liralık ağır sanayi kurulacağını, temel atmak üzere bir buçuk ay sonra tekrar Çankırı'ya geleceğini ve Çankırılıların yakın

⁴⁹³ Doğruyol, 10 Ekim 1965, 2.

⁴⁹⁴ Doğruyol, 26 Ekim 1965, 1.

⁴⁹⁵ Doğruyol, 5 Mart 1973, 1.

⁴⁹⁶ Doğruyol, 16 Nisan 1973, 1.

⁴⁹⁷ Doğruyol, 21 Nisan 1973, 1.

zamanda geçim sıkıntısı çekmeyeceğini söylemiştir.⁴⁹⁸ Birlikte yem fabrikasının yerine gidilmiş, küçük el sanatları için yapılacak binanın temeli atılmış, burada da bir konuşma yapan Nurettin OK ve yanındaki heyet, Cumhuriyetin 50. Yıldönümünde Cumhuriyet köyü ismini alacak olan Süleymanlı köyüne gitmiş ve burada Ankara Maltepe İlkokulu ve aile birliği tarafından yaptırılacak olan ilkokulun temel atma törenini gerçekleştirmiştir.⁴⁹⁹

Bayındırlık ve İskan Bakanı Nurettin Ok, 30 ekimde hizmete girecek olan boğaz köprüsü için adının “*Boğaziçi köprüsü*” olarak tespit edildiğini ve açılışı için program yapıldığını belirtmiştir. Nurettin Ok, karayollarınca hazırlanan boğaz köprüsünün geçiş ücretinin yüksek olduğu söylemiş ve tarifeyi yeniden gözden geçirerek köprüden geçiş ücretlerinin sadece araçlardan alınacağını, yayaların geçişinin bedava olduğunu bildirmiş, “*örneğin taksilerden on lira alınacaktır. Bunlar şimdi araba vapurlarına verdikleri kadar geçiş ücreti ödeyeceklerdir. Taksinin içindeki yolcular ve şoför ayrıca para ödemeyecektir.*” demiş, ücret tarifesinin de yakında açıklanacağını ifade etmiştir.⁵⁰⁰

AP Çankırı il teşkilatının düzenlediği sohbet toplantısında bir konuşma yapan Bayındırlık ve İskan Bakanı Nurettin Ok, yirmi beş yaşında belediye başkanı olduğunu, Çankırı’nın dertleri ile yoğrulduğunu, daha Çankırı’nın kaç mahallesi olduğunu bilmeyenlerin milletvekili olabilmenin çabası içerisinde olduklarını ve yedi partinin AP’ye vurduğunu ifade etmiş, “*Biz çok acı çektik, bu acının ne olduğunu bildiğimiz için Çankırı’nın dertlerine merhem olmak istiyoruz.*” diyen Nurettin Ok, “*...İşte ben de bayındırlık bakanı olarak sizlerin itimadını kazanan bir evladınız olduğum için muslukları Çankırı’ya çeviriverdim, her gün o musluktan asfalt fışkırıyor. Çankırı milletvekili olmasaydım, başka bir yerin olsaydım geri kalmışlığı ile bilinen Çankırı’nın yolları yapılmayacak mı? Bugün Kars, Hakkari, Van, Konya, Zonguldak ve Türkiye’nin dört bucağında karayolları vazife görmektedir. Yalnız Çankırı benim vatanım değil, mesul bir bakan olarak Türkiye’nin her yeri benim memleketim. Çankırı kadar severim, üzülmeyinler 27 Mayıs’ta nasıl hesap vermiş isem bakanlığımın da hesabını Allah’ın izniyle vermeye hazırım.*” demiştir.⁵⁰¹

⁴⁹⁸ *Doğruyol*, 14 Mayıs, 1973, 1.

⁴⁹⁹ *Çankırı*, 14 Mayıs 1973, 1.

⁵⁰⁰ *Güneş*, 15 Eylül 1973, 1.

⁵⁰¹ *Güneş*, 6 Ekim 1973, 1.

Asya ve Avrupa kıtasını birleştiren dev eser olan İstanbul Boğaz Köprüsü Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından büyük bir törenle hizmete açılmış ve açılış konuşmasında söz alan Bayındırlık bakanı Nurettin Ok, bu başarıda Demirel hükümetinin büyük bir rolü olduğunu, başta Demirel olmak üzere emeği geçenlere şükranlarını sunmuştur. Nurettin Ok, *“Köprü lüks değildir, sosyal ve ekonomik büyük bir ihtiyaçtır. Köprü her türlü karşı iddiaya rağmen büyük bir eser olarak ortaya çıkmıştır. İsteyen, istemeyen beğenen, beğenmeyen bu köprü üzerinden hep beraber kardeşçe geçeceğiz.”* demiştir.⁵⁰²

İmar ve İskan bakanlığının 1977 bütçesinin senatodaki görüşmesinde konuşmalardan sonra eleştirilere cevap veren İmar ve İskan Bakanı Nurettin Ok, *“Hedefimiz kamu eliyle yılda yüz bin mesken yapmaktır. 210 ilçede iki bin mesken inşa ettik.”* demiştir.⁵⁰³ Nurettin Ok, bakanlığın çalışmalarının köyden kente yönelen nüfus hareketi dolayısıyla büyük bir hacime ulaştığını, kentleşme ve konut sorunlarının devam ettiğini belirtmiş, ülkedeki nüfus artışının göz önüne alındığında yılda iki yüz elli bin konut yapılmasının gerektiğini ve bunun karşılanmasını bir ihtiyaç olarak gördüklerini belirtmiştir. Ok, *“Vazifeye başladığım zaman yılda bin konut yapılmalıdır dedim. Bundan da gurur duydum.”* demiştir.⁵⁰⁴

1977 genel seçimler öncesi AP Çankırı il idare kurulunun düzenlediği kapalı salon toplantısında konuşan İmar ve İskan Bakanı Nurettin Ok, *“Bu memlekete, bu millete ve bu yurda hizmet edecekler, yapılacak seçimlerde muvaffakiyet nasip etsin.”* diyerek söze başlamış, milletvekilliği ve bakanlığı zamanında yaptığı çalışmaları dile getirmiştir. Nurettin Ok, *“İki seçimde CHP ve DP’den birer milletvekili meclise gitti fakat bizimle çalışma yapmayıp ırgaladı, çalkadılar ve bırakıp gittiler”* demiştir.⁵⁰⁵ Ağır sanayi fabrikasının yanına makas fabrikasının yapılacağını ve etüdün yapıldığını söyleyen Nurettin Ok, Eskipazar’da *“Başbakan Ecevit”* yazılı döviz gördüğünü, *“Eğer yazı ile başbakan olursa, herkes beze yazı yazmakla başbakan olur. Eğer duvarlara yazı yazmakla milletvekili olursa meclis boyacılarla dolardı.”* demiştir. İki sene içinde Çankırı’ya altı yüz milyon liralık yatırım yapılacağını, parası yatırılmış, Amerika’dan iki aya kadar kırk buldozer ve

⁵⁰² Doğruyol, 31 Ekim 1973, 1.

⁵⁰³ Doğruyol, 7 Şubat 1977, 1.

⁵⁰⁴ Doğruyol, 24 Şubat 1977, 1.

⁵⁰⁵ Doğruyol, 27 Mayıs 1977, 1.

greyderin köylere gönderilerek köylünün hizmetinde çalışacağını ifade etmiştir.⁵⁰⁶ AP'li tarafsız esnaf ve tüccarlarla bir araya gelerek bir konuşma yapan Bayındır ve İskan bakanı Nurettin Ok, yapılan bu toplantının bir sohbet toplantısı, bir dert dökme toplantısı olduğunu, seçim ve parti bakımından herkesin şikayetini, memnuniyet ve seçim çalışması hakkında herkesin konuşabileceğini söylemiştir. On gün evvel Kastamonu'da böyle bir toplantı yapıldığı salonun dolup taşıdığını, Çankırı'nın böyle toplantılara eskisi gibi önem vermediğini ve bunun nedenlerinin araştırılması gerektiğini, köy ve kasabalara gidildiğinde AP'nin fakir esnaf ve üyesinin gittiğini, elbisesi ve gömleği ütülü esnaf ve tüccarların gezilere katılmadığını ifade etmiştir. 1977 genel seçimlerine değinen Nurettin Ok, *"Diğer partilerin gösterdiği yabancı adaylar Çankırı'nın kaç köyü, kaç kasabası nerede, yolu ve suyu var mıdır? Yok mudur? Bilemediği gibi, kendileri Çankırlıları, Çankırlılarda onları tanımazlar. Böyle adaylardan ne fayda ne de çalışma beklenemez. Yazık olur Çankırı'ya."* demiştir.⁵⁰⁷

3.6. Nuri Çelik Yazıcıoğlu Biyografisi

1933 yılında Çankırı ili Kurşunlu ilçesi Dumlupınar köyünde doğan Nuri Çelik Yazıcıoğlu, ilköğrenimini köyünde tamamlamış, Kastamonu Göl-köy Enstitüsünü 1952 yılında bitirmiştir. İki yıl köy öğretmenliği yaparak Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nün eğitim bölümünü bitirmiştir. Daha sonra Trabzon Beşikdüzü Kız Öğretmen Okulu Eğitim Şefliği ve Zonguldak İlköğretim Müfettişliği yapmıştır. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsünü 1960'ta bitiren Yazıcıoğlu, Kastamonu Kız Öğretmen Okulunda beş yıl görevde bulunmuş, askerlik hizmetini ise tankçı teğmen olarak tamamlamıştır. Hasanoğlu Atatürk Öğretmen Okulu Eğitim şefliğinde iki yıl görev yaptıktan sonra 1969'da Çankırı'dan CHP milletvekili seçilmiştir. 1973 seçimlerini kaybeden Yazıcıoğlu, sırayla M.E.B. Başmüşavirliği, Ankara İlköğretim Müfettişliği, Yıldırım Bayezid Kız Meslek Lisesi, Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur. ⁵⁰⁸ Yazıcıoğlu, CHP'den XIV. Ve XVI. dönem Çankırı milletvekili seçilmiştir.⁵⁰⁹

⁵⁰⁶ Doğruyol, 28 Mayıs 1977, 2.

⁵⁰⁷ Doğruyol, 1 Haziran 1977, 1.

⁵⁰⁸ TBMM Arşivi, Nuri Çelik Yazıcıoğlu Tercüme-i Hal Kağıdı, Sicil No: 360 -760, 3 ve 5. Dönem.

⁵⁰⁹ TBMM Albümü (1920-2010), 1043.

3.6.1. Nuri Çelik Yazıcıoğlu'nun Meclis Faaliyetleri

Meclis çalışmalarına bakıldığında dört yazılı soru önergesi veren ve mecliste elli bir defa söz alan Yazıcıoğlu, Türkiye Elektrik Kurumu kanunu tasarısı münasebetiyle yaptığı konuşmasında Milletvekili Yazıcıoğlu, TEK kanununun çıkarılmasını desteklediklerini ancak 5. Maddedeki “karlılık derecesinin tayini” köylüler arasında ayrılık ve huzursuzluk yaratacağından, kamu hizmetinde veya köylere hizmet götürmede kar getirecek zarar getirecek ayrımı yapmanın doğru olmadığına değinmiştir.⁵¹⁰

Milli Savunma Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmada söz alan milletvekili Yazıcıoğlu: *“Sayın Başkanım, son zamanlarda Orta Menzil Komutanlığının Çankırı'dan alınacağını duyuyoruz. İkinci olarak, yıllarca Türk Ordusuna değerli elemanlar yetiştirmiş olan Piyade Okulu Çankırı'dan kaldırılmış, yerine bir Astsubay okulu açılmıştır. Piyade okulunun kültür yönünden Çankırı'yu olumlu yönden etkilemekte olduğu kadar, ekonomik bakımdan da büyük değerleri ve katkıları vardı. Türkiye'nin bugün Doğu diye adlandırdığımız illerinin hemen hemen birçoğundan geri bırakılmış ve unutulmuş bir ili Çankırı'dır. Acaba Millî Savunma Bakanlığı, halihazır Astsubay Okulu olarak kullanılmakta olan bu güzelim binayı daha başka amaçlarla değerlendirmeyi düşünmekte midir? Saygılarımla.”* diyerek sözlerini tamamlamıştır.⁵¹¹

CHP grup adına yaptığı konuşmada Yazıcıoğlu, Milli Eğitim bakanlığının on tane devlet mühendislik ve mimarlık akademisi açma girişimini desteklediklerini, Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri sayısının artması ile de üniversitenin yükünün de hafifleyeceğini söylemiştir.⁵¹²

1978 yılı Adalet Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmada ise Yazıcıoğlu, illerdeki adliye binalarına yeterli ödenek ayrılıp ayrılmadığını, hükümet ve tutukluların genellikle ihmal edildiğini söyleyerek *“Özellikle yakıt için, adalet mensuplarına, binalarına, zamanında ödenek, para gitmiyor. 15 Aralık günü Çankırı Adliyesinde yargıçlar ve personel palto ile oturuyordu; Sayın Müsteşara telefon açtım, para gelmedi. Bu üşüyen insanın adalet konusunda bilinçli karar*

⁵¹⁰ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 4, Birleşim: 78, 1. Oturum, 8.5.1970, 650.

⁵¹¹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 11, Birleşim: 53, 2. Oturum, 19.2.1971, 635-636.

⁵¹² Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 12, Birleşim: 67, 2. Oturum, 8.3.1971, 163.

verebileceğine inanıyor muyuz?...” diyen Milletvekili Yazıcıoğlu konuşmasına devam ederek sözlerini tamamlamıştır.⁵¹³

5 Mart 1964 tarihli ve 439 sayılı Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ve yüksek ve orta dereceli okullar öğretmenlerinin haftalık ders saatleri ile ek ders ücretleri hakkındaki kanunun adının değiştirilmesine ve bir madde eklenmesine ilişkin kanun tasarısı münasebetiyle söz aldığı konuşmada ise Cumhuriyet tarihinde ilk kez orta dereceli okul öğretmenlerinin ilkökul öğretmenlerine haklar bakımından yaklaştırıldığını ve çok gecikmiş bir görevin yerine getirildiğinden bahsederek *“Ömürlerini yavrularımızın eğitime veren değerli Türk öğretmenine bu hizmeti getirirken geciktığımız için kendilerinden özür diliyorum.”* diyerek sözlerini tamamlamıştır.⁵¹⁴

3.7. Rahmi İnceler Biyografisi

1910-1911 yılında Çankırı ili Çerkeş ilçesinde doğan Rahmi İnceler, on yıl devlet memuriyetinde hizmet ettikten sonra istifa etmiş, 1947 yılından itibaren ticaretle meşgul olurken⁵¹⁵, CKMP’den XII. Dönem Çankırı milletvekili seçilmiştir.⁵¹⁶

3.7.1. Rahmi İnceler’in Meclis Faaliyetleri

Milletvekili Rahmi İnceler, mecliste bir yazılı soru önergesi sunmuş, dört teklif vermiş ve yirmi dört defa söz almıştır. 1962 yılında tüm tarım makina ve aletlerinin, Gümrük ve muamele vergileri kaldırılmak suretiyle, ithal edilmesinin düşünülp düşünülmediğine dair söz aldığı konuşmasında 1953 ve 1962 arasındaki fiyatların mukayese edildiğinde Türk köylüsünün ve çiftçisinin satın alma gücünün düştüğünü, Hükümetten rica ile gümrük, muamele ve diğer vergileri kaldırması ve köylünün biraz ferahlaması ve fahiş altında alamadığı durumda köylünün durumunun ne halde olacağını, mümkün olduğu kadar köylüye ne gerekiyorsa yapılması gerektiğinden söz etmiştir.⁵¹⁷

Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvel ile tadil ve eklerinin Tarım Bakanlığı kısmında değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı ve Tarım ve Plân komisyonları raporları

⁵¹³ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 5, Cilt: 3, Birleşim: 112, 1. Oturum, 21.2.1978, 452.

⁵¹⁴ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 5, Cilt: 6, Birleşim: 156, 1. Oturum, 8.6.1978, 301.

⁵¹⁵ TBMM Arşivi, *Rahmi İnceler Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No: 113, 1. Dönem.

⁵¹⁶ *TBMM Albümü (1920-2010)*, 787.

⁵¹⁷ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 1, Cilt: 6, Birleşim: 111, 1. Oturum, 3.9.1962, 314-315.

münasebetiyle söz alan Rahmi İnceler, ziraatle ilgili konuşmasında “....Arkadaşlar, hele ziraat meselesinde bu memleketin bugün ziraati denilen şey ele alınmamıştır, Bir arkadaş, «Ziraat Vekâleti var mı, yok mu?» diye sordular. Hakikaten yoktur. %80 ini toprağa bağlamış olan bu memleketin bu kadar hafiften kanunlarla şunlarla bunlarla alâkası var mıdır arkadaşlar? Biz böyle bir milletiz ki, milyonlarca insan tek ağacını aşulamaktan mahrumdur, bilgisizdir. Ziraat Vekâleti böyle yüksekleri yükselteceğine, küçüklere, az parayla çalışacaklara bu işleri öğretse de ziraate böyle hizmet etse daha iyi olmaz mı?Arkadaşlar, hiç ziraat mühendislerinin köye gidip’de köylüye ışık tuttuğunu gördünüz mü? Görmedik. Onun için istirham ediyorum Meclisten, bilhassa Ziraat Vekâleti küçük elemanlar yetiştiresin, köy köy gezsın, ziraatçıye ışık tutsun ve bu mühendisler de onları kontrol etsinler, kâfi! Bu cihetle bu kanuna ben rey vermiyeceğim, sizin de rey vermemenizi istirham ediyorum. ...” diyerek sözlerini bitirmiştir.⁵¹⁸

T.C. Ziraat Bankası memur ve müstahdemlerine ikramiye verilmesine dair yaptığı konuşmada, Ziraat Bankasının 100. Yıldönümü dolayısıyla Ziraat Bankası çalışanlarına bir maaş nispetinde ikramiye verilmesini beyan etmiştir.⁵¹⁹

1961 seçimler öncesi mebus adayı ön seçimlerinde denemeyi kazanan Çankırı eski milletvekillerinden Asım Emre’nin adaylıktan kendi isteği ile çekilmesinden sonra oy sıralamasına göre Rahmi İnceler CKMP listesine girmiş, on dört senedir partide sadakatle çalışan Rahmi İnceler’in milletvekili aday listesinde yer alması hem Çankırı’da hem de özellikle Çerkeş ilçesinde büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır.⁵²⁰ 1968 yerel seçimler öncesi seçim kampanyalarının başlamasıyla birlikte CKMP’de ilk büyük gösterisini Çankırı’da yapmış, bu mitingde konuşan Rahmi İnceler, köyü ve çiftçilerin durumunu anlatarak dönemin hükümetini eleştirmiştir.⁵²¹

3.8. Şaban Keskin Biyografisi

Şaban Keskin, 1928 yılında Çankırı iline bağlı Dümeli Saray köyünde doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Çankırı’da tamamladıktan sonra Orman Okulu’na girmiştir. Orman Okulu’ndan hem sınıf hem de okul birincisi olarak mezun olan

⁵¹⁸ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 16, Birleşim: 68, 2. Oturum, 8.4.1963, 142.

⁵¹⁹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 24, Birleşim: 19, 3. Oturum, 25.12.1963, 11.

⁵²⁰ Doğruyol, 19 Eylül 1961, 1.

⁵²¹ Güneş, 13 Mayıs 1968, 1.

Keskin, aynı yıl Çerkeş Orman İşletmesi'nde Orman Bölge Şefi olarak görev yapmıştır. 1949 yılına kadar Çankırı Orman İşletmesi'nde çalışmış ve 1949'da yedek subay okuluna dahil olarak 31. dönemde vatani görevini yerine getirerek 1950'de terhis olmuştur. Son memuriyetini 1952'de Mersin'de Orman Bölge şefliği olarak yapmış ve istifa ederek ticarete atılmıştır. Çankırı'da ticaretle meşgul olduğu esnada CKMP il başkanlığına seçilmiş⁵²² ve milletvekili seçimlerinde de CKMP'den XII. dönem Çankırı milletvekili olarak meclise girmiştir.⁵²³

3.8.1. Şaban Keskin'in Meclis Faaliyetleri

Çankırı Milletvekili Şaban Keskin, meclis çalışmalarında yirmi iki yazılı ve sözlü önerge vermiş ve dokuz defa söz almıştır. Bir orman bakanlığının kurulmasının düşünülp düşünülmediğine ve 1961 yılı içinde yanan ve tahrip edilen ormanların hektar olarak miktarına ve maddi değerinin ne kadar olduğuna dair bir sözlü soru önergesi sunmuştur.⁵²⁴ Milletvekili Şaban Keskin diğer meclis konuşmasında Milli Eğitim bakanlığına şu soruları yöneltmiştir:

1. *Asli görevi öğretmen olup da, öğretmenlik mesleki dışında büro memuru olarak Millî Eğitim müdürlüklerinde, kitaplıklarda, Bakanlık ve Bakanlığın diğer kademelerinde ne kadar öğretmen çalıştırılmaktadır?*
2. *Varsa, bu gibi öğretmenlerin öğretmen sıkıntısı çeken ve hattâ öğretmensiz okullar da görevlendirilerek yerlerinin öğretmen olmayan yeni elemanlarla doldurulması mümkün değil midir?*
3. *Öğretmen okullarından yılda ortalama ne kadar öğretmen mezun oluyor? Ve senede ne kadar öğretmen istifa ederek ayrılıyor? Bu istifaların sebepleri nelerdir? öğretmenlik mesleğinin daha cazip hale getirmek suretiyle bu istifaların önlenmesi düşünülmekte midir?*

Bu soruları Milli Eğitim Bakanının cevaplamasından sonra Şaban Keskin, tekrar söz almış ilerleyen günlerde toplanacak olan Maarif Şurası'nda bu konunun gerektiği şekilde üzerinde durulacağına inandığını belirtmiştir.⁵²⁵

Çankırı Milletvekili Şaban Keskin'in, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı'na yaptırılan veya yaptırılmakta olan işhanı ve benzeri gayrimenkullere dair

⁵²² TBMM Arşivi, Şaban Keskin Tercüme-i Hal Kağıdı, Sicil No:114, 1. Dönem.

⁵²³ TBMM Albümü (1920-2010), 787.

⁵²⁴ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 1, Birleşim: 23, 1. Oturum, 18.12.1961, 322.

⁵²⁵ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 1, Birleşim: 33, 1. Oturum, 15.01.1962, 701-702.

yazılı soru önergesi, Devlet Demiryolları'nın son beş yıl içinde ne kadar zarar ettiğine ve bu zararların önlenmesi için ne gibi tedbirler alınması düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesi, İstanbul Radyosu'nun yayın sahasının genişletilmesinin düşünüldüğü ve Ankara ile İstanbul il radyolarının müzik programlarına dair yazılı soru önergeleri mevcuttur.⁵²⁶ Çankırı milletvekili Şaban Keskin CKMP meclis grup adına mecliste yaptığı konuşmasında, Orman genel müdürlüğü katma bütçesi üzerindeki görüşlerini şu şekilde beyan ederek “Yüksek huzurunuzda müzakeresi yapılan Orman Genel Müdürlüğü bütçesi, geçmiş yıllarda olduğu gibi ormanlarımızın kaderini iyiye yönleltecek bir karakterden, esasına tesir edecek bir yenilikten uzak olduğunu söylemekle bir gerçeği ifade ettiğimize kaniiz. Muhafazası ve bakımı, harita ve amenajman, toprak muhafazası, mera ıslahı, yol yapımı gibi mühim fasıllardaki memnuniyetle karşıladığımız bâzı artışlar mevcutsa da, bunların maksadı temin etmekten çok uzak olduğu da meydandadır.....” diye konuşmasına devam ederek sözlerini tamamlamıştır.⁵²⁷

Çankırı Milletvekili Şaban Keskin'in, Silâhtarağa Elektrik Fabrikasından sabotaj ve sair suçlarla görevlerinden uzaklaştırılarak mahkemeye verilenlerden mahkûm olanlarla beraat edenlere dair yazılı soru önergesi,⁵²⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı vaiz ve imam kadrosu mevcudu ile bunlardan kaçının münhal bulunduğu ve halen vazife gören imam ve vaizlerin tahsil derecelerine dair yazılı soru önergesi⁵²⁹ ve Çankırı iline ve ilçelerine, 1963 yılı programına göre yapılacak yatırımların neler olduğuna dair yazılı soru önergesi yer almaktadır.⁵³⁰

CKMP Çankırı ili Kurşunlu ilçesinde yapılan kongrede başkan seçilen Şaban Keskin'in yapılan konuşmalar sonunda Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e ve CKMP genel başkanı Osman Bölükbaşı'na iletmiş olduğu telgraflarda, kongrenin kendilerine hürmet ve bağlılıklarını ittifakla kabul ettiklerini bildirmişti.⁵³¹

CKMP Çankırı il başkanı Şaban Keskin, il gençlik kolu başkanı ve beraberindekilerle birlikte Ilgaz, Kurşunlu, Çerkeş, Eskipazar ve Ovacık teşkilatlarını ziyaret etmiş, daha önce de Eldivan, Şabanözü, Orta ve Yapraklı ilçelerine ziyarette

⁵²⁶ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 7, Birleşim: 119, 1. Oturum, 21.09.1962, 6.

⁵²⁷ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 13, Birleşim: 54, 2. Oturum, 19.02.1963, 485-486.

⁵²⁸ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 14, Birleşim: 59, 2. Oturum, 18.03.1963, 300.

⁵²⁹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 14, Birleşim: 60, 2. Oturum, 20.03.1963, 356.

⁵³⁰ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 16, Birleşim: 70, 2. Oturum, 11.04.1963, 224.

⁵³¹ Doğruyol, 5 Temmuz 1961, 1.

bulunan Keskin'in ziyaret esnasında henüz kurulmayan bazı ilçe gençlik kollarının kurulacağını ve gerekli hazırlıkların tamamlandığını bildirmiştir. Gezi esnasındaki konuşmalarında gözlemlerinden bahseden Şaban Keskin, ilçe idare heyetlerinin dayanışma içinde olduğunu, halkın CKMP'ye geniş bir ilgi duyduğunu ifade etmiştir.⁵³²

CKMP'nin mitinginde konuşan milletvekili adayı Şaban Keskin, on beş gündür köyleri dolaştığını ve köylülerin CKMP'ye oy vereceklerini, CHP'ye oy vermeyeceklerini ve *"Allah CHP'yi iktidara nasip etmesin"* diye dava edenleri gördüklerini söylemiş, konuşmasının son bölümünde Keskin, *"CHP'liler muhakkak iktidara biz geleceğiz diyorlarmış, öyle yalanla iktidara gelinmez. Gelinse bile demokraside yalanla meclise girenden hayır gelmez"* demiştir.⁵³³

Çankırı Milletvekili Şaban Keskin, Çankırı'nın kalkındırılması hakkında meclise verdiği soru önergesinde, hiçbir devirde Çankırı'ya ve Çankırı'nın kalkınmasına tesir edebilecek bir tesisin bir yatırımın yapılmadığını, yirmi sene önce nasılsa bugünkü durumun da gerek nüfus ve gerekse imar bakımından aynı olduğunu ve Çankırı'nın bu feci durumdan bir an önce kurtulması için hükümet olarak nasıl bir tedbir düşünüldüğünü beyan etmiştir.⁵³⁴

Şaban Keskin'in Çankırı'da seçmenler tarafından daima eleştiriye uğraması ve iktidara ortak olan CKMP'nin CHP'nin bir ocağı gibi İsmet İnönü'nün emrinde çalışıldığı haberleri ve şikayetlerinin kendisine iletilerek bu eleştiri ve şikayetler karşısında açıklayamadığı sebeplerden dolayı on üç senedir bağlı bulunduğu CKMP'den istifa ettiği ve bu istifanın Çankırı'da olumlu karşılanarak birçok kimse tarafından kendisine tebrik telgrafları çekildiği görülmüştür.⁵³⁵ Partisinden istifa eden Şaban Keskin bazı partililerin *"Neden istifa ettiniz"* sorusuna istifa sebeplerini anlatarak cevap veren Keskin, *"Bizi Cumhuriyet halk partisinin karşısında olan seçmenler seçip Büyük millet meclisine göndermiştir. Fakat iyi niyetle girdiğimiz koalisyonda maalesef kendi partimizin ve seçmenlerimizin tüzük ve düşüncelerine muhalif çalışılmaktadır. İşte bu yüzden ayrıldım."* diyen⁵³⁶ Şaban Keskin gazeteye verdiği demeçte *"İstifamın büyük bir vatandaş kitlesinin hislerine tercüman*

⁵³² Doğruyol, 15 Ağustos 1961, 1.

⁵³³ Doğruyol, 12 Ekim 1961, 1.

⁵³⁴ Doğruyol, 20 Aralık 1961, 1.

⁵³⁵ Doğruyol, 23 Temmuz 1963, 1.

⁵³⁶ Doğruyol, 27 Temmuz 1963, 1.

*olduğuna eminim.....sağa sola çamur atmayı meziyet sayan yağcılara bukalemun karakterlilere de tesadüf edilmesi ve bu istifayı kendi hesaplarına değerlendireceklere rastlanması da gayet tabiidir.” demiştir.*⁵³⁷

3.9. Tahir Akman Biyografisi

1916 yılında Çankırı ili Kurşunlu ilçesinde Atkaracalar bucağında doğmuştur. İlköğrenimini burada bitirdikten sonra Lise öğrenimini Ankara-Kastamonu liselerinde tamamlamıştır. 1935 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesine girerek 1938 yılında mezun olmuştur. Memuriyetini müteakip İçişleri Bakanlığı şef vekilliğine 31 Temmuz 1938 tarihinde tayin edilmiştir. İki ay kadar bu görevde kaldıktan sonra Ziraat Bankası Şubesinde 7 ay kadar memur olarak bulunmuştur. Daha sonra Trabzon ve Çankırı maiyet memurluklarında bulunduğu sırada yedek subay olarak askerliğini tamamlamıştır. Ankara’da kaymakamlık kursuna katılan Tahir Akman, sırasıyla Göynük, Ürgüp, Gercüş, Nazımiye ve Kadirli kaymakamlıklarında, Trabzon Hukuk işleri müdürlüğünde, Altunözü ve Gemlik kaymakamlıklarında bulunmuştur. 1954 yılında Çankırı milletvekilliğine seçilerek 1957 yılına kadar TBMM’de bulunmuştur. 1958’de halk Bankası idare meclisine, daha sonra müdürler kurulu üyeliğine seçilerek 6 yıl görevde kalmıştır. 1964 yılında Manisa vali müşavirliğine tayin edilmiş ise de bazı sebeplerle göreve gidemediğinden İçişleri Bakanlığı sivil savunma başkanlığı teşkilatı çalışanlığı kadrosu ile Ankara ilinde görevlendirilmiştir.⁵³⁸ Tahir Akman, AP’den XIII. Dönem Çankırı milletvekili olarak meclise girmiştir.⁵³⁹

3.9.1. Tahir Akman’ın Meclis Faaliyetleri

Çankırı milletvekili Tahir Akman’ın mecliste bir teklif ve bir önergesi olduğu, on dokuz defa söz aldığı görülmektedir.1966 yılı bütçe kanun tasarısı ve devlet istatistik genel müdürlüğü bütçesi münasebetiyle AP grubu adına yaptığı konuşmada, istatistiğin ekonomik ve sosyal kaynakların geliştirilmesi ve memleketin daha ileri ve seviyeye ulaştırılması için alınacak tedbirlere ışık tutması ve memleketin milli güvenlik politikasının tespiti bakımından önem taşıdığını beyan etmiştir.⁵⁴⁰ Tahir Akman, diğer bir konuşmasında ise vakıf mallarının bir amme

⁵³⁷ *Doğruyol*, 4 Ekim 1963, 1.

⁵³⁸ TBMM Arşivi, *Tahir Akman Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No:515-1984, 10. Dönem.

⁵³⁹ *TBMM Albümü (1920-2010)*, 851.

⁵⁴⁰ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 2, Cilt: 3, Birleşim: 48, 1. Oturum, 17.02.1966, 276.

hizmeti olarak gayesine uygun olarak sunulması gerektiğini, ve bugün bazı vakıf mallarının gayesine uygun olmayan bir biçimde belediyelere devredildiğinden ve hiçbir suretle bedelsiz olarak verilmesine taraftar olmadığını beyan etmiştir.⁵⁴¹

Milletvekili Akman'ın Maliye Komisyonu Başkanı olarak, Çarşı ve Mahalle Bekçileri hakkındaki kanun tasarısının, İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in aynı mahiyetteki kanun teklifi ile birlikte Geçici Komisyon'da görüşülmesine dair önergesi yer almakta⁵⁴² diğer bir faaaliyeti ise Çankırı Milletvekili Tahir Akman ve 11 arkadaşının 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve 2 Ağustos 1960 gün ve 42 sayılı Kanunun birinci maddesinin son paragrafının kaldırılması hakkında vermiş olduğu kanun teklifidir.⁵⁴³ Çankırı milletvekili Tahir Akman meclis konuşmasında, “İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, Bekçi parasının kaldırılması hakkındaki kanun teklifinin havale edilmiş olduğu komisyonlardan seçilecek 5 er üyeden kurulu bir Geçici Komisyonla görüşülmesine dair önergeyi red ve talep ettiğini beyan etmiştir.”⁵⁴⁴ Tahir Akman, Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, TBMM üyelerinin ödenek ve yollukları hakkındaki 1 sayılı Kanunun 1. ve 2. maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifinin, iç tüzüğün, 36. maddesinin 1. fıkrasına uygun müddet zarfında, Komisyondaki iş adedinin kabarık olması ve hükûmetçe sevk edilen önemli bazı kanun tasarılarının komisyonda bulunmasına rağmen sıra gelmediği için görüşülemediğini ve tekrar gündeme alınarak önergenin reddedilmesini beyan etmiştir.⁵⁴⁵

DP eski milletvekillerinden Tahir Akman, 1961 genel seçimlerinde AP'den adaylığını koymak için Çankırı'ya gelerek kayıt işlemlerini yaptırmıştır.⁵⁴⁶ AP'den milletvekilliği adaylığını koyan Tahir Akman, AP'nin 1961 genel seçimler öncesi Çankırı'da yaptığı mitingde söz almış ve konuşmasında CKMP'nin değil, AP'nin bu memlekete hizmet edeceğini ifade etmiştir.⁵⁴⁷ 1965 seçimleri öncesi AP Çankırı il başkanlığının düzenlediği açık hava mitinginde konuşan Tahir Akman, CHP'nin, halkın % 80'ninin cahil olduğunu bildiği halde uygulaması zor olan milli bakiye

⁵⁴¹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 5, Birleşim: 79, 1. Oturum, 14.04.1966, 861-862.

⁵⁴² Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 5, Birleşim: 85, 1. Oturum, 26.04.1966, 42.

⁵⁴³ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 17, Birleşim: 103, 2. Oturum, 17.05.1967, 197.

⁵⁴⁴ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 17, Birleşim: 107, 2. Oturum, 25.05.1967, 363.

⁵⁴⁵ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 17, Birleşim: 80, 4. Oturum, 15.04.1969, 642.

⁵⁴⁶ Doğruyol, 9 Eylül 1961, 1.

⁵⁴⁷ Doğruyol, 28 Eylül 1961, 1.

sistemi denilen seçim kanununu çıkardığını ve bu seçim sisteminden istifade edeceğini sanan CHP'ye bu milletin yine oyunu vermeyeceğini söylemiştir. Akman, Türkiye'nin iktisadi politikasının devletçilikle değil liberalizm sistemle olması gerektiğini ve AP'nin iktisadi politikasının liberalizm olduğunu, hür iktisadi sistemin bu millete refah ve saadet getireceğini ifade etmiştir.⁵⁴⁸ Tahir Akman, 1965 seçim sonuçlarına göre AP'den Çankırı milletvekili olmuştur.⁵⁴⁹

3.10. Arif Tosyalıoğlu Biyografisi

1928 yılında Çankırı ili Ilgaz ilçesinde doğan Arif Tosyalıoğlu, ilköğrenimini Ilgaz'da tamamladıktan sonra ticari hayata atılmış, 1948-1950 yılları arasında askerlik hizmetini tamamlamıştır. Tekrar ticaretle meşgul iken, 1957 yılında Ilgaz belediye seçimlerine katılarak Ilgaz belediye başkanı seçilmiş ve 1957-1960 yılları arasında Ilgaz Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Tosyalıoğlu, ticaret hayatına devam etmekte iken, 12 Ekim 1969 seçimlerine katılarak Çankırı'da AP listesinden milletvekili seçilmiştir.⁵⁵⁰ Tosyalıoğlu, XIV., XV ve XVI. Dönem Çankırı milletvekilliği yapmıştır.⁵⁵¹

⁵⁴⁸ Doğruyol, 4 Ekim 1965, 1.

⁵⁴⁹ Devrim, 15 Ekim 1965, 1.

⁵⁵⁰ TBMM Arşivi, *Arif Tosyalıoğlu Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No: 759, 3 ve 5. Dönem.

⁵⁵¹ *TBMM Albümü (1920-2010)*, 851.

3.10.1. Arif Tosyaloğlu'nun Meclis Faaliyetleri

Arif Tosyaloğlu, dokuz defa yazılı soru önergesi vermiş ve meclis oturumlarında altı defa söz almıştır. Ankara-Çankırı yolunun asfaltlanıp asfaltlanmayacağı ile ilgili Başbakanlığa bir yazılı soru önergesi göndermiş⁵⁵² ve bu konuyla ilgili Milletvekili Arif Tosyaloğlu'nun 21.08.1971 tarihinde vermiş olduğu yazılı soru önergesine Başbakan Nihat Erim cevap vermiştir.⁵⁵³ Yine Milletvekili Tosyaloğlu, 1973 yılında Çankırı iline yapılacak yatırımlarla ilgili bir soru önergesi⁵⁵⁴ vermiş , Çankırı Milletvekili Arif Tosyaloğlu'nun Milli Sarayların yönetiminde görev alan sorumluların tutum ve davranışları ve yolsuzluklar konusunda meclis de gündem dışı yaptığı konuşmasında; üyesi bulunduğu komisyonun yaptığı denetimler sonucunda 122 sayfalık komisyon raporunun tamamına değinemediği ve önemli gördüğü hususlara kısaca kürsüden değinmiştir.⁵⁵⁵

Çankırı Milletvekili Arif Tosyaloğlu'nun *Çankırı Süt ve Yem Fabrikalarına iş için müracaat eden işçilerden para alındığı iddialarına ilişkin Adalet ve Gıda-Tarım ve Hayvancılık bakanlarından yazılı soru önergesi*⁵⁵⁶ olmuş, 1977 yılı Ticaret bakanlığı bütçesiyle yaptığı konuşmasında ise Ankara Belediye Başkanı Dalokay'ın her vatandaşın yağ ve süt ihtiyacını karşılayacağına dair verdiği taahhütlerin yerine getirilmediğine değinmiştir.⁵⁵⁷

Arif Tosyaloğlu, başka bir konuşmasında, Ilgaz ilçesinde Sümerbank satış mağazasının açılması için muhtarlıklar, belediye ve derneklerin müracaatta bulunması ve açılması için bir sakınca görülmemesine rağmen, bazı ilçe ve köylerde Milli selamet partisinin almış olduğu oyların sonucuna göre Sümerbank mağazasının oy verilmediği için açılmadığı söyleminin Sümer Bank genel müdürü tarafından beyan edildiğini ifade etmiştir.⁵⁵⁸

⁵⁵² *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 3, Cilt: 17, Birleşim: 155, 2. Oturum, 26.08.1971, 205.

⁵⁵³ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 3, Cilt: 18, Birleşim: 179, 2. Oturum, 15.10.1971, 440-442.

⁵⁵⁴ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 3, Cilt: 31, Birleşim: 31, 4. Oturum, 20.12.1972, 290.

⁵⁵⁵ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 4, Cilt: 19, Birleşim: 97, 3. Oturum, 05.05.1976, 225-226.

⁵⁵⁶ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 4, Cilt: 22, Birleşim: 20, 4. Oturum, 16.12.1976, 208.

⁵⁵⁷ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 4, Cilt: 24, Birleşim: 52, 4. Oturum, 22.22.1977, 738.

⁵⁵⁸ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 4, Cilt: 25, Birleşim: 54, 4. Oturum, 24.02.1977, 203-204.

Çankırı milletvekili Arif Tosyalıoğlu 5. Dönem meclis faaliyetlerinde 19.03.1978 de İskilip'te meydana gelen olayla ilgili bir yazılı soru önergesi⁵⁵⁹ ve Çankırı YSE Müdürü'ne ilişkin Köyişleri ve Kooperatifler Bakanından yazılı soru önergesinde bulunmuş,⁵⁶⁰ 8 ocak 1979 tarihinde Ilgaz'da meydana gelen yangın ile ilgili yaptığı gündem dışı konuşmasında, yangın söndürme faaliyetlerine rağmen olay yerine ilin valisinin gelmediği ve ilçedeki durumun İmar ve İskan bakanlığına bildirildiğinden bahsetmiş ve yangından bir gün sonra Bakan ve CHP milletvekilleri ve Vali ile birlikte Ilgaz'a geldiklerinden ve yirmi beş bin lira yardım parası getirdiklerinden söz etmiş ancak hükümetin bu konuda ciddiyle hareket etmediğini beyan etmiştir.⁵⁶¹

Çankırı ilçelerinden Ilgaz eski belediye başkanlığı da yapmış olan Arif Tosyalıoğlu, 1969 genel seçimlerinde AP'den adaylığını koymuştur. Tüccar ve fabrikatör olan Tosyalıoğlu, Ilgaz'da AP'nin faal bir üyesi olarak görev yapmıştır.⁵⁶² Arif Tosyalıoğlu, gazeteye vermiş olduğu yazılı açıklamada, 1962'den beri AP Ilgaz ilçe idare kurulunda görev aldığını, parti ve memleketi için çalıştığını ve memlekete daha faydalı olabilmek için partili partisiz tüm Çankırlıların verdiği güç ve güvene inanarak AP'den milletvekilliği adaylığını koymaya ve ön seçimlere katılmaya karar verdiğini ifade etmiştir. Tosyalıoğlu açıklamasında, *"Sizin kıymetli oylarınızla milletvekili adayı olma ve seçilme şerefine nail olursam, vakıf olduğum memleketimin iktisadi ve sosyal yönleri ile dert ve davalarını halletmeyi birinci vazife sayacağım, var gücümle çalışacağım."*⁵⁶³ demiştir.

3.11. Mehmet Kazım Arar Biyografisi

1903 yılında Çankırı'da doğan Mehmet Kazım Arar, evli ve beş çocuk babasıdır. Polis enstitüsü, öğretmenliği, çalışma bakanlığı Ankara şubesi müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. "Stenografi" adlı eseri vardır.⁵⁶⁴ 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Kemal Atakurt, Kenan Çığman, Celal Otman ve Celal Baynuk ile birlikte Çankırı milletvekili olarak seçilen Kazım Arar,⁵⁶⁵ CKMP, MP ve AP'den IX

⁵⁵⁹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 5, Cilt: 5, Birleşim: 127, 1. Oturum, 04.04.1978, 151.

⁵⁶⁰ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 5, Cilt: 6, Birleşim: 166, 1. Oturum, 19.09.1978, 630.

⁵⁶¹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 5, Cilt: 8, Birleşim: 35, 2. Oturum, 16.01.1979, 464.

⁵⁶² Doğruyol, 1 Ağustos 1969, 1.

⁵⁶³ Doğruyol, 2 Ağustos 1969, 1.

⁵⁶⁴ TBMM Arşivi, Mehmet Kazım Arar Tercüme-i Hal Kağıdı, Sicil No:112-1621, 1 ve 9. Dönem.

⁵⁶⁵ BCA, 30-10-0-0/77-510-1, Tarih: 18.05.1950.

ve XII. dönem Çankırı milletvekili olarak görevde bulunmuştur.⁵⁶⁶ Kazım Arar, Çankırı Demokrat il başkanı iken, Çankırı ziraat bankası müdürüne hakaretten dolayı 7 gün hapse mahkum olmuştur.⁵⁶⁷ Ayrıca Çankırı'nın Şabanözü ilçesinde Köylü partisi tarafından düzenlenen açık hava toplantısında yaptığı konuşmada hükümetin manevi şahsiyetini aşağıladığı gerekçesiyle dokunulmazlığının kaldırılmasına karar verilmiştir.⁵⁶⁸

3.11.1. Mehmet Kazım Arar'ın Meclis Faaliyetleri

Çankırı Milletvekili Kazım Arar, meclis çalışmalarında altı tane yazılı ve sözlü önerge, beş teklif vermiş ve altmış altı defa da söz almıştır. A B C Kimya Müessesesinin diğer gruplarının da Çankırı'ya naklinin mutasavver olup olmadığına, her yönden geri kalmış bulunan Çankırı'nın iktisadi düzenini Atış Okulu derecesinde sağlayacak bir müessesenin temini lüzumunun düşünülüp düşünülmediğine dair sözlü soru önergesi⁵⁶⁹ olmuş, Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmada ise lüks otomobil hevesinden ve saltanatından vazgeçilemediği ve bu mevzu ile ilgili hiç kimsenin sesini çıkarmadığını beyan etmiştir.⁵⁷⁰ Milletvekili Kazım Arar mecliste söz aldığı diğer konuşması da İktisadi Devlet teşebbüslerinin, hususi teşebbüse intikalinin demokratik icabın zaruri bir neticesi olduğundan ve ayrıca posta idaresi ve pul ihracı hakkında olmuştur.⁵⁷¹

Çankırı Milletvekili Kâzım Arar,ın Mecliste hükümet programı ve bütçe üzerinde yapılan müzakerelerde muhalefetin görüşlerinin de halka duyurulması konusunda bir telif vermiş bu teklifinde Arar, *“Sabık iktidar devrinde hükümet programı ve bütçe üzerinde yapılan müzakerelerde hükümetin sözleri meclisten naklen radyo ile aynen millete duyurulur fakat muhalefetin duyurulmazdı. O zaman bundan şikayetçi olanlar ve aynı hakkı isteyenler bugün iktidardadırlar. Hükümet programı radyo vasıtasıyla halka duyurulduğuna göre öyle ümit ediyoruz ki fikirlerine ve mücadelelerine sadık kalacak ve muhalefet sözcülerinin tenkitlerini de aynı şekilde duyuracaklardır. Böylece tarafsız idare iddiasının inandırıcı bir deli*

⁵⁶⁶ TBMM Albümü (1920-2010),786.

⁵⁶⁷ BCA, 490-1-0-0/459-1885-1, Tarih: 28.03.1950.

⁵⁶⁸ BCA-30-10-0-0/9-53-20, Tarih: 20.05.1954.

⁵⁶⁹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 1, Birleşim: 13, 1. Oturum, 27.11.1961, 116-117.

⁵⁷⁰ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 2, Birleşim: 49, 1. Oturum, 18.02.1962, 531.

⁵⁷¹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 3, Birleşim: 56, 1. Oturum, 25.02.1962, 475.

vermiş olacaktırlar... ” demiştir.⁵⁷² Iğdır yer sarsıntısını yerinde incelemek üzere 10 Eylül 1962’de Millet Partisi ve senatör ve milletvekilleri ile birlikte Iğdır’a geçmiş olsun ziyaretinde bulunduğu ve Millet Partisi Kurulu adına, yapılan yardımların yetersiz olduğunu dile getirmiştir.⁵⁷³

Kazım Arar mecliste yaptığı konuşmasında; “Muhterem arkadaşlarım, bütün Türk köylüsünü ilgilendiren zirai çalışmalarımızı kapsayan mühim bir konunun müzakeresinde henüz ele alınmamış birçok hususlar vardır. Bunlardan bir tanesi Sayın Şefik İnan’ın motorine gaz karıştırılması sebebiyle gaza yapılan zam için gösterilen mucip sebep hiçbir mantığa ve esasa müstenit değildir. Eğer hal böyle olsa idi, yalnız gaz üzerinde bir zam yapılır ve Hükümetin gerekçesinde buna istinad ederdi. Çeşitli konularda zam yapıldığına göre, gaza vaktiyle haklı sebepler dolayısı ile yapılmamış olan zammın yeniden ihdası için henüz mahiyeti, şümul ve derecesi belli olmayan karıştırma keyfiyetini vesile yaparak, böyle bir zamma gitmenin doğru olmayacağı hakkında daha konuşacak çok mevzularımız, çok sözlerimiz vardır. Bu sebeple kifayetin reddini ve bu husustaki müzakerelerin devamına iltifat buyurmanızı rica ederim.” diyerek sözlerini tamamlamıştır.⁵⁷⁴

Çankırı Milletvekili Kâzım Arar’ın Devrez rayının taşmasıyla Ilgaz ilçesinden 14 ve Tosya’dan da 4 köyün sel felâketinden zarar gördüğünü, Kızılay’ın, yaptığı yardımların yetersizliği dolayısıyla Hükümetçe de âcil yardım yapılmasını, vilayet ve kaymakamlık idaresinin her ne kadar konu ile kısmen ilgilense de yardımların yeteri kadar ulaşamadığı, hükümetten bu konu üzerine ilgi ve alakanın daha fazla olması gerektiğini bildirmiştir.⁵⁷⁵

1946 demokratlarından 1950-54 devresi milletvekillerinden Kazım Arar, 1957 seçimlerinde CKMP’ye katılmıştır. Çevresinde çok sevilip sayılan Kazım Arar 1946-1950 arasında yapmış olduğu siyasi ve sosyal ve demokratik mücadelesiyle olduğu kadar milletvekili olarak Büyük Millet Meclisi’ndeki faaliyetleri ve özellikle antidemokratik kanunların kaldırılması yolundaki mücadelesiyle davasının sadık ve samimi bekçisi olduğunu fiilen kanıtlamış bir memleket evladı olduğu ve CKMP’ye

⁵⁷² BCA,30-1-0-0/50-304-7, Tarih: 04.07.1962.

⁵⁷³ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 6, Birleşim: 116, 1. Oturum, 14.09.1962, 483.

⁵⁷⁴ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 29, Birleşim: 92, 3. Oturum, 16.04.1964, 676.

⁵⁷⁵ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 81, Birleşim: 121, 3. Oturum, 7.07.1964, 580-581.

girmesiyle de Çankırı ve çevresinde büyük bir memnuniyet uyandırdığı söylenmektedir.⁵⁷⁶

CKMP'nin 1961 genel seçimler öncesi Çankırı'da yapmış olduğu mitingde konuşan Kazım Arar, CHP'yi sert sözlerle eleştirmiş ve *"1946'da iktidarda iken sizin oy namusunuza tecavüz edenleri 1950'de bu millet başından ebediyen attı. 1954, 1957 tam dört defa CHP'ye oy vermeyen bu millettten CHP hala utanmadan oy istiyor. İki sene okulda kalan talebeye okul idaresi belge verir ve kaydını silerse bu millette Halk partisine belgeyi vermiş ve başından kovmuştur."* demiştir.⁵⁷⁷ Kazım Arar, CHP'ye ana parti olayının birinci cumhuriyette olduğunu, şimdi ise yeni doğan partilerle *"Nine parti"* olduğunu, ihtiyarlığı ile dizinin tutmadığı bir devirde oyuna kalkmanın yakışmadığını, köşesine çekilip hürmet görmesini söylemiştir.⁵⁷⁸

Çankırı milletvekili ve MP genel sekreteri Kazım Arar, Çankırı'da seçmenlerle yapmış olduğu temaslarda daima şikayet konusu olan doktorsuzluk ve Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından alınan mahsulün üreticiye ödenmediğini ve bu yüzden vatandaşın zorluklarla karşılaştığını tespit etmiş, Sağlık bakanlığı ve ticaret bakanlığına bir telgraf çekerek bu durumun önlenmesini talep etmiştir.⁵⁷⁹ Çankırı Milletvekili ve MP Grup Başkan Vekili Kazım Arar partisinden istifa ederek Genel Başkan Osman Bölükbaşı'ya ağır eleştirilerde bulunmuştur. Açıklamasında Osman Bölükbaşı'nın tutumu dolayısıyla çok yakın bir gelecekte partide yalnız kalacağını ve herkesin yerini bulacağını söyleyen Arar, bu istifanın yeni olmadığını ve son yapılan toplantıda gerçekleştiğini ifade etmiş ve *"Sayın Bölükbaşı'nın nahoş hareketleri yüzünden ayrılanların ben dokuzuncusuyum. Bu şartlar altında vazifeye devam etmek tek adamın fikir esaretini kabul olurdu."* demiştir.⁵⁸⁰

MP'den istifa ettikten sonra bağımsız olarak devam eden Kazım Arar, 1964 yılında AP'ye katılmış, bir süre yurtdışında bulunmasından dolayı siyasetten ayrı kalan Arar, Süleyman Demirel ile yaşamış olduğu fikir ayrılığından sonra 1969 seçimlerine bağımsız olarak girmiş, yapmış olduğu seçim çalışmalarında bastırmış olduğu bir broşürde kendisini; *"Kazım Arar, herkesin hakkını arar, hak bildiğin davayı, sonuna kadar kovalar."* şeklinde tanımlamış ancak bu seçimlerde başarılı

⁵⁷⁶ Doğruyol, 13 Mart 1961, 1.

⁵⁷⁷ Doğruyol, 12 Ekim 1961, 1.

⁵⁷⁸ Yeşil Ilgaz, 13 Ekim 1961, 1.

⁵⁷⁹ Doğruyol, 9 Ağustos 1963, 1.

⁵⁸⁰ Doğruyol, 28 Kasım 1963, 1.

olamamıştır. Delege, parti, il başkanlığı, milletvekilliği, meclis komisyon üyelikleri TBMM parti grup başkanvekilliği gibi birçok görevde yer alan Kazım Arar, DP, CKMP, MP ve AP gibi farklı partilerde faaliyetlerine devam etmiştir. Kazım Arar, hem ülke sorunları hem de Çankırı'nın yerel sorunları ile ilgilenmiştir. Kazım Arar'ın, Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkında kanun, Ankara'nın başkent olması ile birlikte ortaya atılan arsa vurgunu ve haksız kazanç elde eden devlet memurları gibi çok hassas konuların üzerine gitmekten çekinmediği de görülmektedir.⁵⁸¹

3.12. Gürhan Titrek Biyografisi

1 Mayıs 1927'de tarihinde Ankara Beypazarı ilçesinde doğan Gürhan Titrek, ilk ve ortaöğrenimini bitirdikten sonra 1947 yılında Antalya Lisesini, 1951'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. 7 Kasım 1951 tarihinde silah altına alınan Titrek, 30 Nisan 1952'de Yd. P. Asteğmen rütbesiyle Trakya sınır Motorlu Piyade Alay Komutanlığı'na verilmiştir. 31 Ekim 1952'de teğmen rütbesiyle terhis olmuştur. 13 Aralık 1952'de Ankara'da başladığı avukatlık stajını 1953'te tamamlamış ve Ankara'da serbest avukat olarak çalışmıştır. 21 Kasım 1963-2 Haziran 1965 arası Çankırı'da belediye başkanlığı yapmış, 1965-1968 yılları arasında avukat olarak çalışmalarına devam etmiştir.⁵⁸²

Gürhan Titrek, 2 Haziran 1968'de yapılan cumhuriyet senatosu üçte bir yenileme seçiminde AP adayı olarak Çankırı üyeliğine seçilmiş, 5 Haziran 1977'deki üçte bir yenileme seçiminde tekrar seçilerek üyeliğini 12 Eylül 1980 tarihine kadar sürdürmüştür. Dönemin başbakanı Süleyman Demirel'in 3 Kasım 1969'da kurduğu ikinci kabinede devlet bakanlığına atanmıştır. Başbakanın 24 Ocak 1970'te yaptığı değişiklikte Ticaret bakanlığına getirilen Gürhan Titrek, 6 Mart 1970'te kurulan III. Demirel Hükümeti'nde ticaret bakanı olarak yerini korumayı başarmış ancak 12 Mart 1971'de kabinenin istifası ile bakanlıktan ayrılmıştır. Senatoda ve adalet komisyonunda üye, mali ve iktisadi işler komisyonunda başkan ve üye olarak çalışan, 4 Aralık 1979'da senato hesaplarını inceleme komisyonunda denetçiliğe seçilen Gürhan Titrek, 8-17 Haziran 1969'da Macaristan'ı resmen ziyaret eden Parlamento heyetinde bulunmuştur. Genel kurulda 17 konuşma yapmış ve 12 Eylül

⁵⁸¹ Recep Büyüktolu, "Çankırlı Sıradışı Bir Milletvekili Kazım Arar" (Hayatı ve siyasi faaliyetleri), *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 10 (Aralık 2012/2): 77-78, 84.

⁵⁸² Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi-Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, 2.cilt, 1966-1980, (Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, No:16), 157.

1980’de silahlı kuvvetlerin ülke yönetimine el koymasında yasama ve yürütme gücünü üstlenen Milli Güvenlik Konseyi tarafından yasama meclislerinin kapatılmasıyla üyeliği sona eren Titrek, 1983’te Ankara barosundaki kaydını yenileyerek 6 Eylül 1989’a kadar avukatlık yapmış ve 24 Haziran 1994 tarihinde Ankara’da vefat etmiştir.⁵⁸³

3.12.1. Gürhan Titrek’in Siyasi ve Meclis Faaliyetleri

Gürhan Titrek 1963 yerel seçimlerinde AP’den Çankırı Belediye başkan adayı olmuş ve seçim faaliyetlerinde bulunmuştur. Gürhan Titrek yayınlamış olduğu seçim beyannamesinde 17 Kasım’ın demokratik idari sistem açısından temel atma günü olduğunu ve Çankırı halkının sandığa gitmesi gerektiğini belirtmiş, Belediye başkanlığının vaatlerle ulaşılabilecek bir makam olmadığını, bu makam içinde memleket ateşi yanan, çalışma gücüne inanan, kalbi Çankırı diye çarpan kişinin seçilmesi gerektiğini söylemiştir. Yıllar boyunca bakımsız kalmış, türlü ihmale uğramış Çankırı’nın sorunları arasında şehrin imarı, yolların ıslahı ve asfaltlanması, hal, garaj, hayvan ve buğday pazarlarının inşası, şehrin iktisadi kalkınması, kanalizasyon gibi konular olduğunu ifade eden Gürhan Titrek, *“Aziz hemşehrilerim, kalkınmamız için gerekli hızı evvela kendimizde bulmamız lazımdır....Dört senelik zaman gerek insan hayatında gerekse şehir hayatında kısa bir müddettir....Bütün meselelerimizin dört sene içinde halledileceğini söyleyenlerin sihirli değnekleri mi var? Niçin şimdiye kadar kullanmamışlar da mutlaka seçimi beklerler. Çankırı seçmenlerin aklı- selimi mevcuttur. Bu aklı- seliminde kendisini en iyi şekilde temsil edecek, kendisi için yorgunluk bilmeden çalışacak dinamik kimselerin yanında olacağına inanıyor, itimat ediyorum.”* demiştir.⁵⁸⁴

Gürhan Titrek meclis çalışmalarında cumhuriyet senatosu Çankırı üyesi, Devlet bakanı ve Ticaret Bakanlığı yaptığı dönemlerde 3 önerge vermiş, 5 demec ve söylemleri olmuş ve 26 defa farklı konularda söz almıştır. İçel milletvekili Celal Kargılı’nın sanat enstitülerinde devam eden boykotlar, teknik okullara lise mezunlarının alınmasının sakıncaları ve bu konudaki demecine dair söz aldığı meclis konuşmasında, teknisyen okullarının açılmasındaki amacın usta ile mühendis arasında bir teknisyen kadrosunun yetiştirilmesi ve kalkınmak için böyle bir okulun

⁵⁸³ Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, 157-158.

⁵⁸⁴ *Doğruyol*, 13 Kasım 1963, 1-2.

açılması yoluna gidildiğini belirtmiş ancak yönetmeliklerin zamanında gitmesine rağmen lise mezunlarının teknisyen okullarına alınmak istenmesi veya lise mezunlarına bu teknisyen okullarında yüzde 10 ile yüzde 15 arasında bir kontenjan tanınmış olması ile sanat okullarında okuyan öğrencilerin tahrik ve teşviklerle boykota varan sonuçlar ortaya çıktığını söylemiştir. Gürhan Titrek konuşmasında, *“...bütün boykotta bulunan öğrenciler boykottan vazgeçerler, okullarına dönerler ve kendilerinin durumları ile ilgili komisyonlarca tekrar ele alınır. Pek tabii kendilerini yanlış yola sevk etmiş olanları gayet güzelce teşhis edecek olan bu gençlerimize merak etmesinler, kendilerinden daha çok şefkat duygusuyla bağlı bulunduğumuzu buradan ilan edebilirim”*. demiştir.⁵⁸⁵

Cumhuriyet senatosu Çankırı üyesi ve Ticaret Bakanı olarak senatonun onuncu yasama yılında yurttan cereyan eden olaylarla ilgili yaptığı meclis konuşmasında, son iki haftadır mecliste gündem dışı konuşmaların içtüzüğün tayin ettiği hususların dışına çıktığını ve hükümetin istifa etmesi gerektiği söylemlerinin ortaya çıktığını belirtmiş, *“...Hükümetin istifası ne burada konuşan arkadaşlarımızın arzularına göre olur ne de parti içerisinde çıkan bazı kargaşalıklara göre olur. Hükümet ne zaman istifa eder veya etmez, onu sayın başvekil bilir. Ve bu arada hükümetin istifa edip etmemesi de herhalde bazı arkadaşların çıkıp bu kürsüden hissi olarak ileri sürmüş oldukları bazı hadiselerle istinaden olmaz. Evvela bugün Türkiye’imizde bazı bunalımlardan şikayetçi isek; bunu halledebilmek için bazı kaidelere riayet etmek gerekir.”* demiştir. Gürhan Titrek konuşmasının bir bölümünde ise *“Muhterem arkadaşlarım, son olarak bunalım diye bahsedilen hadiselerle bir göz atarsak; bunlar Türkiye’de dün olmuş, bir hafta evvel olmuş hadiseler değildir. Takdir edersiniz ki gençlik hareketleri 1968 yılından itibaren Türkiye’de başlamıştır. Bu hareketler başladığı zaman Adalet Partisi iktidarı o zaman genel başkanı ve başvekilî ağzından partilere muayyen tavsiyelerde bulunmuştur. Ve denmiştir ki; Bunları tahrik etmeyiniz, tasvipkar görünmeyiniz, görüldüğünüz takdirde yarın ileri de başka türhüleri olabilir. Maalesef bu sözleri tutmayan birtakım siyasi partiler bilakis bu hareketleri*

⁵⁸⁵ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 1, Birleşim: 11, 3. Oturum, 28.11.1969, 315,317.

körüklercesine, devamlı surette tahrik edercesine hareketlerde bulunmuşlar ve maalesef de hadiseler bugünkü haline gelmiştir.” demiştir.⁵⁸⁶

⁵⁸⁶ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, Dönem: 3, Cilt: 62, Birleşim: 13, 10. Oturum, 08.12.1970, s. 178.

SONUÇ

1946 yılından itibaren çok partili hayata geçiş ile demokratik atılımların daha ön planda olduğu görülmektedir. 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra bu durumun gerilediği demokratik adımların askıya alındığı bilinmektedir. Bu süreç içerisinde Çankırı'nın 1961 yılında yapılan anayasa halk oylamasında yüksek bir katılım göstermesine rağmen anayasaya olumlu bakanların veya evet diyenlerin oranının katılıma oranla % 55'lerde kalması halkın biraz daha sürece veya duruma temkinli yaklaştığını göstermektedir. 27 Mayıs darbesinden sonraki süreçte 1961'den 1977'ye kadar yapılan milletvekili genel seçimlerinde Çankırı halkı demokratik haklarını sandıkta özgür bir biçimde ortaya koymuş ve 1960-1980 arasında yapılan bu seçimlerde katılım oranı % 65 ile % 80 arasında olmuştur. Bu seçimlerde Çankırı'da seçmenin istatistiksel verilere bakılarak çoğunlukla sağ eksenli ve muhafazakar bir çizgiyi takip ettiğini ve bu doğrultuda tercihinin olduğunu söylemek mümkündür.

1961 ve 1977 yılları arasında yapılan seçimlerden itibaren AP'nin Çankırı'da önemli derecede seçmen kitlesine ve oy potansiyeline sahip olduğu açıkça görülmektedir. CHP'nin ise bu seçim aralığında Çankırı'da almış olduğu oy oranlarında ciddi derecede dalgalanmalar görülmüştür. Bunun dışında kalan CKMP, MSP, MHP, MP ve Demokrat Parti gibi partiler de Çankırı'daki genel seçimlerde dönemselsel olarak belli bir oranda oy potansiyeline sahip olmuştur. Bu varsayımdan hareketle Çankırı'da çok yönlü bir demokrasinin varlığı, geniş bir parti yelpazesinin bulunduğu ve halkın iradesinin serbestçe yerine getirildiği seçim sisteminin ortaya konduğu bir düzenin varlığından söz edilebilmektedir.

1960-1980 arasında yapılan genel seçimlerde ortaya çıkan sonuçlarla birlikte Çankırı'yı ortalama 3 ve 4 milletvekili temsil etmiştir. Meclis çalışmalarına bakıldığında Çankırı milletvekillerinin oldukça aktif oldukları vermiş oldukları yazılı ve sözlü önergelerinden anlaşılmaktadır. Milletvekillerinin vermiş olduğu bu yazılı ve sözlü soru önergelerinde özellikle Çankırı'nın ülke genelinde illere göre kalkınmada oldukça geri kaldığı, kalkınmasına ve mevcut ihtiyaçlarına gereken özenin gösterilmediği ve gereken her türlü yardımın ve kalkınmada öncelikli iller arasında olması gerektiğinden söz edilmiştir. Bunun dışında gerek milli konularda ve

gerekse genel konularda da Çankırı milletvekillerinin hem komisyonlarda hem de şahıs olarak faaliyette veya çalışmalarda bulundukları dönemin tutanaklarından anlaşılabilmektedir. Özellikle Çankırı Milletvekilleri içinde 1960-1980 yılları arasında hem vermiş olduğu önergeler hem meclis faaliyetleri açısından ön plana çıkan Nurettin Ok, Nuri Çelik Yazıcıoğlu, Mehmet Ali Arsan ve Dursun Akçaoğlu'dur. Milletvekili Nurettin Ok'un, siyasi hayatında Millet Meclisi Başkan vekili, 36. Hükümet Bayındırlık ve 39. Hükümette İmar ve İskan Bakanı olarak görevde bulunması ve yapmış olduğu çalışmalar onun oldukça aktif bir konumda yer aldığını göstermektedir. Yine meclisin en aktif kişilerinden biri, elli beş yazılı önerge veren ve altmış defa söz almasıyla öne çıkan Mehmet Ali Arsan'dır. Milletvekili Arsan'ın özellikle Çankırı'nın kalkınmasıyla ilgili mecliste birtakım girişimlerde bulunduğu görülmüş, aynı şekilde Milletvekili Nuri Çelik Yazıcıoğlu'nun da Çankırı'nın kalkınması, eğitim alanında ve adli konularda önemli faaliyetlerde bulunduğu tutanaklarda görülebilmektedir.

1963 yerel seçimlerinden 1968, 1973 ve 1977 yerel seçimlerinde de Çankırı'da durum çok değişikliğe uğramamıştır. Yerel seçimlerde AP, önde olan parti olmayı başarmıştır. Ancak 1968 seçimlerinde AP'den aday olan ve daha önce 1965'te Çankırı'da yenilenen Belediye Başkanlığını kazanan Ali İnandık, 1968 seçimlerine partisinden istifade ederek bağımsız olarak girmiş ve kazanmıştır. İlk defa Çankırı'da Bağımsız bir adayın Çankırı Belediye Başkanlığına seçilmesi halkın gözünde sadece partileri değil, seçilecek adayları da dikkate aldığını gösterir. 1973 yerel seçimlerinde AP adayı Hayati Çağlayan'ın Belediye başkanlığını kazanmasının Çankırı'da yine partiliğin de kazandığını göstermesi bakımından önemlidir. 1977 yerel seçimlerinde ibre sağ ve milliyetçi bir parti olan MHP'ye dönmüş, seçmen Çankırı Belediye Başkanlığına MHP'nin adayı Necdet İpek'i uygun görmüştür. Burada dikkat çeken bir hususta milliyetçi oyların Çankırı'da 1980 darbesi öncesi zirve yaptığını gösterir.

1960-1980 arası dönemde yapılan genel ve yerel seçimlerde Çankırı'da milletvekili adaylarından, Belediye Başkan adaylarının seçim çalışmalarına, partilerin seçim vaatlerinden propagandalarına kadar oldukça yoğun ve hareketli geçtiği bir dönem yaşandığı sonuçlara bakarak anlaşılabılır. Ancak genel ve yerel seçim öncesi adayların ve partilerin vaatlerinin seçimler sonrası çok fazla yerine

getirilemediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu sonuca da elde ettiğimiz verilerden ve özellikle kişisel mektuplardan ulaşmak mümkündür. Çankırı'nın Ankara'nın çevresinde yakın bir taşra vilayeti olmasına rağmen Çankırı'ya sadece seçim öncesi ve sonrası bir şehir olarak bakılması ayrıca dikkat çekilecek bir konudur. Çünkü bir şehrin yeterince gelişip kalkınması açısından böyle bir durum yeterli olmayacaktır. Bunun için bir şehrin gelişmesinde ve kalkınmasında Çankırı özelinde bakıldığında istenilen düzeyde bir gelişme olmadığı muhakkaktır.

Bu bulgular ışığında 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra yapılan ve 1961 seçimleriyle başlayıp 1980 seçimlerine kadar geçen süreçteki seçimlere katılımın Çankırı'nın nüfusuna, seçmen sayısı ve partilerin dağılım oranına göre oldukça yüksek seyir gösterdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca bu seçimlerde Çankırı'nın parti çeşitliliği bağlamında genel tabana yayılması demokratik bir katılım olduğunu ve bu durumun da sandığa yansıdığını açıkça göstermektedir. Çankırı'nın Cumhuriyet'in ilanından itibaren geçen sürede mevcut rejime ve yapılan inkılap hareketlerine destek vermesi son derece önem arz etmektedir. Demokrasi ve halkın egemenliği konusundaki önemli adımlara veya atılımlara destek vererek göstermiş olduğu dönemsel olaylara ve durumlara bakarak anlaşılabilir. Bu durumun da özellikle 1946'da çok partili hayata geçiş sürecinde ve 1960 ile 1980 arasındaki genel ve seçimlerde rahatlıkla görüldüğü anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/7-42-51.

BCA, 30-1-0-0/22-129-8. 08.06.1964.

BCA, 30-18-1-2/350-121-10, 07.04.1976.

BCA, 30-1-0-0/111-704-1,11.02.1966

BCA,30-1-0-0/50-304-7,04.07.1962.

BCA, 490-1-0-0/459-1885-1,28.03.1950.

BCA-30-10-0-0/9-53-20,20.05.1954.

BCA,30-10-0-0/77-510-1, 18.05.1950.

BCA,30-11-1-0/424-16-5,27.02.1976.

BCA,30-1-0-0/,118-750-5,25.06.1962.

BCA,30-11-1-0/255-4-11. 10.01.1956.

BCA,490-1-0-0-1688.866-1. 28.01.1944.

BCA, 30-1-0-0/33-198-3, Tarih: 21.06.1961.

TBMM Arşivi

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 15, Birleşim: 124, 2. Oturum, 25.10.1963.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 27, Birleşim: 80, 4. Oturum, 9.5.1965.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 1 Dönem: 1, Cilt: 33, Birleşim: 46, 5. Oturum, 9.2.1966.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 1 Dönem: 1, Cilt: 38, Birleşim: 29, 6. Oturum, 04.02.1967.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 62, Birleşim: 13, 10. Oturum, 08.12.1970.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 1, Birleşim: 13, 1. Oturum, 27.11.1961.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 1, Birleşim: 23, 1. Oturum, 18.12.1961.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 1, Birleşim: 33, 1. Oturum, 15.01.1962.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 2, Birleşim: 3, 2. Oturum, 22.5.1963.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 2, Birleşim: 49, 1. Oturum, 18.02.1962.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 3, Birleşim: 52, 1. Oturum, 21.2.1962.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 3, Birleşim: 56, 1. Oturum, 25.02.1962.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 6, Birleşim: 111, 1. Oturum, 3.9.1962.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 6, Birleşim: 116, 1. Oturum, 14.09.1962.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 7, Birleşim: 119, 1. Oturum, 21.09.1962.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 13, Birleşim: 54, 2. Oturum, 19.02.1963.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 14, Birleşim: 59, 2. Oturum, 18.03.1963.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 14, Birleşim: 60, 2. Oturum, 20.03.1963.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 16, Birleşim: 70, 2. Oturum, 11.04.1963.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 16, Birleşim: 68, 2. Oturum, 8.4.1963.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 24, Birleşim: 19, 3. Oturum, 25.12.1963.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 29, Birleşim: 92, 3. Oturum, 16.04.1964.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 81, Birleşim: 121, 3. Oturum, 7.07.1964.

Millet meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 1, Birleşim: 20, 1. Oturum, 8.12.1965.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 3, Birleşim: 48, 1. Oturum, 17.02.1966.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 5, Birleşim: 79, 1. Oturum, 14.04.1966.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 13, Birleşim: 57, 2. Oturum, 18.2.1967.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 13, Birleşim: 149, 2. Oturum, 27.7.1967.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 17, Birleşim: 80, 4. Oturum, 15.04.1969.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 17, Birleşim: 103, 2. Oturum, 17.05.1967.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 17, Birleşim: 107, 2. Oturum, 25.05.1967.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 21, Birleşim: 150, 2. Oturum, 28.7.1967.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 26, Birleşim: 51, 23. Oturum, 25.2.1968.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 2, Cilt: 29, Birleşim: 2, 4. Oturum, 6.11.1968.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 4, Birleşim: 78, 1. Oturum, 8.5.1970.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 11, Birleşim: 53, 2. Oturum, 19.2.1971.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 12, Birleşim: 67, 2. Oturum, 8.3.1971.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 17, Birleşim: 155, 2. Oturum, 26.08.1971.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 18, Birleşim: 179, 2. Oturum, 15.10.1971.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 3, Cilt: 31, Birleşim: 31, 4. Oturum, 20.12.1972.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 4, Cilt:19, Birleşim: 97, 3. Oturum, 05.05.1976.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 4, Cilt: 22, Birleşim: 20, 4. Oturum, 16.12.1976.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 4, Cilt: 24, Birleşim: 52, 4. Oturum, 22.22.1977.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 4, Cilt: 25, Birleşim: 54, 4. Oturum, 24.02.1977.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 5, Cilt: 3, Birleşim: 112, 1. Oturum, 21.2.1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 5, Cilt: 5, Birleşim: 127, 1. Oturum, 04.04.1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 5, Cilt: 5, Birleşim: 139, 1. Oturum, 2.5.1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 5, Cilt: 6, Birleşim: 156, 1. Oturum, 8.6.1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 5, Cilt: 6, Birleşim: 166, 1. Oturum, 19.09.1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 5, Cilt: 8, Birleşim: 35, 2. Oturum, 16.01.1979.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 11, Cilt: 2, Birleşim: 44, 1. Oturum, 23.11.1958.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 11, Cilt: 2, Birleşim: 47, 1. Oturum, 26.2.1958.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 11, Cilt: 2, Birleşim: 73, 1. Oturum, 28.5.1958.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 11, Cilt: 4, Birleşim: 74, 1. Oturum, 30.5.1958.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: 11, Cilt: 12, Birleşim: 45, 3. Oturum, 23.11.1960.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: 11, Cilt: 12, Birleşim: 48, 3. Oturum, 26.11.1960.

TBMM Arşivi. *Ali Ferhan Arkan Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No: 2281, 11. Dönem.

TBMM Arşivi. *Arif Tosyalıoğlu Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No: 759, 3 ve 5. Dönem.

TBMM Arşivi. *Dursun Akçaoğlu Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No: 2280, 11. Dönem.

TBMM Arşivi. *Hazım Dağlı Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No:758, 3. Dönem.

TBMM Arşivi. *Mehmet Ali Arsan Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No: 516, 2. ve 4. Dönem.

TBMM Arşivi. *Mehmet Kazım Arar Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No: 112-1621, 1 ve 9. Dönem.

TBMM Arşivi. *Nurettin Ok Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No: 115, 1, 2, 3, 4, 5. Dönem.

TBMM Arşivi. *Nuri Çelik Yazıcıoğlu Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No:360 -760, 3 ve 5. Dönem.

TBMM Arşivi. *Rahmi İnceler Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No:113, 1. Dönem.

TBMM Arşivi. *Şaban Keskin Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No:114, 1. Dönem.

TBMM Arşivi. *Tahir Akman Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No:515-1984, 10.Dönem.

TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010).

Gazeteler

Resmi Gazete.

Çankırı.

Devrim.

Doğruiyol.

Güneş.

Karatekin.

Yeni Çankırı.

Yeşililgaz.

Şahıs Mektupları

Demiray, Hayri. 1946 Çankırı-Yapraklı doğumlu, Üniversite mezunu, Emekli Öğretmen, Esnaf, Çankırı, (14 Temmuz 2023).

Dinç, Yücel. 1954 Çankırı-Merkez doğumlu, lise mezunu, Emekli Memur, Çankırı, (31 Temmuz 2023).

Köprülü, İlhan. -1938 Çankırı-Merkez doğumlu, ilkokul mezunu, Esnaf, emekli, Çankırı, (14 Temmuz 2023).

Oktay, Kamil. -1943 Çankırı doğumlu, üniversite mezunu, Emekli İl Milli Eğitim Müdürü, Çankırı, (1 Ağustos 2023).

Özkanlı, Yaşar. 1934 Çankırı doğumlu, lise terk, Emekli Esnaf, Çankırı (31 Temmuz 2023).

Sarıkaya, Ali. 1959 Çankırı-Merkez doğumlu, Üniversite mezunu, Emekli Öğretmen, Çankırı, (1 Ağustos 2023).

Ansiklopedi Maddesi

Özdemir, Hikmet. “1960-1980 Dönemi”, *Türkler Ansiklopedisi*, ed. Hasan Celal Güzel. 17/(15-48). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Şahin, İlhan. “Çankırı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 8/216-218. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Kitaplar

Akın, Fehmi. *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2009.

Atılğan, Gökhan. “12 Mart: Kapanan ve Açılan Yollar”. *Türkiye’nin 1970’li Yılları*. haz. Mete Kaan Kaynar. 55-87. İstanbul: İletişim yayınları, 2021.

Aydın, Suavi-Taşkın, Yüksel. *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2020.

Ayhan, Bahattin. *Çankırı ve İlçeler*. Ankara: 1988.

Bilgiç, Sadettin. *Türkiye’de Seçimler ve Seçim Kanunları*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1995.

Çankırı İl Yıllığı. Çankırı: 1967.

Çavdar, Tevfik. *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi*. İstanbul: İmge Yayınları, 2019.

Çoker, Fahri. *Türk Parlamento Tarihi -Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*. 1.Cilt. 1961-1964. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi vakfi yayınları, No:16).

Demirbağ, Uğur. *Çankırı’nın Tarihi ve Kültürel Mirası (XI. ve XX. Yüzyıl)*. İstanbul: İdeal Kültür ve Yayıncılık, 2018.

DİE, Devlet İstatistik Enstitüsü. *Mahalli Seçim Sonuçları 17 Kasım 1963*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1965.

DİE, Devlet İstatistik Enstitüsü. *Mahalli Seçim Sonuçları 2 Haziran 1968*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1969.

DİE, Devlet İstatistik Enstitüsü. *Mahalli Seçimler Sonuçları -I, 9 Aralık 1973*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1974.

- DİE, Devlet İstatistik Enstitüsü. *Mahalli Seçimler Sonuçları-II, 9 Aralık 1973*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1975.
- DİE, Devlet İstatistik Enstitüsü. *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*. (Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Şubat 1979.
- Feroz Ahmad. *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*. İstanbul: Hil Yayınları, 2020.
- _____. *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 18. Basım, 2020.
- _____. *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2022.
- Gazi Mustafa Kemal. *Nutuk*. ed. Nejat Bayramoğlu-Kurtuluş Güran. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2015.
- Gülbay, Alper. *Kısrar seçimler ve Bunalımlı Yıllar*. İstanbul: Cinius Yayınları, 2018.
- Haytoğlu, Ercan. *İnönü Döneminde Türkiye'de Siyasal Yaşam, Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*. ed. Süleyman İnan-Ercan Haytoğlu. 79-101. Ankara: Anı Yayınları, 2006.
- Karaosmanoğlu, Ali. "Siyaset ve Ordu". *Türkiye'de Siyasal Yaşam*. ed. Mehmet Kabasakal. 127-150. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.
- Kabasakal Arat, Zehra F. "İnsan Hakları ve Türkiye", *Türkiye'de Siyasal Yaşam*. ed. Mehmet Kabasakal. 373-394. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.
- Karpat, Kemal. *Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2009.
- _____. *Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2009.
- Kaynar, Mete Kaan vd. *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri*. İstanbul: İmge Yayınları, 2007.
- Kuyaksil, Ali. *Türkiye'de Yönetimi Yeniden Yönetimi Düzenleme Çalışmaları Çok Partili Dönem (1945-1963)*. İstanbul: Yıldızlar Basın-Yayın, 1994.
- Lewis, Bernard. *Demokrasinin Türkiye Serüveni*. Çev. Hamdi Aydoğan-Esra Ermert. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020.
- Ok, Nurettin. *Çankırı Viyana Arasında*. Ankara: Desen Ofset.

- Okyar, Osman- Seyitdanlioğlu, Mehmet. *Fethi Okyar'ın Anıları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997.
- Özçelik, Ayfer. “1960’dan Günümüze Türk Siyasal Hayatı”. *Yakın Dönem Türk Politik Tarih*. ed. Süleyman İnan-Ercan Haytoğlu. 145-181. Ankara: AnıYayınları, 2006.
- Özdemir, Hikmet. “Siyasal Tarih (1960-1980)”. *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye (1908-1980)*. Yayın Yönetmeni Sina Akşin. 4/191-254. İstanbul: Cem Yayınevi, 1995.
- Saç, Selman. “Ilımlı Mücadeleden Radikal Önlemlere: 27 Mayıs 1960”. *Türkiye’nin 1960’lı Yılları*. haz. Mete Kaan Kaynar. 77-90. İstanbul: İletişim Yayınları, 2021.
- Salep, Mustafa. *Türkiye’de Demokrasi’nin Sancılı Yılları 1960-1971*. Ankara: Nobel Yayınları, 2020.
- Teziç, Erdoğan. *100 soruda Siyasi Partiler*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1976.
- Timur, Taner. *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*. Ankara: İmge Yayınları, 2020.
- Toker, Metin. *DP’nin Altın Yılları 1950-1954*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991.
- Tunaya, Tarık Zafer. *Türkiye’de Siyasi Partiler 1859-1952*, İstanbul: 1952.
- Tunçay, Mete “Siyasal Tarih (1950-1960)”. *Türkiye Tarihi-Çağdaş Türkiye 1908-1980*. Yayın Yönetmeni Sina Akşin. 4/ 177-184. İstanbul: Cem Yayınları, 1995.
- Turan, Ali Eşref. *Türkiye’de Yerel Seçimler*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Turan, Murat. *Modern Türkiye’de Siyasal ve Toplumsal Çalışmalar 1923-1950*. İstanbul: Libra Yayıncılık, 2020.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007*. (Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu, 2008.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2012.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet İstatistik Enstitüsü. *Anayasa Oylaması Sonuçları*. 9.7.1961, 1.
- Yeşil, Ahmet. *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.

Zürcher, Eric Jan. *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2020.

1957-1960 Dönemi Gelişmeleri, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi. (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi yayınları, 2005.

Makaleler

Akıncı, Abdulvahap- Usta, Sefa. “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Faktörlerin Analizi”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 17 (2015), 41-52.

Akyıldız, Ali. “Demokrasinin Sayılarla Sınavı: Seçim Sistemleri”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 7 (2016), 127-148.

Arslan, Lütfi. “Türkiye’nin 1961-1980 Arası Döneminde Siyasi Açmazları ve Koalisyonlar”. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi* 1 (2023), 141-175.

Aslaner, Muhammed. “İki Darbe Arasında Türkiye’de Demokrasi 1960-1980”. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12/2 (Temmuz 2022), 579-607.

Bulut, Sedef. “27 Mayıs 1960’tan Günümüze Paylaşılamayan Demokrat Parti Mirası”. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19 (Mayıs 2019), 73-90.

Büyüktolu, Recep. “Çankırılı Sıra Dışı Bir Milletvekili Kazım Arar” (Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri. *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 10 (Aralık 2012/2), 71-88.

Coşkun, Yasin. “I. Milliyetçi Cephe Hükümetinin İlk Üç Ayında Türk Siyasal Hayatı ve Mecliste İktidar Muhalefet İlişkisi”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 20/38, (Aralık 2017), 271-298.

Çavuşoğlu, Hüseyin. “Türkiye’de Merkez Sağın İlk Koalisyonu Ve Türk Siyasetinin İlk Siyasal Cepheleşmesi: I. Milliyetçi Cephe Hükümeti’nin İç Politikasına Bir Bakış”. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, (2019) 130-138.

Çınar, Tayfun, “Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü ile Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği 1963-1999”. *Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi Dergisi* 62/3 (2007), 141-165.

Devran, Yusuf-Özcan, Ömer Faruk. “1960'tan 2016'ya Askeri Darbe ve Muhtıra Metinleri Anlamlar Amaçlar Niyetler ve İdeolojiler”. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)* 1/2 (2016), 7-20.

- Duman, Önder. “Anayasaya Hayır Demek”: 1961 Anayasa Referandumu ve Samsun”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi* 25 (Güz 2018), 225-246.
- Ekincikli, Mustafa. “Türk Demokrasi Kültürünün Gelişim Sürecinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın Kuruluşu”. *Gazi Akademik Bakış* 6 (2012), 151-163.
- Emekder, Simge. “1961 Anayasa Referandumu ve Propaganda Faaliyetleri”, *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 3/6 (2020), 143-154.
- Fedayi, Cemal. “Adalet Partisinin Birinci Dönemi 1961-1971”, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 16/57 (Temmuz-Aralık 2019), 123-150.
- Gökçen, Salim. “İki Darbe Arası Türk Demokrasisi 1961-1980”, *Ankara Üniversitesi Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 67 (Güz 2020), 241-264.
- Gülen, Ahmet. “Siyasî Partilerin Propagandaları Ekseninde 1977 Genel Seçimi”. *Atatürk Yolu Dergisi* 65 (2019), 119-157.
- Gülmez, Nurettin-Uslu Önbay, Hatice. “İktidar Değiştiren 14 Ekim 1979 Milletvekili Ara Seçimi Manisa Örneği”, *Belgi Dergisi* 26 (Yaz 2023/II), 177-198.
- Güray, Şükran. “Çok Partili Hayata Geçiş Süreci ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın Kısa Bir Değerlendirilmesi”, *Türk Dünyası Araştırmaları* 125/247 (Temmuz-Ağustos 2020), 405-420.
- Haytoğlu, Ercan. “Türkiye’de Demokratikleşme Süreci Ve 1945’te Çok Partili Siyasi Hayata Geçişin Nedenleri 1908-1945”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 3 (1997), 48-56.
- Kaya, Yakup. “Türk Siyasal Yaşamında 1954 Genel Seçimleri”. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7/3 (2018), 2276-2291.
- Kılıç, Aziz. “27 Mayıs 1960 Darbesinin Eğitim Hayatına Etkileri”, *Alınleri Sosyal Bilimler Dergisi* 4/2 (2020), 89-110.
- Kılınçkaya, Derviş. “Serbest Cumhuriyet Fırkasının Toplumsal Tabanı ve Cumhuriyet Halk Partisi”, *Cumhuriyet Tarih Araştırmaları Dergisi* 15 (Bahar 2012), 3-18.
- Köse, İsmail. “Çok Partili Siyasi Hayat, Partilerin Seçim Beyannameleri ve Propaganda Görselleri 1950-2011”, *İletişim ve Diplomasi* 4 (Temmuz-Aralık 2014), 155-192.

- Mantoğlu, Ayşem Selen. “14 Ekim 1973 Genel Seçiminin Cumhuriyet Halk Partisi Ve Sosyal Demokrasi Bağlamında Bir Analizi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, V/19 (2018), 448-464.
- Uluç, Vahap. “Türkiye’de Çok Partili Sisteme Geçiş: İç ve Dış Dinamiklerin Analizi”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* .17 (2020): 465-486.
- Oral, Mustafa-Işık, Mustafa. “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye’de Seçim Sistemleri ve Hükümet Sistemleri İlişkisi: 1876-1980”. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar* 7/24 (2023), 253-274.
- Özbudun, Ergun. “Seçim Sistemleri ve Türkiye”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 44/1 (Mayıs 1995), 521-539.
- Tansi, Mahmut Deniz. “Türk Modernleşme Tarihi Sürecinde Adalet Partisi Bağlamında Muhafazakâr Siyaset Arayışı”. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 14/3 (2021), 924–937.
- Tuğluoğlu, Fatih. “1961 Anayasa Referandumu ve DP Tabanı”, *Akademik Bakış* 12/24 (Yaz 2019), 135-162.

Tezler

- Aydın, Tülay. *Tek Parti Döneminde CHP'nin Taşra Örgütlenmesi ve Merkez-Taşra İlişkileri*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Dolay, Agah. *20. Yüzyılın İlk Yarısında Çankırı*. Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Güleşen, Sait Zübeyir. *Çankırı'da Siyasal Hayat 1923-1945*. Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2013.
- Şen, Begüm. *Çok Partili Hayata Geçiş ve Sonrasında Çankırı: Eğitim, Kültür Siyasi ve Sosyal Hayat (1946-1960)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Yıldız, Ümit. *Nurettin Ok'un Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri*. Çankırı: Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

İnternet Kaynakları

- YSK, Yüksek Seçim Kurulu/YSK Web Portal. “17 Kasım 1963 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları”. Erişim 06.01.2023.
https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1963/KesinSecimSonuclari/1963_Belediye_Baskanligi_Secimleri_Sonucu.pdf.
- YSK, Yüksek Seçim Kurulu/YSK Web Portal. “17 Kasım 1963 İl Genel Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları”. Erişim 06.01.2023.
https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1963/KesinSecimSonuclari/1963_Il_Genel_Meclisi_Uyeligi_Secimleri_Sonucu.pdf.
- YSK, Yüksek Seçim Kurulu/YSK Web Portal. “17 Kasım 1963 Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları”. Erişim 06.01.2023.
https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1963/KesinSecimSonuclari/1963_Belediye_Meclis_Uyeligi_Secimleri_Sonucu.pdf.
- Sözcü 18, “Çankırı’da Bağımsız Seçilen İlk ve Tek Belediye Başkanı: Ali İnandık”. Erişim 27.05.2023.
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjw95Pmx5X_AhXVRPEDHcbPBQQQFnoECAKQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.sozcu18.com%2Fcankirinin-bagimsiz-

[secilen-ilk-ve-tek-belediye-baskani-ali-inandik](#)

[3097yy.htm&usg=AOvVaw3mkI8JqDzG0_bRXWxzwDf3](#)

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Eskişehir”. Erişim 14 Ağustos 2023.

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiyt7KFpNyAAxVUSPEDHTjVAzQQFnoECEEQAQ&url=https%3A%2F%2Fkarabuk.ktb.gov.tr%2FTR-63699%2Feskipazar.html&usg=AOvVaw0pAHALTymyruKHjQEmkxs3&opi=89978449>.

EKLER

EK- 1: 1963 yılı Atatürk Anıtı önü ve resmi bir törenden

Kaynak: Yüksel Arslan özel arşivinden.

EK- 2: Çankırı Halkevi ve Cumhuriyet Halk Fırkası Binası-1940'lı yıllar

Kaynak: Yüksel Arslan özel arşivinden

EK- 3: 1960-1980 dönemlerinde görev yapmış Çankırı Belediye Başkanları

Nurettin OK

Gürhan TİTREK

Ali İNANDIK

Hayati ÇAĞLAYAN

Necdet İPEK

Kaynak: Çankırı Belediye Başkanlığı Web Sayfasından alınmıştır.

EK- 4: Parti Liste kartları ve Parti Davetiyesi

Kaynak: Yüksel Arslan özel arşivinden

EK- 5: Çankırı Belediye Başkanı (Ali İnandık Ön sıra sağda) ve Belediye Meclis Üyeleri Hatırası-1968

Kaynak: Çankırı Kùltür ve Sosyal İşler Müdürü Ethem YENİGÜRBÜZ'ün katkılarıyla.

EK- 6: Çankırı Belediye Başkanı Gürhan TİTREK (Alt ön sıra ortada) ve Belediye Meclis üyeleri ile birlikte

EK- 7: Nurettin OK konuşurken

Kaynak: İrfan HOŞAFÇIOĞLU özel arşivinden.

EK- 8: 1960-1980 (TBMM 12,13,14,15 ve 16.Dönem) yıllarında görev alan Çankırı Milletvekilleri, Temsilciler Meclisi Üyesi ve senatörler

Kazım ARAR

Rahmi İNCELER

Şaban KESKİN

Nurettin OK

Dursun AKÇAOĞLU

Tahir AKMAN

Mehmet Ali ARSAN
YAZICIOĞLU

Arif TOSYALIOĞLU

Nuri Çelik

Ferhan ARKAN
Temsilciler Meclisi Üyesi

Hazım DAĞLI
Senatör/Milletvekili

Gürhan TİTREK
Senatör

Kaynak: TBMM Albümü 1920-1980, Türk Parlamento Tarihi-I-II.

EK- 9: Kazım ARAR'a ait Tercüme-i Hal Kağıdı

1. Dönem
112

Sevdiği yer	Çankırı	Evlü 5. Çocuk	
Adi ve soyadı	Kazım ARAR	Mensur ismi, soyadından evvelki son neslinde	
Babasının ve annesinin adı	Mehmet Zeliha	İstiklak derecesi ve son maaşın aldığı tarihi	
Düğüğü yer ve tarihi	Çankırı 1903	Mensur değişim istiklak derecesi son durumu	Çiftçi
Tahvili	Özel	Evvelki devletlerde maaşın istiklak derecesi son durumu ve istiklak daireleri	IX. derece Çankırı Mültezimliği
Bildiği diller	Türk		
İhtisası			
Kariyeri	STENOGRAFİ	Kısmen Maaşın sevdiği tarihi	15. Ekim 1961
İhtis rütbesi		Kısmen evvelki maaşın sevdiği tarihi	
İhtis ve gıdık		Kısmen Maaşın istiklak tarihi	25.10.1961

HAL TERCÜMESİ (Kısmen)

Çankırı - 1903 - Evli - Babası - Zeliha - 5. Çocuk - Polis Emekliliği Çiftçisi - Çankırı Bakanlık Kurumu - 19. derece Çankırı Mültezimliği.

Kaynak: TBMM Arşivi. Mehmet Kazım Arar Tercüme-i Hal Kağıdı, Sicil No:112-1621, 1 ve 9.Dönem.

EK- 10: Rahmi İNCELER'e ait Tercüme-i Hal Kağıdı

1. Dönem
113

Sevdiği yer	Çankırı	Evlü 1. Çocuk	
Adi ve soyadı	Rahmi İnceler	Mensur ismi, soyadından evvelki son neslinde	
Babasının ve annesinin adı	Abdül Aziz	İstiklak derecesi ve son maaşın aldığı tarihi	
Düğüğü yer ve tarihi	1308 Çankırı	Mensur değişim istiklak derecesi son durumu	Tüccar
Tahvili	Özel	Evvelki devletlerde maaşın istiklak derecesi son durumu ve istiklak daireleri	
Bildiği diller			
İhtisası			
Kariyeri		Kısmen Maaşın sevdiği tarihi	18.10.1961
İhtis rütbesi		Kısmen evvelki maaşın sevdiği tarihi	
İhtis ve gıdık	Tüccar	Kısmen Maaşın istiklak tarihi	25.10.1961

HAL TERCÜMESİ (Kısmen)

On yıl Devlet Memurluğunda Hizmet ettikten sonra - 1917 yılında 1307 yılında Çankırı, 1917 yılında 1308 yılında Çankırı - 15 Ekim 1961 tarihinde yapılarak - Mültezimliği istiklak derecesi Ç. K. H. P. Sinesinde Çankırı - 19. derece Çankırı Mültezimliğiyim.

6.10.1961
R. İnceler

Kaynak: TBMM Arşivi. Rahmi İnceler Tercüme-i Hal Kağıdı, Sicil No:113, 1.Dönem.

EK- 11: Şaban KESKİN'e ait Tercüme-i Hal Kağıdı

1. Dönem
114

Sevdiği yer	Çankırı	Evlilik durumu ve kaç çocuğu bulunduğ	Evlili 3 çocuklu
Adı ve soyadı	Şaban Keskın	Memur ise, seğilme- den evvelki son me- murluğu	Orman Bölge Şefliği
Babasının ve annesinin adı	Hasan Zeliha	İhtilak derecesi ve son maaşın olduğu tarih	—
Doğduğu yer ve tarihi	Çankırı 1928	Memur değilse isti- hapın evvel son du- rumu	—
Tahsili	Orman Okulu Orman Mühendisli- ği	Kıvıncı devrinde mebus intihab edil- miş ise derece ve in- tihap dateleri	—
Bildiği diller	—		
İhtisam	Ormancı		
Esaretleri	—	Kıvıncı Meclisi sevdiği tarih	15.10.1961
İlim rütbesi	Orman Mühendisi m.	Kay. ayta teminli sevdiği	—
İşi ve gücü	Serbest Ticaret	Kıvıncı Meclisi ihtilak tarihi	25.10.1961

HAL TERCÜMESİ (Kısaca)

1928 de Çankırının İsmaili Saray Köyünde doğdum. ilkö ve orta tahsili Çankırı da tamamladıktan sonra Orman okuluna girdim. 1947-1948 burs yılıyla Orman Oku- lundan hem okul sınıf ve hem de okul birincisi olarak mezun oldum. Aynı yıl Çankırı Orman işletmesinde Orman Bölge Şefi olarak vazife gördüm. Şubat 1949 yılına kadar Çankırı Orman işletmesinde çalıştım. 1949 da Yedek Subay okuluna alınıp olarak 31. ci dönemde vatani vazifemi ikmal ederek 1950 de terhis edildim. Son memuriyetim 1952 de mensinde Orman Bölge Şefi iken, istifa ederek ticarete başladım. Halen Çankırıda ticaretle meşgul iken C.K.M.P il başkanı- gına seçildim. Ve milletvekili seçilmesinde de Çankırı milletvekili olarak meclise dahil oldum.

Kaynak: TBMM Arşivi. Şaban Keskin Tercüme-i Hal Kağıdı, Sicil No:114, 1.Dönem.

EK- 12: Nurettin OK'a ait Tercüme-i Hal Kağıdı

1. Dönem
115

Sevdiği yer	G. SİRKİRLİ	Evlilik durumu ve kaç çocuğu bulunduğ	—
Adı ve soyadı	Nurettin OK	Memur ise, seğilme- den evvelki son me- murluğu	—
Babasının ve annesinin adı	—	İhtilak derecesi ve son maaşın olduğu tarih	—
Doğduğu yer ve tarihi	Çankırı 1928	Memur değilse isti- hapın evvel son du- rumu	—
Tahsili	İstanbul'da hukuk fakültesi	Kıvıncı devrinde mebus intihab edil- miş ise derece ve in- tihap dateleri	—
Bildiği diller	—		
İhtisam	Hukuk Fakültesi		
Esaretleri	—	Kıvıncı Meclisi sevdiği tarih	15/12.1/1961
İlim rütbesi	—	Kay. ayta teminli sevdiği	86000
İşi ve gücü	—	Kıvıncı Meclisi ihtilak tarihi	25/12.1/1961

HAL TERCÜMESİ (Kısaca)

1928 yılında Çankırı'da doğmuştur. İstanbul Kabatas Erkek Lisesini 1946 yılında bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine girmiş ve oradan mezun olmuştur. Ayrıca İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsünde de iki yıl okumuş ve bitirmiştir. 1955 yıl Belediye seçimlerinde Çankırı Belediye Reisliğine seçilmiş ve bir yıl bu görevde kalmıştır. Daha sonra Gazetecilik ve Avukatlık yapmıştır. 1961 yıl Milletvekili seçimlerinde Çankırı İlinden Milletvekili seçilmiştir.

Kaynak: TBMM Arşivi. Nurettin Ok Tercüme-i Hal Kağıdı, Sicil No:115, 1,2,3,4,5.Dönem.

H. DÖNEM
2280
Dursun Akçagın
Çankırı

Sicil No
2280

OTURDUGU YER (*)	
ANKARA'DA	DISARDA
Çocukları yetiştirme. Mecidiyeköy'de 4 yıl 4 ay 10 gün.	
Telâf : 17664	Telâf :

(*) Adres değiştirilmesinde vakti geçtikten sonra Usulî Kâğıtlığı bildirilmesi rica olunur.

TERCÜMEHAL (Kısaca)

İntihap dairisi	Çankırı	Evlilik alması ve kaz. cemaatı bulundusu	Evlilik iki çocuklu
Adı ve soyadı	Dursun Akçagın	Mümmün ise, intihap- tan evvelki son mu- murluğu	Başvurulu Halkı İsmi- ma Vekâlet Kurulu G.S. İhtilâfı yazarı
Başvuru ve bağlaması adı	Ahmet ve Emine	İntihap derdesti ve son muamması alması	40 lirası alması 1/Eylül/1957
Dahil olduğu yer ve tarihi	Çankırı 1335	Mümmün değilse intihap- tan evvelki son mu- murluğu	
Tahvili	Yüksek (Tıp)	Evlilik derdesti muamması intihap- tan evvelki son mu- murluğu	X
Bilgili dilci	Fransızca - İngilizce (Bir parça Arapça)	Yedek intihap ve si- mâ, ribâh ve si- mâ yazarı	Yedek, Tâhîr simâ yazarı 16884
Dünya	60'üncü Hastahalluk	Kaydılı bulundusu astereklî şubeleri ve muamması	Çankırı Yekâ Çankırı yetiştirme 8/689
Birleşti		İntihap muamması	30/Ekim/1957
İlim ribâhisi		Kaz. reyle muamması intihap-ve intihap- tan evvelki son mu- murluğu	30321
İşi ve yitisi	Tâhîr	Mümmün intihap tarihi	31/Ekim/1957

1944'de İstanbul'da doğdu. Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Ankara'da 65. Top. Alay, 65. Tım subkâğı Bolşevî, ve 40. H. L. Top. Hastahalluk'ta yüksek tâhîr olarak görev yaptı. 1947'den 1952'ye kadar 3. kuruluşa Gerekli Kemal paza, ve Gerekli Hastahalluk'ta yüksek tâhîr olarak bulundu. Gerekli ve vâzîye şubelerinde sırada Kazımâhân ve Râhîye Bâkân velâhî. 1952'de Kâğıt ve Kâğıt reyle iş yaptı. 1953'te 552'de Baş vâkâlet Halkı İsmi-ma Vekâlet Kurulu genel sekreterlik yüksek uzmanlığına şerhâletim. Bu işleri ifa ederken Tıp Fakültesi'ni 60'üncü Hastahalluk'ta yüksek tâhîr olarak devam edince 1955'de 60'üncü Hastahalluk'ta mütekerrem oldum. Yüksek karal G.S. yüksek uzmanlığına ifa etti. Bir sırada 554'de Sâhâh ve T. Muavven vekâlet. Harp yüksek komitesi Hastahalluk'ta yüksek tâhîr olarak çalıştı. Eylül 1957'de istifa ederek Çankırı'dan C. H. P. Halkı İsmi-ma Vekâlet Kuruluna Kazımâhân Şerhâletim olarak Halkı Kâğıt (Mümmün Kâğıt) yazdım.

EK- 14: Tahir AKMAN'a ait Tercüme-i Hal Kağıdı

[illegible]

180

EK- 17: Nuri Çelik YAZICIOĞLU'na ait Tercüme-i Hal Kağıdı

[illegible][illegible]

Kaynak: TBMM Arşivi. *Nuri Çelik Yazıcıoğlu Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No:360 - 760, 3 ve 5. Dönem.

EK- 18: Hazım DAĞLI'ya ait Tercüme-i Hal Kağıdı

[illegible]

HAL TERÇÜMENİ (Kısa)

Çankırı Geyikler 566 mektep. Kaldırıldı
İzmir'den Ankara, ve İzmir, İstanbul, Bursa
fakültesi mezunuyum. 1928'de Peki-
ze Meslek mektebi'ne girdim. İstanbul
Akademi Lisans mezunuyum. 1940'da
İstanbul Benimleme Komisyonu Başkanı
1960-61 Kurul Başkanı. 1961
Çankırı Sanatçılarını 1964'de Ankara'da
Kampanya yaptı. 1965'de Milli Sa-
ma Başkanı. (Çankırı'den Kağız-
1964'de Halkın Sanatçılarını) Baş-
bakanlık Kuruluna girdim. 1965'te
Ölümüne kadar.

Hal Terçümeni

Kaynak: TBMM Arşivi. *Hazım Dağlı Tercüme-i Hal Kağıdı*, Sicil No:758, 3. Dönem.

EK- 19: Ferhan ARKAN'a ait Tercüme-i Hal Kağıdı

11. DÖNEM
Sicil No: 2281
Ferhan Arkan
Çankırı

Sicil No
2281

İstihlak durumu	Çankırı	Evlilik durumu	Evlilik durumu
Adı ve soyadı	Ferhan Arkan	Meslek ve istihlak durumu	Maliye Vekilliği Hesap Uzmanı
Balanesi ve anasının adı	Atif Arkan Sadiye Arkan	İstihlak durumu ve son maaşın alındığı tarihi	5. sınıf derece 50.- lira maaşı aslı 1.4.1951
İstihlak yeri ve tarihi	İstanbul 1336	Meslek değişikliği tarihi	-
Tahsil	Yüksek Mektebi	Devletle ilişkisi	X
İstihlak dairesi	Fransızca	Yüksek maaşın alındığı tarihi	50.53
İhtisas	Maliye	Kayıtlı bulunduğu idarelik birim ve numaraları	Ankara Tebancısı
Evli	Yok	İstihlak durumu tarihi	30.10.1957
İhtisap durumu	Yok	Kat yıla maaşın istihlak durumu	30.10.1957
İyi ve kötü	Serbest Hesap Uzmanı (Mali Müfettişi)	Meslek durumu tarihi	31.10.1957

OTURDUĞU YER (*)

ANKARADA	DIŞARDA
İller Kooperatifi Konağı evleri 5. no. cadde No:4	İstanbul 4111 Bomonti Hava Yolu sokak No:16/2 Gurup Apt.
Tel: 32909	Tel: 47 64-98

(*) Adres değişikliği vakit geçirmeden Usulü Kütüphane bildirimini rica olunur.

TERCÜMEHAL (Kısaca)

1941 senesi mayıs ayında Siyasal Bilgiler Okulu Maliye şubesinde mezun oldu. Aynı ay sonunda Maliye Vekilinde staj yapmaya başladı. Aynı yılın Kasım ayı başında yedek subay okuluna gitti. 1942 yılı mayıs ayı başında astsubay olarak orduya alındı. 1944 yılı nisan ayı başında terhis olarak tekrar Maliye Vekilinde stajına devam etti. Staj müddetinin tamamlanması üzerine İstanbul Defterdarlığı Hesap Müfettişliği Bürosuna Hesap müfettişi muavini olarak tayin edilerek 14.10.1944 tarihinde varışına bağlandı. Maliye Vekilinde Hesap Uzmanı kurulmuş teşkil edilmesi üzerine bu teğimle Hesap Uzmanı Muavini olarak tayin edildi. 1948 senesinde ehliyet imtihanı vererek Maliye Vekilinde hesap uzmanı olarak tayin edildi. 1952 senesi hasiran ayı başına kadar bu vazifede çalıştı. 1952 yılı hasiran ayında memuriyetten istifa etti. Bu tarihten itibaren İstanbul'da serbest olarak Hesap uzmanlığı (Mali Müfettişlik) ile iştigal etmekteyim.

J. Arkan

Kaynak: TBMM Arşivi. Ali Ferhan Arkan Tercüme-i Hal Kağıdı, Sicil No: 2281, 11. Dönem.

EK- 20: Milletvekillerine seçildiklerine dair verilen bir tutanak örneği-1973 (Milletvekili Nurettin OK'a aittir.)

Yasa M. 306/34
447/1
533
656

Örnek:

Seçilmiş olanlara verilecek tutanak

İli : Çankırı

Soyadı ve Adı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya sanatı	Bağlı olduğu siyasi partinin adı	Seçim hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	DÖŞÖNCELER
Ok Nurettin		Milletvekili, Büyükdarlık Bakanı	Adalet Partisi	Yoktur.	

Milletvekili seçimi ve 447 sayılı Yasalar gereğince çevremizde yapılan seçim sonunda Nurettin Ok'ın çevremizden seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanağın iki örneği Kurulumuz tarafından Yüksek Seçim Kuruluna gönderilerek bir örneği de kendisine verildi.

16/10/1973

Oye
Oye

(Ahmet Öner) (Talat Yalçınkaya) (E.Nevin Brözene)

Kaynak: TBMM Arşivi.

EK- 23: Doğruyol Gazetesinin 1965 yerel seçim sonuçları ile ilgili manşeti-9 Ağustos 1965

MUSTAFA HOŞABCIOĞLU
Yeni işlerini fabrik olarak idare eden mas'at m'at'at
A. İHSAN ULKERİN
Kuruluş: 14/Nisan/1956

Doğruyol

HAKKA HAKIKATE DOĞRU

Devlet N° 1003

Flatı 10 Kuruş

ADRES:
İmarat Çarşısı Eski
Sokakı Caddesi No. 13
ÇANKIRI
Tel: 13 35

YIL : 10 - SAYI : 2823

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

9/Ağustos/1965 Pazartesi

(Dazar günleri hariç hergün çıkar)

Ezici bir farkla Ali İnandık Belediye Başkanı Seçildi

A.P. 1941 - CKMP - 1552 - C.H.P. 1481
Ali Yıldız 173, Mustafa Turcan 105 oy aldı

Şöhrimiz Belediye Başkanı Seçimi
dün hararetli ve hareketli bir şekilde yapılmış, üç parti adayı ile iki müstakil adayın iştirak ettiği bu seçim, AP.

adayı Ali İnandık lehine neticelenmiştir. Gece saat 19.00 kadar mahallelerdeki bütün sandıkların rey tasnifi bitmiş ve saat 20.00 de de il.

çe Seçim Kurulunda adayların aldığı rey sayısı belli olmuştur. Seçim Kurulundan aldığımız kati neticeye göre, AP. adayı Ali İnandık 1941, CKMP. adayı İhsan Gofur 1552, CHP. adayı Tacî Gürakan 1481 ve müstakillerden Ali Yıldız 173, Mustafa Turcan 105 rey almıştır.

Geçen Belediye Başkanı seçiminde alınan reylerle nazaran AP. adayı Ali İnandık ezici bir çoğunlukla Belediye Başkanlığını kazanmıştır.

Şimdiye kadar seçimlerde görülmemiş bir mücadele ile çalışan partiler, partilerine rey toplamak maksadile bahçe- re taksi ve münübüs seferi yapıp seçmen taşıyarak reyleri kullandırmışlardır.

Dünkü seçim gününde hiç bir üzücü hadise olmamış, seçime % 70 iştirak olmuştur.

Bu seçimde Cumhuriyet Halk Partisi üçüncü derecede kalmıştır. 365

KÖSEMİDEN

Şakir PALANCIOĞLU

Çankırı'da Siyasi Ortam

Çankırı'da siyaset her işin başında geliyor. Birkaç gündür değişik yerlerde, çeşitli kimselerle yaptığım temaslarda bunu yakından gördüm ve anladım.

İşlerin durgunluğu, Çankırı'nın yıllardan beri hep aynı seviyede kalışı, halkın hayat standardında bir yükseliş olmayışı ve ona caddelerin bile bakımsızlığı gibi önemli noktalar hep ikinci planda işler...

Bugün için en büyük dava seçim kazanını kaynatmak... Su 80 derece hareketle kaynamış olsa bile yine ateşi daha fazla artırmak çabası...

Ankara—Çankırı yolu hâlâ aynı şekilde dursun! Halkın akşamları şöyle başını dinleyeceği bir derli-toplu çay bahçesi olmasın... Ne çıkar. Yolların tozu var ya yeter. İş sahası gittikçe darlaşmış, küçük emsalın bir kısmı göç peşinde, bunları düğümeye ne lüzum var?

Bugün düşünülecek tek şey siyaset! Falan böyle dedi, filan böyle dedi.. Laf-ü gûsafı.

Gazete baskıya hazırlanıyor. Aynı konuya yarın devam ederiz.

NOT: Çankırı'nın yeni Belediye Başkanı Ali İnandık'ı tebrik eder, başarılar dilerim.

Ürgüplü Bugün Rusya'ya Gidiyor

Başbakan Suat Hayri Ürgüplü 9 gün sürececek olan Rusya gezisine bugün çıkacaktır. Ürgüplü ve beraberindekileri Moskova'ya götürecek özel Rus uçağı Esenboğa'dan bu sabah hareket edecektir.

Gezi devamınca Başbakanlığa Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Faruk Sükan vekâlet edecektir.

Zonguldak ve Adıyamanda Belediye Başkanlıklarını A. Parti adayı Kazandı

Haber aldığımız göre, dün şehrimizde yapıldığı gibi Zonguldak, Adıyaman illeri ile Sivrihisar, Mahmudiye, Bayındır ve Ayvacık ilçelerinde de Belediye Başkanı seçimi yapılmıştır.

Yapılan seçimlerde üç vilâyet ile 3 ilçe Belediye Başkanlığı AP si kazanmış, yalnız Sivrihisar ilçesi Belediye Başkanlığı YTP si kazanmıştır.

YTP Konya Mebusu Mekki Keskin de dün AP'ye girdi

Konya, — YTP. nin kurucularından Konya Milletvekili ve Meclis Reis Vekili Mekki Keskin partisinden istifa ederek AP. ve kaydolmuştur. Temaslarda bulunmak üzere bir kaç gündenden beri şehrimizde olan Mekki Keskin (Sonu ikinci sayfa)

Kaynak: Doğruyol, 9 Ağustos 1965.

KARATEKİN

MİLLİYETÇİ GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

KURULUŞ : 30 AĞUSTOS 1969 SAYI : 2459 FİYATI : 25 KURUŞ

YIL 7 (PAZAR GÜNLERİ HARİÇ HERGÜN ÇIKAR)

4 HAZİRAN 1977 Cumartesi

ADALET PARTİSİ

AT

At arabası, at pulluğu, at düveni... v.s. v.s. At ile çalışan bir çok araç vardı. Ama bir zamanlar. Yani tarihin geçmişinde... At, geçmiş çok derin olan bir hayvandır. Çok yerde kullanılmıştır. Harplerde, işlerde... Öyle bir zaman gelmiştir ki, «Çivit» ve «Ok» gibi «At» da değerini kaybetmiştir. Sadece zengin zümrenin katıldığı «At Yarışları» ve bazı köylerimizde ata yadigar olarak «Çift sürmekte», «Tarlaya Gübre çekmekte» ve bu nun gibi çeşitli işlerde kullanılmaktadır. Ve... Artık «AT» modası da geçmiştir.

Şehrimizde Milliyetçi Hareket Partisi'ne iltihaklar hızlandı

Milliyetçi Hareket Partisi'ne bütün vurtta olduğu gibi, Çankırı'da büyük ilgi ve iştirak vardır. MHP Çankırı İl Başkanlığı'ndan gazetemize yapılan açıklamaya göre, Çankırı ve çevre ilçelerde girişilen seçim faaliyetleri yoğunlaşmış, MHP'ne kitle halinde kayıtlar sürdürülmektedir. Yapılan istatistiki çalışmalar neticesinde son bir hafta içerisinde bine yakın üye kaydı ya Püran üyelerin he men hepsi geçen seçimlerde MSP, A.P, CHP ve DP olmak üzere M.H.P harici partileri destekleyen seçmenlerin olduğu anlaşılmıştır.

MHP Çankırı İl Gençlik Kolları Başkanı Servet Temur'un ve Çankırı MHP İl Başkanı Fikri Türk bey inşallah MHP'ın Çankırı'da da bayrakını mutlaka dalgalan dıracağız, bunun için hiç endişeleniz olmasın. Türk Milleti'nin kaderi bize bağlıdır. O nun için gece gündüz demeden ve hiç yılmadan çalışacağız. de mişlerdir.

ANAHTAR

Yaa... Modası en çabuk geçenlerin içinde dir. Çünkü «ANAHTAR», itimatsızlığın sem bolüdür.

Şöyle ki: Eskiden atalarımız çadırlarda ya şarlardı. Ve çadırlarda «Anahtar» yoktu. Yer lişik hayata başlayınca, evlerde, kapılarda ge ne yoktu. Taa ki, insanların birbirlerine iti madı kalmayınca kadar, yoktu.

Öyle ya, artık Türk Milleti'ni daha fazla itimatsızlığa sürükleyen bu «Anathlara» da bir son vermek gerekirdi.

Ve «Kilit», «Asma Kilit» bulundu. Çin yapısı, Avrepa yapısı, İsrail yapısı, Rus ya pısı Anahtarların yanına bir de Asma Kilit eklenince, iş sarpı sardı.

Kilit mi, Anahtar mı?... İkisine de hayır. Çünkü ikisi de itimatsızlığın sembolüdür.

HİLÂL

Milyonlarca seneden beri dünyanın gece ışığını sağlayan o güzelim Mubarek Hilalde hiç bir değişiklik olmamıştır. İnsanlar o gece karanlığında «Uçuruma» yuvarlanmalarını sağlar. İnsanlara karanlıkta yol gösterir. En büyük yardımcıdır.

Eee. Bir tanesi kocaa dünyadaki bütün insanlığı aydınlatıyor, onları karanlıktan kur tarıyor.

Ya Üç tane Hilâl Olursa?

Demek ki, eskimeyenlerin başında Hilâl var.

O halde ne güne durup ta eskiyen «Çi vit» e, «Ok» a «At» a ve «Anahtar» a yön çıkıyoruz?... Onları da karanlıkta görmemizi sağlayan «HİLÂL» değil mi?...

Hem de Üç HİLÂL...

Allah'a emânet olunuz.

Yaşar Ateşsoy

Vatan hainlerine, anarşistlere, vurgunculara karşı ve Türk milliyetçiliğinin iktidarı için

MHP.'ye

EVET

KARATEKİN

MİLLİYETÇİ GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

KURULUŞ : 30 AĞUSTOS 1969 SAYI : 2615 FİYAT : 100 KURUŞ

YIL 8 (PAZAR GÜNLERİ HARİÇ HERGÜN ÇIKAR)

12 ARALIK 1977 Pazartesi

MHP Çankırı'da şahlandı

Belediye Başkanlığını MHP Adayı Necdet İpek 2987 oyla kazandı

Çankırı Belediye Başkanlığı seçimlerinde AP'nin Kalesi olarak bilinen şehrimizde MHP'si 2987 oyla Belediye Başkanlığı seçimini kazanmıştır.

AP'nin Mehmet Erci CHP'nin Kemal Çelik ve MHP adayı Necdet İpek arasında geçen bir mücadelede

sonra MHP adayı Necdet İpek rakiplerini ezerek Belediye Başkanlığını kazandı.

Bildiği gibi AP'nin Kalesi olan şehrimizde Başbakan ve AP Genel Başkanı Demirel AP adayının seçimi kazanması için yanında bakanlarla birlikte şehrimize gelerek gövde gösterisi yapmıştı.

Demirel'in Çankırı gezisinin olumlu sonuç vermemesi AP kollarında şaşkınlık yaratmış ve seçim neticelerine AP Çankırı İl merkezince itiraz edildiğini öğrenmiş bulunmaktayız.

Seçimi kazanan MHP'si adayı Necdet İpek 1977 de Kurşunlu'da doğmuştur. Şehrimizde 12 yıl YSE Müdürlüğü yaptıktan sonra, 1977 seçimlerinde MHP'sinden Belediye Başkanlığına aday olmuş ve MHP'sinden Belediye Başkanlığına seçilmiştir.

Sayın İpek'e yeni görevinde üstün başarılar diler, memleketimize hayırlı ve uğurlu olmasını Cenabı Allah'tan niyaz ederiz.

—KARATEKİN—

Çankırı'da Belediye Başkanlığına Seçilen Necdet İpek

Liderler oy kullanırken millet için hayırlı olsun temennisinde bulundular

Ankara — millet için hayırlı olmasını dilemişlerdir.

Cumhurbaşkanı, Başbakan, Başbakan yardımcısı ve siyasi parti liderleri düğün başkentinde değişik semtlerinde eşleri ile birlikte oylarını kullanmış ayrı ayrı verdikleri demecilerde seçimlerin memleket ve

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk oylarını Çankırı'da bulunan 175 oyların kullanışını

Cumhurbaşkanı Korutürk oylarını ve emrine işi bakan Korutürk'te gelmiştir. Cum

başbakanı Turgut Özalp oylarını Çankırı'da kullanmıştır. Özalp'ten sonra gazetesinin sonuçlarını de

vaplanıran Korutürk "Bu seçim daha idarek ediyoruz sıkıntı ile sonuçları bekleyelim. Hayırlı uğurlu olsun" demıştır.

Çankırı'lılar
MHP'ye

D e d i

EK- 26: Yeni Çankırı Gazetesinin 1961 Genel seçim sonuçlarını veren manşeti

SAHİBİ
Muazzam Alpaslan
Adres Cumhuriyet
Mahallesi Gazhane
Sokağı No. 6
ÇANKIRI

YENİ
ÇANKIRI
GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Devlet Nüchası
Yazı İşleri Müdürü
Hüseyin Cahit
Tekkeşin

YIL 8 Sayı 1820 Fiyatı 5 Kuruş PAZAR GÜNLERİ ÇIKMAZ 16 Ekim 1961 PAZARTESİ

Seçim Sonuçlanıyor

CKMP 1 senotör ile 3 Milletvekili Kazanıyor

CHP 1 MİLLETVEKİ ALIYOR

Dün bütün yurttaki yapı'an umumi Seçimler mey-
ninde ilimizde de hadisesiz geçen bir Seçim yapılmıştır.
Bu Seçimlerden şimdiye kadar elde ettiğimiz 439
Sandık neticesini gören taplo altıdadır.

CKMP	
Senato	Millet Vekili
36089	39671

CHP	
16124	19330

AP	
10291	11637

Hali hazır duruma göre CKMP 1 Sena-ör ile 3
Millet Vekilliğini kazanmış gözükmektedir.
ÇERKEŞ, KURŞUNLU mıntıkalarından yüzde elli
altmış civarında rey alan C H P diğer mıntikalardan 100
de beş ilâ 10 civarında rey almıştır.

UMUMİ DURUM

Türkiye olarak umumi taplodaki manzarada, Parti-
ler şu sırayı takip etmektedir.
A P ile C H P başbaşa Y T P ile C K M P bir
gitmektedir.
Bu duruma göre C H P 110 ile 140 arasında mil-
letvekiline sahip olurken diğer partiler 360 Millet
vekiline sahip olacakları tahmin edilmektedir.

SAĞLIK KÜŞESİ

BEYNİNİZ SAĞLAM MI ?

Bir aynayı yerden iki düzgün çalışıyor beyne
santim yükseklikte bir ye kan rahatça glidiyor de
re koyunuz sırtınızı ayna mektir. Kan beyinde düz
ya vererek yere oturunuz gün dolaşmıyorsa kendi
ve boynunuzu geriye sar nizde yorgunluk bitktnlık
kıtıp aynayı görmeğe çalı duyarsınız. Başınızın içi
şınız. Görebilirsenez bey boşalmış gibidir. Boynunuz
ne giden boyun damarları serttir rahat değildir.

Kaynak: Yeni Çankırı, 16 Ekim 1961.

2 Mayıs 1974

Çankırı

Sahibi : Lütfiye Yazan
MES'UL MÜDÜR: Fikri Mutlu
Muhabirimiz: GÜLSEN YAZAN
Fiyatı : 10 Kuruş

Günlük Siyasi Kuruluş Gazetesi

Yıl 20 Sayı 6975

PAZAR GÜNÜ HARİÇ HERGÜN ÇIKAR

ARALIK 1973 10 PAZARTESİ

İl ve İlçelerimizin Belediye reis Adayları Belli Oldu
İlimiz Belediye Başkanı AP'den
Kurmay Albay Hayati Çağlayan 2874 oyla
KAZANMIŞTIR

AP 2874 CHP 1771 BAĞIMSIZDAN HAMDÎ ASIM USLU 1399
59 BAĞIMSIZ

İlgez Belediye Başkanı Recai Tunçay (AP) Yapraklı Belediye Başkanı Hüseyin Karamanzade (AP),	Korgun Nahiyesinden Dilaver Balbay (AP) Kuşunlu CHP Kenan Alpay Şabrnözü DP den	Hasan Kılavuz Eskipazar Bağimsızdan İsmet Önce Çorkeş AP den Abdul Aydemir Eldivan AP den	Ahmet Hulusi Karaman Orta Selamet Partisinden Ovacık Bağimsızdan Hasan Hatipoğlu	Atkaracalar (AP) Osman Sevinçli Çardak (AP) Mehmet Alidığı Yaylakent (AP) Nurrettin Kurt
---	---	--	--	--

Belediye Reisimizin Hayat Biyografisi

Birinci Cihan Harbi Harp Malûl Gazilerinden Emekli Subay Sabri Çağlayan'ın oğlu olup, 7 Ekim 1925 de Karaman'da doğmuştur.

1936 yılında ilkökulu, 1939 yılında Ortaokulu, 1941 yılında Kuleli Askeri Lisesini 1943 yılında 18 yaşında Kara Harp Okulunu ve 1945 yılında da Topçu ve Füze Okulunu pek iyi derece ile bitirmiştir.

25 Mayıs 1945 senesi İlk kıt'ama olan Gelibolu'daki 2nci Kolordu Ölçme Taburu 2nci Ses Bl. Tk. K.h.ğına atandı. Burada 1 sene hizmet ettikten sonra 1946 senesi, Erzurum Müstahkem Mavki 3 ncü Çakılı Top. Alayı VII nci Tb. 13 ncü Bağimsız Tk. K. lığına atanmış. Taburda kendisinden başka kıdemli Subay olmadığı için, diğer iki Tb. komutanı Binbaşılarla yan yana iki sene VII nci Tb. K. Yekilliğini Tugmen rüt

besiyle yürütmüş ve bu vazifeden dolayı Alay dahilinde üstün başarı ile taltif edilmiştir.

Ordudaki çeşitli hizmetlerinden sonra 1959 yılında Kara Harp Akademisini bitirerek Ordudaki vazifeye Kurmay Subay olarak devam etmiştir.

1963 senesi Nükleer, Biyokji, Kimya (NBC) okuluna atanmıştır. 37 yaşında Kurmay Albaylığa yükselmiştir. 7 Ekim 1967 yılında

da 42 yaşında iken kendi isteğiyle emekli olmuştur.

Bütün Okulları Pek iyi ve iştirak ettiğim bütün kursları da birincilikle, Topcu ve Füze Okulunu da Birincilik Birincisi olarak bitirmiştir.

Birinci Ordu Haraket Başkanlığındaki üstün çalışmasına karşılık Ordu Lisan Okulunda bir sene okumuştur ve burayı da Pek iyi derece ile bitirmiştir.

Ankara, (Hürriyet) — Bütün yurtta düzenlenen mahalli seçimler, bazı olayların dışında genellikle sakin geçmiştir, seçmen vatandaşlar toplam 168 bin 770 mahalli yöneticileri seçmek için oylarını kullanmışlardır. Özellikle büyük şehirlerde havanın açık ve güzel olması nedeniyle seçime katılma oranı düşük olmuştur.

AP, CHP, MSP ve DP'nin bütün illerde, TBP ile CGP'nin ise

bazı illerde katıldığı seçimlerde 1623 Belediye Başkanı, 22 bin 132 Belediye Meclisi üyesi, 1726 Genel Meclis üyesi, köylerde 35 bin 172 köy muhtarı ve 100 bin bin civarında ihtiyar heyetli üyeleri seçilmiştir.

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk ve Başbakan Naim Talu oylarını kullanırken seçim sonuçlarının "ulus için hayırlı olmasını" dilemişlerdir. Oyuna eşlikte birlikte Çankaya ilkokulunda ki 197 Nolu sandıkta kullanan Cumhurbaşkanı Korutürk, mahalli seçim sonuçlarının genel seçim sonuçlarını etkileyip etkilemeyeceği yolundaki bir soruya "14 Ekim seçimleriyle bu seçim arasında bir münasebet görmüyorum" şeklinde cevaplandırmıştır.

Başbakan Naim Talu eşli Gevher Talu ile birlikte oyunu kullandı.

Devamı 4 de

Partiler Korutürk'e yarın cevap verecek

Ankara, — Siyasi partilerin genel başkanları, hükümet kurulmasına ilişkin görüş ve önerilerini yarın Cumhurbaşkanına yazılı olarak sunacaklardır. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, 4 Aralık Salı günü yaptığı radyo televizyon konuşmasında, hükümetin kurulması ile ilgili olarak "Parlamentoda grubu bulunan bütün siyasi parti liderlerinden ve grubu olmayanlarla, Parlamento dışında kalan siyasi parti genel başkanlarından bir hafta içinde yazılı olarak önerilerini bekliyorum." demişti.

Bu amaçla konu, bugün ve yarın siyasi partilerin çeşitli yetkili kurullarında ele alınacaktır. 545 CHP Parti meclisi hükümet konusunu görüşmek üzere yarın 11.00 toplanacaktır.

SARIBİ
Mustafa Hoşabıoğlu
Genel Yayın Müdürü
A. Hasan Çiğdem
Yayınları Müdürü
FAHRI ÇAPTI
Muhafız : HALİL GÜNERİ
Kuruluş : 14/Nisan/1956

Doğruyol

HAKIKAT HAKİKATE DOĞRU

ADRESİ
İsmail Çarşısı Eski
Sinema Cad. No. 7
ÇANKIRI
1335
Fiat : 25 Kuruş

18 Sayı : 5290

— GÜNLÜK SİYASİ GAZETE —

ÖZEL SAYI

14 Pazar
13/EKİM/1973 Cumartesi

A. P.

A. P.

ADALET PARTİSİ

SAYIN ÇANKIRI'LI!..

VERECEĞİN TEK OY ÇANKIRI'NIN KADERİ İLE İLGİLİ

Başlanmış Yatırımların Devamını İstiyorsan, Muhalefetin Çelmelemek İçin Uğraştığı Ağır Sınai Teçhizat Fabrikasının Gerçekleşmesini Bekliyorsan Herşey Çankırı için Formülünde Birleş, Particilik Fikriinden bu defa vazgeç

Adalet Partisinde Memleketimizin Menfaati İçin Toplanalım.

BÜYÜK ZAFER — TÜRK MİLLETİNE HAYIRLI OLSUN

14 Ekim Türk milletinin kazandığı medeniyet zaferlerinin en büyüğü ve önemlisi olacaktır. Adalet Partisi yüce milleti minin eksilmeyen sevgi ve itimadıyla büyük bir ekseriyetle iktidara gelecektir. İşte bu Türk milletinin kalkınma yolunda, medeniyet yolunda huzur ve refah yolunda inandığı ve güvendiği siyasi partiyi bir kerre daha iktidara getirmek için ummaz yedi partiye karşı ahlâk—fazilet ve dürüstlük örneği vererek millete hizmet yarışını içindeki Adalet partisine tevaccüh göstermektedir.

Adalet Partisi iktidarı yüce milletimize şimdiden hayırlı ve uğurlu olsun.

Aziz Çankırlılar! Çok parlı siyasi hayatla geçiş, Millet'in dertlerinin meselerinin milletini oyuyla seçeceği ve titimat du yacağı partiyi iktidara getirme imkânını vermiştir. Tek parti devrinin siyasi istibdat ve sıkıntılarının bertaraf edilmesi pek kolay olmamıştır. Memleket tam bir publlık ve yoksulluk içinde teslim alınmış ve memleketin gerçek sahibi Türk Milleti Demokrat Parti ve Adalet Partisi iktidarları sayesinde rahat ve huzurlu kavuşabilmiş, kendini idare edecek insanları seçmek imkânına kavuşmuştur.

Adalet Partisi her zaman Yüce millette eserler kazandırmak yarışını sürdürmektedir.

Çankırı'lı Topyekûn AP'de Birleşti..

AZİZ VE MUHTEREM ÇANKIRILI'LAR
ÖZCAN YÜZBAŞIOĞLU

14 Ekim Pazar günü sandık başına gitmeden bir gün önce sizleri Çankırı olarak birlik ve beraberlik içinde, layık olan Partiyi Adalet Partisini iktidara getirmek için oy verme ye çağırıyorum.

14 Ekim'in, Türkiye için olduğu kadar, Çankırı'mız için de önemli bir gün olduğunu ifade etmek isterim.

Şöyleki ! Çankırı vilayetleri arasında, en bakımsız, en geri kalmış, devlet eli ve imkânlarının en az girdiği bir yerdir. Çankırı'nın ve Çankırlıların derdi işte burada başlamaktadır.

Memlekete hizmetin kapısı iktidardır. İktidar olmayanların memlekete hizmet etmekten bahsetmesi gülünçtür.

Beş ay önce hükümette Bayındırlık Bakanlığı olarak görev alan Sayın Nurettin Ok, Çankırı'mızın ezel ve ebedi ihtiyaçları meyanında yol, su, elektrik, köprü gibi möbrem olanlarına el atmış, Çankırı'da hummalı bir faaliyete başlanmıştır.

Bunu, hiçbir hemşehrımızın, siyasi kanaatı ne olursa olsun görmemesi, bilmemesi mümkün değildir. Çünkü «Görülen köy Kılavuz istemez.» Eserler ortadadır.

Adalet Partisini kötülemek, milletin gözünden düşürmek, sevgi ve sempatisini azaltmak için ağır ve fikir birliği yapmış olan 7 siyasi parti da hi, sözde Adalet Partisini kötülemek, Sayın Ok'u şikayet etmek için çalışırken da hi, bilmiyerek Adalet Partisinin, onun Bayındırlık Bakanı Sayın Nurettin Ok'un rekamlarını yapıyorlar.

Allah doğrunun yardımcısıdır.

Allah doğrunun yardımcısıdır.

(Devamı 4. sayıfada)

KARİYE
Muharrem Hıncıoğlu
Genel Yürütücü
A. İsmail Üstüner
Yürütücü
FABRİ ÇAPTI
Yayınlanma: 14 Nisan 1966
Kuruluş: 14 Nisan 1966

Doğruyol

— GÜNLÜK SİYASİ GAZETE —
(Pazar Günleri Hariç Her Gün Çıkar)

ADRESİ
İmaret Çarşısı Eski
Sinema Bld. No. 7
ÇANKIRI
☎ 1335
Fiat: 25 Kuruş

18 Sayı : 5274

26/EYLÜL/1973 Çarşamba

BAŞBAKAN : (ŞEKERE ZAM YOK) DEDİ

ANKARA — Şeker fiyatlarına zam yapıl-
manın söz konusu olmadığı
Yurdumuzun muhtelif yerlerinde son zamanlarda
sunu bir şeker darlığı yaratıl-
dığını ifade eden Başbakan
Tulu üreticileri himaye mak-
sadiyle pancar fiyatlarına ya-
pılan zammın şekerlerden a-
lanan vergiden fedakarlık ya-
pılmak suretile karşılandığını
şeker fiyatlarının artırılması
nın söz konusu olmadığını
söylemiştir.

ADALET PARTİSİ
Bu yazımızın bütün partili partisiz vatandaşlarımızın huzurunda okunmasını
bilhassa rica ediyoruz.
Muhterem Hemşehrilerimiz biliyorsunuz Çankırımızın yıllardan beri geri
kalmışlık çemberini kırmak için uğraşıyoruz.
Bu hususta Adalet Partisi Senatör ve Milletvekillerinin ne kadar içten ve
yakın uğraştıklarını ve çabıklarını yakinen müşahade ediyor ve biliyorsunuz.
Her devre Çankırından reylerimiz az da olsa parçalandığı cihetle bir tane de
muhalefet Milletvekili çıkmaktadır.
Her hizmet ve her türlü küçük büyük eser Adalet Partili Senatör ve Millet
vekillerinin takibi ile ortaya çıkar ve fakat Muhalefet Milletvekilleri yalnız
laftan başka bir şey yapmazlar.
ŞİMDİ İSE ÇANKIRI MİLLETVEKİLLERİ ÜÇE İNMIŞTIR.
MEMLEKETİMİZİN İHTİYACI ÇOK.
Mecliste Milletvekillerimiz birbirine destek olmalı ve birbirlerini yükseltmenin
yollarını aramalıdır.
Adalet Partisi Allah kısmet ederse 14 Ekim seçimleri ile iktidara gelecektir.
BU ÇANKIRIMIZ İÇİN BÜYÜK BİR FIRSATTIR.
Zira Senatörümüz Gürhan Titrek halen Adalet Partisinin en yüksek organı
olan Genel İdare Kurulunun Üyesidir. Milletvekilimiz ve halen Adalet Partisi
adayımız olan Sayın Nurettin Ok Bayındırlık Bakan'dır.
BİRLİKTEN KUVVET DOĞMAKTADIR.
Bir takım ihtiras sahiplerinin yalnızca Milletvekili olma arzuları için uydur-
malarına kandırılmalarına kulak verme.
OYLARI PARÇALAMIYALIM.
Çankırından Üç Milletvekilini de Adalet Partisinden seçelim ve bu yolda hep
birlikte hareket edelim tek başına bir kimsenin dehrü olsa bir şey yapamayacağını
lütüfen kabul edelim.
Başka illerin Milletvekilleri ile yarışa girebilmek ve Memleketimize faydalı
imkanlar sağlayabilmek için Üç Milletvekilini de Adalet Partisinden seçmek için
uğraşalım ve her söze kulağımızı tıkayalım. Biliyorsunuz gerek Cumhuriyet Halk
Partisinin ve gerekse Demokratik ve diğer Partilerin karşısına çıkmış olduğu
Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikası meselemiz var.
Bu ve bunun gibi bir taraftan başlamış diğer taraftan devam etmekte olan
işlerimiz memleketimizin geleceği için çok mühimdir. Bu defa çok dikkat edelim.
Birbirimize iyi sarılalım. Bölünmiyelim, parçalanmıyalım. Hep birlikte Adalet
Partisinde birleşelim. Elimizdeki bu büyük imkânı ve büyük şansı kaçırmıyalım.
Hepinize En Derin Sevgi ve Saygılarımızı sunarız.

AP İl Başkanlığı tarafından hazırlanan aşağıdaki seçim bildirisi.

SAYIN MUHTAR KIYMETLİ HEMŞEHRİLERİMİZ

**Bozbeşli genç
nesil milli değerlere
bağlı yetiştirilecek**

SİVAS —
Seçim gezisinde devam
eden DP Genel Başkanı Boz-
beyli dün Sivas'ta yaptığı ko-
nuşmada milli eğitim politi-
kası üzerinde durmuş «Bir
memleketin bütün problemleri
nin ancak insan unsurunun
kaliteli ve ahlaki olarak ye-
tiştirilmesi ile çözülebileceği
ne inanıyoruz» demiştir.
Konuşmasında mevcut
sisteminin en iyi en iyi şekil-
de yeni baştan düzenlenece-
ğini de söyleyen Bozbeşli,
genç nesillerin cumhuriyete
demokrasiye ve milli değer-
lere bağlı olarak yetiştirilme-
lerinin sağlanacağını da ita-
de etmiştir.

Amerikalılar

SİVAS —
Sivas'ın Divriği ilçesindeki
Ulucamidede bulunan Mengüç-
lar ve Selçuklular devrinde
yapılmış 60 parça hali Ame-
rikalı uzmanlar tarafından
değerlendirilmiş ve halıların
300 milyon lira değerinde
olduğu belirtilmiştir.
Amerikalı uzmanlar
bu halıların dünyanın en
ezeli ve nadide halıları ol-
duğunu ifade ederek top-
lam değerinin 200 milyon
lira civarında olduğunu söy-
lemişlerdir.
Vakıflar genel müdür-
lüğü Ulucamidedeki bu ha-
lıları İstanbul'da açılacak hali
müzesine kaldırmak istemiş-
tir..

KARATEKİN

Milliyetçi Günlük Siyasi Gazete

YIL : 1
SAYI : 37
10 KURUŞ

İSLAM AHLAK VE FAZİLETİ,
TÜRK LÜK GURUR VE SUURU
TEMEL PİRENSİBİMİZDİR.

13 /EKİM/1969
Pazartesi

Tanrı Dağı
kadar Türk,
Hira Dağı
kadar
Müslümanız.

İLİMİZDE SEÇİM HADİSESİZ GEÇTİ

3 Milletvekilliğini A.P., Birinide CHP kazandı

SEÇİMİ KAZANANLAR :

A.P. : Nureddin Ok (Kuşunlu), Hazım Dağı (Yapraklı), Arif Tosyalı (İlgaz) C.H.P. : Nuri Çelik Yazıcıoğlu [Kuşunlu]

Dün yapılan Genel Milletvekili seçimi ilimizde sakin geçmiş olup, resmi olmayan sonuçlara göre 3 Milletvekilliğini A.P., 1 Milletvekilliğini C.H.P., kazandı.

İlimizde şehirde Seçime iştirak düşük olmasına rağmen köylerde iştirak fazla olmuştur. A.P. 37-38 Bin civarında oy almış, C.H.P. 11.500 M.H.P. 6-7 Bin M.P. 6-7 Bin Bağımsızlardan İsmail Coşar 5-6 bin oy almışlardır. G.P. TİP ve YTP ise düşük oy almışlardır.

Bu seçimde en örnek oy kullanan Kuşunlu Atkaracalar bucağı halkı olmuştur. Atkaracalar kendi adayı olan Bağımsız Ağah Çelenk'e silme olarak oy kullanmışlardır. Bir tek oy dahi Siyasi Partiler veya bağımsızlara vermemişlerdir.

M.H.P. en yüksek oyu Merkez İlçeden almış, MP'de İlgaz ve Merkez İlçeden yüksek oy almıştır.

Resmi olmayan duruma göre Milletvekili seçilenler şunlardır:

A.P. Nureddin Ok (Kuşunlu), Hazım Dağı (Yapraklı), Arif Tosyalı (İlgaz) C.H.P. Nuri Çelik Yazıcıoğlu (Kuşunlu)

Seçimi kazanan Milletvekillerini tebrik eder, Çankırımaza hayırlı hizmetlerini bekleriz.

—KARATEKİN—

MHP Milletvekili Adaylarının TEŞEKKÜRÜ

Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekili Adayı olarak girmiş olduğumuz Demokratik seçimi ekaybetmiş bulunmaktayız.

Seçilen arkadaşlarımızı tebrik eder. Çankırımız için büyük hizmetler görmelerini temenni ederiz.

HAMDI USLU
ADNAN ÇİĞMAN

İlimiz Veteriner Müdürlüğü Yarın Kuşunlu İlçemizde ehli hayvan sergisi açacak

İlimiz Veteriner Müdürlüğü yarın Kuşunlu ilçemizde Sun'i Tohumlama Mahsulü Buzağılı İnek ve Dövelere mahsus ikrami yeli ehli hayvan sergisi açılacaktır.

Veteriner Müdürlüğünün, halkı hayvan yetiştiriciliğe teşvik maksadıyla açmakta olduğu sergi yarın saat 14.00 de Kuşunlu İlçe Merkezinde açılacaktır. Bu sergiyi müteakip 17-10-1969 Cuma günü Doğanbey köyünde 22-10-1969 günü de Çankırı il merkezinde iki sergi daha açılacaktır.

Seçim gezisinden Dönen Eski DP Milletvekili Şeyh Emre Vuruldu

İlimiz Bitlis — Eski DP Milletvekillerinden Şeyh Gıyasettin Emre Tatvandan Muş'a giderken belirsiz kişiler tarafından kuşun yağmuruna tutularak ağır şekilde yaralanmıştır.

Olay, gece saat 24 sıralarında kömür dere ormanlık mevkiinde meydana gelmiş ve ağır şekilde yaralanan Şeyh Gıyasettin Emre yanında bulunan adamları tarafından Bitlis Devlet Hastahanesine kaldırılmıştır.

SÜMERBANK'IN İHRACAT PROGRAMI 105 MİLYON LİRA

İZMİR (A.A.) — 1967 Yılında 7 milyon 400 bin. 1968 yılında ise 33 milyon liralık ihracat yapan Sümerbank'ın 1969 yılı ihracatı 105 milyon lira olarak programlanmıştır.

İlgililer, 105 milyon liralık ihracat programının ilk altı aylık devrede yüzde otuzunun gerçekleştirildiğini belirtmektedirler.

Ön görülen 105 milyon liralık ihracatın 50 milyon liralık kısmını pamuk ipliği 17 milyon liralık kısmını patiska, 8 milyon liralık kısmını yünü kumaş, 6 milyon liralık kısmını Valex, 5 milyon liralık kısmını ayakkabı kalanını da basma teşkil edecektir.

Türk Kültürü Karatekin'i okuyunuz ve okutunuz.

İlimiz Veteriner Müdürlüğü Yarın Kuşunlu İlçemizde ehli hayvan sergisi açacak

KARATEKİN

YIL : 1
SAYI : 20
10 KURUŞ

Milliyetçi Günlük Siyasi Gazete

İSLAM AHLAK VE FAZİLETİ,
TÜRK LÜK GURUR VE SUURU
TEMEL PİRENSİBİMİZDİR.

23/EYLÜL/1969
Salı

Tanrı Dağı
kadar Türk,
Hira Dağı
kadar
Müslümanız.

MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ GENEL BAŞKANI ALPARSLAN TÜRKES Seçim Kampanyasını yarın şehrimizde açacak

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Alparslan Türkeş yarın Şehrimize gelerek MHP'nin Büyük Sinemada düzenlediği kapalı salon toplantısında konuşarak seçim kampanyası açacaktır.

Sayın Türkeş'le şehrimize gelecek olan MHP Genel Başkan Yardımcısı İsmail Hakkı Yılanlıoğlu ile şehrimiz Milletvekili adayları Hamdi Uslu ile Adnan Çığman da birer konuşma yapacaklardır.

MHP İl Başkanlığı toplantısının çalışmalarına hızla devam etmektedir.

Hizmet Bekleyen Köylerimiz

Gezilerine devam eden Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekili adayları Hamdi Uslu, dün gazetemizi ziyaret ederek, uğradığı Satıyüzü ile Çatkese köylerinin dileklerini bize anlattı.

Satıyüzü ile Çatkese köylerinin dertlerini şunlardır:

SATIYÜZÜ KÖYÜ
Köy Muhtarı Kadir Yüksel'in anlattığına göre, Köye girişte 1 Kilometrelik yol kumlanmadan kumlandığı gösterilmekte imiş ve yağışlı günlerde bu bir kilometrelik yer köyün irtibatını kesiyormuş. Köylüler soruyor: Hizmet yerinde mi yapılıyor?

ÇATKESE KÖYÜ
Köy namına Mustafa Yıldırım'ın anlattığına göre, Çatkese Köyü orman muntıkasında olmasına rağmen köye yakacak ihtiyaç ödün verilmeyormuş.

Köylüler soruyor: Yemeğimizi ne ile pişireceğiz, kışın ne ile ısınacağız?

Başyazı

ÇANKIRILIM: DURMA, SENDE KATIL

Türk milletinin üzerinden 150 yıldır ka vurucu, yokedicici, estiği yerlerde yetişeni kökünden söküp götürerek kadar kuvvetli bir rüzgâr esmektedir. Milletimizi yok ve perişan etmeğe kararlı bu rüzgâra karşı Türk milleti kıyasıya mücadele etmektedir.

Milletin dilini, dinini, donunu değiştirip, onların yerine batının, kuzeyin dilini, dinini, donunu getirmek isteyenler çalışmalarını o kadar geliştirmişlerdir ki, Türk milleti nefes alamıyacak bir duruma getirilmiş tir.

Türk milleti var veya yok olma davası içindedir. Türk milleti eğer var olacaksa kendine göre olacaktır. Türk olarak kalmak istiyorsa bu mücadeleyi kazanmak mecburiyetindedir. Ve bu kavgaya bize göre olmalıdır. Neticede bundan önce yaptığımız gibi olmamalıdır. Kurulacak düzen "Türk'e göre,, , "Türk için,, olmalıdır.

Bu kavgayı, dün bugünde Türk milliyetçisi yapmıştır ve yapmaktadır. Yaşayışı, düşüncesi, velhasıl herşeyiyle Türk'ten uzaklaşmış, Komünist, mason, kozmopolit'in harcı değildir ve olmamıştır ki onlar bağlı olduğu yere hizmetle mükelleftir.

Bugün Türk düşmanları ile en büyük mücadeleyi Türk milliyetçilerinin kurduğu dişi ve turnağıyla yaşattığı Milliyetçi Hareket Partisi yapmaktadır.

DEVAMI 2 de

HAMDİ USLU
Çankırı dertlerini dile getiren aday

Bir Mühürle bir Müdür

Çörekçiler köyü halkı Eski ilkokulun binasına 35 bin lira sarfederek tamir etmişler ve Ortaokul durumuna getirerek, Okulun açılması için Milli Eğitim Bakanlığına müracaat etmişler.

Milli Eğitim Bakanlığı 100 talebe kay dolsun açalım demiş, Köylüler 130 talebenin kayıta hazır olduğunu Bakanlığa bildirmişler. Nice sonra Milli Eğitim Bakanlığından bir yazı geliyor. Yazıya göre, İlk okul müdürü vekâleten ortaokula Müdür tayin ediliyor. Bina, Masa, Sıra, Sandalye köylüye ait, Bir Mühür bir müdür Bakanlıktan. Köylüler Masa, Sıra, Sandalyeyi temin ederlerse Okul açılacak.

Türkiyede böyle bir Ortaokul ilk defa açılacak, Milli Eğitim Bakanlığının hiç parası kalmamış gibi, Bir Mühür, Bir Müdürle Ortaokul açılıyor...

EK- 34: 1968 Yerel seçimleri ile ilgili Doğruyol Gazetesinin manşeti

Sahibi:
Mustafa Hoşabacıoğlu

Genel Yönetmen:
A. İhsan Ökçer

Yayınlar Müdürü:
Atıl İyisöz

MUHABİR: Yılmaz Coşar

Kuruluş: 14/Nisan/1956

Doğruyol

HAZİRAN 1968

ADRESİ:
İmarat Çarşısı Sokak
Sinema Caddesi No:13
ÇANKIRI

Tel: 1335

Fiatı: 10 Kurup

YIL : 13 - SAYI : 3691

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

(Dünya günleri hariç hergün çıkar)

3/HAZİRAN/1968 Pazartesi

Seçimler dün şehrimizde sakin geçti

Senatörlüğü AP.'den Avukat Gürhan Titrek ve Belediye Başkanlığını Bağımsız Ali İnandık Kazandı

Bağımsız ALİ İNANDIK 2207	A.P. MEHMET EVCI 1070	C.H.P. KEMAL ÖZCENK 702
--	--	--

Dün bütün yurtta yapılan kısmi senato ve mahalli seçimler şehrimizde yapılmıştır.

Seçimler şehrimizde gayet sakin ve memnuniyetle yapılmış ve köylerde de hiç bir hadise olmadığı ve sakin geçtiği söylenmektedir.

Akşam saat 17,00 de açılan sandıklara alınan oy tasnifleri gece

saat 02.00 sona ermiştir.

Sandık başkanların dan aldığımız malumata göre, kati olmamak kaydı ile şehrimiz halkının üzerinde önemle durduğu belediye başkanlığı adaylarının aldığı oysayı şöylece:

AP Belediye başkan adayı Mehmet Evcı 1070, CHP adayı

Kemal Özcenk 702 ve CKMP nin desteklediği bağımsız aday Ali İnandık 2207 oy almışlardır.

Şu hale göre, şehrimiz belediye başkanlığını Ali İnandık kazanmıştır.

Aldığımız habere göre senatörlüğü AP'li Gürhan Titrek'in seçim kurulunda yapılan tasniflerde bütün partilerden ilerde olduğu söylenmekte ve oy bakımından da yetiştirmeleri imkânı olmadığından ilimiz senatör adaylığını avukat Gürhan Titrek kazanmıştır.

Senatörlüğü kazanan Gürhan Titrek'i Belediye başkanlığını kazanan Ali İnandık'i tebrik ederiz.

Şehrimizde seçmenlerin iştirak nisbeti yüzde 60 nisbetinde olmuş ve sandıkların çoğunun dan pek çok oy geçmez oy sayılmıştır.

Seçim kurulunda tasnifler devam ediyor

sona erdiğinde kati netice bildirilecektir.

YAYLAKENT BELEDİYE BAŞKANLIĞI

Yaylakent (Bastak) Başaklı Belediye Başkanı CKMP adayı Ali Güngör kazanmıştır.

KURŞUNLU BELEDİYE BAŞKANLIĞI

Kurşunlu Belediye Başkanı CKMP adayı Ali Güngör kazanmıştır.

BAŞKANLIĞI
Kurşunlu Belediye Başkanlığına müstakill adaylığını koyan Sadık Yakın kazanmıştır.

YAPRAKLI BELEDİYE BAŞKANLIĞI

Yapraklı İlçesi Belediye Başkanlığı seçiminde CKMP adayı Fakir Yücel kazanmıştır.

Lisemiz Tatile Girdi

28.5.1968 Salı günü akşamı lisemizde yapılan bir merasimle lisemiz dinlenme tatiline başlamıştır. Yapılan merasim şöyledir: Önce sayın Lise müdürü bir konuşma yaparak imtihanlara girecek olan öğrencilere çalışmalarını için bazı öğütler de bulunmuş ve imtihanlar hakkındaki yânetmeliklerin önemli hususlarını açıklamıştır. Sona içinde yapılan eğitim ve öğretimde başarı gösteren öğretmen ve öğrencilere tebrik ve teşekkür mahiyetinde bir konuşma yaptıkları sonra bütün öğrencilere ve öğretmenlere iyi tatiller temenni edilmiştir. Lise müdürünün arzusu üzerine Lise 1000 sınıf öğrencilerinden iki kişi okulun bayrak ve zanaatını Lise ikinci sınıf öğrencilerine yani 6. sınıftaki yıl son sınıf öğrencilerine teslim etmiştir. Bu sahne öğrencilerin milli duygularını tahyaya getirmiş ve bu hislerini sürekli alkışlarla ifade etmişlerdir. Bu arada bayrak ve zanaatı teslim eden öğrencilerden biri son sınıflar adına bir veda konuşması yapmıştır.

(Devamı ss. 2 de)

Çerkeş belediyesini A.P. Kazandı

Öğrendiğimize göre, Çerkeşte yapılan Belediye başkan seçimini AP eski belediye başkanı Abdulkadir Aydemir kazanmıştır.

Üzerinde Tabanca BULUNDU

1-6 1968 günü saat 11 de Emniyet müdürlüğü tarafından şehrimizde yapılan umumî arama ve taramada, İmarat çarşısı İmarat kirasathanesinde yapı-

len aramada Kastomonu ili Tosya ilçesinden Ali Osman yedi kardeş isminde bir şahsın üzerine de 6,35 çapında bir tabanca bir jaryer ve (Devamı Sa. 4 de)

Kaynak: Doğruyol, 3 Haziran 1968.

14 EYLÜL 1973

289 bin
ay ürünü
d 1

üzere toplam 32 fir-
k manin teşhileri yapı-
mıdır.

Genellikle Zeytin
burnu Bakırköy, Ka-
hçe, Topkapı, Şişli
Sırkeci, Rami, Beyazıt
semalarında toplam
410 işçinin çalıştığı
bu firmaların alımın-
yum çaya, kekrete,
deri, tencere kütü-
kazan tank torna ve
oveller tezgâhı, tele-
teyon şelipası ve
üzük dolabı, çelik
a, jarse kumaş lüs
deri, süet konfek-
n radyo, pikap,
ve ekmek ima-
bulunmaktadır.

ekli bir
di

mal satma-
rısında ila-
m alamama
şesini duy-
amıştır. Ü-
racı tücca
da fiyat-
edici bir
k ortaya

gibi 9
ün fiyatı
ksclerek
çıkışmış,
o işlem
Dünkü
iyasa-
i de
sonra

GÜNEŞ

BALÇIKLA SIVANMAZ
GÜNLÜK SİYASİ MÜSTAKİL GAZETE

15 EYLÜL 1973
Cumartesi
Yıl 10 Sayı: 2708
14 36

Taşıtlardan alınacak ücreti Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok fazla buldu BOĞAZ KÖPRÜSÜNDEN YAYALAR PARÂSIZ GEÇECEK

BAYINDIRLIK BAKANI NURETTİN OK BOĞAZ KÖPRÜSÜNDE

Boğaziçi Köprüsü'nde adı resmen
geçirildiği bildirildi. Özellikle
minibüs ve
otobüslerin alınması
ve geçiş ücretini
buldu. Yeniden
amortismanı
kaldırılabilir, tet-
edilecektir.»

BOĞAZIÇI KÖPRÜSÜ
Bu arada Köprü'nün
Bayındırlık bakan-
lığı tarafından tespit
edilmiştir. Ok'un açık-
lamasına göre köprü-
sü adlı «Boğaziçi Köp-
rüsü» olacaktır. Bu ad
karamama ile resmen
bulunmaktadır.

Köprü'nün 30 ekim
te hizmete girmesi için
Bakanlıkta bir program
yapılmaktadır. Pro-
gram önümüzdeki gün-
lerde kamuoyuna açık-
lanacaktır. Ok, hazırlar-
lıkların hemen hemen
tamamlandığını, gerek-
li davetlerin yakında
yapılacağını sözlerine
eklemiştir.

**YAYALAR PARA
VERMEYECEK**

Bayındırlık Bakanı
köprüden geçiş ücret-
lerinin sadece araçlar-
dan alınacağını, yaya-
ların geçişinin «bedava»
olduğunu bildirmiş, «Ör-
neğin taksilerden 10

lira alınacaktır. Bun-
lar şimdi araba vapur-
larına verdikleri kadar
geçiş ücreti ödeyecek-
lerdir. Taksinin içinde
ki yolcular ve şoför ay-
rıca para ödemiyecek-

tir.» demiştir.

Ücret tarifesinde
yakında açıklanacağı
bildirmiştir. Karayolları
Genel Müdürlüğü, Ba-
kanın isteği üzerine ön-
ceden hazırlamış oldu-
ğu tarifeyi yeniden göz-
den geçirmektedir. İl-
giler incelemenin önü-
müzdeki hafta içinde
tamamlanacağını ve Ba-
kanlığa sunulacağını
belirtmişlerdir.

Adalet Partisi «Orman Affı Mutlaka Çıkacak» Dedi

ANKARA —
AP Genel Başkan
Yardımcısı İsmet Sez-
gin, dün seçim bildir-
gesinin sanayi, tarım,
orman ve enerji so-

runlarıyla ilgili bölüm-
lerini açıklamıştır.
Bildirgenin sanayi bö-
lümünde, «Türk kal-
kınmasının itici gücü
nün sanayileşmek ol-

duğu belirtilmekte,
«Kurulmuş ve kuru-
lacak sanayimiz ih-
racata yönlenecektir»
denilmektedir. AP ta-
rım alanında ise bir

YUNANİSTANA ESRAR KAÇIRAN 3 TÜRK TUTUKLANDI

Yunan polisi Samos
adasında uyuşturucu
madde kaçakçılığı yap-
tıkları gerekçesiyle üç
Türk'ü tutuklamıştır.
Akropolis gazetesinin

verdiği habere göre
Mustafa adlı bir ba-
lıkları teknesiyle Samos
adasına gelen Şevket
Korkmaz (34) Kenan
Özer (29) ve Mustafa

Kaynak (18) adlı ba-
lıkların üzerlerinde
az miktarda uyuştur-
ucu madde bulunduğu
için yargılanmak üzere
alıkonulmuştur.

«Yeşil Plân» öner-
mektedir. Bildirgede
şu hususlar yer al-
mıştır:

Orman suçlarının
affı ile ilgili olarak
çıkardığımız kanun
yeniden görüşülmek
üzere Millet Meclisine
iade edilmiştir. Parlâ-
mentonun yeni döne-
minde bu kanunu
tekrar çıkaracağız.

SAHİBİ
Mustafa Hoşabacı
Fahri Cevat Yılmaz Müdür
A. İhsan Öktem
Yazı İşleri Müdürü
İrfan Hoşabacı
Muhabir : Saitiye Erdoğan
Kuruluş : 14/Nisan 1968

Doğruyol

HAKKA HAKIKATE DOĞRU

ADRES
İmarat Çarşısı: Kabil
Sinema Caddesi No. 7
ÇANKIRI
1335
PLATİ
15 KURUŞ

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE
Yıl : 22 Sayı : 7295
(Pazar günleri Hariç Hergün Çıkar)
4/HAZİRAN/1977/Cumartesi

SAYIN SEÇMEN

Yarın seçim sandığına atacağın Milletvekili ve Senatör oy pusulasında, partilerin gösterdiği adayların Çankırı ve Milletimiz için çalışacak ve faideli olacak, parti adaylarını tercih ederek oyunu kullan.

Bütün yurttan yarın yapılacak Milletvekili ve C. Senatosu seçimlerinin huzur içinde geçmesini Cenabı Allah'tan dileriz.

DOĞRUYOL

DEĞERLİ ÇANKIRI'LI

Bizim Kavgamız,
ÇANKIRI'ya hizmet kavgasıdır. Belirsiz, anlamsız, tutarsız bir takım lâflar yerine memleketimizin dert ve ihtiyaçlarına nasıl çare bulunacağını kavgasını yapıyoruz.

Yalan, iftira, tezdin ve adam kötölme yerine eserlerimizi konuşuyoruz.

Memleket çocukları olarak ÇANKIRI'ya ve bütün köylerine çakılan birtek çivin peşindeyiz.

Hizmet kervanına katıl..
Bize güç ver, kuvvet ver!..

A. P.
ÇANKIRI İL TEŞKİLATI

İMAR VE İSKAN BAKANI NURETTİN ÖK

Film, Turizm ve Sinema Sendikası AP'yi destekliyor

ANKARA —
Film Endüstrisi Turizm ve Sinema men supları birleşik sendikası dün bir bildiri yayımlayarak seçimlerde Adalet partisi saflarında olacağını belirtmiştir.

4200 üyesi bulunan sendikaların başkanı Mengü Yegin 5 Haziranda yapılacak seçimlerin tüm gelişiminin hür demokratik rejimi ilgilendiren bir sonuca ulaşacağını belirtirken milliyetçi ve memleket sever üyeleri ile Adalet partisi saflarında yer al dıklarını belirtmiştir.

SANIKI
Mustafa Hoşabanoğlu
Fakülte Genel Yayın Müdürü
A. İhsan Öktem
Yazı İşleri Müdürü
İrfan Hoşabanoğlu
Müdür : İlhan Yıldırım
Kuruluş : 14 Nisan 1956

Doğruyol

HAKK İZMİRİTİ DOĞRU

ARDEŞ
İmarat Çarşısı Eski
Sinema Caddesi No. 7
ÇANKIRI
1335
FİYAT
11 KURUŞ

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE
(Pazar günleri Hariç Hergün Çıkar)
6/ARALIK/1977/Salı

Yıl : 22 Sayı : 7445

DEMİREL yarın ÇANKIRI'da

Başbakan ve Adalet Partisi Genel Başkanı Sayın SÜLEYMAN DEMİREL Çarşamba günü Çankırı'ya Şeref vereceklerdir.

Süleyman Demirel Saat 12.00'de Belediye önünde yapılacak olan Adalet Partisi açık hava toplantısında kıymetli hemşehrilerimize hitap edecektir. Aynı toplantıda Adalet Partisi Çankırı Senatörü Gürhan Titrek, Çankırı Milletvekili Nurettin Ok ve Arif Tosyalıoğlu ile Adalet Partisi Çankırı Belediye Başkan Adayı Mehmet Evcî'de bulunacaktır.

DOĞRUYOL

Çankırı Adalet Partisi
Belediye Başkanı Adayı
MEHMET EVCİ

11 Aralık'ta yapılacak mahalli idareler seçimlerinde Belediye Başkanlığı Adaylarından en şanslı aday AP adayı MEHMET EVCİ olduğu söyleniyor

11 Aralık'ta yapılacak mahalli idareler seçimlerinde Belediye Başkanlığı adaylarından en şanslı aday Adalet Partisi Adayı Mehmet Evcî'nin olduğu şerh halkının ekseriyeti tarafından söylenmektedir.

2 - Mehmet Evcî iş adamı, esnaf, teşkilatçı olduğu kadar her tabaka insanlarla anlaşan, kaynaşan, mütevazî haliyle herkes tarafından sayılan ve tanınan, aynı zamanda her ayrı görüşlü siyasilerle anlaşabilen bir insan olduğundan,

3 - Mehmet Evcî memurluktan yetişip MASA adamı olmadığı

4 - Çankırı'nın imar ve ihtiyasında eser veren ve vermek isteyen büyük bir parti adayı olduğundan Mehmet Evcî diğer adaylardan şanslı görüldüğü gazetemizce tespit edilmiştir.

— Doğruyol —

E V E T
Mühürünü
Kıratın Bögürüne
Basınız.
A. P.

İLÂN

Çankırı Vergi Dairesinden alınmış olduğum 14/11/1973 gün ve 308483 nolu 2450 TL. emlak alım vergisi maburunu yayı ettim.
Hükümdür,
Mehmet Çokyılmaz

İmarat Eldivan Kiraathanesinde AP'si dün gece toplantı yaptı

Dün gece Eldivan Kiraathanesinde AP kapalı salon toplantısı yapılmıştır. Saat 19.00 da başlayan toplantıda çok katılımlı bir diyalogcu atmosferde İmarat ve İmarat Bakanlarından Milletvekilimiz Sayın Nurettin Ok, alkışlarla karşılanan konuşmasında, hiç kimsenin incinmesinde, zarar görmeside bir faidesi ve düşüncesi olmadığı, eline geçen fırsatları değerlendirmek ve Çankırı'nın modern bir şehir olma hazırlığı için acele istisnalar yaptırmış olduğunu, madur olan ev sahiplerine ve evsizlere 500 ev yapıldığını söylemiş, çalışmalarını Çankırı ve millet için yaptığını söylemiştir.

Uzun konuşmasında, yıkılan yerlerin bundan sonra yapılmasına geçilecektir. Yıkılan yerlerin yapılması için yalan, iftira ve yalanlı vaatlere bakmadan yapılan ve yapılacak eserleri devam ettirmek için birlik beraberlik olalım. Kıymetli oylarınızı çalışanlara veriniz. 1081 Nurettin Ok'tan sonra söz alan A.P. Belediye Başkan Adayı Mehmet Evcî 1950 yılından beri Belediyede amme hizmet gördüğünü, Belediyecilikte yabancı olmadığını söylemiştir.

Kaynak: Doğruyol, 6 Aralık 1977.

BAŞLARI

Mustafa Hoşabazlı

Fahri Genel Yazar Müdürü
A. İhsan Uluçer

Yazar İleri Müdürü
İrfan Hoşabazlı

Müdür: İhsan Yıldırım

Kuruluş: 14/Nisan 1966

Doğruyol

HAFTASI

HAFTASI

ALDE

İmarat Çarım Halk
Siyaseti. No. 7

ÇAMIRI

1555

1977

7 ARALIK

Yıl : 22 Sayı : 7446

GENEL BAŞKANLIĞI ÇARIM

(Pazar günleri Hariç Hergün Çıkar)

7/ARALIK/1977/Çarım

Adalet Partisi Genel Başkanı Sayın Süleyman Demirel ve Milletvekilimiz Nurettin Ok ile birlikte görülüyor.

AP Genel Başkanı ve Başbakan Sayın Süleyman Demirel bugün Şehrimize Şeref verecektir

Öğrendiğimize göre AP Genel Başkanı ve Başbakan Sayın Süleyman Demirel bugün saat 12.00'de şehrimize şeref vereceklerdir.

Süleyman Demirel başkanlığında Adalet Partisi'nin vatandaşlar tarafından vilayet hududunda karşılanıp, konvoy halinde şehre gelecektir.

AP Çankırı İl Başkanlığının tertip ettiği açık hava toplantısına iştirak edecek olan Sayın Süleyman Demirel Belediye balkonundan halka hitaben bir konuşma yaparak, Türkiye'nin siyasi, iktisadi durumunu ve AP Teşkilatının çalışmaları hakkında izahta bulunacağını söylemektedir.

Halkın merakla beklediği bu açık hava toplantısında Senatörümüz Gürhan Titrek, Milletvekilimiz Nurettin Ok ve bir çok hatip birer konuşma yapacaklardır. Her gelişinde ilimize bir eser ve iktisadi kaynak getiren Türkiye'nin mimarı AP Genel Başkanı Sayın Demirel e Şehrimize hoş geldiniz der. Hayır ve selamla ayrılmamasını dileriz.

AP Lideri radyodan millete hitap etti

Demirel; CHP propagandası meçhullere dayandırılıyor

Ankara — AP Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel, 11 Aralık pazar günü yapılacak mahalli seçimler nedeniyle dün yaptığı radyo konuşmasında, mahalli seçimler sonunda milletvekili seçilmediğine göre ve milletvekilinin milletvekili sayısı artmaya çağısına göre, CHP'nin nasıl hükümet olmanın söz ettiğini açıklaması lazım geldiğini ifade ederek, "Halk partisi mahalli seçim propagandasını bir meçhulle dayandırmıştır" demiştir.

Demirel konuşmasında, seçimlerin süresi içerisinde geçmesi için vatandaşların birbirlerini incitmemeleri, ricasını tekrarlamış, mahalli seçimlerin 4 yıl iş başında kalan yerel yöneticilerin o beldenin sakinlerine hesap verme imkanı sağlayacağını belirtmiş, "Birinci beş yıllık planın 60 milyarlık yatırım gücünü dördüncü beş yıllık planda bir trilyonun üstüne çıkarmayı başaran bir ülkenin batışını iddia etmek cinnet getirmektir" demiştir.

AP Genel Başkanı ve Başbakan Demirel, radyo konuşmasında, bugünkü hükümetin 5 Haziran seçimleri ve CHP'nin tek başına hükümet çıkarmamasının sonucu olarak ortaya çıktığını da ifade ederek önümüzdeki dönemde çıkacak olan sosyal kapsamlı kanunlarla hükümet çalışmalarını belirtmiştir.

CHP'Yİ BİR DAHA DENEMEYE HACET YOKTUR.

Ülkemizin önünde büyük hedefler büyük hizmetler ve yeni ufuklar bulunmaktadır.

Halk Partisi gerek mahalli idarelerde, gerekse hükümet olarak ülkeye hizmet etme gücünde olmadığını göstermiştir. Halk Partisi elindeki belediyelerin şehrilerimizi nasıl çöplük haline getirdiği, vatandaşın hiçbir hizmeti ne koymadığı, belediyelerine hiçbir şey beklemedikleri ancak partizanlık yapılarını ladrolarla doldurarak, anarşiyi himaye ettikleri konusunda şüphesiz teşvik ettikleri velhasıl ne belediyeye ne beldenin sakinlerine hiçbir şey vermedikleri görülmüştür.

Halk Partisi belediyeler belde hizmetlerini 4 yıl ertelemiş, 10 yılda geriye götürmüştür. Yapılan partizanlığa hizmet çoğunluğa eniyettir.

Halk Partisi idaresini bir defa daha denemeye sanıyormuşken hal yoktur.

E V E T

Mühürünü

Kıratın Böğürüne

Basınız.

A. P.

BAKIRI
Mustafa Hoşabuculu
Fahri Genel Yayın Müdürü
A. İhsan Ökçer
Yazı İşleri Müdürü
İrfan Hoşabuculu
Muhabir : İlhan Yıldırım
Kuruluş : 14/Nisan 1955

Doğruyol

HAHARTE DOĞRU

ARDEŞ
İmarat Çarısı Blok
Sicil No. 1
ÇANKIRI
1335
PLATİ
M KURDUŞ

Yıl : 22 Sayı : 7447
GÜNBAŞI SİYASİ GAZETESİ
(Pazar günleri Hariç Hergün Çıkar)
8/ARALIK/1977/Perşembe

Dün şehrimize şeref veren AP Genel Başkanı ve Başbakan Sayın Demirel Binlerce Halkın toplandığı Cumhuriyet alanında bir konuşma yaptı

Demirel: «Türkiye'ye hasta adam diyen kendisi hastadır»

AP Çankırı İl başkanı'nın tertip ettiği ağıkhava toplantısına iştirak etmek üzere dün saat 13 00 de Eldivan ilçesini ziyaret ederek şehrimize gelen AP Genel Başkanı ve Başbakan Sayın Süleyman Demirel ve yanındaki ler vilayet hududunda ve şehre girişlerde Partili Partisiz vatandaşlar tarafından alkış ve sevgi gösterileri ile karşılanmıştır.

Yeni yapılan üst geçite çıkan Süleyman Demirel halkı orada selamlamıştır.

Vatandaşların alkışları arasında kürsüye gelen Demirel «Sayın Çankırı'lılar, sizl gönül dolusu sevgilerimle selamlarım, beni her gelişimde sevgi ve muhabbetle karşılayıp başınıza bastığınız için sizlere teşekkür ederim diye söze başlamış ve Türkiye'nin iktisadi durumunu dile getirerek muhalefet partisinin tenkit ve iddialarını rakamlarla mukayese ederek Türkiye'nin kalkınması ve büyük Türkiye olması için çalışıyoruz. Köylüye, esnafa, memura iş sahası hazırlayan Türk vatandaşının huzur ve saadet içinde yaşamaması için çaba sarfediyoruz. Kanunlar çıkarıyoruz, Ankara'dan Çankırıya yapılan yolun Kastamonu ve İnebolu ya kadar uzanacağını ışıksız köylere ışık verileceğini, köylü ve şehir

li farkının kaldırılacağını söyleyen Süleyman Demirel sözlerine şöyle devam etmiştir.

«Sizler her seçimde bizlere oy verdiniz, oyları bizde değerlendirerek ağır sanayi, demiryolu makas fabrikası ya da Çankırı'nın iktisaden kalkınmasına çalışacaklarını» söylemiştir.

«CHP Her yaptığını tenkit etmek ve beyanmemekte. Biz minareler yapsak minareler eğri diyor. Siz doğrusunu yapın diyoruz minare yapmaya imkanları yok» diyen Süleyman Demirel «Milletvekili seçimlerinde balkondan iktidar olduk diye Başbakanlığı ilan edip 12 gün kaldıktan sonra

balkon iktidarı olarak hükümeti terkeden B. cevit her yapılan işi tenkit etmekte fakat doğrusunu nasıl yapacağını söylememektedir. Türkiye'yi hasta diyenler kendisi hastadır İrk, mezhep, zengin fakir gözetmeden bütün vatan çocuklarını başına basan büyük bir partiyiz.»

Bu seçimleri vatandaşların sukun ve huzur içinde geçirmesini diler, burada bulunanları tekrar hürmetle selamlar bulumayanları da selamlarının iletilmesini rica ederim.» diyerek konuşmasına son veren Süleyman Demirel tekrar Ankara'ya dönmüş tür.

Halk bu sene kömürünü Mayıs ayında mı alacak ?

Bir aydan fazla bir zamandan beri halk ihtiyacı Zonguldak kömürü gelmediği herkesin malumdur.

Her nasılsa evvelki gün iki vagon kömür gelmiş ve 700 nolu makbuzaya kadar kömür dağıtılmıştır. Acaba 8000 nolu kömür makbuz sahibi kömürünü ne zaman alacak? Bunu ilgili makamlar düşünüyor mu?

Şu soğuk günlerin, sabahın keskin yazısında (Kömür geldimi?) diye istasyona gidip gelmek vatandaşa eziyet değil mi?

Fakir-fukara şu kış günlerinde kömürünü yakıp ev halkını soğuktan korumak düşüncesi ile dışından ırnağınan artırdı kömür parasını 5 ay önce yatırmasının ne kıymeti kaldı?

Yüzlerce vagon kömür şehrimizden geçerken halkımız her sene kömür sıkıntısı çeksin. İnsanların buna aklı ermiyor.

Çeltik kömürünün tonu 1500 TL. o da yok. Odunun tonu kırılmış 1700 TL. o da fakir harcı değil.

Bu gidişle halk herhalde kömürünü Mayıs ayında alacak.

Doğruyol

Kongre İlanı

Ülkücü Öğretim Üyeleri ve Öğretmenleri Derneği Çankırı Şube Başkanlığından

Derneğimizin olağan kongresi 24-25 1977 Cumartesi günü Saat 14,00 de Attarlar Çarşısı Hava Apt Na : 1/Adaki Dernek binasında yapılacaktır.

Üyelerimiz ve Ülküdağlarımızın teyisleri rica olunur.

Yönetim Kurulu

GÜNDEM :

- 1- Açılış ve yoklama
- 2- İstiklal marşı ve saygı duruşu
- 3- Faaliyet Raporunun okunması
- 4- Denetim kurulu raporunun okunması
- 5- Faaliyet ve denetleme kurulları raporları hakkında görüşme
- 6- Yönetim ve Denetim Kurullarının ibrası
- 7- Yeni Yönetim, Denetim ve Faaliyet Kurullarının seçimi
- 8- Dilek ve temenniler kapanış.

EVET
Mühürünü
Kıratın Böğürüne
Basınız.
A. P.

Basın
Hüedü
Sansür
Edilemez.
Anayasa 22

GÜNEŞ

BALÇIKLA SIVANMAZ
SİYASİ MÜSTAKİL GAZETE

12

HAZİRAN

1968

Çarşamba

Yıl: 10 Sayı: 1748

Bağımsız Milletvekilimiz MEHMET ALİ ARSAN: Amerikan Elçisinin Kalfat Pikniği ile ilgili olarak, ÖNERGE VERDİ

Milletvekilimiz Mehmet Ali Arsan Amerikan Büyükelçisinin Kalfat'ındaki Piknik ile ilgili olarak Millet Meclisi Başkanlığına bir önerge vermiştir.

Arsan'ın önergesi ile ilgili Anadolu Ajansının haberi şöyle di:

Ankara (a.ş.) — Bağımsız Çankırı Milletvekili Mehmet Ali Arsan, bugün Millet Meclisi Başkanlığına verdiği bir sözlü önergesinde, piknik yapmak için Çankırı'nın Kalfat köyüne giden Amerikan Büyükelçisi Parker Hart'ı karşılamak için Çankırı Valisini sivil öğretmenlere resmi jandarma çavuş onbaşı elbisesi kıyafeti giydirdiğini iddia ederek, bu olayın sebebini içişleri, Dışişleri ve Milli Savunma Bakanları tarafından açıklanmasını istemiştir.

Arsan önergesinde motorize birliklerin karşılamaya katıldığı ve taktik hazırlanmış olduğunu da ileri sürerek, ezeltiyle şöyle demektedir:

«Bu meselenin ciddi olarak üzerine eğilmesini rica ederim.»

karşılması isteyeceğini bildirim.

Hangi emir ve talimatla sivil şahıslara askeri üniforma giydirilmesi yetkisi verilmiştir. Piknik gezintisi için çıkan bu büyük elçiyi resmi bir asker karşılama programı tertip edilerek karşılanması, asker ve resmi vasıtalarla, atlı Jandarmalarla emniyet tedbir ve hürriyet Kıt'ası tanzim edilmesi neden bizim görevimiz? Amerikan Büyükelçisi buraya devletini ilgilendiren resmi bir gezinti için mi gitmiştir?

Çankırı Valisi bu sorulara öklere hangi yetki ile göz yummuş ve bu hareketleri tanzim etmiştir? Bunun için herhangi bir bakanlık emir almış mıdır?»

Karatekin Karakucak Güreşleri

Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığımız tarafından Karatekin Karakucak güreşleri tertip edilmiştir.

Güreş 30 — Haziran 1968 günü şehrimiz stadında yapılacaktır.

Bu güreşler Vilayetin ve havalisi pehivanları ile Kırkpınar pehivanları da olacaktır.

Büyük Kumandan Karatekin adına düzenlenen güreşlerin büyük ilgi göreceği tahmin edilmektedir.

Dinçer: Aşırı cereyanlar önlenecek

Londra (HA) — Adalet Bakanı Hasan Dinçer bize verdiği özel beyanatında, «Çok yakında memleketimizdeki aşırı cereyanlara son vereceğiz demiyim.

Londra'da Avrupa Adalet Bakanları beşinci konferansında Türkiye'yi temsil eden Dinçer, Adalet Bakanlığı'na hazırlanmış olduğu «Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanunu» tasarılarının önümüzde ki hafta içinde Bakanlar Kurulu'na verileceğini ve muhtemelen iki ay sonra da Meclis'ten geçerek yürürlüğe girmiş olacağını belirtmiştir.

«Sol cereyanlara karşı sağ cereyanlar Türkiye'ye hıfzıge tirmek isteyen uzuvlar, anarşizm, faşizm ve diktatörlüğe giden cereyanlarla mücadeleli kapsayan bu yeni kanun memleketi huzur getirecektir» demiştir.

İl Genel ve Belediye Meclisleri Bugün Toplanıyor

2 Haziran seçimlerinden sonra İl Genel ve Belediye Meclisleri bu gün toplanacaklardır.

İl Genel Meclisi saat 14.00 de aşağıdaki gündemini görüşmek üzere toplanacaktır.

G Ü N D E M:

- 1 — Açılış
- 2 — Yoklama
- 3 — İkinci Başkan Seçimi
- 4 — İki katip seçimi
- 5 — İl Dairesi Encümeni üyesi seçimi
- 6 — Gelecek oturum gününün tayin ve tesbiti.

Belediye meclisi ise, bugün saat 15.00'de toplanarak dün yayınladığımız gündemini görüşmek üzere Haziran ayı toplantılarını yapacaktır.

KUMAŞ Dağıtıyoruz

T. fiilât 3 nü sayfa

KARATEKİN
Milliyetçi Günlük Siyasi Gazete

KURULUŞ : 30 AĞUSTOS 1969 SAYI : 2388 FİYAT : 25 KURUŞ
YIL 7 (PAZAR GÜNLERİ HARİCİ HERGÜNCİKAR)

14 MART 1977 Pazartesi

ALPARSLAN Türkeş Yarı'nın Şehrimizde

Alınan haberlere göre, MHP. lideri Alparslan Türkeş yarın Tosya'ya giderken şehrimizde 'kışa' saat kalacaktır.
Tosya MHP. İlçe kongresinde bulunmak üzere yarın sabah Ankara'dan hareket edecek olan Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, MHP. Genel Başkanı sayın Alparslan Türkeş Partili ilgi lileriyle görüşeceğini öğrenmiş bulunuyoruz.

Türkeş'i Eskişehir'de Onbinlerce kişi karşıladı

gresi'nin sona erme-
sinden sonra Eskiş-
ehir İl Merkezine ge-
len MHP Genel Baş-
kanı Alparslan Tür-
keş, burada partiye
yeni kayıtları yapan
400 kadar vatandaşın
giriş bildirgesini ken-
disi imzalamış ve par-
tisi partisiz vatandaş-
larla özel görüşmeler
yaparak deitlerini din-
lemiştir.
Gece, düzenlenen
«Ergenekon G cesi»
ne de katılan Devlet

bakanı Başbakan Yar-
dımcısı v. Milliyetçi
Hareket Partisi Genel
başkanı Alparslan Tür-
keş daha sonra kara-
voluyla Ankara'ya mü-
taveccihen yola çık-
mıştır.

Devlet Bakanı, Baş-
bakan Yardımcısı ve
Milliyetçi Hareket par-
tisi Genel Başkanı dün
İl kongresine katıl-
mak üzere geldiği Es-
kişehir'in Kanlıpınar
mekkiinde 600 araba-
lık bir konvoyla kar-
şılanmıştır.
Eskişehir il kong-
resine katılmak üzere
gelecek MHP Genel Baş-
kanı'nı karşılamak ü-
zere yola çıkan 600
araba ve beş bini aş-
kın vatandaş toplulu-
ğu, sabahın erken sa-
atlerinde Eskişehir'in
Kanlıpınar mevkiiinde
bulunmaya başlamış-

lardır. Saat 11.10'da
burada karşılanan M-
HP Genel Başkanı Tür-
keş burada kısa bir
konuşma yaptıktan son-
ra konvoyla birlikte
Eskişehir'e hareket et-
miş ve doğrudan İl kon-
gresinin yapılmakta ol-
duğu Büyük Sinema
salonuna girmiştir.
Salona girmesi sı-
rasında büyük bir al-
kış tufanı ve çeşitli s-
loganlarla karşılanan
Alparslan Türkeş'e u-
zun süre tezahürat
sürdürülmüştür.
**İLDE TOPLANTI
VE GECE**
Eskişehir İl Kon-

Dev Genç üyesi beş mahkûm Ankara Cezaevinin duvarlarını delerek kaçtı

Ankara —
Ankara Kapalı Ce-
zaevinde hükümlü bu-
lunan 5 siyasi suçlu
önceki akşam saat 22.
00 sıralarında cezae-
vinin duvarlarını de-
lerek kaçmışlardır.
Emniyet Basın bü-
rosundan alınan bilgi-
ye göre çeşitli tarih-
lerde meydana gelen
ideolojik nedenli ça-
tışmalara katılan ve
tutuklanarak yargıla-
narak yargılandıkları-
sonra haklarında çe-
şitli mahkûmiyet ceza-
ları verilen suçlular
önceki akşam saat 22.
00 sıralarında cezae-
vinin duvarlarını de-
lerek kaçmışlardır.
Kaçan Hükümlü-
lerin kimlikleri şöyle-
dir:
«Altug Taner Ak-
şan (ODTÜ 5. sınıf
öğrencilerinden 8 yıl
9 aya hükümlü) aynı
koşuğa bulunan Z-ki
Ş-rif (1 yıl 10 aya hü-
kümlü), Sadık Özer
(20 yıla hükümlü) Si-
di Güven (35 yıla hü-
kümlü) ve 6135 say-
ılı Türk Ceza Kan-
ununa muhalefetten hü-
kümlü bulunan M-
zaffer Erbaş.
Yetkililer, mahku-
ların beşinin desiy-
nedenli olaylara ka-
maktan hükümlü-
duklarını ve aram-
ra başladığını se-
mişlerdir.

KARATEKİN
MİLLİYETÇİ GÜNLÜK SİYASİ GAZETE
KURULUŞ : 30 AĞUSTOS 1969 SAYI : 2450 FİYATI : 25 KURUŞ
YIL 7 (PAZAR GÜNLERİ HARIÇ HERGÜN ÇIKAR)
25 MAYIS 1977 Çarşamba

**Büyük Lider Türkeş
Bugün ŞEHRİMİZDE**

5 Haziran Seçim münasebetiyle, bugün
leri propaganda gezisi saat 14 00 de Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Başbakan Yardımcısı Alparslan Türkeş Çankırı'ya gelecektir. Türkiye, saat 14.00 de Çankırı Belediye önünde MHP İl Başkanlığınca düzenlenecek olan açık hava mitinginde konuşacaktır.

Gönül Seferberliğine

Yaşar Ateşsoy

«Gönül»... Evet, «Gönül»... Bu kelimeyi tanımlamak için tasavvuf bilgisinin derin olması lazım bir insanın... «Hele gönül seferberliği» ve vecizesinin manasını açıklamak için büyük din bilgisi ister.

Yıllardır Türk Milleti'nin vicdanına küfreden, fikirlerine zulmeden bir anlayışsızlığın yıkılması, Türk Milliyetçisi gençlere düşmektir. Yanlış tutumlar, Türk Milleti'nin maneviyat anlayışını körlemek isteyenlere fırsat vermiş milletimizi kültür buhranı ile başbaşa bırakmıştır.

Milliyetçi Hareketin gerçek Lideri, geleceğin tek umidi ALPARSLAN TÜRKİŞ, gönül seferberliğine davet ediyor... Bu Milleti birleştirmeye, tek yumruk olmaya, manevi kal'a olmaya davet ediyor. Din i Mübin, Yüce İslamiyeti'nin insan oğluna verdiği değeri tam manasıyla anlayan Lider, insan sevgisinden hareket ederek gönül seferberliğine davet ediyor. Allah (c.c.)'ın insan oğluna bir lütfü olan Yüce Din İslamiyet'in üç kıt'a, yedi denizde yayılmasını temsil eden «ÜÇ HİLÂL'İ BAYRAK» altında gönül seferberliğine davet ediyor.

O, seçim konuşmalarına bu gaye ile çıktı. Ve her gittiği yerde: «Kendi insanımıza yaklaşmak olsada, kir içinde olsa da, bit için de olsa da sahip çıkmamız lazımdır. O bizim insanımızdır. O mayı aynı asil mayıdır. Ona sahip çıkacağız» dedi. Böyle haykırdı. Evet Yunus Emre'nin «Biz, yaratılanı sevdik, Yaratandan ötürü» deyişine paralel olarak insan sevgisinin ne demek olduğunu anlattı, anlattı. Sevgili Peygamberimiz (SAV) Efendimiz'in «Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir» Emrine layık olmak için, Türk Milleti'nin her insanına insan sevgisini aşıyor. Vazifesinin her yerde Allah (c.c.)'ın ırsası için seferberliğine davet olduğunu söylüyor.

Ve şöyle haykırıyor:
«Ben Türk Milletini; Türklük Gurur ve Şuuruna, İslâm Ahlak ve Faziletine, yoksullukla savaşa, adaletle yarışa, birliğe, kardeşliğe, kısacası Hak yolu, adalet yolu, ALLAH yoluna çağırıyorum.»

Evet, ALLAH YOLU'na çağırıyor. Eery Millet, gelmez misin?...

Senelerdir «Halk iktidarı» diye gevelenip kendisi dahi ne olduğunu bilmeyen bir Ece vit mi, yoksa ALLAH YOLU'na seni davet eden ALPARSLAN TÜRKİŞ mi tercihindir? Bu günde sayın Çankırı'lıları bu yola da vet edecek İnşallah... Gelmez misiniz?...

Ne demiş Aşık Seyrânî,
Hak yolu'na gidenlerin
Âsâ olsam ellerine
Münkir ile cenk edenin
Silâh olsam bellerine»
Allah (c.c.) Müslüman Türk Milletini Ko
rusun ve Yüceltsin.
(Amio)

Milliyetçiler!.
CC
MHP
de Birleşiniz.

KARATEKİN
Milliyetçi Günlük Siyasi Gazete
İSLAM AHLAK VE FAZİLETİ, TÜRLÜK GURUR VE ŞUURU
TEMEL PİRENSİBİMİZDİR
YIL: 4 Sayı: 1333 Fiyat: 25 Kr. (PAZAR GÜNLERİ HARİÇ HER GÜN ÇIKAR) 17/Eylül/1973 PAZARTESİ

**Taşıtlardan alınacak ücreti Bayındırlık Bakanı
Nurettin Ok fazla buldu. Boğaz köprüsünden yayalar
PARASIZ GEÇECEK**

İstanbul Boğaz köprüsünün adı resmen «Boğaziçi Köprüsü» olarak tespit edilmiştir. Bu konudaki kararname önümüzdeki günlerde yayınlanacaktır. Öte yandan Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok, Karayollarınca hazırlanan Boğaziçi Köprüsü Geçiş tarifelerini yüksek bulduğu için yeniden tespit edilmek üzere geri çevirmiştir. Bakan Nurettin Ok, bu konuda şunları söylemiştir:

«Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan tarifeyi gözden geçirdim. Özellikle kamyon, minibüs ve otobüslerden alınması istenen geçiş ücretini fazla buldum. Yeniden incelenmesini istedim. Köprünün amortismanı bakımından ne kadar indirim yapılabilir, tetkik edilecektir.»

BOĞAZIÇI KÖPRÜSÜ

Bu arada Köprünün adında Bayındırlık bakanlığı tarafından tespit edilmiştir. Ok'un açıklamasına göre köprünün adı «Boğaziçi Köprüsü» olacaktır. Bu ad kararname ile resmen önümüzdeki günlerde ilan edilecektir.

Köprünün 30 ekim de hizmete girmesi için Bakanlıkça bir program yapılmaktadır. Program önümüzdeki günlerde kamuoyuna açıklanacaktır. Ok, hazırlıkların hemen hemen tamamlandığını, gerek

li davetlerin yakında yapılacağını sözlerine eklemiştir.

YAYALAR PARA VERMEYECEK
Bayındırlık Bakanı

köprüden geçiş ücretlerinin sadece araçlardan alınacağını, yayaların geçişinin «bedava» olduğunu bildirmiş. «Örneğin taksilerden 10 lira alınacaktır. Bunlar şimdi araba vapurlarına verdikleri kadar geçiş ücreti ödeyeceklerdir. Taksinin içindeki yolcular ve şoför ayrıca para ödemiyecektir.» demiştir.

Ücret tarifesinde yakında açıklanacağı bildirilmiştir. Karayolları Genel Müdürlüğü, Bakanın isteği üzerine önceden hazırlanmış olduğu tarifeyi yeniden gözden geçirmektedir. İlgililer incelemenin önümüzdeki hafta içinde tamamlanacağını ve Bakanlığa sunulacağını belirtmişlerdir.

ÇELTİK EKİCİSİ AÇIKLADI
"Pirincin kilosu 20 lira olursa
Şaşmayın

İpsala — Büyük şehirlerde sonu gelmeyen pirinç kuyruk lırsalalı çeltikçiler Aükümet Pirinç taban fiatlarını 4 45 lı ra arasında tesbit etmediği takdirde acele

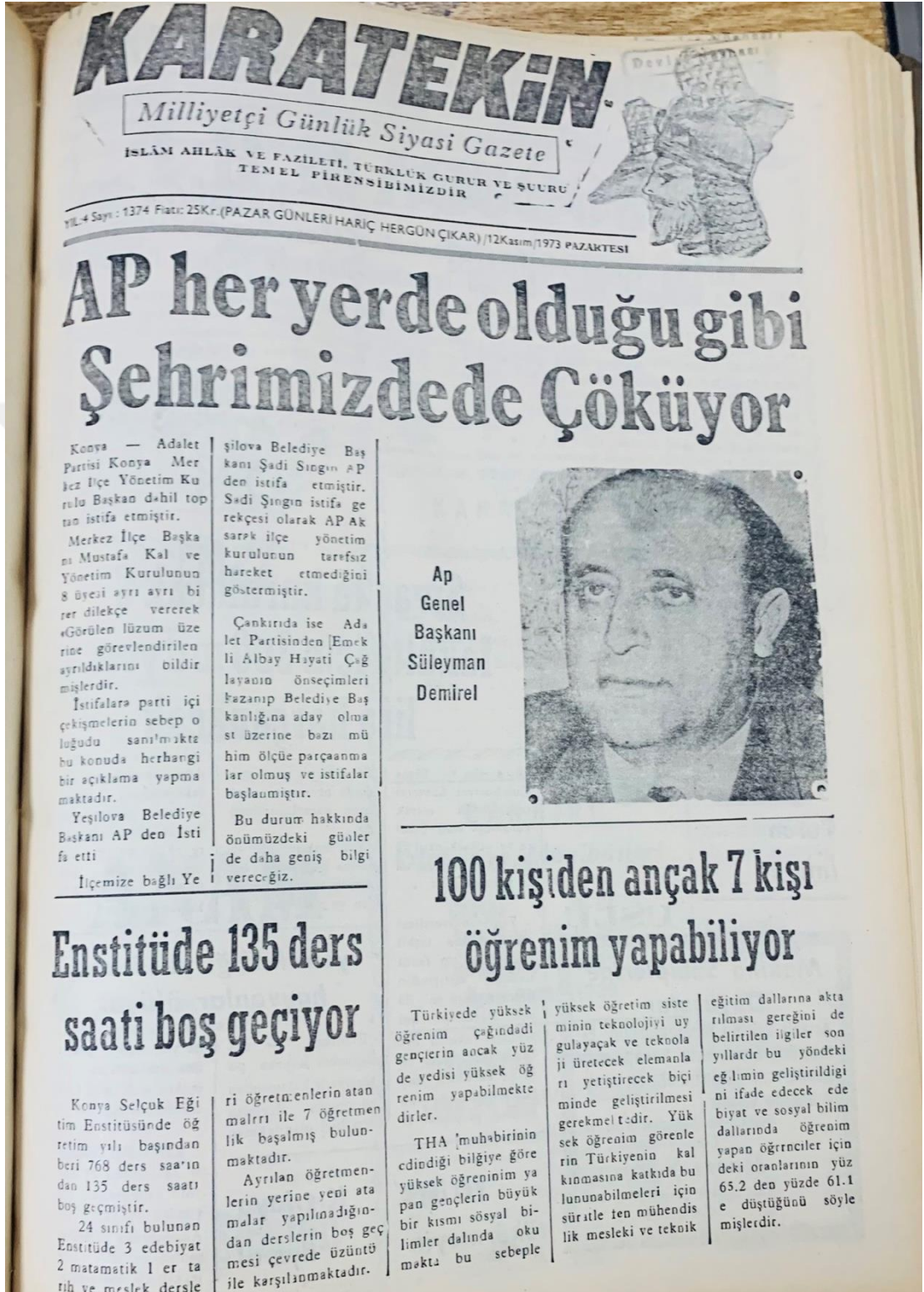
cek yıl pirincin kilosu 20 liradan aşağı düşmeyecek diyorlar

Türkiyenin sayılı çeltik alanlarından olan ipsalada meteorolojik şartların bu yıl pirinç için elverişli

olmaması yüzünden rekolte düşük olacak

Bir dekarlık alana ekilen çeltikin 1500 liraya mal olduğunu belirten pirinç üreticileri Pirinç çok bakım istiyor tabi bu

kadar bakım da masraflı oluyor Bakım masraflarının üstüne bu yıl havaların serin gitmeside göz önüne alınacak olursa pirincin pahalılaşacağı ortadadır.

KARATEKİN

YIL : 1
SAYI : 29
10 KURUŞ

Milliyetçi Günlük Siyasi Gazete

İSLAM AHLAK VE FAZİLETİ,
TÖRLÜK GURUR VE SUURU
TEMEL PİRENSİBİMİZDİR.

Devlet Nüshası
3 EKİM 1969
Cuma

Tanrı Dağı
kadar Türk,
Hıra Dağı
kadar
Müslümanız.

ÇANKIRININ HER KARIŞ TOPRAĞI HİZMET BEKLİYOR...

Aldığınız Para kadar Çankırı'ya Hizmetmi Ettinizde Bugün OY istiyorsunuz?

Dün akşam APnin bir kahvede yaptığı toplantıda konuşan senatör Gürhan Titrek ve AP şirketinin üyeleri son kozlarını oynar gibi bir tavırla Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Alparslan Türkeş hakkında ileri geri konuşmuşlar.

1961 Yılında CKMP den milletvekilliğine adaylığını koyan bugünkü Senatör Gürhan Titrek Bey Şabanözü İlçesinin AP teşkilatının levhasını 50 liraya satın aldıktan sonra ayakları ile çiğnemişti. Ne hazin gerçektir ki, menfaat şirketi mensubu bu zat bugün, dün levhasını çiğnediği partinin halen senatörüdür.

Gürhan bey, sen 3-3,5 sene Belediye Başkanlığı yaptın, mu vaffakiyet mi gösterdin?

Bir seneden fazladır da Senatör'sün Çankırı'ya kaç kuruşluk hizmet ettin?

Çankırı seçmenini tehdit eden iktidarı nız hizmet bekleyen bu topraklara kaç kuruşluk hizmet etti?

Hele 8 senedir Milletvekili olduğun halde bir fors ve ki-birle hareket eden Nurettin Ok bey, sende Çankırı seçmenin den ne yüzle oy istemeye geldin?

Sıkışınca konuşuyordun "Ben Türkiye'nin 6 ncı adamıyım, Çankırı olmazsa nereden olsa milletvekili çıkarım" diye.

Bu gün ne yüzle geldin Çankırı seçmeninin karşısına?

Hele son zamanlarda kıldığın pota gelince "Ben şapka koysam milletvekili çıkarım"

Çankırı seçmeni seçeceği adamı çok iyi

tefrik etmesini bilir. Bugünkü ortamda sana oy vermiye reddütlü olan Çankırı seçmeni senin şapka ona verecek insanlar değildir.

"Mağrurlanma pa dişahım senden büyük Allah var" tabiri sana layık olacak inşallah.

Sen her şeyden önce 8 sene içinde aldığı maaş kadar Çankırı'ya hizmet ettin mi? Evvela Çankırı seçmenine bunun hesabını ver.

Senin ve Gürhan beyin yerinde başka birisi olsa, oy isteme ye yüzü kızarır.

Menfaat uğruna seçilmeyin, hizmet için seçilin beyler...

Biz Milliyetçi Hareket Partililer Komünizmin, Siyonizmin ve bu iki şirret düşmanımızın maşası ma sonluğu ezmeğe, yok etmeğe yemin ederek yola çıkmış kimseleriz.

A. K.

TEKZİP KARATEKİN GAZETESİ

tesisi Yazı İşleri Müdürlüğüne Çankırı Gazetecisinin 30/Eylül/1969 gün ve 26 sayılı nüshasının 1 nci sahifesinde yayınlanan "UYANALIM VALİ BEY" başlıklı yazınıza cevaptır.

298 sayılı yasanın 51 nci maddesi gereğince seçimlere katılan siyasi partiler ve ya bağımsız adaylar kapalı yer toplantısı yapabilirler. Kapalı yer toplantısı yapmak isteyenler, 3 kişilik bir heyet kurar en yakın zabıta amiri ve ya memuruna haber verirler.

Bu toplantılarda yapılacak konuşmalar 56 ncı madde hükmü saklı kalmak şartı ile hopperlörle yayınlanabilir.

Kapalı yer toplantılarına toplantıyı idare eden hey'etin isteği veya yetkili seçim kurullarının kararı dışında zabıta amiri ve memurları muhtar ve ihtiyar meclisleri müdahale edemezler.

Valiliğimizce yapılacak bir işlem olmadığının bilgi edinilmesini rica ederim.

M. Cevat Çapanoğlu
ÇANKIRI VALİSİ

Yalan söylemekle Seçim kazanmaya tevessül etmek siyasi ahlâkla bağdaşmaz

HAMDİ USLU

Milliyetçi Hareket Partisi Birinci adaydır

Rakiplerinin karşısındadır

Son anda aldığımız bir habere göre, Orta ve dolaylarında dolaşmakta olan milletvekili adayları seçim kazanmak için yalan söyleyerek Milliyetçi Hareket Partisi Birinci Adayı HAMDİ USLU'nun adaylıktan feragat ettiğini yaymaya başlamışlar. Yalanla seçim kazanmaya tevessül eden, adaylara biz bu hareketi yakıştıramadık.

HAMDİ USLU, Milliyetçi Hareket Partisi'nin 1 inci adaydır ve kendisi de geceli, gündüzlü seçim çalışmalarına hızla devam etmektedir. Bugün haberi telefonla kendisine iletmişiz Hamdi Uslu bize şu beyanatı vermiştir:

"Şu anda Çerkeş ve çevresinde gezilerime devam etmekteyim. Çıkan haberlerin tamamı yalan ve iftiradır. Bütün imkânlarım ile çalışmaktayım.

Çıkan bu haber üzerine Orta kazası ve çevresine geçerek yalan ve iftiralara cevap vereceğim."

EK- 48: Yeni Çankırı gazetesinin 10 Temmuz 1961 tarihli bir manşeti

SAHİBİ
Muazzam Alpaslan
Adres Cumhuriyet
Mahallesi Gazhane
Sokağı No. 6
ÇANKIRI

YENİ
ÇANKIRI
GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Devlet Nüshası
Yazı İşleri Müdürü
Hüseyin Cahit
Tekkeçin
Platı 5 Kuruş
**

YIL 8 Sayı 1742

PAZAR GÜNLERİ ÇIKMAZ

10 TEMMUZ 1961 PAZARTESİ

Dünkü oylamada Çankırı:

EVET

Yeni Anayasa dün halk oylama sunularak altta ki neticeye (şimdilik) varılmıştır. Seçim tam bir sukun ve huzur içinde gerçekleşmiş ve izmirde iştirak fazla olmuştur. Orta ve ovacık hariç olarak bu sabah saat 1 e kadarki durum şöyledir

Kaza	Hayır	Evet
Merkez	10680	11176
Şabanözü	1187	6144
Çerkeş	1338	4052
Eskipazak	1364	1968
Yapraklı	767	1097
Eldivan	1132	762
İlgaz	4543	4482

Amerika milliyetçi Çin'i destekliyor

Washington, 7 temmuz - (USIS) - Birleşik Amerika Çin (Taiwan) Cumhuriyetini Birleşmiş Milletlerde desteklemekte ve komünist Çin'in Birleşmiş Milletlerde temsil edilmesine muhalefet etmektedir.

Milliyetçi Çine karşı takip edilen esas siyasette bir değişiklik düşünülüp düşünülmediği hususunda sorulan bir suale Dışişleri Bakanlığı Basın sözcüsü bu kat'ı cevabı vermiştir.

Muvakkat öğretmenlik kursu

Adana: 222 sayılı ilk öğretim kanunu gereğince adanada 17 Temmuz dan itibaren 45 gün sürecek olan muvakkat öğretmenlik kursu açılacak ve bu kursa ortaokul ve muadili mezunlar kabul olunacaktır.

İlgaz güzelleştirme ve turizm derneği tüzüğü

Başı geçen sayıda

Madde 23— Genel kurul toplantı günü, saati, yeri ve ruznamesi gününden en az bir hafta evvel ilân edilir ve mülki makamlara bildirilir.

Madde 24 - Genel kurul kayıtlı üyenin en az yarısından bir fazlasıyla toplanır. İlk çağrı üzerine bu mik

tarı toplamak mümkün olmazsa toplantı bir hafta sonraya bırakılır. İkinci toplantı üye adedi ne olursa olsun Genel kurul teşekkül etmiş olur.

Madde : 25 - Genel kurul toplantısını idare kuru lu başkanı açar. Ekseriyet için yoklama yapıldıktan sonra toplantıya idare etmek üzere üyeler arasında açık rey'e bir başkan, bir başkan vekili, iki katip seçilir. Toplantı bu suretle seçilen başkan, başkan bulunmalığı zaman başkan vekili tarafından idare edilir. zabıt veya yazı işleri nide katipler idare eder.

Madde : 26 - Genel kurula yalnız gündemde bulunan maddeler müzakere edilir. Ancak mevcut üyenin 1/20 tarafından müzakeresi istenen maddelerin gündeme alınması mecburidir. Kararlar mevcut üyenin ekseriyeti ile verilir. Her üyenin ekseriyeti ile verilir. Her üyenin yalnız bir rey'i vardır. Genel kurul kararları toplantıda bulunan, bulunmayan veya okulliyette kalan bütün üyeler tarafından kabul edilmiş sayılır.

Madde : 27 - Tüzüğün tadili, hesabın tertiki, dernek bütçesinin tastiki, derneğin fes'hi, idare kurulunun seçimi, genel kurulun vazife ve selahiyetleri şunulundadır. Yalnız idare kurulunun normal bir senelik müddetinden evvel değiştirilmesi tüzüğün tadili ve sendığın feshini müzakere edilebilmesi için kayıtlı dernek üyelerinin mutlak 2/3 nün mevcudun bulunması şarttır (Devamı var)

Kaynak: Yeni Çankırı, 10 Temmuz 1961.

EK- 49: Ali Sarıkaya, Aydınlatılmış Onam Formu

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Değerli katılımcı;

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana bilim dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi bilim dalı Tezli Yüksek Lisans alanında “Çankırı’da Siyasi gelişmeler (1960-1980)” tez konusu başlığı altında bu sözlü tarih çalışması tarafımdan düzenlenmiş olup, bu çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu çalışmaya katılmayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorularınızı sorup açık yanıtlar isteyiniz.

Bu çalışma ile Çankırı’da 1960-1980 yılları arasında siyasi gelişmeleri o dönemi yaşamış kişiler olarak yansıtanın, yaşanan durumları ve olayları açığa çıkararak Çankırı’nın siyasi geçmişine ve kültürüne katkı sağlanmasının siz katılımcılar tarafından desteklenmesi son derece önemlidir. Çalışmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Çalışmada yer almayı kabul etmeyebilir ya da çalışmanın herhangi bir yerinde ayrılabilirsiniz. Çalışmada elde edilen veriler bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

ONAY:

Çalışma kapsamında gönüllü katılımcılara verilmesi gereken bilgileri okudum/dinledim. Tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladım. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait ve konu ile ilgili vermiş olduğum bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

KATILIMCININ:

ADI – SOYADI :	ALİ SARIKAYA
TARİH :	01.08.2023

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Değerli katılımcı;

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana bilim dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihî bilim dalı Tezli Yüksek Lisans alanında "Çankırı'da Siyasi gelişmeler (1960-1980)" tez konusu başlığı altında bu sözlü tarih çalışması tarafımdan düzenlenmiş olup, bu çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu çalışmaya katılmayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorularınızı sorup açık yanıtlar isteyiniz.

Bu çalışma ile Çankırı'da 1960-1980 yılları arasında siyasi gelişmeleri o dönemi yaşamış kişiler olarak yansıtanın, yaşanan durumları ve olayları açığa çıkararak Çankırı'nın siyasi geçmişine ve kültürüne katkı sağlanmasının siz katılımcılar tarafından desteklenmesi son derece önemlidir. Çalışmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Çalışmada yer almayı kabul etmeyebilir ya da çalışmanın herhangi bir yerinde ayrılabilirsiniz. Çalışmada elde edilen veriler bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

ONAY:

Çalışma kapsamında gönüllü katılımcılara verilmesi gereken bilgileri okudum/dinledim. Tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladım. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait ve konu ile ilgili vermiş olduğum bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

KATILIMCININ:

ADI – SOYADI :	Hayri DEMIRAY
TARİH :	16/07/2023

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Değerli katılımcı;

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana bilim dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi bilim dalı Tezli Yüksek Lisans alanında "Çankırı'da Siyasi gelişmeler (1960-1980)" tez konusu başlığı altında bu sözlü tarih çalışması tarafımdan düzenlenmiş olup, bu çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu çalışmaya katılmayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorularınızı sorup açık yanıtlar isteyiniz.

Bu çalışma ile Çankırı'da 1960-1980 yılları arasında siyasi gelişmeleri o dönemi yaşamış kişiler olarak yansıtanın, yaşanan durumları ve olayları açığa çıkararak Çankırı'nın siyasi geçmişine ve kültürüne katkı sağlanmasının siz katılımcılar tarafından desteklenmesi son derece önemlidir. Çalışmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Çalışmada yer almayı kabul etmeyebilir ya da çalışmanın herhangi bir yerinde ayrılabilirsiniz. Çalışmada elde edilen veriler bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

ONAY:

Çalışma kapsamında gönüllü katılımcılara verilmesi gereken bilgileri okudum/dinledim. Tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladım. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait ve konu ile ilgili vermiş olduğum bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

KATILIMCININ:

ADI – SOYADI :	İlhan Köprülü
TARİH :	14/07/2023

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Değerli katılımcı;

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana bilim dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi bilim dalı Tezli Yüksek Lisans alanında “Çankırı’da Siyasi gelişmeler (1960-1980)” tez konusu başlığı altında bu sözlü tarih çalışması tarafımdan düzenlenmiş olup, bu çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu çalışmaya katılmayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorularınızı sorup açık yanıtlar isteyiniz.

Bu çalışma ile Çankırı’da 1960-1980 yılları arasında siyasi gelişmeleri o dönemi yaşamış kişiler olarak yansıtanın, yaşanan durumları ve olayları açığa çıkararak Çankırı’nın siyasi geçmişine ve kültürüne katkı sağlanmasının siz katılımcılar tarafından desteklenmesi son derece önemlidir. Çalışmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Çalışmada yer almayı kabul etmeyebilir ya da çalışmanın herhangi bir yerinde ayrılabilirsiniz. Çalışmada elde edilen veriler bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

ONAY:

Çalışma kapsamında gönüllü katılımcılara verilmesi gereken bilgileri okudum/dinledim. Tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladım. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait ve konu ile ilgili vermiş olduğum bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

KATILIMCININ:

ADI – SOYADI :	Kamil Oktay
TARİH :	01.08.2023

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Değerli katılımcı;

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana bilim dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi bilim dalı Tezli Yüksek Lisans alanında “Çankırı’da Siyasi gelişmeler (1960-1980)” tez konusu başlığı altında bu sözlü tarih çalışması tarafımdan düzenlenmiş olup, bu çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu çalışmaya katılmayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorularınızı sorup açık yanıtlar isteyiniz.

Bu çalışma ile Çankırı’da 1960-1980 yılları arasında siyasi gelişmeleri o dönemi yaşamış kişiler olarak yansıtanın, yaşanan durumları ve olayları açığa çıkararak Çankırı’nın siyasi geçmişine ve kültürüne katkı sağlanmasının siz katılımcılar tarafından desteklenmesi son derece önemlidir. Çalışmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Çalışmada yer almayı kabul etmeyebilir ya da çalışmanın herhangi bir yerinde ayrılabilirsiniz. Çalışmada elde edilen veriler bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

ONAY:

Çalışma kapsamında gönüllü katılımcılara verilmesi gereken bilgileri okudum/dinledim. Tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladım. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait ve konu ile ilgili vermiş olduğum bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

KATILIMCININ:

ADI – SOYADI :	Yaşar Özkanlı
TARİH :	31/07/2023

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Değerli katılımcı;

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana bilim dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi bilim dalı Tezli Yüksek Lisans alanında "Çankırı'da Siyasi gelişmeler (1960-1980)" tez konusu başlığı altında bu sözlü tarih çalışması tarafımdan düzenlenmiş olup, bu çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu çalışmaya katılmayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorularınızı sorup açık yanıtlar isteyiniz.

Bu çalışma ile Çankırı'da 1960-1980 yılları arasında siyasi gelişmeleri o dönemi yaşamış kişiler olarak yansıtanın, yaşanan durumları ve olayları açığa çıkararak Çankırı'nın siyasi geçmişine ve kültürüne katkı sağlanmasının siz katılımcılar tarafından desteklenmesi son derece önemlidir. Çalışmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Çalışmada yer almayı kabul etmeyebilir ya da çalışmanın herhangi bir yerinde ayrılabilirsiniz. Çalışmada elde edilen veriler bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

ONAY:

Çalışma kapsamında gönüllü katılımcılara verilmesi gereken bilgileri okudum/dinledim. Tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladım. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait ve konu ile ilgili vermiş olduğum bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

KATILIMCININ:

ADI – SOYADI :	Yücel Dinç
TARİH :	31/07/2023